

I. LUDO

SOLUȚIA A PATRA

EDIȚIA A II-a

EDITURA TINERETULUI

PREFAȚA

Sunt 21 de ani de când primele bombe ale celui de al doilea război mondial au căzut pe pământul Poloniei, spulberând ultimele nădejdi că pacea ar mai putea fi salvată. Generația tânără de astăzi nu cunoaște, decât din cărți sau din povestiri, ceea ce s-a petrecut atunci. Manualele de istorie nu oferă și nu pot oferi decât un tablou foarte succint al cauzelor, al intereselor, când comune, când contradictorii, ale marilor puteri imperialiste, care au generat cel mai

sângeros măcel din istoria omenirii.

Cartea lui I. Ludo - „Soluția a patra” - arată celor care nu au trăit evenimentele dintre cele două războaie mondiale, cât și celor care le-au fost contemporani, dar nu au cunoscut toate manevrele de culise, cum a fost pus la cale cel de al doilea război mondial. Autorul dezvăluie, pe baza unui bogat material, mecanismul jocului diplomatic din „sferele înalte” ale burgheziei, miza de care se dispunea cu foarte multă ușurință fiind viața a milioane de oameni. Autorul smulge masca de pe fețele „oamenilor mari” de atunci, ale dictator așilor atotputernici, care toți nu erau decât interpuși, marionete ale magnaților din fruntea monopolurilor imperialiste, interesate în dezlănțuirea unui

conflict armat împotriva statului sovietic. Ei toți apar în întreaga lor goliciune morală.

Nu se terminase bine încă primul război mondial, când au și răbufnit contradicțiile dintre puterile învingătoare. Fiecare veghea cu strășnicie ca nu cumva cealaltă să devină mai puternică. Monopolurile germane nu au stat nici ele inactive, au manevrat cu abilitate suspiciunile dintre învingători și curând militarismul german, îngroșat cu împrumuturile învingătorilor, a prins din nou puteri. Pentru a-și ține în frâu propriul popor, folosit când drept carne de tun, când drept mână de lucru bună de exploatat, pentru a șantaja celelalte popoare, monopolurile germane l-au creat pe „Hitler” – exponent al forțelor celor mai reacționare și mai agresive ale imperialismului german.

Aceeași frică de propriul popor, aceeași goană după profiturile pe care le aducea marea afacere a înarmărilor, inclusiv a Germaniei, dorința de a dirija poftele fascismului german spre răsărit pentru a termina cu bolșevicii și a participa, dacă nu se poate altfel, împreună cu el, la o afacere și mai mare - cotropirea și împărțirea Uniunii Sovietice - au determinat solidaritatea de clasă a cercurilor conducătoare din „democrațiile” occidentale cu Hitler și regimul lui.

Cu complicitatea lor, când tacită, când manifestă, Hitler rupe toate acordurile prin care se îngrădise reînarmarea Germaniei după primul război mondial. Totuși, înainte de a porni împotriva Uniunii Sovietice, el calcă în picioare și îngăduitoarele

„democrații” occidentale. Paralizate prin miopia politică a conducătorilor lor, Franța ajunge la dezastru, Anglia la un pas de pieire, iar o mare parte din Europa cade în ghearele hitleriștilor. Până la urmă fiara fascistă a fost doborâtă, în primul rând, prin eroismul legendar al ostașilor sovietici. Dar, în Europa pustiită pieriseră milioane de vieți, iar pagubele ei materiale erau incalculabile.

Germania hitleristă înfrântă, capitulase necondiționat. La Potsdam, în auzul întregii lumi, puterile învingătoare proclamau solemn: „... Militarismul și nazismul german trebuie stârpit din rădăcini, iar aliații vor lua de comun acord, în prezent și în viitor, și alte măsuri necesare pentru ca Germania să nu mai poată amenința niciodată pe

vecinii săi sau pacea în lumea întreagă”.

Cuvinte frumoase, juste, înțelese de toți acei care trecuseră prin pârjolul războaielor, care pierduseră pe cei dragi și porniseră să înlăture dărâmăturile, să construiască o viață nouă, luminoasă.

Totuși conducătorii occidentali, cum s-au ridicat de la masa tratativelor, au și uitat de documentul pe care tocmai îl semnaseră. Au „uitat” că se angajaseră să nu scindeze Germania, au „uitat” să desființeze trusturile, cartelurile și uniunile monopoliste germane făcându-le neputincioase de a mai pregăti vreodată agresiunea, au „uitat” să pună frâu militarizării și propagandei militariste, au... uitat” că hotărâseră crearea unei Germanii unitare, iubitoare de pace și democrație.

Un prim pas pe calea scindării a fost introducerea în zonele ocupate de puterile occidentale și punerea în circulație a unei noi monede. Alta decât în restul Germaniei. Apoi a luat ființă statul separatist de la Bonn. Și, treptat, au ieșit la lumină, din închisori și ascunzători vechii naziști, criminali de război mai mari și mai mici, respirând în voie în atmosfera prielnică din Republica Federală Germană. Numai pe teritoriul Republicii Democrate Germane au fost măturate cu hotărâre vestigiile fascismului.

Hitler nu mai există de mult. Au plătit cu viața în spânzurătorile de la Nürnberg și unii dintre principalii criminali de război. Dar au rămas monopolista și militaristii germani. A rămas imperialismul. Și iată că

în Germania occidentală, în mediul care nu fusese dezinfectat, în care au jocul liber aceleași forțe ale trecutului, apar și se dezvoltă aceleași creaturi, inițiind același joc. Și iată de ce există o atât de stranie asemănare între „politica” lui Hitler și cea a cercurilor conducătoare ale R.F. Germane. Auzi venind de peste Elba aceleași melodii ca pe vremea lui Hitler, aceleași revendicări de teritorii străine, aceeași pretenție a criminalilor de război de ieri de a instaura „noua ordine” în Europa, aceleași furibunde atacuri anticomuniste, aceleași amenințări cu războiul. Parcă nici n-ar fi avut loc zdrobitoarele înfrângeri ale Germaniei în cele două războaie mondiale.

În mâna cui se găsesc pârghiile statului separatist de la Bonn? Konrad Adenauer,

cancelarul R.F.G., a făcut parte, la timpul său, la fel ca Hitler, din mișcarea separatistă care, după primul război mondial, urmărea desprinderea Renaniei bogate din trupul sleit al Germaniei. În jurul lui Adenauer s-au grupat vechi scutieri credincioși din partidul și armata lui Hitler. Ei dețin iarăși funcții importante în aparatul de stat și în Wehrmachtul renăscut, botezat de astă dată „Bundeswehr”. În spatele lor întâlnim aceleași trusturi, carteluri, uniuni monopoliste care cu ani în urmă l-au ridicat în șa pe Hitler și care finanțează din nou militarismul german.

Acestea sunt forțele din R.F. Germană care, în strâns contact cu monopolurile din S.U.A., interesate în producția de armament și în îngrădirea influenței uriașe a

sistemului mondial socialist în rândul tuturor popoarelor, sabotează orice destindere a atmosferei internaționale ce s-ar schița la orizont, care se opun cu îndârjire eforturilor Uniunii Sovietice și ale forțelor care, alături de ea, fac tot posibilul ca să nu mai fie război, ca să asigure coexistența pașnică a tuturor țărilor și popoarelor.

R.F. Germană este astăzi singurul stat din Europa care formulează pretenții teritoriale. Dar, întâi, la fel ca Hitler, pentru a arunca praf în ochii lumii, conducătorii ei au debutat cu flecăreală pacifistă. Încă în 1950, Adenauer proclamă: „... M-am declarat în repetate rânduri împotriva reînarmării Germaniei, pentru că înainte de toate, am vrut să dau expresie profundei

dorințe de pace a poporului german și a tineretului german". Iată și profesiunea de credință, din anul 1949, a lui Franz Josef Strauss, ministrul de război al R.F.G.: „Cui îi trece prin gând să mai pună mâna pe armă, aceluia să-i cadă mâna!". Doi ani mai târziu, același Adenauer susține că „reînarmarea Germaniei trebuie să fie pregătirea unei noi ordini în Europa de răsărit". Iar Strauss, slugarnic în fața monopolurilor cărora le cere arme atomice pentru armata vest-germană, și desigur, cointeresat în profituri, declară: „În ciuda populației dense a republicii federale... suntem gata să acceptăm primejdiile ce rezultă de aci și să le justificăm în fața propriului nostru popor!". Într-adevăr nu este prea ușoară sarcina pe care și-o ia

Strauss să convingă poporul german de necesitatea exterminării sale fizice de dragul uzinelor producătoare de armament atomic de peste ocean.

Ăsta-i Strauss, fiu de măcelar și măcelar prin vocație, fost ofițer de instrucție politică în armata nazistă, iar astăzi șeful departamentului războiului din R.F.G. Dar ceilalți? Sunt toți naziști, militariști, revanșarzi care nu se pot împăca cu gândul că nu au reușit să cucerească supremația lumii, lată pe unii dintre ei: Schröder, ministrul de interne, a fost membru în batalioanele de asalt ale lui Hitler, iar astăzi trage în fața judecății pe oricine îndrăznește să ridice glasul în favoarea păcii. Seeböhm, ministrul comunicațiilor și Brentano, ministrul de externe, emit

pretenții insolente asupra unor teritorii străine din răsărit. Hallstein, fost secretar de stat al lui Adenauer, iar astăzi președinte al Comisiei economice europene, mai puțin modest, pretinde „integrarea Europei... până la munții Ural!”

Alt sinistru personagiu, astăzi intim consilier al lui Adenauer, după cum ieri a fost al lui Himmler, șeful temut al trupelor S.S. și al Gestapoului, este Hans Globke. Stând în fruntea cancelariei federale este al doilea, ca influență, după Adenauer. El este același Globke - criminalul de război nr. 101 - care a elaborat și comentat odioasele legi rasiale de la Nürnberg, legile care au furnizat călăilor hitleriști temeiurile „juridice” pentru exterminarea a mai multor milioane de oameni. Globke a organizat

aplicarea legilor rasiale în Austria și Cehoslovacia. Globke a stat la masă și cu Antonescu care l-a decorat cu „Steaua României”. După plecarea lui Globke au început deportările.

Oberländer nu mai face parte din guvernul lui Adenauer. El trebuie să se mulțumească cu o pensie, de altfel destul de apreciabilă. Portofoliul ministerial i-a fost smuls de indignarea opiniei publice mondiale, scurt timp după ce Adenauer declarase că în guvernul lui nu ar exista nici un singur revanșard. Prea erau îngrozitoare crimele lui Oberländer din timpul războiului din Cehoslovacia, Polonia și teritoriul ocupat al U.R.S.S. În slujba lui Hitler, Oberländer organizase în sânul minorităților germane din diferite țări ale

Europei, comploturile și mișcările subversive, iar apoi în statul de la Bonn, ca ministru al refugiaților, a tutelat mișcările revanșarde.

Adenauer nu se consideră revanșard, dar spune: „Va veni ziua când întregul ținut de dincolo de Oder și de Neisse va trebui să se afle inclus în Uniunea cărbunelui și oțelului și piața comună”. Va să zică asta înseamnă patrie – cărbune, oțel, piață comună sau cu alte cuvinte: acțiuni, dividende, profituri – pentru asta le trebuie acestor fasciști iremediabili teritoriile din răsărit, pentru asta le trebuie noul Wehrmacht. Și, de aceea, în statul de la Bonn, vechii specialiști din armata lui Hitler, nu șomează. Câți au scăpat cu viață au fost iertați și din nou folosiți. Toți

generalii din Bundeswehrul de azi l-au slujit și pe Hitler. Nu există căpitan în această armată care să nu fi participat la campaniile lui Hitler. Sunt instructori peste 2000 de foști comandanți ai trupelor S.S. Este lesne de imaginat în ce spirit este educată această armată, ce ideologie infiltrează ei tineretului. Otrava șovină pătrunde și în școli. Elevii sunt puși să admire hărți care arată teritoriile cوتropite de naziști, de la Atlantic până la Volga, din Tobruk până la Narvik. Semnificativ este și faptul, divers în aparență, că în manualul de istorie pentru școli primare ediția 1949, incendierea Reichstagului de către naziști era tratată în cinci pagini jumătate, iar în ediția 1958 – de loc. În 1949 erau cinci pagini despre lagărele naziste de concentrare, iar în 1958

- niciuna.

Încotro țintește această educație? O informație directă ne-o dă generalul Heussinger, inspector general al Bundeswehrului: Într-un viitor război, deși vom fi numericește mai puțini, va trebui să îndeplinim iarăși sarcinile noastre, așa cum am făcut-o în Rusia și să luptăm cu succes pe un front uriaș... Să aplicăm și pe viitor vechile principii pe care le-am avut și în trecut..."

Cine amenință republica federală? Cine-i silește pe soldații vest-germani să lupte pe „un front uriaș”?

Este lucru știut că nu-i amenință nimeni! Reînarmarea Germaniei occidentale a devenit o afacere mult mai mare decât a fost reînarmarea Germaniei după primul

război mondial, o afacere la care participă monopolurile americane, engleze, franceze și vest-germane. Și astfel, în schimbul tancurilor, avioanelor, rachetelor, se scurg spre casele monopolurilor banii contribuabililor germani. În noua armată germană monopolurile văd forța de șoc cu ajutorul căreia ar putea realiza țelurile. Agresive ale N.A.T.O., și ea le este cu atât mai dragă monopolurilor americane cu cât armatele celorlalte țări nu le par a fi chiar atât de sigure. Creându-și Bundeswehrul, monopolurile vest-germane urmăresc obiectivele lor proprii. Dispunând iarăși de o armată puternică pot pune sub presiune aliații din N.A.T.O. Și cu cât va deveni ea mai puternică cu atât presiunea exercitată va putea fi mai redutabilă. De asemenea ar

putea să-și șantajeze din nou vecinii în vederea realizării planurilor de revanșă. Nu de mult, generalul hitlerist Speidel, pus astăzi în fruntea forțelor terestre ale N.A.T.O., a declarat cu trufie: „Cea mai importantă victorie obținută de N.A.T.O. De câțiva ani încoace este includerea trupelor germane în forțele N.A.T.O., reînnoirea armatei germane... Când mi-am luat funcția în primire nu existau trupe germane, în prezent am 9 divizii”.

Monopolurile americane – Rockefeller, Morgan, Dupont, Harriman ș.a. – participă intens și beneficiază din plin de pe urma înarmării Bundeswehrului, a refacerii industriei de armament a R.F.G. Interesele finanței americane se împletesc tot mai strâns cu cele ale oligarhiei financiare vest-

germane, ale firmelor Krupp, Thyssen, Flick, Siemens, Klockner etc. Conduse fiecare de criminali de război. Sunt aceleași firme germane care au favorizat crearea forțelor armate ale lui Hitler, care i-au furnizat arme și muniție, i-au construit lagăre de concentrare, i-au livrat gaze asfixiante, și care au primit în schimb materiile prime și uzinele de pe teritoriile cوتropite, precum și sute de mii de prizonieri spre a-i pune la o muncă de robi.

Producția de armament aduce și astăzi profituri mari cercurilor imperialiste. Dar ele trebuie să justifice această cursă a înarmărilor. De aceea au creat toate acele organizații de spionaj și diversiune, inclusiv cele din Germania occidentală și Berlinul occidental, subordonate spionajului

american și vest-german. De aceea au fost înființate organizațiile vechilor combatanți din S.S., uniunile revanșarde ale „izgoniților”. De aceea se organizează provocări împotriva R.D.G. Și a țărilor socialiste, de tipul aventurii cu avionul „U-2”.

Primejdia pe care o implică colaborarea dintre monopolurile americane și vest-germane, ne-o arată revista americană „I.F. Stone's Weekly”: „Acei care-și aduc aminte de dezvăluirile în legătură cu convenția secretă dintre I.G. Farben și Standard Oil, din timpul celui de al doilea război mondial, consideră alarmantă știrea că producătorii americani de armament își îndreaptă capitalurile spre Germania occidentală. Era destul de rău că s-a dat semnalul pentru

reînarmarea Reichului. Și mai rău este că reînarmarea se desfășoară cu participarea producătorilor americani de armament. Se creează astfel interese strânse și permanente care pretind existența unor focare internaționale de neliniște în vederea asigurării de debușee pentru arme”.

Nu este un secret că revanșarzii se agită din nou. Recent, proclamând cu tărie, ca pe vremea lui Hitler, necesitatea luptei împotriva comunismului, generalii vest-germani, într-un memorandum aprobat de guvernul R.F.G., s-au declarat nemulțumiți de nivelul actual al înarmărilor. Ei revendică, în formă ultimativă, remilitarizarea nelimitată, înzestrarea cu arme atomice, desființarea ultimelor îngrădiri care mai există în calea dezvoltării

forțelor lor armate. Cam la fel a procedat și Hitler, cu îngăduința puterilor occidentale, până și-a desăvârșit înarmările și a dezlănțuit războiul.

Evoluția evenimentelor din Germania occidentală, îndrăzneala cu care acei care au mai aprins odată lumea își întind labele spre cea mai distrugătoare dintre arme, trezește indignare și mânie justificată. Nu s-a uitat că al doilea război mondial s-a soldat cu 32 milioane de morți, și 35 milioane de răniți, că milioane de oameni au fost uciși în lagărele de concentrare. Astăzi, dat fiind uriașa forță de distrugere a armelor moderne, numai niște descreierați pot împinge lucrurile spre războiul atomic care ar însemna o catastrofă pentru umanitate. Chiar și scribii imperialiști prevăd că

numărul morților se va ridica la peste 200 milioane. Omenirea nu acceptă ca evenimentele să ajungă până acolo. Ea reclamă dezarmarea generală și totală, coexistența pașnică a statelor și popoarelor.

Astăzi un lucru este cert. Generalii și monopolista din spatele lor nu mai dictează ei singuri istoria omenirii, războiul și pacea nu mai depind numai de ei. Reprezentanții imperialismului, întregul sistem imperialist, sunt la fel de agresivi ca și în trecut. O confirmă faptele. Posibilitățile însă nu mai sunt aceleași, imperialismul nu mai este sistemul dominant pe pământ și nici măcar superioritatea armelor nu-i mai aparține. Este o fericire pentru omenire că raportul de forțe în lume s-a schimbat. Potențialul economic crescând al sistemului mondial al

socialismului, în fruntea căruia se găsește Uniunea Sovietică, cântărește greu în balanța păcii și crește an de an. Alarmant pentru imperialiști este prăbușirea spatelui, frontului lor prin formarea acelei largi zone a păcii, alcătuite din țările care în ultimii ani și-au câștigat independența și care refuză să facă jocul imperialiștilor, prin prăbușirea odiosului sistem colonial. Dar și în interiorul țărilor imperialiste ia amploare procesul de lămurire și lupta pentru asigurarea păcii.

Deplasările evidente în opinia publică mondială sunt determinate în mare măsură de eforturile depuse de U.R.S.S. În vederea destinderii internaționale, de spiritul de inițiativă și de perseverență de care dau dovadă P.C.U.S. Și guvernul sovietic în

frunte cu tovarășul N.S. Hrușcirov, în promovarea coexistenței pașnice, în dejucarea manevrelor protagoniștilor încordării, în lupta lor pentru unirea tuturor forțelor păcii.

În condițiile actuale, dată fiind superioritatea forțelor păcii, războiul a încetat a mai fi o inevitabilitate fatală. Iar dacă ațâțătorii la război ar îndrăzni totuși să se lanseze într-o aventură militară, popoarele dispun astăzi de suficiente forțe pentru a pune capăt sistemului imperialist care mereu generează războaie și suferințe.

Țara noastră a fost de două ori victima unor agresiuni pornite de pe teritoriul Germaniei și poporul ei nu dorește ca acest lucru să se repete a treia oară. De aceea el se pronunță pentru coexistență pașnică și

dezarmare generală și completă, de aceea sprijină cu toată hotărârea poziția justă a Uniunii Sovietice și a Republicii Democrate Germane care se declară pentru încheierea Tratatului de pace cu Germania, pentru normalizarea situației în Berlinul occidental – cale care duce la lichidarea rămășițelor celui de al doilea război, la înlăturarea germenilor unui nou conflict și la întărirea securității în Europa. „Stă în puterea popoarelor, a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale din 30 august 1960, nu numai să preîntâmpine războiul, ci să și asigure făurirea unei societăți fără arme, fără războaie. Iată o perspectivă capabilă să însuflețească, să dinamizeze și să unească într-un front larg toate forțele

iubitoare de pace”.

În acest front se găsește și poporul român.

Gheorghe Barbu

PROLOG

Era în primăvara anului 451, în urmă cu mai bine de o mie cinci sute de ani. Hoarde de călăreți străbăteau vijelios Europa și goneau spre Lutetia – cum se numea Parisul pe atunci. Să fi fost două sute de mii, trei sute de mii, patru sute de mii – nimeni n-a stat să-i numere. Oricum, însă, erau mulți, mulți și larma iscată de tropotul cailor lor, de huruitul căruțelor lor încărcate cu pradă de război, de chiotele și îndemnurile războinice ale nevestelor lor, care-i însoțeau peste tot, făcea să pară și mai mulți încă. Năvala călăreților care, pe oriunde treceau, nu lăsau piatră pe piatră, răspândea groaza în toată Galia transalpină de sub ocupația romană. Burgunzii și turingienii se încovoiau în fața dușmanului, fără nicio

împotrivire. La fel făcură și francii din Nekar. Garnizoanele romane, decimate, se retrăgeau, în grabă, spre sud. Năvălitorii, după ce distruseseră orașele Windisch, Spire, Worms și Mayence – care încercaseră să se opună – și ocupaseră orașele Basel, Strassbourg, Colmar, Besançon, Tongres, Arras, Metz, Reims. Laon, Saint Quentin, își aveau drumul deschis spre Paris – și într-acolo galopau ei acuma.

După înverșunarea cu oare își biciuiau caii, s-ar fi putut crede că ținta lor finală este Parisul. Totuși, Parisul nu trebuia să fie, în planul lor de campanie, decât un obiectiv de popas înspre o țintă finală, care trecea mult dincolo de barierele acestui oraș. Cei care se aflau în fruntea cetelor de războinici – călări pe cai mici, și iuți, îmbrăcați, din

cap până în picioare, în piei de animale și înarmați cu arcuri, cu săgeți de os, cu lațuri de piele, cu securi de piatră – se năpusteau asupra unor populații pașnice, nepregătite, nu pentru a răzbi până la un anumit punct geografic de pe glob, ci pentru că voiau să cucerească dominația lumii. Aceasta era ținta lor finală: dominația lumii.

Regele lor, Atila, supranumit „biciul lui Dumnezeu”, asta-i învăța pe huni din prima lui zi de domnie: că lor li se cuvine dominația lumii. Și hunii îl credeau, deoarece – precum spuneau în versurile și povestirile lor cântăreții hrăniți cu berbec la cazanul regal – Atila „este fiul regelui Mundzuk, care a fost fiul regelui Ete, care a fost fiul regelui Opos, care a fost fiul regelui Cadișa” și așa mai departe, până ajungeau

cu genealogia „biciului lui Dumnezeu” la biblicul Ham, de unde săreau tocmai la pasărea Astru sau Şongar, regina încoronată a păsărilor. Demonstrația era, deci, făcută: Atila nu se afla în capul triburilor hune din întâmplare, ci în virtutea unui drept divin: se trăgea din pasărea păsărilor. Și un popor al cărui rege se trage dintr-o pasăre – și mai cu seamă dintr-o asemenea pasăre – poate pretinde dominația lumii.

Ideea de dominație a lumii îl tulburase pe Atila încă din adolescență. Dar pregătiri pentru aplicarea ei practică putu să înceapă numai din anul 434. Când, după moartea unchiului său, regele Rua, Atila fu chemat să preia conducerea poporului hun împreună cu fratele său Bleda. Dar, spirit

autoritar și exclusivist, Atila nu înțelegea să împartă puterea cu nimeni. Înzestrat, cum era, cu un excepțional simț politic – pe care și-l șlefuisese în anii cât a stat ca ostatec voluntar la romani – Atila știa, de la început, să înlăture cu ușurință acest neajuns. Peste câteva zile, în cursul unei vânători, o săgeată, rătăcită cu grijă la momentul oportun, îl răpuse pe Bleda.

Atila își îngropă fratele cu dragoste frățească și respiră ușurat. Acuma, în sfârșit, era liber să facă ce vrea.

Și voia tot.

Șaptesprezece ani la rând, Atila munci la reorganizarea cetelor lui de călăreți. În acest răstimp, odată cu numărul săgeților lui de os și securilor lui de piatră, îi creștea și îngâmfarea. Imperiul roman de răsărit și

cel de apus erau, neconținut, obiectul provocărilor lui. Astfel, odată, el trimise, în aceeași zi, împăratului Theodosiu la Constantinopole și împăratului Valentinian al III-lea la Roma, doi mesageri cu una și aceeași misivă: „Stăpânul meu (adică al mesagerului respectiv), care este și al vostru, vă anunță să-i pregătiți patul”. La toate amenințările de felul acesta, Valentinian și Theodosiu, doi șefi slabi și fricoși ai unui imperiu putred, pe cale de descompunere, dădeau răspunsuri atât de timide, încât Atila avea drept. Să creadă că patul îi și este, de fapt, pregătit la Roma și Constantinopole.

Intenția lui Atila era să-și înceapă marele război de cucerire a lumii printr-un atac împotriva imperiului roman de răsărit

al lui Theodosiu. Dar o schimbare, intervenită în anul 450, la curtea Bizanțului, îi modifică planurile. În urma unui accident de călărie, Theodosiu moare și locul lui este ocupat de Marcianus, un om energic și curajos, care, la amenințările lui Atila, răspunde cu alte amenințări. În fața acestui adversar neașteptat, regele hunilor își îndreaptă atenția spre punctul mai slab: imperiul roman de apus, de sub conducerea lui Valentinian al III-lea.

Pretext de război Atila avea, deoarece avea fantezie.

Cu cincisprezece ani în urmă, Honoria, sora lui Valentinian al III-lea, fată romantică, auzise povestindu-se atâtea despre Atila, noul rege al hunilor, încât îi trimisese în dar un inel, ca semn că-l

iubește și că ar fi bine ca el s-o ceară în căsătorie.

Pe Atila, darul Honoriei nici nu-l mișcă și nici nu-l miră. Că Honoria îl iubește fără să-l fi văzut vreodată la față, e foarte firesc! Pe cine ar putea să iubească Honoria, dacă nu pe Atila, regele hunilor! Că Honoria e sora împăratului roman de apus și că, oricum, inițiativa ei sentimentală, fiind neobișnuită în tradițiile imperiale, l-ar putea măguli? Ei aș! Să-l măgulească! Pe cine? Pe el? De ce? Pentru că ea e soră de împărat? Soră de împărat? Dacă o fi și asta ceva! Se poate compara o nenorocită soră de împărat cu el, regele Atila, descendentul păsării Astru, regina încoronată a tot ce zboară pe lume?

Așa că, plin de dispreț, Atila ar fi zvârlit inelul, dacă ascuțitul lui simț de prevedere

politică nu l-ar fi sfătuit să-l păstreze. Cine știe? Odată și odată i-ar putea folosi. Luă, deci, inelul și-l închise într-o cutie.

Dar dacă Atila primi inelul cu indiferență, ca un omagiu oarecare – printre miile de alte omagii care i se cuvin de drept – împăratul Valentinian al III-lea, când află de isprava Honoriei, simți că moare de rușine: Honoria, sora unui împărat roman, să se umilească până într-atât încât să facă, ea, avansuri? Cui? Lui Atila! Unui barbar nespălat, care umblă în blană de urs și vara și iarna! Ea, Honoria, să se roage de unul ca ăsta s-o ia de nevastă? Nu! Niciodată!

Honoria, furioasă că nu-și poate satisface capriciul, ca să se răzbune pe fratele ei, începu să ducă o viață de desfrâu. Valentinian, desperat că soră-sa îl face de

râs, o închise într-o mănăstire. Acolo n-are decât să-și facă de cap cu cine o vrea. Dar cel puțin n-o știe nimeni.

Trecuseră de atunci cincisprezece ani. Atila uitase de mult de acest neînsemnat incident sentimental: – și desigur că ar fi murit fără să-și mai aducă aminte de el – dacă planul lui de război nu l-ar fi obligat să caute și un pretext de război. Îl căută și-l găsi numai decât prin cea mai simplă asociație de idei: inelul! Honoria! Sora lui Valentinian!... Iată un pretext! Ce ar fi să se îndrăgostească degrabă de sora împăratului roman? Da! O iubește! Fără ea nu mai poate trăi! E drept că au trecut cincisprezece ani de când Honoria i-a trimis darul, fără ca el să-i fi răspuns măcar printr-un cuvânt de mulțumire. Dar ce contează cincisprezece

ani în viața unui rege?... Ea va trebui să-l înțeleagă. E regele Atila! Are atâtea pe cap. Cu toate că s-a gândit tot timpul la ea, n-a putut găsi răgaz un singur moment să-i scrie cât suferă de dorul ei și cum arde de nerăbdare s-o vadă, în sfârșit, lângă el, ca regină a hunilor. Să știe Honoria că o iubește, cum n-a iubit bărbat pe lume o femeie... Așa că-i va scrie lui Valentinian că mulțumește soră-sii pentru inel, că la dragostea ei răspunde cu o dragoste și mai aprinsă și că nu înțelege cu ce drept o ține pe Honoria închisă. Să binevoiască, deci, Valentinian s-o pună îndată în libertate pe Honoria – care este logodnica lui, a lui Atila, regele hunilor – pentru că el, Atila, regele hunilor, a hotărât să se însoare cu ea în cel mai scurt timp cu putință. De aceea, el,

Atila, regele hunilor îl și invită, de pe acum, la nuntă pe Valentinian, împreună cu întreaga familie imperială, și speră că Valentinian va avea toată grija să-i dea de îndată și zestrea care se cuvine prin moștenire logodnicei lui și care se ridică la o jumătate de imperiu.

Atila făcu scrisoarea, dar îi știa efectul cu anticipație. Valentinian va fi de două ori îngrozit: o dată de ideea de a se încuscri cu el, și a doua oară, de perspectiva unui război. Dar între a fi cumnat cu Atila și a face război cu el, Valentinian va alege războiul. Este ceea ce voia și Atila.

Lucrurile se petrecură întocmai așa cum le-a prevăzut regele hunilor. Valentinian primi scrisoarea și începu să se zbată între indignare și spaimă.

Căsătorie?

Război?

Ce să aleagă?

Generalul Actius, sfetnicul lui, îi dădu o soluție: s-o căsătorească degrabă pe Honoria cu indiferent cine. După aceea, va putea răspunde lui Atila, cu conștiința împăcată, că e prea târziu: soră-sa nu mai e liberă.

Spre marea bucurie a lui Valentinian, Atila. Regele hunilor, la trista veste că Honoria, mult iubita lui logodnică, nu-i mai poate fi soție, îi răspunse pe un ton resemnat, dar plin de demnitate. Îl doare mult - scria Atila - că n-are noroc să fie cumnatul lui Valentinian, pe care-l iubește ca pe un frate, dar, cu vremea, speră că durerea o să-i treacă. Între timp îl asigură

de cele mai bune sentimente ale lui.

Câteva nopți, Valentinian a avut visuri plăcute, cu scrisoarea lui Atila sub pernă, până primi, de la regele hunilor, o nouă scrisoare în care acesta îi declară, din nou, că-l iubește ca pe un frate și-l roagă să nu se supere, că a dat ordin soldaților lui să pătrundă în Galia. El cu Galia nu are nimic și nici nu se gândește să rămână acolo. Și-a trimis gloatele de călăreți în Galia nu cu intenții agresive, ci numai ca măsură polițienească: vrea să prindă niște dezertori huni care s-au refugiat la vizigoți. Convingerea lui este că dezertorii se vor preda de bunăvoie, așa că nu va fi silit să recurgă la forță. Valentinian să n-aibă nicio grijă. Toată operația aceasta nu este îndreptată împotriva romanilor, ci numai

împotriva vizigoților.

Împăratul roman se simți din nou fericit, dar fericirea lui fu de scurtă durată: peste câteva zile i se puse sub ochi o scrisoare primită de către regele vizigoților din partea lui Atila, care-i arăta că-l iubește și pe el ca pe un frate și că-l roagă să nu se supere dacă etc, etc., pentru că toată operația aceasta polițienească nu este îndreptată împotriva vizigoților, ci împotriva romanilor.

Abia atunci înțelese Valentinian că Atila-și bate joc de el, și abia atunci îi dădu mână liberă lui Actius să apere imperiul de o invazie a hunilor. Dai Atila, mai dinamic, le-o luase înainte și acum se îndrepta spre Paris, în goana turbată a cailor. Parisul se și vedea. Încă puțin și Luteția ar fi fost

cotropită de huni. Pe neașteptate, însă, Atila dădu ordin călăreților lui să ocolească cetatea și să gonească înspre sud. Regele hunilor primise știrea că vizigoții hotărâseră să se alieze cu romanii împotriva lui. Așa că el se grăbea să ajungă la Toulouse, unde armatele vizigote și romane trebuiau să facă joncțiunea.

Goni Atila cât putu, dar nu putu goni atât de iute, încât să nu-l ajungă din urmă pedeapsa inevitabilă care-l aștepta pentru ambițiile lui nemăsurate de a cuceri și domina lumea pe motiv că s-ar trage direct din pasărea Astru, regina încoronată a păsărilor. După câteva luni de la începerea campaniei în Galia, în luna iunie a anului 451, armatele romane, conduse de Aetius și armatele vizigote, conduse de regele

Teodoric, bătură și decimară pe câmpiile catalaunice, între Gens și Troyes, hoardele lui Atila. În ziua aceea, a înfrângerii, armata năvălitorilor ar fi fost pentru totdeauna suprimată – ceea ce ar fi pus capăt pentru totdeauna terorii hunice – dacă în ultimul moment n-ar fi intrat în joc anumite considerente politice, care au pledat pentru salvarea armatei lui Atila de la o nimicire completă. După vidorie, Aetius, comandantul armatei romane privea cu mai multă simpatie la inamicul său hun, Atila, decât la aliații săi vizigoți. Înfrângerea hunilor se datora, în cea mai mare parte, vizigoților, care cereau cu insistență lichidarea lui Atila printr-un ultim atac. Dar Roma nu dorea o desființare totală a armatelor hune. Prin dispariția hunilor,

vizigoții ar fi devenit prea tari. Și nu se cuvenea să devină prea tari. Ar fi fost împotriva intereselor imperiului roman.

În mijlocul taberei lui de soldați romani și vizi goți, Aetius cercetă cu interes, peste câmpul de luptă acoperit de cadavre, tabăra rămășițelor hune și hotărî că Atila trebuie salvat. Atila învins, dar nu desființat, va înțelege că soarta lui trebuie să fie soarta tuturor regilor huni: aceea de șef al unor mercenari, care să lupte, cu leafă, pentru interesele altora. Atila, învins, va renunța la ambițiile lui, și, făcut mai docil, va putea fi folosit într-un eventual război dus de Roma împotriva aliaților ei, vizigoții.

Astfel, Atila, datorită protecției pe care i-o acorda comandantul armatei inamice romane, putu să se retragă în liniște în

ținuturile lui din Panonia, dincolo de Dunăre, unde, fără cea mai mică întârziere, își reluă firul visurilor lui de dominație a lumii. Experiența campaniei din Galia – credea el – l-a învățat ce are de făcut, spre a nu mai da greș: își va instrui armata cu cele mai moderne metode de luptă și o va înzestra cu armele cele mai noi.

Peste un an, hoardele hune, refăcute și reechipate, porniră iar la război tot împotriva imperiului roman de apus, numai că într-o altă direcție, care se părea lui Atila mult mai vulnerabilă: Italia. Dar, după câteva luni, Atila se reîntoarse în Panonia, cu o armată decimată de foame și boli, care abia se mai târa după el: eșuase din nou. Optimist incurabil, Atila se apucă, înfrigurat, să-și reorganizeze încă o dată

cetele de călăreți, pentru un alt război de cucerire a lumii.

— Experiența campaniei din Italia - își zicea el - l-a învățat ce are de făcut spre a nu mai da greș: își va instrui armata cu cele mai moderne metode de luptă și o va înzestra cu armele cele mai noi. În primăvară - dădu el de știre triburilor lui - începe războiul. Dar nu cu imperiul de apus. Acuma a găsit adevăratul punct slab: imperiul de răsărit.

În primăvară, însă, Atila - care făcuse să piară în războaie absurde mii de vieți omenești - murea în Panonia, în mijlocul unei armate iremediabil și inevitabil înfrânte, după ce nutrise o viață întreagă iluzia smintită că-și va putea, de pe cal, asigura dominația lumii, barând cu securile,

drumul progresului și al civilizației.

I

În cantonul elvețian Tessin, pe malul lacului Maggiore, la poalele munților Alpi, se află o mică stațiune climaterică, numită Locarno. Aici, la Locarno, s-a născut la 16 octombrie 1925, de pe urma rendez-vous-urilor intime dintre conducătorii principalelor țări capitaliste europene, prin boschetele restaurantelor și în camerele hotelurilor, pactul., păcii eterne”.

Tatăl inițial – deci cel autentic – al „păcii eterne” de la Locarno a fost guvernul englez, iar mama a fost Gustav Stresemann, prim-ministru al Germaniei.

Stresemann fusese, până la armistițiu, un fruntaș al partidului național-liberal german în rândurile căruia se remarcase ca

unul dintre cei mai aprigi adepți ai unui război submarin fără cruțare. După încheierea păcii, Stresemann, sub stimulenta electorală, descoperi în el anumite chemări care îl conduseră la întemeierea unui nou partid: Deutsche Volkspartei. Cu această zestre politică veni la putere, în 1923, când președintele Reichului îl însărcină să formeze un guvern de „conciliere”. Prin guvern de „conciliere” se înțelegea un guvern care să caute o împăcare cu Franța. În perioada aceea, conflictul dintre Franța și Germania ajunsese la un punct culminant. Franța cerea cu insistență Germaniei învinse plata despăgubirilor de război, la care aceasta fusese obligată prin tratatul de pace de la Versailles. Germania, însă, nici nu putea și

nici nu voia să i le achite. Drept represalii. Franța ocupă Renania și Ruhrul și-și arată hotărârea de a nu părăsi ținuturile acestea, decât numai după ce va primi din partea Germaniei ultimul ban care i se cuvenea. Adevărul e, însă, că Franța recurgea la această măsură militară, nu pentru a-și încasa partea la care avea dreptul din cele 132 miliarde mărci aur fixate La Londra în mai 1921. Franța s-ar fi mulțumit și cu o sumă mult mai mică. Neplata datoriilor nu era decât un simplu pretext. Motivul real al ocupării ținuturilor renane era altul: prin măsura aceasta militară, Franța își făcea iluzia că – pe lângă celelalte garanții – își ia o garanție în plus împotriva unui atac, în viitor, din partea Germaniei: cărbunii Ruhrului și oțelăriile renane. Simpla

neutralizare a Renaniei, sau o dezarmare – care va fi, inevitabil, doar pe hârtie – nu-i putea liniști pe financierii francezi. Dorind să-și asigure liniștea aceasta, conducătorii francezi au luptat, în primii ani de după război, pentru fărâmițarea Germaniei în câteva zeci de stătuțe independente. Loucheur, fost ministru și unul din capii marii burghezii franceze, declara fățiș: „Decât o Germanie prosperă, deci o țară care să ne poată plăti despăgubirile de război, mai bine o Germanie săracă și slabă care să nu ne poată plăti”.

Dar dacă marile capitaluri franceze, pe care un Loucheur le reprezenta, se temeau de o refacere a marilor capitaluri germane concurente – care, la prima ocazie, vor căuta să lovească din nou, pe calea armelor,

în imperialismul francez - alte două mari puteri capitaliste, Anglia și Statele Unite, lucrau de zor la refacerea Germaniei.

Anglia vedea în Germania același adversar economic primejdios cu care a avut de luptat și până în 1914. Concurența pe care cărbunele german o făcea, pe piețele mondiale, cărbunelui englez, a fost doar una din cauzele principale care au dus la război. Dar, *deocamdată*, Germania învinsă era slabă - foarte slabă - și Franța victorioasă era tare - foarte tare. Acum, după război, Franța era mai bine înarmată decât la începutul războiului și rămăsese, de fapt, singura putere militară din Europa. Și o asemenea Franță - care *deocamdată* nu mai avea de ce să se teamă din partea unei Germanii îngenuncheate și dezarmate -

îndrăzneala, la tot pasul, să înfrunte Marea Britanie. Din ziua de 11 noiembrie 1918 – când s-a semnat armistițiul dintre Germania inamică și aliații franco-englezi – contradicțiile dintre imperialismul englez și cel francez au ieșit la iveală cu o violență care se părea, la un moment dat, că va degenera într-un război franco-englez. Pentru imperialiștii englezi, situația aceasta devenea intolerabilă. Dacă până la război, Germania a fost, în repetate rânduri, agresivă față de Anglia, Anglia a putut cel puțin, s-o pună la respect, amenințând-o cu armata franceză. Dar acum, cu ce armată să amenințe pe imperialiștii francezi, când la granița franceză nu mai există o Germanie înarmată? Așa că, în logica lor – o logică în concordanță cu punctul de vedere al

intereselor imperialiste britanice – conducătorii politici englezi au ajuns la concluzia că singurul lucru bun pe care l-ar putea face spre a se apăra de lăcomia imperialiștilor francezi este să opună, cât mai degrabă, unei Franțe înarmate, o Germanie înarmată. Germania – își spuneau conducătorii politici englezi – trebuie să redevină tare, spre a putea fi din nou o primejdie pentru Franța. Numai atunci Franța va putea fi cumințită și va putea fi silită să-și îndrepte iar ochii spre noi, ca spre singurul ei sprijin împotriva unei Germanii militariste și agresive.

La rândul lor, financierii americani, îmbogățiți în chip fabulos de pe urma războiului, vedeau în Germania sărăcită și flămânzită un câmp vast și fecund pentru

fructificarea unor capitaluri imense cu care nu aveau ce face în propria lor țară. Rolul monopolurilor americane în refacerea puterii industriale a Germaniei a fost hotărâtor. Monopoliștii americani – Rockefeller, Morgan, Ford, Dupont de Nemours etc. – convinseră pe monopoliștii englezi să participe, în ciuda contradicțiilor care împărțeau, tocmai atunci, mai mult ca oricând, aceste bande de pirați în tabere adverse, la adoptarea și aplicarea planului american Dawes.

Ce era planul Dawes?

Pentru opinia publică, planul Dawes își propunea să rezolve problema datoriilor de război ale Germaniei față de țările învingătoare. În realitate, însă, prin ajutorarea Germaniei – care era de fapt o

ajutorare a clasei exploatatoare germane – monopolurile anglo-americeane își propuneau să facă din tânăra republică germană un stat mercenar, care, în timp de pace, să le închirieze industria și puterea de muncă a poporului german, iar în timp de război – și prin război se înțelegea inevitabilul război antisovietic – viața a milioane de tineri germani. Semnat în vara anului 1924, planul Dawes intră în vigoare la 1 septembrie 1924, când băncile americane și engleze vărsară Germaniei un împrumut de opt sute milioane de mărci aur. Era primul „ajutor” din generoasa listă de ajutoare anglo-americeane, care, după cinci ani – adică în 1929 – se și urca la cincisprezece miliarde mărci aur de investiții pe termen lung și șase miliarde

mărci aur de investiții pe termen scurt.

Este clar că la planul de exploatare a economiei germane și de refacere a militarismului german în vederea unui război contra Uniunii Sovietice, ar fi aderat, din capul locului, cu entuziasm, și marea burghezie franceză. Dacă burghezia franceză ar fi avut garanții neîndoielnice că Germania poate fi refăcută *numai* din punct de vedere militar și că noua armată germană va fi îndreptată *numai* împotriva Uniunii Sovietice, și-ar fi dezlegat și ea băierile pungii spre a-și da obolul la această acțiune de apărare a clasei capitaliste de pretutindeni. Să dea bani pentru a trimite la moarte milioane de tineri germani într-un război antisovietic? De ce nu? Bani ar fi dat, cu dragă inimă, marea burghezie franceză,

care, ca și marea burghezie engleză ori americană, prefera ca războiul de apărare a intereselor lor capitaliste să fie dus de armata germană. Aceasta, nu din dorința de a menaja viața tineretului francez, ci de teamă că soldații francezi, dacă ar fi trimiși să combată pe bolșevici, s-ar întoarce și ei bolșevici, așa cum s-a mai întâmplat și în 1918. Deci, dacă există un asemenea risc – și există! – mai bine să facă Germania această experiență.

Așadar, burghezia franceză ar fi fost de acord și ea să contribuie la refacerea militară a Germaniei, dacă, pe vremea aceea, nu și-ar fi păstrat destulă luciditate spre a ține seama de o realitate căreia nu-i putea găsi leac: poziția geografică a Franței. Statele Unite puteau specula mizeria

poporului german, spre a reface marea industrie germană, fără riscul unei agresiuni din partea unei armate germane de care o despărțea teritoriul francez și Oceanul Atlantic. Anglia își putea permite luxul unei restabiliri a echilibrului european, fără riscul unei agresiuni - sau, dacă vreți, fără riscul unei agresiuni prea facile - din partea armatei germane, de care o despărțea, pe uscat, teritoriul francez ori belgian și pe apă Canalul Mânecii. Dar Franța? Ce despărțea teritoriul francez de teritoriul german? Niște biete, șubrede, simbolice potouri de graniță. Cum s-ar putea, deci, pune Franța la adăpost de o agresiune germană? Cine sau ce i-ar putea garanta că mâine, armata germană - refăcută din banii francezi și banii aliați

anglo-americiani - în loc să se îndrepte înspre răsărit nu s-ar arunca, din nou. Asupra Franței, spre a-și lua îndărăț ce a pierdut, cu plusurile inevitabile?

Lipsa aceasta a unei garanții împotriva unui război de revanșă mai împiedica, pe vremea aceea, burghezia franceză să găsească un teren de înțelegere cu Anglia, pentru o acțiune comună în favoarea Germaniei. Cu răbdare, însă, diplomația engleză își găsi drum spre inima conducătorilor Franței: le dădu garanții.

Conducătorii Franței știau câte parale tac garanțiile Angliei. Dar mai știau ceva: că și fără aceste garanții, Germania tot va fi refăcută. De ce, dar, să nu primească aceste garanții? Cu garanțiile acestea în mână, Franța va avea cel puțin dreptul să se

plângă. În afară de aceasta, capitaliștii francezi își puneau mari speranțe în propria lor diplomație. Poate - cine știe? - cu oarecare abilitate, vor reuși și ei, la un moment dat, să tragă pe sfoară Anglia, care doar asta vrea: să tragă pe sfoară Franța! Și cum Germania, la rândul ei, tot asta voia: să tragă pe sfoară și Franța și Anglia, idila anglo-franco-germană se putea înfiripa, încetul cu încetul, spre a lua caracterul unei pasiuni amoroase explozive, care să se termine cu o cununie în regulă în stațiunea climaterică elvețiană Locarno.

Stresemann, de îndată ce ocupă scaunul de președinte al consiliului de miniștri și de ministru de externe al Reichului, începu - cu banii englezilor și americanilor - să-și arate bunăvoința de a plăti Franței câte

ceva din cele ce i se cuveneau, cu obligația că va face tot ce se poate spre a putea plăti și în viitor, dacă Franța se va arăta și ea binevoitoare față de el. Cu dovezile – nițeluș jalnice, dar palpabile – că Germania vrea să-și achite datoriile de război și cu garanțiile vapoaroase ale Marii Britanii, guvernul francez a acceptat ca Germania să facă formele pentru întâlnire.

Formele fură împlinite. În februarie 1925, Stresemann trimise guvernelor francez și englez câte o notă prin care le informa că Germania vrea cu orice preț o pace definitivă și eternă – nu provizorie – cu lumea întreagă. Ca propuneri concrete, el oferea un număr de convenții cu Anglia, Franța, Italia, Belgia etc. Și se arăta dispus să lichideze, prin bună înțelegere, toate

conflictele juridice și politice cu oricare alt stat.

Cine a dictat lui Stresemann nota către guvernele francez și englez?

Lordul d'Abernon, ambasadorul englez la Berlin.

Din ordinul cui?

Din ordinul guvernului englez.

Prin urmare, nota pacifică pornită din *inițiativă germană* către francezi și englezi era de fapt *o inițiativă pur englezească*.

Guvernul englez și francez primiră nota și se declarară de acord să stea de vorbă cu guvernul german.

Peste nouă luni, în octombrie 1925, se năștea la Locarno istorica întâlnire dintre Stresemann, ministrul de externe al Germaniei – Austen Chamberlain, ministrul

de externe al Angliei – și Aristide Briand, ministrul de externe al Franței.

În zilele acelea, Uniunea Sovietică se pregătea de o mare sărbătoare: se împlineau opt ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Opt ani de când puterea sovietică – al cărei prim punct din program era pacea – lupta pentru stabilirea unor raporturi de pace sinceră și trainică între popoare, în acești opt ani, câte greutăți, dar și câte succese în lupta pentru pace, dusă de Uniunea Sovietică!

La 16 aprilie 1922, când nu trecuse niciun an de la lichidarea celor patrusprezece armate intervenționiste, guvernul sovietic încheia la Rappalo – în Italia – un tratat cu Germania care recunoștea *de jure* guvernul sovietic.

La sfârșitul anului 1922, guvernul sovietic invita la Moscova statele baltice și Polonia, spre a discuta cu ele problema dezarmării. Dacă rezultatul conferinței a fost nul, aceasta s-a datorat piedicilor puse de monopolistii apuseni și americani, care n-au vrut să audă de dezarmare și cu atât mai puțin de vreo apropiere între Uniunea Sovietică și statele vecine.

La 31 mai 1924, guvernul sovietic semna, la Pekin, acordul sovieto-chinez – cel dintâi acord în istoria Chinei încheiat pe bază de drepturi egale.

În august 1924 – cu toate manevrele monopolurilor americane – guvernul sovietic încheia cu guvernul englez un acord prin care se stabileau relații diplomatice între Uniunea Sovietică și Anglia.

În octombrie 1924 - înlăturând piedicile puse de aceleași monopoluri americane - guvernul sovietic încheia cu guvernul francez un acord prin care se stabileau relații diplomatice între Uniunea Sovietică și Franța.

La 20 ianuarie 1925, delegații sovietici semnau, în capitala Chinei, alături de delegații japonezi, o convenție prin care se stabileau relații diplomatice între Uniunea Sovietică și Japonia.

Totuși, deși atât Germania cât și Anglia și Franța au recunoscut, rând pe rând, *de jure*, guvernul sovietic; deși atât Germania cât și Anglia au recunoscut și *de facto* guvernul sovietic cu care se aflau în relații diplomatice și cu care tratau diverse acorduri comerciale; deși atât Germania cât

și Anglia și Franța susțineau că se întâlnesc la Locarno spre a discuta problemele păcii; deși era știut de întreaga omenire că, de la încheierea războiului, singurul stat care luptă activ și plin - de inițiativă pentru apărarea păcii este Uniunea Sovietică; deși era lucru neîndoielnic că Uniunea Sovietică luptă pentru pace, pentru că pacea reprezintă unul din principiile de bază ale primului stat socialist, pentru că are nevoie de pace, pentru că restaurarea țării - devastată de războiul cu Germania și de războiul intervenționist - nu poate fi realizată decât în pace, pentru că ideea de construire a socialismului este indisolubil legată de ideea de pace; deși faptele acestea erau axiome pentru oricine voia să vadă adevărul, totuși, Uniunea Sovietică n-a

fost invitată la conferința de la Locarno.

Și presa burgheză susținea că aceasta se cheamă „conferință europeană”.

Era „europeană”, întrucât Briand, Chamberlain și Stresemann pretindeau că reprezintă nu numai guvernele lor, nu numai popoarele lor, ci și toate celelalte popoare europene.

Dar caracteristica acestei conferințe europene n-o prezenta faptul că discuțiile, în numele sutelor de milioane de europeni, au fost duse numai de către acești trei reprezentanți ai marilor trusturi imperialiste, ci un amănunt mult mai semnificativ, care punea în relief tot farmecul diplomației burgheze: discuțiile au fost duse, într-adevăr, între acești trei bărbați de stat, dar în nicio chestiune

esențială n-au discutat tustrei la un loc, ci numai doi câte doi. O zi a stat de vorbă, între patru ochi, Stresemann cu Chamberlain și a doua zi a stat de vorbă Stresemann cu Briand. Ce au conversat între ei, ce cuvinte de dragoste și-au șoptit la ureche în întâlnirile acestea discrete, cum s-au înțeles perechea Stresemann-Chamberlain și perechea Stresemann-Briand, sunt taine care au rămas taine pentru toate sutele de milioane de europeni în numele cărora pretindeau că vorbesc. Ba, ceva mai mult chiar: tainele acelea au fost taine, nu numai pentru popoarele europene, dar până și pentru cei trei parteneri. Nici atunci, nici mai târziu, Briand n-a putut afla ce a vorbit între patru ochi Chamberlain eu Stresemann, nici Chamberlain n-a știut ce a

vorbit Stresemann cu Briand, nici Stresemann n-a știut ce a vorbit Briand cu Chamberlain. Fiecare dintre parteneri căuta să-și tragă spuza pe turta lui în detrimentul celorlalți. În timpul discuțiilor de la Locarno, Germania cerea să se șteargă din tratatul de la Versailles articolul cu privire la vinovăția exclusivă a Germaniei în dezlănțuirea războiului, să i se restituie coloniile, să se facă imediat plebiscitul din Saar – care, conform cu condițiile de pace, urma să se țină abia în 1935 – să se elibereze și să se redea Germaniei regiunea renană etc. Dar toate eforturile lui Stresemann au dat greș. Deocamdată, monopolurile anglo-franco-americane nu aveau destulă încredere în Germania. Se pare, totuși, că o pereche și-a rămas ceva

mai fidelă: Chamberlain-Stresemann, care, și-au arătat, reciproc, o anumită încredere. Numai mulțumită acestei încrederi pe care o avea Chamberlain în discreția lui Stresemann și Stresemann în discreția lui Chamberlain, și-a putut permite Stresemann indiscreția de a divulga unor amici

— Aceștia, într-adevăr de încredere – conținutul următorului memorandum pe care Chamberlain i-a strecurat, în mod foarte discret, în timpul conversațiilor de la Locarno:

„Europa – grăia documentul – este împărțită în trei categorii principale: învingători, învinși și Rusia. Problema rusă – care este o amenințare permanentă – nu poate fi soluționată decât ca o problemă.

Este imposibil să se prevadă ce efect va avea dezvoltarea Rusiei asupra stabilității viitoare a Europei. Rusia nu este în niciun caz un factor de stabilitate. Ea este cea mai mare amenințare dintre incertitudinile noastre și se poate spune că, în ciuda Rusiei, poate chiar din cauza Rusiei, o politică de securitate trebuie să fie organizată”.

Și ceva mai departe:

„Cu toate că Germania ar fi, pentru moment, cu totul incapabilă să întreprindă o acțiune agresivă, este sigur că, datorită marilor posibilități chimice, de uz militar, ea va deveni, mai curând sau mai târziu, un puternic factor militar. *Doar un mic număr de germani socotește serios să întrebuițeze această forță, când va fi*

reconstituită, împotriva Imperiului Britanic
(Sublinierea este a noastră – n.a.):

„Doar un mic număr de germani” – vrea să spună memorandumul – își propune să folosească forța germană reconstituită împotriva Marii Britanii. Cei mai mulți se gândesc s-o folosească împotriva Uniunii Sovietice. Care *cei mai mulți* când, în afară de acei câțiva negustori de cadavre, nimeni nu se putea gândi, în Germania abia ieșită dintr-un război dezastruos, la o nouă aventură războinică 5

Mai târziu, când documentul a fost divulgat, guvernul englez l-a dezmințit, cu argumentul că prea a fost mare secretul în care s-au dus tratativele de la Locarno, ca să se poată ști ce anume s-a discutat. Dar, sprijinindu-se pe același argument al

secretului, cei trei bărbați de stat au putut debita toate năzdrăvăniile despre cele ce ziceau ei că ar fi dezbătut în cursul conferinței lor „europene”. S-a putut astfel afla din gura lor că o singură mare problemă i-a preocupat în timpul conversațiilor diplomatice: cum să asigure lumii „pacea eternă” și întrucât era lucru știut că „pacea eternă” este singura pace care se putea împăca perfect cu cugetul lor de reprezentanți ai trusturilor și cartelurilor de „moarte subită” – cum se spunea pe atunci negoțului de armament – lumea n-a avut niciun motiv să nu-i creadă.

După ce tratativele secrete au luat sfârșit, Chain berlain, Stresemann și Briand au procedat la semnarea pactului de „pace eternă”. Acest act istoric n-a mai fost

săvârșit pe ascuns, ci în public, ca să dea putință celor trei miniștri de externe să țină discursuri foarte înflăcărate despre democrație, securitate, arbitraj și dezarmare. Atât de frumoase ați fost aceste discursuri, încât numai răuvoitorii s-ar fi putut îndoi că reprezentanții marilor democrații anglo-franco-germane au venit, într-adevăr. Ia Locarno, cu inima deschisă, fără niciun fel de gânduri ascunse, spre a stabili, în comun, principiile și căile cele mai practice pentru aplicarea principiilor unei păci adevărate, care să asigure liniștea și stabilitatea la care aspira omenirea întreagă. O deosebită impresie au făcut declarațiile celor trei miniștri că se întorc acasă cu gândul să-și închine tot restul vieții unei singure mari idei: aceea de a nu mai

permite, de aci înainte, niciun război de agresiune. Tustrei și-au făgăduit, cu lacrimi în ochi, să lupte ca agresorul, oricare ar fi el, să fie chemat în judecată de către toate celelalte națiuni, care-l vor pedepsi atât de crunt, încât să taie și altora pofta de a mai face vreodată războaie.

Se născuse „pacea eternă” de la Locarno. Din acea zi a intrat în vocabularul diplomatic un nou termen: politica „à la Locarno”. Prin politică „à la Locarno” se înțelegeau toate discuțiile tainice, cu perdelele trase, care se duc între bărbații politici ai țărilor capitaliste, doi câte doi – numai doi câte doi – pentru că nimeni nu trebuie să știe ce pun ei, acolo, la cale și ce mijloace au găsit spre a se trage pe sfoară unul pe altul și spre a trage pe sfoară, cu

forțe unite, pe un al treilea.

II

Politica „à la Locarno” a luat ființă la 16 octombrie 1925. Prin zămisirea acestui legământ de „pace eternă”, fabricanții de armament au pus, în 1925, temeliile practice ale războiului care avea să izbucnească peste 14 ani și care avea să asigure „pacea eternă” atâtor zeci de milioane de oameni asasinați cu armele făurite de patronii sau coasociații lui Stresemann, Chamberlain și Briand. Pactul de la Locarno este un document cu care fabricanții de tunuri pot dovedi că și ei au luptat pentru pace. Că declarațiile de dragoste eternă de la Locarno au fost o reală contribuție la cauza păcii, o mai atestă și faptul că Chamberlain, Briand și

Stresemann au primit, pentru discuțiile lor în secret, premiul pentru pace, instituit de fabricantul de explozive Nobel.

Pentru așa pace, așa premiu!

Tocmai atunci când, pe baza pactului de pace eternă încheiat la Locarno, începeau să se vânture mult, pe la Liga Națiunilor, tot felul de planuri de dezarmare, expuse, cu multă căldură și multă migală, pe dosul facturilor de tancuri și tunuri, Le Temps, ziarul Ministerului de Externe francez, scria că: „O dezarmare cât de mică, de neînsemnată, ar compromite însăși ideea de securitate oare a fost stabilită la Locarno”.

În același timp, Mussolini, dictatorul Italiei și unul din semnatarii convenției de la Locarno, amenința cu războiul Franța, Anglia și Germania, îngrijorat de ciudățenia

faptului că se poate vorbi serios de un acord de pace eternă într-o atmosferă încărcată cu praf de pușcă, un deputat englez din opoziție l-a întrebat pe Austen Chamberlain, ministrul de externe al Angliei, care este situația politică internațională, întrucât - a zis el - opinia publică engleză este foarte îngrijorată. Pericol de război în Europa... pericol de război în Asia... lipsă de încredere în America... Chamberlain are mereu întrevederi secrete cu Mussolini... fiecare dintre diplomații europeni are întrevederi secrete cu ceilalți... toți, numai secrete, toți se închid într-o cameră de hotel și toți fac între patru ochi politică „à la Locarno”.

La aceasta, Chamberlain a răspuns că politica externă a Angliei urmărește să

aducă pacea pe pământ, să împace pe inamicii de ieri și să aline suferințele omenirii. În privința lui Mussolini, nu-i niciun motiv de neliniște. Liga Națiunilor e azi mai tare ca oricând. Atmosfera generală este pacifică și discuțiile internaționale sunt însuflețite de spiritul unei colaborări amicale. Cum s-ar zice, pacea nici nu trebuie să vină: pacea a și venit?

Care era, însă, realitatea?

În timp ce Stresemann își număra banii încasați ca premiu pentru politica lui de pace, ziarele europene descriau în fel și chip parada celor 100.000 de „căști de oțel” care au defilat pe străzile Berlinului, în cel mai nou echipament de campanie, strigându-și lozincile, care nu puteau înșela pe nimeni, asupra caracterului războinic al

programului lor. Mai informat decât toți era Stresemann, care știa ce vor căștile acestea: reînarmarea Germaniei și revenirea la steagul imperial negru-alb-roșu. De la fereastra cancelariei lui, Stresemann putea vedea, mai bine. Ca oricare altul, că în fruntea coloanei de demonstranți se află prinții Eitel Friedrich și August Wilhelm, fiii fostului Kaiser Wilhelm al II-lea, recunoscut ca fiind autorul dezastrului german din 1918. Dar pe Stresemann, prezenta acestor prinți în fruntea unei mișcări revanșarde nu-l putea supăra, de vreme ce atât el cât și ceilalți făuritori ai „păcii eterne” au contribuit la reabilitarea și reinstalarea în toate privilegiile lor economice a moștenitorilor Kaiserului și a tuturor membrilor aristocrației germane.

Pentru a reintra în ceea ce numeau ei. „Drepturile” lor, prinții și aristocrații germani nu au așteptat decât să fie înăbușită mișcarea revoluționară din 1918 – 1919. Puțin după aceea, cum s-au potolit lucrurile, prinții au dat în judecată statul republican german, căruia îi cereau să le dea înapoi proprietățile, plus despăgubirile respective. Sub presiunea forțelor muncitoare în frunte cu comuniștii, guvernul german, care se grăbise să ofere prinților niște indemnizații uriașe, se văzu silit să instituie un plebiscit prin care poporul german să se pronunțe dacă vrea sau nu să mai scoată bani din buzunar pentru înalții paraziți imperiali. Propaganda naționalistă se aruncă asupra mării și micii burghezii spre a le demonstra că o

expropriere a prinților ar putea duce, în curând, la o expropriere generală a proprietății private a oricărui cetățean. Foarte activ a lucrat în această direcție, pe vremea pacificului Stresemann, doctorul Schacht, președintele Reichsbankului, care susținea ca argument, în sprijinul prinților, că o expropriere a lor, ca și a membrilor aristocrației, ar putea compromite creditul de care se bucură Germania în Franța și Anglia, unde proprietatea particulară este respectată.

Ajutată de împrejurări propaganda prinse și plebiscitul cu privire la exproprierea completă și fără despăgubiri a fostelor familii princiare s-a încheiat cu un dezastru pentru frageda democrație germană: numai 36 la sută din voturi s-au

declarat pentru expropriere.

Republica se execută și prinții își iau în primire averea lor fabuloasă, care le permitea să subvenționeze gras mișcările naționaliste, antirepublicane, în speranța că peste puțină vreme li se va restitui și tronul.

Toate acestea nu erau străine lui Stresemann, cofăuritorul „păcii eterne” și codeținătorul premiului Nobel pentru pace, deoarece *el* însuși a fost acela care a dat voie Kronprințului să se reîntoarcă în Germania; *el* a îngăduit tuturor membrilor fostei familii imperiale să desfășoare o activitate politică aprig antirepublicană; *el* a șters din legea pentru protecția republicii toate articolele care interziceau prinților orice amestec în politica țării; *el* a luptat să se asigure acestor prinți, în afară de ceea ce

li s-a dat înapoi, o anumită pensie care echivala cu o adevărată listă civilă; și tot *el* era în strânse relații politice și particulare cu Kron prințul de care-l lega o veche prietenie încă de pe vremea războiului.

Erau, deci, destule motive care să-l facă pe Stresemann să privească demonstrația „căștilor de oțel” cu simpatie și interes și să considere prezența Kronprințului în fruntea celor 100.000 de revanșarzi nu numai ca un act politic firesc, ci absolut necesar în lupta lui pentru „pacea eternă”, la ale cărei principii a subscris la Locarno. De aceea, Stresemann a scos în acea zi pe străzi 15.000 de polițiști – dar nu ca să împrășteie sute de mii de „căști de oțel” care cereau tot ce se poate cere pentru pregătirea unui război de revanșă, ci pentru a aresta pe

comuniștii care au organizat o
contrademonstrație, și-și permiteau să
strige: „Jos fasciștii!”

* * *

Imediat după semnarea pactului de la
Locarno, omenirea avu prima surpriză:
Germania își reclama locul ei permanent la
Liga Națiunilor, cu aceleași drepturi ca și
Franța și Anglia. Care loc permanent? Locul
pe care l-a făgăduit Chamberlain lui
Stresemann în unul din momentele cele mai
aprinse și mai intime petrecute cu el la
Locarno. Așadar, numai pentru că
făgăduiala făcută de Chamberlain, în taină,
trebuia să fie dusă la îndeplinire în public,
lumea putu să afle că Anglia a făgăduit
Germaniei un loc permanent în Liga
Națiunilor, fără să-l fi întrebat și pe

ministrul de externe francez.

De ce atâta taină?

Pentru că Anglia știa că Franța se va opune, deoarece o Germanie refăcută cu sprijinul Angliei va fi întotdeauna, cu votul ei, în Ligă, alături de Anglia. În Liga Națiunilor, obiectivele revanșarde ale Germaniei își vor da mâna cu interesele de echilibristică europeană ale Marii Britanii, spre a anihila orice inițiativă a Franței. De aceea, Chamberlain a preferat să nu-l pună, oficial, în curent pe Briand cu promisiunea dată lui Stresemann: era mult mai util – evident, pentru „pace” – ca Franța s-o afle ceva mai târziu.

Franța a aflat-o într-adevăr ceva mai târziu, dar indignarea ei n-a fost mai mică. Și se împotrivi cu îndârjire: niciun loc

permanent Germaniei în Liga Națiunilor! Sau, dacă Anglia ține cu tot dinadinsul să-i dea Germaniei acest loc și, de dragul Germaniei, acceptă să lărgescă baza Ligii Națiunilor, atunci să se acorde câte un loc permanent și Poloniei, Spaniei și Braziliei.

Franței îi convenea cooptarea acestor trei țări. Polonia se găsea sub tutela ei, cu Spania era în cele mai bune relații, iar Brazilia se putea bucura de toată încrederea Franței, dacă nu din alte motive, cel puțin pentru faptul că era susținută în Liga Națiunilor contra republicii germane de către Japonia, care, pe de o parte nu avea niciun interes să - ajute un concurent economic atât de puternic și cu intenții de expansiune atât de vădite, cum era Germania, iar pe de alta, ținea să menajeze

statui sud-american unde voia să trimită sutele de mii de muncitori japonezi cu care nu avea ce face în țară.

La cererea Franței, Anglia, răspunse că o și mai mare lărgire a Ligii ar avea ca urmare o slăbire a eficacității și a promptitudinii cu care trebuie să procedeze Liga și că, în orice caz, cererea Poloniei este inadmisibilă. Franța răspunse din nou că în acest caz respinge categoric candidatura Germaniei, pentru că ea nu Ua făgăduit niciun loc permanent în Ligă. La rândul ei, Italia, care era împotriva unei refaceri a Germaniei, susținea și ea Polonia. Japonia se încapățâna să susțină Brazilia. Fiecare dintre statele acestea imperialiste, care se mâncau între ele. Susțineau pe câte cineva împotriva cuiva. Iar Germania, instigată de

Anglia, amenința că dacă nu intră *singură* în Ligă, renunță cu totul. De aci, tulburare mare. Toți aveau nevoie de soldații germani, dar, în afară de Anglia, nimeni nu voia să aibă de-a face cu ea.

Totuși, în cele din urmă, s-au înțeles. Trebuia să se înțeleagă, pentru că altminteri nu s-ar fi ales nimic din cele ce și-au vorbit la Locarno. Mai slabe ori mai tari, toate țările capitaliste aveau răfuieli mari între ele: Italia cu Germania... Franța cu Anglia, Germania... Grecia cu Turcia... Bulgaria cu Iugoslavia... România cu Ungaria etc, etc. Dar răfuielile trebuiau amânate, deoarece toate țările acestea, la un loc, aveau o răfuială cu un singur dușman - comunismul. Nu întâmplător cercurile imperialiste interesate aduseseră la conducerea politică

a unor state elemente fasciste. Nu întâmplător se găsea în Italia un Mussolini, în Grecia un Pangalos, în Iugoslavia un Pasici, în Bulgaria un Țancov, în Ungaria un Horthy, în Spania un Primo de Rivera, în Polonia un Grabsky, în România un Ionel Brătianu ș.a.m.d.

Toți nu erau decât șefi unor detașamente de ucigași din una și aceeași mare legiune care trebuia pregătită pentru războiul antisovietic. Mussolini striga: „Vrem război!”, iar șefii democrațiilor capitaliste strigau: „Vrem pace!”, dar toți se înarmau și înarmau și pe ceilalți, spre a pune cât mai degrabă în funcție „pacea eternă” ale cărei principii au fost, atât de clar – deși atât de misterios – enunțate în tratativele de la Locarno.

* * *

Rezultatele tratativelor de la Locarno au folosit presei trusturilor de armament ca temă copioasă pentru literatura pacifistă tocmai bună să înșele opinia publică europeană. Eroul „păcii eterne” era proclamat, pe drept cuvânt, Stresemann, care – zicea presa burgheză – reprezintă un nou spirit german: spiritul bune înțelegeri, al cumințeniei, al maturității politice rezultate din tragica experiență a războiului. Militarismul agresiv al lui Wilhelm al II-lea nu este decât o tristă amintire. Acum i-a luat locul, în Germania, dorința fierbinte de pace. Asta e tot ce urmărește Germania: să fie lăsată în pace, pentru că și ea este hotărâtă să lase lumea în pace. Doar pentru aceasta a venit

Stresemann în stațiunea climaterică elvețiană Locarno: să dea garanții, în scris, omenirii, că Germania vrea pace, sincer, cinstit, cu inima deschisă, fără nicio rezervă.

Sincer, cinstit, cu inima deschisă, fără nicio rezervă! Așa scria presa lui Austen Chamberlain și cea a lui Aristide Briand, despre Stresemann, care lăsase și lui Briand și lui Chamberlain cea mai frumoasă impresie: Stresemann este un om de treabă, sincer, cinstit, cu inimă deschisă, fără nicio rezervă, adică un om tocmai bun spre a fi înșelat.

Dar mare a fost uimirea presei burgheze, în 1929, când, după moartea lui Stresemann, un indiscret, cotrobăind prin corespondența acestui înger al „păcii

eterne" a găsit, în una din scrisorile adresate de el unui amic politic, un nou cuvânt german: "finassieren". Stresemann folosea în scrisoarea aceasta cuvântul „finassieren”, prin germanizarea termenului francez „finasser” căruia îi păstra nealterat înțelesul. Or, „finasser” înseamnă a umbla cu vicleșuguri, cu subtilități, sau, mai pe înțelesul tuturor, cu șmecherii.

Și la cine se gândea Stresemann că ar face bine să „finaseze”?

La Germania!

Stresemann arăta în scrisoarea aceea că Germania va izbuti să-și atingă ținta dacă va ști să „șmecherească” Franța și Anglia. Îngerul păcii își lepăda aripile, ca să i se vadă tresele de ofițer prusac, care, între timp, crescuseră atât, încât începuseră să-i

răzbată prin pene. Germania „șmecherea” de ani Franța și Anglia – care știau că sunt „șmecherite” – dar care, de voie, de nevoie, se lăsau „șmecherite”, convinse fiecare că, la sfârșit, tot ele vor fi mai „șmechere” decât ceilalți doi parteneri. Acest raționament nu putea decât servi Germaniei care, între timp, își vedea de treabă sub ochii puterilor capitaliste. Iar puterile capitaliste, departe de a o deranja, o ajutau, mai cu toleranța, mai cu bani, mai cu sfaturi intime „à la Locarno”. Să se refacă.

Încetul cu încetul, Germania se scutură de obligația de a plăti despăgubirile de război acceptate prin tratatul de pace de la Versailles. Monopolurile americane avură aici un rol hotărâtor. Îmbrățișând ideea că Germania nu poate achita cât a scris și

nici la termenele prevăzute în tratat, capitaliștii americani veniră mai întâi cu mai sus amintitul plan Dawes, care, în principiu, reducea datoria și o eșalona pe un lung șir de ani, dar, de fapt, preconiza o încercare de numai câțiva ani, spre a se vedea dacă, prin plata despăgubirilor, trusturile germane nu au prea mult de suferit. Acest plan Dawes a fost poarta prin care au dat năvală, în Germania, capitalurile străine, în frunte cu capitalurile americane. Economiiștii germani, ajutați de sfaturile celor americani și englezi, demonstrară, în scurt timp, că Germania nu este în stare să facă față nici planului Dawes. Americanii veniră atunci cu un nou plan: planul Young, care, după ce reducea și mai mult datoria, lungea scadențele pe zeci

de ani și făcea să se întrevadă posibilitatea ca, la un moment dat, să se renunțe, cu totul, la despăgubiri. Drept măsuri imediate, planul Young suprima orice control financiar străin – bineînțeles cu excepția controlului american, mai mult sau mai puțin camuflat – în Germania, înlătura din conducerea Reichsbankului codirecția străină – din nou cu excepția unei codirecții americane – anula anumite impozite care se percepeau în contul despăgubirilor, pe scurt, reda Germaniei revanșarde întreaga ei libertate de mișcare economică. Bineînțeles că prin libertatea economică a Germaniei, autorii diverselor planuri de refacere înțelegeau libertatea de mișcare a monopolurilor americane și engleze care, între timp, își investeau capitaluri, din ce în ce mai mari,

în tot felul de întreprinderi germane. Uzinele de automobile Oppel, compania de automobile Fordwerk, uzina de lămpi electrice Osram, întreprinderile de mătase artificială Dynamit, consorțiul chimic I.G. Farbenindustrie, Trustul Oțelului etc. Nu erau decât o parte din pozițiile acaparate în Germania de către monopolurile americane **General Motors**, Ford, General Electric, Standard Oil etc., așa cum Trustul Chimic German sau cel al săpunului și al margarinei nu erau decât o parte din ceea ce reprezentau cointeresările unor monopoluri engleze ca Imperial Chemical Trust* Unilever etc în industria germană. Încă din anul 1926, I.G. Farbenindustrie german și-a împărțit cu concernul american Dupont și cu concernul englez Imperial

Chemical piețele prafului de pușcă, în lumea întreagă.

Germania însă nu se arată mulțumită nici cu aceste aranjamente. În 1932, la conferința ambasadurilor, care avu loc la Lausanne, von Pappen, reprezentantul Germaniei, declară că țara lui nu mai este în stare să plătească niciun fel de despăgubiri. Germania cerea, deci, anularea datoriei de război și mai cerea ceva: dreptul de a se înarma. Dar, imediat, fără a aștepta vreo reacție oarecare la cererea lui, delegatul Germaniei făcu o ofertă uluitoare: dacă puterile aliate îngăduie Germaniei să se reînarmeze, Germania este dispusă să plătească o sumă de două miliarde de mărci. La oferta lui von Pappen, președintele guvernului francez făcu o

obiecție logică. Una din două: dacă Germania nu poate plăti, într-adevăr, niciun fel de despăgubiri, așa cum susține von Pappen, atunci nu va putea plăti nici dacă i s-ar admite înarmarea. Iar dacă Germania poate plăti aceste două miliarde de mărci, înseamnă că dispune de fonduri, deci tot ce a susținut von Pappen până acum despre incapacitatea de plată a Germaniei sunt baliverne.

Dar această argumentație fără cusur a guvernului francez nu a avut niciun efect asupra discuțiilor: cu tot cinismul lui von Pappen - pe care unii au vrut să-l explice prin vestita lui prostie - conferința ambasadorilor îi acceptă oferta și acordă Germaniei o serie de concesiuni de ordin militar, care nu. Veneau decât să consacre o

situație de fapt. Reorganizarea camuflată a armatei germane reîncepuse mai de mult, încă din 1919 - 1920. În 1924, condițiile militare, atât de severe, ale tratatului de pace, se îmblânziseră printr-o micșorare a controlului militar interaliat, iar în ianuarie 1927 acest control fusese suspendat: în mod provizoriu, spuneau țările aliate victorioase - în mod definitiv, susținea Germania învinsă.

Dar, provizoriu sau definitiv, Germania nu-și pierde vremea în zadar. Cu banii pe care *nu-i* plătea ca despăgubiri de război, cu banii cercurilor revanșarde germane, cu banii monopolurilor străine interesate, în frunte cu monopolurile americane, Germania își refăcea, vertiginos, puterea militară și netezea drumul forțelor fasciste

în năvala lor spre putere.

Năvală, pentru că nu trecu mult și Hindenburg, președintele Reichului, încredința lui Hitler sarcina de a forma noul guvern. Toți cei care urmăreau cu îngrijorare ceea ce se petrecea în Germania știau că numirea aceasta nu poate avea decât o singură semnificație: războiul!

Hitler însemna război.

Era în ziua de 30 ianuarie 1933. Nu se împlineau nici opt ani de la semnarea pactului de „pace eternă” de la Locarno.

III

În anul 1918, caporalul Adolf Hitler se afla internat la spitalul militar din Pasewalk, ca rănit de război. Avea o rană la ochi. El susținea că e de pe urma unui atac cu gaze din partea inamicului. Ceva mai târziu s-a

dovedit că mințea: suferea de ochi nu din pricina iberitei, ci pentru că avea, de mic, obiceiul să se uite prin gaura cheii. Asta și explică de ce, în noiembrie 1918, când a aflat că Germania a semnat armistițiul, caporalul Hitler a sărit din pat și a răcnit: „*Din această clipă am hotărât să mă fac om politic!*” Sunt – după propriile mărturisiri, făcute în 1924, în fața tribunalului din Berlin – cuvinte rostite de el, pe neașteptate, de față cu toți ceilalți răniți din salon, în ziua de 6 noiembrie 1918: „*Din această clipă am hotărât să mă fac om politic!*” Hotărârea lui Hitler de a se face om politic era irevocabilă. El nu aștepta decât ceasul potrivit spre a o putea pune în practică. Caporalul Hitler simțea că în el lucrează forțe misterioase care-l împingeau

în sus, cât mai sus cu putință, acolo unde nu-și poate găsi locul decât un ales între aleși. Credea în metempsihoză și - încă de pe vremea când, ca ordonanță, făcea glanțul la cizmele superiorilor lui - se socotea o reîncarnare a tuturor marilor eroi militari și politici care au figurat cândva, în bine sau în rău, direct sau indirect, în istoria Germaniei.

Așa că, la 6 noiembrie 1918, când i-a venit vestea că Wilhelm al II-lea s-a lăsat păgubaș și de tron și de dominația lumii și că a șters putina în Olanda, ca cel mai banal dezertor, Hitler a fost apucat de un înfricoșător acces de isterie. Era criza cea mare. Marea Revelație. Credea că au dat buzna în el, laolaltă, duhurile lui Cezar, Napoleon, Frederic al II-lea și Bismarck.

De aceea, Hitler, halucinat, lipsit de orice control, dar vrăjit de glasul destinului său, se angajă imediat spion și agent provocator în una din bandele de „voluntari”, care vânau și împușcau muncitori. Peste zece ani, modestul denunțator Adolf Hitler era în fruntea unui partid de milioane de aderenți, după alți cinci ani se așeza în fotoliul lui Bismarck. Iar după încă un an moștenea tronul lui Frederic al II-lea, ca Führer al tuturor germanilor.

Cum a putut acest ins, umil și slugarnic, să ajungă stăpân al Germaniei? De unde și până unde Hitler, conducător al unui popor de șaizeci de milioane de suflete?

În 1938, după încheierea pactului de la München, care avea să ducă la robirea

Cehoslovaciei, marele industriaș german Thyssen, unul dintre cei dintâi și cei mai importanți sprijinitori ai lui Hitler, declara: „Germania se află în mâna unor aventurieri. Noi am crezut că avem în fața noastră un semizeu (Hitler - n.a.), dar cu regret constatăm că avem de-a face numai cu un semiidiot”.

Dar cum este posibil ca un Thyssen, un mare întreprinzător care, obligat prin însăși natura profesiei lui să vină în contact cu o lume atât de diversă, trebuia să ajungă, fără să vrea, un cunoscător de oameni mai mult sau mai puțin perspicace, să fi avut nevoie de un termen de 15 ani spre a afla, în sfârșit, că Hitler este un semiidiot? Poate fi un semiidiot atât de deștept, încât să înșele, timp de 15 ani, pe un Thyssen care nu este

numai *un* Thyssen, ci reprezentantul unei întregi clase de thysseni? Nu se pare cam mult 15 ani ca să-ți dai seama că un om – ale cărui vorbe și fapte le urmărești, ceas de ceas, până în cele mai mici amănunte, pentru că de ele depinde prosperitatea afacerilor tale – este un semiidiot?

Thyssen, așadar, exagera. Susținând că l-a crezut, până în 1938, pe Hitler semizeu, își crea circumstanțe atenuante. Toți thyssenii, interesați în succesele național-socialiștilor, l-au prezentat pe Hitler ca semizeu numai în anii lui de opoziție. Dar când Hitler a ajuns la putere, l-au consacrat zeu integral. Thyssenii nu l-au crezut pe Hitler un singur moment semizeu și nici măcar o Ciozvârtă de semizeu. Dar thyssenii, care *ei*, personal, nu credeau nici

de doi bani în divinitatea lui Hitler, au avut tot interesul să facă o întreagă omenire să creadă, *ea*, că Hitler este un zeu. Toți thyssenii germani - cu sprijinul tuturor thyssenilor americani și englezi - au făcut din Hitler un zeu cu care să încerce noi mijloace de guvernare, întrucât metodele vechi deveneau din ce în ce mai ineficace.

* * *

Autorul uneia din cele mai răspândite lucrări hitlerologice, Rauschning - fost președinte al senatului din Danzig și o vreme un intim al lui Hitler - scria în lucrarea sa „Hitler mi-a spus!”:

„Cum se face că numeroși vizitatori cad în extaz din momentul în care-l văd pe Hitler și trăiesc apoi în admirația geniului său dominator? Acest om stângaci și

șovăielnic, care-și caută zadarnic cuvintele atâta timp cât nu poate să vorbească patetic, are o *putere de sugestie* asupra auditoriului, ca și cum ființa sa ar răspândi o *forță diabolică*. Mulți se apropie de el cu teamă, cu palpitații de inimă”.

Cele scrise de Rauschning ne amintesc de un alt ales între aleși, a cărui forță „diabolică” era făcută din aceeași substanță: Petrache Lupu.

Petrache Lupu de la Maglavit, de profesie cioban, a apărut în politica românească în vara anului 1935, când țara se afla sub domnia șomajului, foametei, a pelagrei, a ofticii și a lui Carol al II-lea. Era vremea cea mai prielnică profețiilor – care, de altfel, nici nu s-au lăsat prea mult rugați să se arate. Aveau ce și pe cine sluji: tron,

siguranța generală a statului, partide politice burgheze, care, numai ele, se ridicau - în acel an - la mai mult de 17... Câte altare - atâția profeți. Câți profeți - atâtea programe, toate absolut infailibile, menite să asigure neamului un paradis integral, fără „bolșevici” și fără „jidani”. Prin „bolșevici” și „jidani” fiecare partid denumea pe membrii celorlalte partide adverse. De aci, mare bătaie - fără nicio economie de pistol și briceag - între „bolșevici” și „jidani”, adică între partidele, „istorice” sau nu, care-și contestau, reciproc, originea daco-romană.

Și atunci, în toiul acestei aprige încăierări, s-a ivit Petrache Lupu de la Maglavit. Un profet în plus sau în minus - nu-i așa? - ce contează pentru fondurile

secrete ale ministerului de interne?

Nu contează, e drept! Dar cu Petrache Lupu chestiunea era mult mai gingașă. Pe câtă vreme fiecare dintre profeții ceilalți se lăuda că a stat de vorbă cu regele, Petrache Lupu zicea că a stat de vorbă cu *moșu* în persoană.

„Moșu” era Dumnezeu.

Dovadă că a vorbit?

Dovadă, Petrache Lupu avea. Și încă una zdrobitoare: era bâlbâit și pe trei sferturi surd. Din datele biografice, apărute în zilele fulgerătoarei lui ascensiuni, rezultă că în 1929, când s-a prezentat ca recrutar la vizita medicală, a fost amânat pentru că suferea de *otită medie supurantă*. În 1930 la revizuire, a fost amânat pentru *debilitate mintală*. Iar în martie 1931, a fost scos

definitiv din evidența armatei cu mențiunea, în certificat, că este „*impropriu serviciului militar pentru surdo-mutism provenit din sifilis ereditar*”. Cât despre știință de carte – știință de carte Petrache Lupu nu avea.

Prin urmare: bâlbâit era, sifilitic era, debil mintal era, analfabet era, pe scurt, Petrache Lupu era un suflet pur, în toată accepția cuvântului. Cum, dar, să nu-și fi pus „moșu” ochii tocmai pe el și să nu-l numească tocmai pe el reprezentantul lui pe pământ în comuna Maglavit, plasa Calafat?

Și iată că într-o zi, cum stătea ciobanul în mijlocul oilor lui, i se arătă, în una din viziunile specifice sifiliticilor terțiari, „moșu”, ca un abur alb, cu barbă mare, dar fără mâini, și-i porunci: „Du-te spune oamenilor să se înțeleagă între ei. Toți

suntem frați. Nu vă învrăjbiți!”

Ciobanul a alergat într-un suflet până în sat, să-i transmită popii vorbele „moșului”. A fost o inspirație cu adevărat cerească. Sătenii din Maglavit erau foarte săraci. De asta era și preotul bisericii destul de sărac.

Sărac, dar nu prost...

Povestea i-a plăcut. Petrache zice că a stat de vorbă cu „moșu”. Ce-ar fi să-l cred și să cred? L-a crezut și a crezut. Avea motive întemeiate pe care le-a și expus ziarelor în felul acesta:

„- Oare sfinția ta dă crezare celor povestite de Petre Gheorghe Lupu?

— Dacă ar fi altul să spună vorbele astea, nu l-aș crede, dar pe Petrache îl cred. E un om religios și cinstit. De când sunt în sat, n-am pomenit ceva rău de la el. Ține

toate posturile și vinerea nu mănâncă nimic.

— Poate i s-o fi părut, părinte?

— De ce nu i s-a părut și altă dată?

— Dar cum arăta când a venit azi dimineață să vă povestească cele întâmplate?

— Avea fața roșie, ca arsă, și, după ce mi-a vorbit, mi-a spus că răsuflă mai ușurat. Dar chiar dacă nu-l cred pe Petrache – spune sfinția sa – sunt ceilalți ciobani care auzeau vorbă și nu vedeau pe nimeni. Nici asta să nu cred?”

La 20 iunie dimineața, Petrache Lupu l-a văzut pe „moșu”. La 20 iunie, pe la amiază, înainte de prânz, preotul din Maglavit l-a crezut. La 20 iunie după prânz, preotul din Maglavit a crezut. La 20 iunie seara tot satul fierbea. La 21 iunie dimineața, au dat

năvală, în Maglavit, corespondenții din Calafat ai ziarelor bucureștene de mare tiraj și la 28 iunie, numele lui Petrache Lupu de la Maglavit era pe buzele a milioane de inși din țara întreagă. Îl luase în brațe presa de mare tiraj.

De ce? La început din motive nevinovate. Era cald. Era vară. Era mare sărăcie de subiecte. Ziarele nu se vindeau. Petrache cădea cum nici nu se poate mai bine. Minunea de la Maglavit putea ține, cu succes, locul unei crime, sau unei drame pasionale care lipsea. Așa că, foarte vrednici, s-au așternut redactorii marilor cotidiene pe scris și au început să țeară, în jurul figurii deformate de invaliditate a ciobanului surdo-mut care a stat de vorbă cu „moșu”, niște poeme de toată

frumusețea.

„Petrache Lupu - scria de pildă, la 4 iulie 1935, un ziar de mare tiraj - e de statură potrivită. E tuns mărunț, are capul osos și privirea blândă. În privirea lui e melancolie și suferință. E candoare și zburdălnicie de ied. Când încruntă sprâncenele. Teșind arcadele, ochii lui negri devin ca bălțile din jur. Ca și ele, nu reflectă decât cerul, pădurea, turma, zborul păsărilor. Au culoarea singurătății. Și tristețea ei. Și acea liniște de fântână părăsită ce se despoaie în unde metalice când arunci o pietricică. E numai în cămașă, pantaloni groși, cu extremitățile pitite în cioarecii de cânepă, opinci. Din brăcinar îi iese, ca un mâner de pistol, fluierul. Un fluier mic de soc, lustruit, legat la un capăt,

unde crăpase, cu sârmă. L-am auzit cântând. Repertoriul păstorului. Nu știu dacă „îi zice” mai bine ca alții. Dar ceea ce am apreciat, e pasiunea ce o pune în execuție, ca o febră, ca o transportare. Atunci privirea i se strânge, se ascute, ca și cum într-însa s-ar concentra și simțurile ce l-au trădat. S-a așezat pe buturugă, și-a scos pălăria, și-a dus instrumentul la gură. Ca în baladă, oile ce pășteau umblând printre copaci s-au oprit. Au ridicat capul și au luat-o la goană spre dânsul. Un berbec cu coarnele spiralate și-a pus capul pe genunchii păstorului. Mărturisesc, era un spectacol ce m-a impresionat. O bucolică. O scenă zămislită din câteva note de doină. Cum să nu poposească dumnezeu aici, în priveliștea asta admirabilă? Cum să nu intre

în vorbă cu ciobanul acesta idilic, cu suflet de mieluşel?”

Desigur, cum să nu! Că „moşu” a şi „intrat în vorbă” cu ciobanul acesta idilic, deşi existau motive suficiente să se creadă că „moşu” a intrat, mai întâi, în vorbă cu presa de mare tiraj, pentru că tare bine se mai vindeau, în pofida arşiţei de vară, poveştile de la Maglavit. Dar erau şi tare inspiraţi redactorii care, zi de zi, se înălţau tot mai sus, spre cer, ca să-şi ia de acolo normativele lor tot mai mistice. Lumea, doar, nu putea fi multă vreme hrănită numai cu scurtele conversaţii dintre „moşu” şi Petrache Lupu şi nici cu relatarea concertelor lui pastorale. O gazetă, ca să se vândă, trebuie să dea lucruri tari. Şi a dat presa lucruri tari: Petrache Lupu face

minuni. Dar mai drăguț decât toate este că Petrache Lupu face minuni nu de când a stat de vorbă cu „moșu”, ci mai de mult.

„Lui Petrache Lupu – scria mai departe sus-citatul ziar – nu-i frică de oameni, nu-i frică de dihăniile pădurii. Adulmecă tainele tăriilor, presimte furtuna, prevestește schimbarea vremii. Odată, unui baci ce se afla la târlă, i-a spus să se grăbească, dacă vrea să nu-l apuce ploaia și niciun semn pe cer, nici urmă de nor. Baciul a râs. – „Dă-i zor – a sfătuit Petrache – dacă porcezi acum, taman ajungi cu bine în sat”. Ciobanul parcă măsurase în minte, după indicii numai lui arătate, distanța până la casa baciului. Și așa s-a întâmplat. Exact când acesta a intrat în băătură, s-a dezlănțuit ploaia. Acum, după istoria de la

târlă, au fost scoase la iveală multe curiozități din viața ciobanului Sătenii câtă să atribuie în trecut fiecărui fapt scurs, fără însemnătate, un sens biblic”.

Câteva zile - numai câteva zile de literatură de felul acesta - fură de ajuns să facă din Maglavit un centru de atracție. Care olog, care paralytic, care văduvă, care fată bătrână nu-și pune speranța în minuni? Și apoi, unde sunt mulțimile de desperați, de superstițioși, de curioși - țărani și orășeni, bărbați și femei, militari și civili - în sfârșit, atâția și atâția amatori de minuni, care să le ia năduful cu mâna!

Reclama își făcuse efectul. În câteva zile de la viziunea lui divină de origine pur sifilitică, ciobanul Petrache Lupu devenise o speranță a mulțimilor. Alesul între aleși.

Vindeca paralitici, ofticoși, muți, surzi, orbi – orice boală și orice necaz. Preotul satului – managerul afacerii – avea un teanc de certificate în regulă. Petrache Lupu face din morți vii. Asta și cereau miile de necăjiți care acum aveau o singură dorință: să dea ochi cu omul care a stat de vorbă cu „moșu”, să se apropie de el, să pună mâna pe el și, dacă nu s-o putea, cel puțin să se uite la el de departe. Simțeau că le ajunge să-l vadă, numai să-l vadă, ca să se lecuiască, într-o clipă, de neajunsurile care-i apasă de ani. Numai după câteva zile de reclamă prin presă, ologii și superstițioșii au ajuns să aibă senzația că ființa lui Petrache Lupu răspândește – vorba lui Rauschning - o „forță diabolică”. Diabolică și magnetică, pentru că, numaidecât, toți cei care-și

puneau speranța în minuni luată cu trenul, cu căruțele, pe jos, drumul spre Maglavit. Ca din pământ, începură să răsară în Maglavit și prin împrejurimi ospătării, crâșme, tarabe de bragă, covrigi, turtă dulce, limonadă, lumânări, iconițe, cruciulițe, broșurele și toate făceau un dever care începea să miroase și el a minune. Atâta omenire - să nu-i fie de deochi - ce să te miri! Cât despre preotul satului, el, săracul, să fi avut o sută de perechi de mâini și tot nu i-ar fi fost de ajuns să deșerte într-una cutia de danii pentru noua biserică Pe. Care un „comitet de inițiativă” - comitete de inițiativă se înjghebau lesne pe atunci - luase hotărârea s-o ridice pe locul unde ciobanul fusese interpelat de „moșu”. Banii curgeau gârlă,

pentru că vizitatori veneau tot mai mulți. Numai de sf. Ilie, la 20 iulie, s-au adunat la Maglavit 100.00 de pelerini. Acuma satul a început să prospere și a început să prospere și popa.

Iar Petrache Lupu prospera odată cu ceilalți. Surdo-mutul, până mai deunăzi bătut de dumnezeu și de oameni, căpătase – cum zicea el și ziarele – „coraj”:

— Ce simți, Petrache, când pui mâna pe un bolnav?

— Simt coraj!

— Și ce gândești, Petrache, când vezi mulțimea care așteaptă să-i vorbești?

— Coraj!”

Vedea „coraj”, simțea „coraj”, gândea „coraj”, devenise un om plin de „coraj” și odată cu „corajul” îi creștea și „forța

diabolică”. Nu mai umbla în costumul lui ponosit, ci purta straie noi. Nu mai era omul blând și umil, ci devenise nervos și întorcea spatele multora. Nu mai stătea, ca în primele zile, ore în șir, nenumărate, pe locul minunii, ci avea ore fixe: dimineața la 11 și după-amiază la 3. Crescuse. Ajunsese o autoritate. Însuși episcopul Râmnicului venea să i se închine. Era consultat în conflictele din sânul bisericii. Pe atunci se agitau mult stiliștii. Aderenții stilului vechi nu voiau să respecte sărbătorile după noul calendar. Conducătorul stiliștilor din regiunea Sodomeni-Pășcani, ca să curme odată cu certurile, hotărî să stea de vorbă cu Petrache Lupu.

„Ciobanul - relatează la 7 septembrie, după mai puțin de trei luni de la minune,

unul din ziarele de mare tiraj – i-a spus că omenirea s-a învechit în rele și atunci biserica a venit cu stilul nou pentru înnoirea sufletelor creștinilor. Povestindu-le stiliștilor povețele lui Petrache Lupu, aceștia s-au reîntors în sânul bisericii. Și din Moldova au plecat la Maglavit câteva sute de stiliști. Ei sunt puternic influențați de sfaturile ciobanului Petrache.

Dar aceasta era prea puțin pe lângă importanța politică excepțională pe care o căpătase între timp Petrache Lupu de la Maglavit. Popularitatea uriașă a ciobanului începuse a deveni o problemă chinuitoare pentru toate partidele. „Forța diabolică” a lui Petrache Lupu ar fi o armă electorală binecuvântată de însuși cel de sus. Să-l ai pe Petrache Lupu cu tine și să-l pui pe

Petrache Lupu să bâlbâie, în limba lui inspirată, pe la întruniri: „Votați pe conu Mitică!”... ce poți cere mai mult de la soartă? Perspectiva era atât de ademenitoare, încât toate partidele se luară după betegi, ologi, paralitici, văduve, fete nemăritate și o porniră înspre Maglavit să câștige adeziunea lui Petrache la programul lor politic, prin care își luau angajamentul de a face fericirea poporului. La Maglavit, partidele s-au întâlnit, s-au ciorovăit, s-au scuiat cordial, pentru ca, după atâta osteneală să câștige – cine? Regele Carol al II-lea. Ciobanul însărcinat de „moșu” să sfătuiască pe oameni să nu se mai certe între ei pentru că sunt toți frați, purta acum pe cap o beretă mare, militară, cu insigna regală înfiptă peste o rozetă

tricoloră.

Nu este cazul să arătăm aici dacă și cum a înțeles regele Carol să se folosească de „forța diabolică” a ciobanului. Noi am voit numai să demonstrăm ce a fost în sine această „forță diabolică”: produsul unei reclame deșănțate. Produsul presei de tiraj, care, în paginile ei – mai toate închinat, într-un fel sau altul, marii și micii publicități comerciale – recomanda, de-a valma, cu aceeași lipsă de scrupule față de cititori și adevăr, minunile lui Petrache Lupu de la Maglavit, ca și minunile cutărui sau cutărui purgativ ori somnifer. Nenumărate interese de buzunar, începând cu interesele preotului din Maglavit și sfârșind cu interesele lui Carol al II-lea, și-au propus să scoată din Petrache Lupu un ales între aleși,

căruia să i se închine desperați de tot felul și, în câteva zile – numai în câteva zile – l-au scos.

Aceasta ce înseamnă?

Înseamnă că „forța diabolică” nu era în mâna lui Petrache Lupu din Maglavit, ci în mâna altora – în mâna singurelor forțe într-adevăr diabolice – care au putut sugestiona o lume întreagă să creadă că un biet cioban, surd, mut, nerod și analfabet, dispune de o „forță diabolică” atât de grozavă, încât ajunge numai să se uite la tine, ca să te vindece de toate necazurile.

Aceeași substanță divină din care a fost plămădită „forța diabolică” a lui Petrache Lupu, stătea și la baza „forței diabolice” a lui Hitler. Din declarația mai sus citată a lui Thyssen, s-ar fi putut crede că marii

comanditari ai nazismului au descoperit abia în 1938 că Hitler este un semiidiot. Dar Thyssen mințea. Toți thyssenii, schneiderii, zaharofii, forzii, detterdingii marii finanțe și industrii anglo-franco-germano-americane au știut cu cine au de-a face încă în urmă cu 15 - 20 de ani: cu un „semizeu”, care pe lângă un gâtlej capabil să emită răgete asurzitoare, era înzestrat și cu o ambiție gigantică de a răzbi, care-l făcea gata la toate trădările. Au știut și numai pentru că au știut, s-au apucat să fabrice din acest degenerat un zeu-robot, bun să slujească interesele lor. I-au aranjat peste fruntea lui teșită un moț, i-au lipit o muscă sub nas și au dat drumul reclamei. Prin propagandă orală, prin presă și radio, prin întruniri și defilări spectaculoase, prin cântece și

uniforme, prin revolvere și răcnete, stăpânii reclamei politice și comerciale au izbutit, în scurtă vreme, să dea unei haimanale în cea mai curată accepție a cuvântului, o aureolă de zeu pur germanic, la care să se închine milioane de înșelători și înșelați, laolaltă.

În ce consta „forța diabolică” a lui Hitler?

În iluzia ce s-a creat prin reclamă, în jurul unui individ leneș, vulgar, confuz, isteric, rău, crud, invidios și agramat, că ar răspândi, prin întreaga lui ființă, o „forță diabolică”. Puterea de sugestie a lui Hitler nu era decât efectul sugestiei operate cu atâta putere de către forțele diabolice ale reclamei, asupra mulțimilor.

În „Mein Kampf”-ul care poartă semnătura lui Hitler, se pot citi următoarele

rânduri: „*Singurele minciuni care-și ating ținta sunt minciunile excepțional de gogonate, atât de gogonate încât nici să nu poată trece prin mintea cuiva că ar fi minciuni... Enormitatea minciunii este, într-o anumită măsură, un factor al credulității*”.

Personajul politic Adolf Hitler dispensa teoria aceasta de orice altă verificare: Adolf Hitler era cea mai mare, cea mai grosolană minciună pe care a zămislit-o vreodată democrația capitalistă. Rausohning se întreabă:

„Cum se face că numeroși vizitatori cad în extaz din momentul în care-l văd pe Hitler și trăiesc, apoi, în admirația geniului său dominator?”

Dar de când au început să cadă în extaz acești numeroși vizitatori în fața lui Hitler?

Niciunul din biografii lui nu pomenește să fi căzut cineva în extaz în fața lui Hitler, *înainte* ea impresarii să-l fi montat pe piedestalul de idol. În școală, Hitler n-a lăsat decât amintirea unui elev șters și mediocru. În anii lui de vagabondaj prin Viena, inspira, tuturor celor cu care avea de-a face, o profundă antipatie. În scurtele perioade când s-a hotărât să muncească, n-a putut lega o singură prietenie. Nu era om să nu se ferească de el. De femei să nu mai vorbim. Până la vârsta de 30 - 35 de ani, când Hitler, grație reclamei, a început să suscite curiozitatea femeilor, nu se întâlnește nicio femeie în biografia sa. „Forța” lui „diabolică” era încă necunoscută. Ea a început să apară numai atunci când a început și reclama în jurul lui.

Și a crescut numai atunci când la reclamă s-a adăugat și montarea. Și a devenit irezistibilă, numai atunci când, după reclamă și montare, a venit și puterea. Rauschning, ca să-și susțină. Teoria „forței diabolice” a Führerului, susține că mulți dintre cei care cad în extaz în fața lui Hitler și „trăiesc în admirația geniului său dominator”... „se apropie de el cu teamă, cu palpitații de inimă”.

„Teamă” și „palpitații de inimă” sună ceva mai just decât „extaz” și „admirație”. Asupra „palpitațiilor de inimă” acordul a fost unanim printre cei care au trebuit să se apropie de Führer. Iar dacă vrem o explicație a acestor ciudate senzații de „extaz”. Și „admirație” cu „palpitații de inimă”, o găsim în următorul raport adresat,

în octombrie 1938, de către François Poncet, ambasadorul Franței la Berlin, lui Georges Bonnet, ministrul de externe al Franței:

„Invitându-mă, în seara de 17 octombrie, să vin să-l văd cât mai degrabă cu putință, cancelarul Hitler mi-a pus la dispoziție unul din avioanele lui personale. Am plecat, deci, a doua zi, pe calea aerului, întovărașit de căpitanul Stehlin, spre Berchtesgaden. Am sosit la ora 3 după masă. De acolo, m-a condus un automobil nu la vila din Obersalzberg, unde locuiește Führerul și unde m-a primit o dată, ci într-un loc extraordinar, unde îi. Place să stea când este vreme frumoasă.

De departe, acest loc pare un fel de observator sau un schit mic, cocoțat la 1900

metri altitudine, în vârful unor stânci. Ajungi aici printr-un drum în serpentină, lung de vreo cincisprezece kilometri, tăiat cu îndrăzneală în piatră și al cărui traseu face tot atâta cinste talentului inginerului Todt, cât și muncii îndârjite a lucrătorilor care au făcut în trei ani această lucrare gigantică. Șoseaua se termină la gura unei lungi subterane care se înfige în pământ și care este închisă printr-o ușă grea și dublă de bronz. La capătul acestei subterane, un ascensor larg, *ai* cărui pereți sunt îmbrăcați în plăci de aramă, îl așteaptă pe străin. Printr-un puț vertical 110 metri, săpat în stâncă, ascensorul urcă până la nivelul locuinței cancelarului. Aici, surpriza atinge culmea. Vizitatorul are înaintea sa o construcție scundă și masivă, compusă

dintr-o galerie cu stâlpi romani, o imensă sală rotundă, cu geamuri multe și prevăzută cu un cămin uriaș, în care ard butuci enormi și cu o masă cu treizeci de scaune împrejur și mai multe saloane laterale, mobilate elegant cu fotolii confortabile. Din toate părțile, prin ferestre, privirea îți cade, ca din înălțimea unui avion în plin zbor, peste o imensă panoramă de munți. În fundul văii, zărești Salzburgul și satele vecine, dominate, până în depărtări, de un orizont de munți, de livezi și păduri care se agață de povârnișuri. În apropierea casei, care pare că atârână în aer, se ridică, aproape pieziș, un zid abrupt de stânci goale. Totul la un loc, așa cum este scăldat în penumbra sfârșitului unei zile de toamnă, pare măreț, sălbatic, aproape halucinant. Vizitatorul se

întreabă dacă este treaz ori visează. Ar vrea să știe unde se află...”

Și, după ce se pierde într-un tufiș de presupuneri fantastice pe care i le smulge admirația pentru tot ce-l înconjoară, François Poncet adaugă aceste rânduri:

„Un detaliu atrage atenția - și pentru cine. C’iută să fixeze psihologia lui Adolf Hitler, acest detaliu nu prețuiește mai puțin decât celelalte: scările suișurilor, ușile subteranelor, împrejurimile casei sunt organizate militărește și apărare de cuiburi de mitralieră...”

Iată, așadar, de ce numeroși vizitatori „cădeau în extaz” din momentul în care îl vedeau pe Hitler și trăiau apoi în admirația geniului său! Iată, așadar, de ce „acest om stângaci și șovăielnic, care-și caută zadarnic

cuvintele atâta timp cât nu poate să vorbească patetic, avea o putere de sugestie asupra auditoriului, ca și cum ființa sa ar răspândi o „forță diabolică”! Iată, așadar, de ce mulți se apropiau de el cu teamă, cu palpitatii de inimă! Cuiburile de mitralieră confirmau ceea ce reclama spunea despre Hitler, că este: un ales între aleși, pe care nu trebuie să-l superi. Dacă ții la viață, este mult mai practic să cazi, în fața lui, în extaz și să trăiești în admirația geniului său dominator. Toți cei interesați să facă din Hitler un zeu, ca să nu-și dezmință reclama, după ce l-au lăsat o vreme să-și împăneze cu mitraliere numai discursurile, i-au pus, apoi, la îndemână câte mitraliere voia ca să-și împăneze și vizuinele de unde să conducă destinele Germaniei.

Așa că nici măcar acei vizitatori pe care imunitatea diplomatică îi pune la adăpost nu puteau rămâne cu totul indiferenți în fața acestui om căruia mitralierele îi încingeau fruntea într-un nimb de geniu dominator. Cine știe, doamne ferește, ce-i mai poate trece prin minte acestui produs al reclamei, exclusiv al reclamei! Creat de reclamă, hrănit de reclamă, crescut de reclamă, un Hitler – ca și un Petrarca Lupu – nu putea trăi decât din reclamă.

De aceea, Hitler nu s-a putut lipsi de reclamă nici măcar după ce a fost cocoțat în fruntea Germaniei. Din prima zi, reclama a anunțat că Hitler va funcționa ca mântuitor al Germaniei în mod gratuit. Adică, fără niciun salariu. Prin aceasta, antreprenorii lui Hitler voiau să arate poporului german

până unde merge spiritul de sacrificiu al Führerului. Va munci pentru țară fără salariu. Or, pentru omul simplu, salariu înseamnă casă, masă, îmbrăcăminte, încălțăminte, o țigară ș.a.m.d. Deci, Hitler va veni la serviciu, să-și împlinească datoria de cancelar al Germaniei, fără să primească un ban pentru casă, masă, îmbrăcăminte, încălțăminte, țigări etc. Dar va veni câte zile? O zi, două, trei... și atât. Pentru că, oricât de mare ar fi acest Hitler, dar nici fără mâncare nu poate trăi. Va răbda cât va răbda, de dragul Germaniei, pentru ca la urmă să piară de foame, iar Germania, săraca, să rămână iarăși fără un mântuitor!

Totuși, poporul german, care aștepta ca după câteva zile de muncă fără salariu, noul stăpân al Germaniei să nu mai aibă destulă

putere să se prezinte la slujbă, asistă la un miracol: Führerul, în loc să se usuce de foame, venea la serviciu tot mai gras și mai vesel. Și încă un miracol: n-avea salariu, dar avea o mașină. Nu una, ci două, trei, zece, câte voia. N-avea salariu, dar avea servitori. N-avea salariu, dar avea o gardă a lui personală de câteva mii de ieniceri. N-avea salariu, dar avea o casă, nu una, ci două, trei, patru. Și nu case, ci niște adevărate cetăți, cu uși de aramă, cu zeci de mitraliere și sute de paznici. Dar din ce-și plătea Führerul toate acestea? Din lipsă de salariu?

Omul simplu, de bun simț, știa că lipsa de salariu nu-i leac sigur la sărăcie, și că toate mașinile și casele și slugile și mesele, Führerul le primea, cu titlu oficial de la stat,

în calitatea lui de prim-ministru al țării. Mai știa apoi omul simplu, de bun simț, că salariul pe care l-ar fi primit Führerul nu reprezenta nici măcar a suta mia parte din cât cheltuia pentru el statul, spre a-l spăla, hrăni și apăra. Și mai știa ceva omul de bun simț: că Hitler nu primește salariu, dar că, în afară de impozitele indirecte pe care i le plătește poporul pentru a-și întreține gloria geniului său dominator, a mai instituit și un impozit direct destul de pipărat de la care niciun cetățean nu are voie să se sustragă: „Mein Kampf”. Mein Kampf, acest cap de operă confuz și confuzionist, care poartă semnătura lui Hitler, nu poate lipsi din biblioteca nici unui *german adevărat*. Cine nu va cumpăra măcar un exemplar din „Mein Kampf” se va exclude singur din

comunitatea germană *și va avea să tragă toate consecințele.*

Succesul lucrării semnate de Hitler a fost, deci, răsunător. Fiecare cetățean, ca să se pună la adăpost de neplăceri, se grăbea să-și cumpere câte un exemplar, dacă nu chiar două, sau trei. S-au vândut milioane de exemplare. Fiecare exemplar costa între 10 și 20 mărci. Înțelegem în ediție populară. Existau și ediții de lux. În felul acesta, Hitler și-a putut asigura drepturi de autor astronomice. Dar, Hitler, prudent, ca să nu se lase cu totul în voia sorții, ca om fără salariu, a mai făcut ceva: s-a băgat acționar la toate ziarele național-socialiste, care erau și singurele ziare autorizate să apară în Germania. Cum s-ar zice, găsea omul soluția să nu rămână în pagubă. Din spirit de

sacrificiu, nu primea salariu. Dar, tot din spirit de sacrificiu, nu-i era permis să -moară de foame. Era în interesul patriei. Patria are nevoie de Führer. Führerul este, prin urmare, dator să mănânce.

Dar și cu mâncarea era o poveste, fiindcă și din mâncare a știut Hitler să-și facă un pretext de reclamă. Și reclama zicea că Führerul nici nu bea, nici nu fumează, nici nu mănâncă decât zarzavaturi. De ce nu bea, nu fumează, nu mănâncă decât zarzavaturi? Pentru că nu primește salariu?

Nu! Ci pentru că Hitler este un zeu. Zeii nu beau, nu fumează și nu mănâncă decât spanac și salată!

Reclama făcea eforturi să smulgă până și pe calea aceasta admirația poporului german pentru Hitler. Dar, de fapt, ce se

ascundea îndărătul acestui tărăboi în jurul cumpătării Führerului?

O simplă boală de stomac!

Așa că, nu esența divină îl împiedica pe Hitler să bea, să fumeze, să mănânce carne, ci medicii. Dar Führerul a vrut să-și facă din crampele lui intestinale o virtute. Și această virtute voia s-o dea drept exemplu țării întregi, căreia programul lui de înarmări – aplicat sub lozinca: „Nu unt ci tunuri” - **i**-a redus, *prin lege*, prânzul la un singur fel de mâncare. De voie, de nevoie, germanii deveneau, prin aceasta, un popor de zei: ca să poată fabrica tunuri, mâncau iahnie de cartofi.

Un alt aspect remarcabil al personalității, divine a Führerului asupra căruia reclama insista cu deosebire era de

natură sexuală. Hitler se declarase împotriva prostituției. Spre a combate prostituția, Hitler impunea cetățenilor germani să se căsătorească și lua măsuri severe împotriva burlacilor. Că prin campania împotriva prostituției și pentru căsătorie, Hitler urmărea o creștere a natalității care să-i asigure contingente cât mai mari de soldați și nicidecum regenerarea, cum spunea el, a poporului german, n-are a face. Important e faptul că impunea poporului german căsătoria ca o datorie cetățenească. Dar cine era singurul din tot guvernul lui de ucigași, care nu se căsătorea?

Hitler!

Explicația? Reclama debita aceeași explicație pe care o dădea și pasiunii lui

Hitler pentru spanac: Hitler e Hitler. Hitler nu e om - e zeu. Hitler nu este supus patimilor pământești, ca oricare muritor de rând.

Dar, în realitate, de ce nu se căsătorea Hitler?

Hitler nu se căsătorea din aceleași motive care-l opreau să bea, să fumeze, să mănânce carne: n-avea voie. Era anormal. De aceea, puținele lui aventuri, așa-zis amoroase, pe care le-a avut după ce a început să fie, mulțumită reclamei, un obiect de curiozitate pentru femei, s-au sfârșit în mod rușinos, în momentul în care înceta rolul reclamei. Și acest lucru, reclama nu l-a mai putut ascunde: în relațiile lui cu femeile, Hitler proceda ca și în politică. Atunci când treburile nu-i

mergeau așa cum voia el, trăgea cu revolverul. De pildă, tânăra Gely Raubal a trebuit să moară la vârsta de 19 ani, împușcată de unchiu-său Hitler, pentru că unchiu-său Hitler, omul providențial al Germaniei, era un bolnav sexual.

În ciuda reclamei, întreaga Germanie știa că Hitler este un sadic care dezgustă și înspăimântă femeile și care, în general, este o brută anormală, străină cu totul de sentimentul iubirii. În tot timpul cât a trăit, Hitler n-a iubit nimic și pe nimeni în afară de propria lui piele. Cu toate cercetările lor amănunțite, biografii n-au putut reține decât patru ființe cărora Hitler le-a arătat o afecțiune sinceră și trainică: un șoricel care-l vizita, zilnic, în 1924, în închisoarea din Landsberg, un papagal, și doi câini polițiști.

Încolo, Hitler era numai vanitate, invidie, lichelism, prefăcătorie, cruzime, frică și ură. Nimic nu caracterizează mai bine această paiată primejdioasă, creată de reclama trusturilor de armament, decât următorul amănunt: Hitler nu știa să călărească. Îi era frică să se urce pe cal. Dar când ieșea la plimbare, nu-și uita niciodată cravașa. Cal n-avea, dar cravașă avea, și încă una masivă, din piele de hipopotam.

Și acest zeu moțat, ieșit din lutul murdar al celei mai grosolane minciuni, a pornit, la 30 ianuarie 1933, să cucerească dominația lumii, nu de pe cal ca Atila „ci din cavernele lui cu uși de aramă, săpate în creierii munților.

IV

În anul în care Hitler a venit la putere în

Germania, se găsea în Europa un dictator fascist în plină acțiune: Benito Mussolini. Ras în cap și cu bărbia lui proeminentă în neconținută mișcare, Benito Mussolini făcea fericirea Italiei de 11 ani.

Dacă în 1918 - 1920, milioane de muncitori și țărani italieni, după ce s-au întors din război, și-ar fi văzut mai departe „de treabă”, în liniște, pe câmp și în fabrici, Mussolini ar fi continuat să-și ducă o existență - foarte agitată, desigur, pentru că era un temperament agitat din principiu - dar precis cu totul lipsită de glorie. Destinul lui, însă, a vrut să fie altfel. Destinul lui a vrut ca muncitorii italieni să ocupe uzinele, să se constituie în consilii muncitorești și să înceapă a-și organiza viața, ei înșiși, fără concursul exploatatorilor lor. Destinul lui a

vrut ca pe patroni să nu-i rabde inima să se despartă, cu una cu două, de iubiții lor robi și ea patronii aceștia să alerge, cu limba scoasă, după un om potrivit să poată struni avântul revoluționar al muncitorimii. Destinul lui a vrut ca bancherii și industriașii italieni să găsească pe omul acela potrivit tocmai în el, Benito Mussolini, demagog și farsor, înzestrat cu o incontestabilă artă de a găsi și jongla cu cuvinte, care, prin strălucirea și sonoritatea lor, să ia văzul și auzul liceenilor amatori de aventuri.

Astfel, dacă poporul italian ar fi avut, pe atunci, un partid comunist destul de puternic, care să-i asigure cucerirea puterii de stat, Mussolini s-ar fi înecat în fașă, în propriul său geniu politic. Mussolini știa cât

de mult „datorează” din acest punct de vedere maselor italiene și de aceea, cât a stat la putere, a ieșit mereu în balcon să le exprime recunoștința. Masele italiene, mișcate, l-au poreclit „Julieta din balcon” și nu în glumă. Poporul italian nu glumea. Nu era cazul. În istoria Italiei de sub regimul fascist, balconul a jucat un rol tot atât de tragic ca și în „Romeo și Julieta” a lui Shakespeare. Așa cum celor doi eroi principali – Romeo și Julieta – din tragedia lui Shakespeare, toată nenorocirea li se trăgea de la balcon, poporului italian, care a deținut rolul principal în tragedia fascistă a lui Mussolini, tot de la balcon i se trăgea nenorocirea. Ori de câte ori apărea Mussolini în balconul din Palazzo Venezia, italienilor li se făcea părul măciucă: erau

siguri că Julieta aceea, rasă în cap și cu bărbia proeminentă, le va dăruia o nouă catastrofă. În acest balcon, Julieta, totdeauna proaspăt rasă în cap, apărea la intervale tot mai scurte să împărtășească iubitului ei popor italian cum gloria străbună i s-a arătat noaptea în vis și i-a cerut să reconstituie, în cea mai mare grabă, vechiul imperiu roman. Din acest balcon, Julieta a trimis iubitul popor italian să-și verse sângele, de dragul vechiului imperiu roman, ba în Abisinia, ba în Spania, ba în Albania, ba în Grecia, ba în Uniunea Sovietelor. Din acest balcon, Julieta...

Dar să nu mai vorbim înainte de vreme despre răsunătoarele realizări mussoliniene de după 1933, când și în cei 11 ani precedenți, ducele s-a ilustrat prin fapte pe

care poporul italian le va ține minte cât va trăi. Mult mai util ar fi să ne întrebăm cum a putut ajunge acest Mussolini stăpânul Italiei.

Într-adevăr ce i-a îndemnat pe patroni să-și oprească ochii asupra lui Mussolini?

Calitatea lui de fost „socialist” și marele, incontestabilul său talent demagogic. Numai un fost „socialist” ar putea duce la bun sfârșit o mișcare diversionistă îndreptată împotriva ideilor socialiste. Numai un fost „socialist” putea fi întrebuințat cu folos de marii industriași și bancheri ca instrument pentru aplicarea unor noi metode de exploatare a maselor care, cu vechile metode de guvernare, nu mai puteau fi ținute în frâu.

Vanitos și dornic să parvină, Mussolini s-

a tocmit ca „socialist” la patroni și – în 1919, în plină fierbere a milioanelor de demobilizați care-și căutau drumul într-o beznă, pentru unii desăvârșită – lansă un probam compus din 14 puncte, pentru că programele de 14 puncte erau foarte la modă pe atunci.

În lista lui i se soluții politice, sociale și economice, Mussolini prevedea o „adunare constituantă internațională în sânul căreia „adunarea constituantă italiană” să am fie decât o „secție”; proclamarea republicii italiene; suveranitatea poporului, exercitată prin sufragiu universal; desființarea senatului; desființarea tuturor titlurilor de noblețe; desființarea societăților anonime financiare sau industriale; desființarea diplomației secrete; desființarea poliției

politice; desființarea serviciului militar obligatoriu etc, etc.

Cu cele 14 puncte ale lui - pe care avu iscusința să le trâmbițeze în primele luni în ziarul său Popolo d'Italia și printr-o atitudine de simpatie față de acțiunea de ocupare a uzinelor de către muncitorime, Mussolini reuși să câștige numeroși aderenți din rândurile mulțimilor de descumpăniți, care găseau în acest program răspuns la aspirațiile lor. Evident că pe măsura în care creșteau contingentele fasciei lui Mussolini, creștea și atenția patronilor față de el. Mussolini continua să fie „socialist”, socialist neînduplecat și fără condiții - cu excepția uneia singure; bolșevicii.

La **început** formulată destul de discret,

rezerva aceasta crescă odată cu forțele fasciei, spre a fi agitată, apoi, foarte violent și gălăgios. Bolșevicii! Mussolini aducea împotriva bolșevismului un argument care deveni, apoi, comun tuturor partidelor fasciste din toate țările: bolșevismul este străin de sufletul poporului italian. Singurul socialism, autentic italian, este fascismul. În consecință, bolșevismul trebuie combătut prin fascism – cum i se spunea italianului, prin „acțiune dinamică”. Așa numea Mussolini lupta împotriva bolșevismului: „acțiune dinamică. A devasta, a da foc, a tortura, a ucide, a arunca în aer clădiri, se chema în limbajul fascist „acțiune dinamică. Iar a „combate bolșevismul” se chema, în același limbaj dinamic, ceea ce se chema și la noi sub regimul trecut: a aplica legile

„acțiunii dinamice" tuturor acelor care nu se lăsau înșelați, care continuau să susțină că nu poate exista împăcare între exploatați și exploatatori și care - cu riscul vieții - strigau în obrazul fasciștilor ceea ce este fascismul: o unealtă diversionistă în mâna patronilor care își caută ieșirea din impasul politic și social în care i-a pus Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Fascismul este o ideologie a omului din cavernă, folosită de moșieri, industriași și bancheri spre a ține sub teroare masele de oameni ai muncii! Fascismul este demagogia promovată ca sistem oficial de guvernământ, pentru înșelarea și înșelarea poporului, prin măgulirea și încurajarea ignoranței, șovinismului, prejudecăților și superstițiilor în care este

ținut! Fascismul este noua armă cu care burghezia își apără vechile ei privilegii de a stoarce de vlagă mulțimea de exploatați!

După doi ani de agitație în jurul programului său „socialist”, susținut de respectiva „acțiune dinamică” fascistă, Mussolini își îngădui – atât în numele unei mulțimi, dezorientate politic, de exploatați, în special tineri care se lăsau fermecați de tiradele lui demagogice, cât și în numele clasei exploatatorilor care aplaudau tiradele lui „socialiste” – să ceară puterea pe baza unui nou program: statul corporativ.

Ce era statul corporativ?

Ceea ce se vede! O îmbinare de două cuvinte: „stat” și „corporativ”. Prin alăturarea „statului” de „corporativ”, capitaliștii italieni voiau să dea rânduielilor

lor sociale, crâncen reacționare, o titulatură care, prin rezonanța ei, să creeze în spiritul maselor o iluzie democratică. Stăpânii lui Mussolini – bancherii și industriașii italieni – erau foarte mândri de această firmă pe care o considerau cu deosebire originală, dar care, în fond, nu era originală de loc. Le-o luaseră alții înainte. Printre ei se numărau și politicienii români, care, pentru aceeași marfă demagogică, foloseau un termen infinit mai poetic și mai atrăgător: „*armonia socială*”. „Armonie socială” însemna, în limbajul partidelor noastre „istorice” de sub regimul burghezo-moșieresc, ceea ce însemna în terminologia fascistă a lui Mussolini „statul corporativ”. Prin „statul corporativ”, Mussolini predica „armonia socială” adică o colaborare strânsă și tandră

între stăpâni și robi. Conform doctrinei fasciste, statul corporativ nu admite lupta de clasă, pentru bunul motiv că nici nu există clase sociale. Nu este adevărat – susține doctrina fascistă – că statul ar fi împărțit între „exploatați” și „exploatatori”. „Exploatați”, „exploatatori”, „clase”, „luptă de clasă”, toate acestea sunt născociri bolșevice. Patronii nu sunt niște „exploatatori” și cei care muncesc nu sunt niște „exploatați”. Toți sunt frați între ei. Și pe acești frați nimic nu-i desparte. Doar un singur lucru deosebește pe unul de celălalt: profesia. Fiecare își scoate o bucată de pâine din altă profesie. Profesii, asta e drept, sunt multe. Bancheri, măturători de stradă, negustori, mineri, cizmari, fabricanți, doctori, agricultori, artiști

ș.a.m.d. Zeci și zeci de profesii. Iar fiecare din profesiile acestea își are problemele ei specifice, care diferă în mod fundamental de problemele agitate în lumea celorlalte profesii. Nimeni, de pildă, n-ar putea afirma – nici măcar bolșevicii – că un fabricant de textile ar avea aceleași preocupări ca și un muncitor tâmplar. Una îl frământă pe fabricantul de textile și alta pe muncitorul tâmplar. Fabricantul de textile, ca să poată produce, are nevoie de bumbac, de lână, de fire de mătase etc. – pe când muncitorul tâmplar, ca să poată produce, are nevoie de lemn, de cuie, de clei. Să se observe apoi că dacă fabricantul textilist, spre a putea produce, are nevoie de bumbac; de lână, de cânepă, muncitorul textilist ca să poată produce, are și el nevoie, neapărată nevoie,

de bumbac, de lână, de cânepă. Iar dacă lucrătorul tâmplar are nevoie. În munca lui, de lemn, de cuie, de clei, patronul tâmplar are, la fel, nevoie, ca și muncitorul tâmplar, spre a-și putea împlini munca, de lemn, de cuie, de clei etc.

Ce rezultă de aici?

De aici rezultă că patronul textilist este mult mai legat, prin interesele lui, de muncitorii lui textiliști decât de muncitorii și patronii tâmplări; iar muncitorii tâmplări sunt mult mai legați, prin interesele lor, de patronii lor tâmplări, decât de muncitorii și patronii textiliști.

Ce face, așadar, statul corporativ?

Statul corporativ recunoaște că fiecare își are o profesie a lui și că fiecare profesie își are de apărat interesele ei specifice. Dar

statul corporativ nu se oprește aici. El merge mai departe și spune: pentru ca aceste interese, atât de deosebite, să fie satisfăcute, fără a se confunda între ele, statul corporativ se va întemeia pe un parlament alcătuit din reprezentanții patronilor și ai Celor care muncesc, aleși după bresle, Breasla bancherilor, să zicem, va alege ea deputați un număr de bancheri și un număr de funcționari de bancă, breasla minerilor va alege un număr de stăpâni de mine și un număr de mineri, breasla tăbăcarilor va alege un număr de patroni tăbăcari și un număr de muncitori tăbăcari ș.a.m.d. Acești aleși ai patronilor și ai angajaților lor, din toate breslele, vor lua loc, cot la cot, în parlamentul corporativ, în cea mai deplină armonie – de ce n-ar fi cea

mai deplină armonie, de îndată ce, neexistând clase sociale, sunt excluse orice conflicte de clasă? - și, în cea mai deplină armonie, își vor frământa mintea cum să asigure, prin legi potrivite, fericirea atât a stăpânilor, cât și a salariaților lor.

Prin acest "stat corporativ", Mussolini - ca și apostolii „armoniei sociale” de la noi - făgăduia tuturor fericirea. Cu toate acestea, Mussolini știa foarte bine ce vrea: patronii aleși deputați în parlamentul corporativ vor fi, fără doar și poate, patroni, iar puținii reprezentanți ai claselor de jos care vor accepta să fie aleși deputați într-un asemenea parlament vor fi, fără doar și poate, niște slugi ale patronilor.

Era atâta ață albă în perspectivele pe care le teșea geniul demagogic al lui

Mussolini, încât nu trebuia să fii înzestrat cu cine știe ce simț politic, ca să-ți dai seama că șeful mișcării fasciste nu este decât un vulgar șarlatan de iarmaroc. Dar în atmosfera care domnea în lumea capitalistă în primii ani de după război – când nenumărate sirene politice își supralicitau paradisul politic – cântecele fasciste zăpăciră, în scurtă vreme, atâtea minți, încât patronii îl socotiră pe Mussolini gata copt să ia frânele Italiei în mâini. În noiembrie 1922, după trei ani de la fundarea fasciei, patronii lui Mussolini îi dădură ordin să pornească „marșul asupra Romei”.

Marșul asupra Romei, organizat, până în cele mai mici amănunte, în cabinetele capitaliștilor italieni, intra ca un factor

esențial, indispensabil, în montarea regimului fascist. Patronii, ca să-i poată încredința lui Mussolini puterea, aveau nevoie de un pretext plauzibil. Marșul asupra Romei era pretextul acesta. Oamenii simpli trebuiau să-și închipuie că lui Mussolini nu i s-a dat puterea, ci că și-a cucerit-o el singur, printr-o acțiune eroică: marșul. Foarte puțini știau, pe atunci, că la baza acelui „marș” se găsea suma rotundă de 350 de milioane lirete italiene, puse la îndemâna lui Mussolini de către înșiși patronii speculanți ai mizeriei poporului italian, constituiți în „Confederația generală a industriei”.

Marșul legiunilor fasciste asupra capitalei străbune, Roma, îndeplinea toate condițiile spre a putea apare în ochii unor

pierde-vară drept faptă eroică, deși nu avea conținut eroic nici de două parale. Legenda spunea, la început, că în capul coloanelor de legionari fasciști, care se îndreptau – nu atât de impetuos, pe cât de gălăgios – spre Roma, s-ar fi aflat Mussolini. Dar, curând lumea află că singurul care a socotit că Roma nu merită atâta deranj a fost însuși Mussolini, care, foarte calm, aștepta la Milano, în redacția ziarului său Popolo d'Italia, o telegramă – sau, mai bine zis, „telegrama”. În același timp, tot la Milano, în gară, un pat-vagon, remorcat, din ordinul șefului stației, la o locomotivă ținută sub presiune, aștepta aceeași telegramă. La ora fixată, „telegrama” sosi: Mussolini era însărcinat cu formarea guvernului. Marșul asupra Romei devenea irezistibil. După cum

fuseseră lucrurile orânduite din timp, regele, la știrea că fasciștii se apropie de Roma, s-ar fi speriat și ar fi cerut să se decreteze starea de asediu. Dar peste puțin, când văzu că legiunile fasciste sunt „prea tari”, regele, ca să evite o vărsare de sânge inutilă, ar fi cerut să se renunțe la rezistență și l-ar fi poftit pe Mussolini, telegrafic – prin telegrama concepută cu multe zile înainte – să vină la Roma spre a forma noul guvern.

Succesul lui Mussolini stârni printre conducătorii politici din țările capitaliste o enormă invidie și o poftă bolnăvicioasă de a-l imita. Numai țara noastră, câți Mussolini și câte partidulețe mussolinienne n-a cunoscut!

La început, se părea că imitatorii săi nu-i fac lui Mussolini nici cea mai mică plăcere.

Într-o lucrare intitulată „Dux” (Ducele), o scriitoare, Margueritta Sarfatti, prietenă și biografă a lui Mussolini, scria că „fascismul este un produs tipic italian”, care „nu poate trăi dincolo de țara lui de origine”. Mussolini se arăta și mai tranșant. În 1926, Theodor Wolf, primul redactor al marelui ziar german Berliner Tageblatt, publica un interviu din care spicuim următorul fragment:

„*Primul redactor*: Partidele drepte de la noi (din Germania - n.a.), mai exact organizațiile drepte, dușmane ale actualului stat german, cu un cuvânt așa-zisii noștri fasciști, își dau aerul că sunteți protectorul lor.

Ducele: Dar nu există nici cea mai neînsemnată legătură între mine și

imitatorii noștri – din străinătate.

Primul redactor: Sunt convins de aceasta, dar acești imitatori își asigură un tel de întărire morală, silindu-se să vă prezinte ca prototipul lor. Dumneavoastră sunteți prorocul lor la care se referă și tot așa cum catolicii evlavioși se duc în pelerinaj la Papa, se duc și ei la Roma.

Ducele: Dar eu nu am chemat pe niciunul din ei, nu am provocat pe niciunul să vie, nu cunosc niciun fascist în afara Italiei. Nici nu există măcar asemenea fasciști. Fascismul italian e cu totul altceva. El este – o repet mereu – o democrație, o democrație autoritară. Am spus odată într-un discurs

— Deși nu iubesc această comparație comercială, care totuși exprimă gândul meu

- că fascismul italian nu e marfă de export. Noi nu recunoaștem niciun imitator și nu avem nimic de a face cu ei. Nu, nu voim să purtăm răspunderea pentru acești oameni din străinătate și dacă ei se dau drept coreligionarii noștri de idei, asta nu ne privește câtuși de puțin”.

În acei ani, Mussolini se scutura oficial de acești imitatori, dar pe sub mână îi ajuta să-și creeze în țările lor respective o mișcare fascistă pe care să se poată sprijini, la momentul oportun, în politica lui agresivă. Mai târziu, când fascismul a început - în special în țările din răsăritul Europei care constituiau „cordonul sanitar” de la granița Uniunii Sovietice - să aibă șanse tot mai mari de a deveni o politică oficială de stat, Mussolini uită că „fascismul

italian nu este marfă de export” și, dimpotrivă, încep să-l prezinte drept o mișcare de renaștere naționalistă quasi-interplanetară.

În 1930, ducele spunea foarte tranșant: „Fraza că fascismul nu este o marfă de export, trebuie să fie corectată, deoarece fascismul ca idee, doctrină și realizare este universal. Fascismul este italian prin instituțiile sale și universal prin spiritul său. Nici nu ar putea fi altfel, deoarece spiritul său este universal prin natura sa”.

Iar în 1933. Ziarul fascist La Tribuna susținea că: „Universalitatea fascismului nu este numai o discuție doctrinară, ci mai este – și în primul rând este – o realitate”.

Pentru clasa capitalistă, Universal aceeași, soluțiile pe care le dădea Mussolini

problemelor de viață ale poporului italian, aveau o valoare universală. În special, a plăcut capitaliștilor de pretutindeni regimul alimentar administrat de Mussolini supușilor săi.

Căci – oricât de urât ar vorbi gurile rele despre originalitatea ideilor lui Mussolini – în materie de alimentare Mussolini a fost un original. Pe lângă plutoanele de execuție, lagăre și închisori, untul lui de ricină a deschis căi noi în politica economică a statelor capitaliste, Până la Mussolini se știa că untul de ricină se ia, de obicei, după ce omul, de prea multă mâncare, s-a ales cu o indigestie. Mussolini, însă, avea prea mult geniu reformator ca să respecte tradițiile acestea învechite. Așa că, de îndată ce veni la putere, nu așteptă ca poporul italian mai

întâi să mănânce și apoi să ia unt de ricină, ci-l îndopă cu unt de ricină, pe stomacul gol, fiindcă numai așa, pe stomacul gol, untul de ricină îi face bine. Untul de ricină a fost unul din secretele puterii lui Mussolini. Cine cerea de mâncare, primea porție zdravănă de unt de ricină. Cine spunea că se pare că Mussolini duce țara de râpă, era îndopat cu unt de ricină. Cine susținea că Mussolini e pe jumătate escroc și pe jumătate nebun, începea să vadă lumea numai prin prisma untului de ricină. Și cum țara, făcând abstracție de rege și pătura conducătoare, era împărțită în trei categorii de cetățeni:

cei care cereau de mâncare; cei cărora li se părea că Mussolini duce țara de râpă – și cei care susțineau că Mussolini e pe jumătate escroc, pe jumătate nebun.

E foarte ușor de calculat la ce producție uriașă a reușit Mussolini să ridice industria untului de ricină în cei 22 de ani de administrație fascistă.

Dar epoca mussoliniană n-a strălucit numai prin untul de ricină, ci și prin lozincile care au înveselit țara. Una, de pildă, foarte răspândită, deoarece era afișată prin toate frizeriile, restaurantele, crâșmele și pisoarele publice, suna așa:

„Qui si saluta romanamente. E abolita la stretta di mano”.

Adică:

„Aici se salută cu salutul roman. Strângerea de mână este desființată”.

În 1934, s-a găsit, în Statele Unite, un italian fascist, un oarecare doctor Francisco Sunchell, care dădea și argumente

științifice pentru înlocuirea străngerii de mână cu salutul roman. Sunchell susținea că obiceiul de a strânge mâna ruinează sistemul nervos. Spre a-și ilustra teoria, dădea ca exemplu pe foștii președinți ai Statelor Unite - Theodor Roosevelt și Woodrow Wilson - care au murit, zicea el, pentru că au dat mâna cu prea multă lume.

Numai arhivele tuturor pușcăriilor din cuprinsul Italiei, ale lagărelor din insulele Lipare și ale cimitirelor unde au fost îngropați atâția și atâția luptători antifasciști - printre care și neuitatul Matteoti - uciși de poliția ducelui, ar putea să ne spună cu cât a contribuit această restabilire a salutului roman la însănătoșirea sistemului nervos al poporului italian.

Un alt cuvânt care făcea, de asemenea, mult bine poporului italian, spunea – întins pe toate zidurile Italiei:

„Il duce ha sempre ragione”.

Asta însemna că „Ducele are întotdeauna dreptate”.

Timp de 22 ani așa a rămas stabilit: ducele are întotdeauna dreptate.

Și avea.

În întreaga istorie a regimului fascist nu se poate găsi un singur caz în care ducele să nu fi avut dreptate. Dreptatea lui Mussolini era atât de evidentă, încât oricine îndrăzneia să i-o conteste, lua grabnic drumul pușcăriei, al lagărului de deportare ori al mormântului, la fel cu atâtea mii de alți răzvrătiți ca și el. Cu bâta, cuțitul și revolverul, oligarhia italiană a depus o

muncă supraomenească spre a convinge poporul italian că Mussolini are întotdeauna dreptate. Dreptatea lui Mussolini era atât de la sine înțeleasă, încât ajunsese, din primele zile, o instituție tabu. Așa se explică de ce au fost în Italia atât de puține discuții când ducele și-a lansat și cealaltă lozincă: *Vivere pericolosamente*. „Vivere pericolosamente” înseamnă „a trăi periculos” sau „a trăi în mijlocul pericolelor”.

Sub acest raport, toată activitatea politică a lui Mussolini a fost ireproșabilă. Cât a durat regimul fascist, poporul italian, care ar fi preferat să trăiască „umanamente”, a trăit „pericolosamente”. Avea grijă Mussolini să-i procure pericolele. Toată perioada primilor zece – unsprezece

ani de regim fascist a fost străbătută de răcnetele agresive ale ducelui, care amenința pe toată lumea cu nimicirea. Dar, mai războinic decât întotdeauna a început să devină Mussolini din 1926, după ce a semnat tratatul de pace de la Locarno. Inventiv cum era, el a decretat anul 1926 „anul tăcerii”! Cine vrea să lucreze bine, trebuie să tacă! – a spus el și s-a angajat să nu mai țină discursuri lungi. În același timp, a luat măsuri ca membrii Camerei și Senatului său fascist să nu țină nici măcar discursuri scurte... Să nu țină niciun discurs... Și ca să aplice în practică politica tăcerii a rostit chiar la sfârșitul lui februarie 1926 un discurs în care zicea:

„Un ziar fascist din provincie a tipărit zilele trecute, pe zece coloane, un titlu:

„Italia fascistă nu-și va pleca niciodată drapelul pe Brennero”. Am înapoiat directorului respectiv acest ziar cu următoarea rectificare: *„Italia fascistă poate, dacă va fi necesar, să-și ducă tricolorul dincolo de Brennero, dar niciodată nu-l va duce dincoace. Trebuie să ne înarmăm pentru aceasta. O politică externă fără armată, nu este politică externă...”*

Presa europeană dădu alarma: Mussolini vrea război. De presa germană nu mai vorbim. Presa germană era speriată. Presa germană se văieta că Mussolini nu va îngădui niciodată Germaniei să anexeze Austria. Mussolini va împiedica acest lucru, la nevoie, cu armele. Mussolini vrea să nimicească vechea cultură germană din

Tirol.

Și toate acestea, „în anul tăcerii”. Or. Dacă Mussolini vorbea atât a despre tricolor, înarmare, armată, în „anul tăcerii”, ce să ne mai întrebăm cum vorbea în anii de limbuție! „Veți vedea aci, mâine - spunea el într-un discurs rostit la Florența - o paradă militară foarte impunătoare. Eu am voit-o, căci cuvintele sunt lucruri foarte frumoase, dar puștile, mitralierele, vapoarele, avioanele și tunurile sunt lucruri și mai frumoase”.

Simțea poporul italian vreo lipsă oarecare de mitraliere? Nu! Avea nevoie Italia de vreun război? Nu! Și-a manifestat vreo țară intenția să atace Italia? Nu! Atunci ce rost avea această agitație războinică a ducelui?

Avea un rost și încă un rost mare: acela de a feri Italia de „bolșevism”. An de an, situația economică a Italiei se agrava. An de an, numărul șomerilor sălta în loturi de sute de mii. An de an, populația creștea și, an de an, posibilitățile de a face față nevoilor ei scădeau. Parcă dinadins, după câteva luni de la venirea lui Mussolini la putere, în primăvara lui 1923, în aprilie, America introducea o nouă lege a imigrației, care limita numărul străinilor autorizați să intre în Statele Unite la o cifră ridicol de mică. Cea dintâi și cea mai crâncen lovită de această măsură prohibitivă a fost Italia, țară emigraționistă, care-și trimitea, anual, sute de mii de șomeri peste ocean. Cu ce să hrănească Mussolini atâta omenire care-i cerea de mâncare și care dădea semne de

nervozitate?

Cu rățoieri războinice care să deplaseze preocupările poporului italian de la o modestă bucată de pâine, la mitraliere și avioane „frumoase”. Împotriva cui aceste mitraliere și avioane?

Împotriva tuturor: împotriva Iugoslaviei cu care Italia are – și dacă n-are, trebuie să aibă – răfuieli în Adriatica; împotriva Germaniei, care nu trebuie lăsată să facă Anschlussul cu Austria, pentru că poporul italian nu poate îngădui ca Reichul german să se întindă până la frontiera italiană de la Brennero; împotriva Angliei, care și-a luat partea leului la pacea de la Versailles; împotriva Franței - această vitregă soră latină - care deține, pe nedrept, Corsica, Nisa, Tunisia etc.; și – s-o mai spunem? –

împotriva „bolșevicilor”. Când ajungea la „bolșevici”, Mussolini nu se mai simțea dator să dea precizii – așa cum făceau și toți semenii lui din fruntea guvernelor reacționare. În Materie de „bolșevism”, Mussolini devenea foarte abstract. Foarte abstract și foarte agresiv: *„Vreau să declar, în modul cel mai categoric – spunea el – că nu vom tolera în Mediterana bolșevismul sau ceva asemănător”*.

„Ceva asemănător” putea fi calificat „bolșevism” curat, dacă așa dictau nevoile lui Mussolini de a lua italienilor piuitul în cutare sau cutare moment critic pentru regimul lui de dictatură fascistă... Ceva asemănător” cu „bolșevismul” putea fi și Grecia, țară mică în Mediterană, așa cum putea fi și Anglia, mare putere în

Mediterană. Poporul italian, ca să uite de foame, trebuia să afle că ducele nu se teme de nimeni: nici de „bolșevism”, nici de „ceva asemănător”. „Italia fascistă – tuna el – are atâta putere spirituală și materială, încât poate face față și poate încovoia orice destin”.

Și, în vederea războaielor, care să încovoie destinul popoarelor robite de el, Mussolini încovoia, deocamdată, destinul burlacilor. Această politică a lui Mussolini față de burlaci era una din cele mai tragicomice contradicții ale doctrinei fasciste. Mussolini, pe de o parte, ca, să-și justifice chemările războinice, zbiera că Italia se sufocă din pricină că nu are destul spațiu pentru populația ei mult prea numeroasă, iar pe de alta, instiga populația să se

înmulțească, dând, prin aceasta, a înțelege omenirii că-și pregătește contingente mari de soldați, pentru că amenințările lui cu războiul nu sunt simple amenințări, ci hotărâri pe care lumea ar face bine să le ia în serios. În cadrul acestei campanii de hipernatalitate, în țara care suferea de hiperșomaj, Mussolini acorda, firește, o deosebită atenție burlacilor. În 1933, Mussolini decretă că toți burlacii care ocupă o funcție oficială în partidul fascist vor fi scoși din slujbe dacă nu se însoară. Decretul lovea cu aceeași asprime pe toți candidații burlaci în viitoarele alegeri, care, dacă nu se însoară din vreme, vor fi șterși de pe listele de candidați.

Desigur că o personalitate de specia lui Mussolini, adusă la putere într-o

conjunctură confuză, pentru iscusința cu care știa să creeze confuzii, nu s-ar fi putut menține prea multă vreme la suprafață numai prin politica lui, construită din viduri și tot cu viduri umplută, dacă n-ar fi făcut uz de o reclamă deșănțată în jurul calităților lui de conducător. Următorul citat dintr-o lucrare a lui Emil Ludwig, cunoscut autor de vieți romanțate, poate servi drept model asupra felului în care Mussolini știa să-și facă reclama:

„Odată – spune autorul despre Mussolini – am văzut cum rezolva o chestiune. I-am adus petiția unei țărance italiene care avea să se plângă de una, de alta. Chipul său se schimbă, când luă hârtia: deveni sever; citi, cu atenție, paginile, trăgându-și în afară, în felul lui, bărbia colțuroasă. Era mândru,

rezervat: un judecător. Îi adusesem petiția ca să-l pot studia, câteva minute, într-o anumită privință. În felul acesta, puteam deduce cum lucra cu funcționarii săi. Pe urmă, el adresă repede cererea către prefectul provinciei respective, care deschise o anchetă despre al cărei rezultat mi se dădu de știre după câteva săptămâni.

— Vă fac plăcere astfel de treburi? – îl întrebai.

— Cea mai mare plăcere! Am citit într-un an peste o jumătate milion de asemenea cazuri individuale și am dispus să fie rezolvate”.

Câte zile are un an?

365.

Câte ore are o zi?

24.

Câte ore are un an?

8.760 de ore.

Câte minute are o oră?

60.

Câte minute are un an?

525.600.

Dacă scădem acele 500.000 de minute necesare lecturii și rezolvării a 500.000 de petiții, câte minute îi mai rămân disponibile lui Mussolini pe an?

25.600 minute. Câte ore reprezintă 25.600 minute? Circa 427 de ore. Câte zile reprezintă 427 de ore? Circa 18 zile.

Dacă scădem aceste 18 zile din cele 365 de zile câte are anul, ce rezultă?

Că Mussolini muncea câte 347 de zile pe an, zi și noapte, fără întrerupere, spre a rezolva cele 500.000 de petiții – și nu-i mai

rămâneau libere, pe an, decât 18 zile.

Numai 18 zile în care să doarmă, să mănânce, să bea, să se îmbrace, să se dezbrace, să se încalțe, să se descalțe, să se scalde, să se bărbierească, să se radă-n cap, pe lângă atâtea și atâtea altele de ordin intim, care, dacă nu ne interesează prin natura lor, ne interesează prin pierderea de vreme pe care o implică. În aceleași 18 zile, Mussolini trebuia să-și rostească neuitatele, bățăioasele și mai ales desele lui discursuri, să aibă întrevederi diplomatice, să dea interviuri, să redacteze articole, proclamații, decrete, să-și organizeze războaiele, să înoate, să se bată cu pumnul în piept, să zboare cu avionul, să sară cu motocicletă prin cercuri de foc, să se laude, și câte și mai câte altele, care se cer unui

om care vrea cu tot dinadinsul să facă fericirea Italiei. Dar tot în cele 18 zile, Mussolini, pe lângă fericirea Italiei trebuia să și facă și fericirea sa proprie.

Pentru că, e bine să se știe că, spre deosebire de Hitler, lui Mussolini nici nu-i trecea prin minte să-și facă reclamă că ar fi un ascet! Ar fi fost prea de tot: numai ascet nu era! Viața lui amărâtă a fost brăzdată de multiple amoruri, unele clandestine, altele ceva mai puțin. În 1943, când ducele a fost dat jos de pe scaun, presa – după o discreție impusă de 22 de ani – a arătat, cu lux de amănunte, cum geniul lui Mussolini a știut – precum spuneam – să îmbine fericirea Italiei, cu propria sa fericire. S-a vorbit atunci despre legăturile lui, ca dictator al Italiei, cu o scriitoare care a fost, după

război, condamnată la 30 de ani reclusiune pentru că a dat militari italieni pe mâna bandelor naziste. S-a vorbit de idila, semioficială, dintre dictator și Clara Petacci, în vila de la Camillucia. S-a vorbit despre aventurile lui de pe plaja Tor Paterno, de pe domeniul regal de la Castel Porziana. S-a vorbit despre zbenguierile dictatorului în costum de baie cu o foarte variată colecție de prietene și despre dibăcia cu care se luau de păr, între ele, din gelozie, prietenele acestea. Și când te gândești că Mussolini le-a făcut, și pe astea, tot în cele 18 zile.

Apoi, în aceleași modeste 18 zile, Mussolini trebuia să închidă ochii asupra fraudelor fantastice la care se dedau, cu o dezinvoltură tipic fascistă, cei mai ortodocși sprijinitori ai regimului său. După căderea

lui Mussolini, în vara anului 1943, presa italiană, eliberată de cenzura ducelui, făcea un bilanț al tâlhăriilor descoperite în sarcina regimului fascist. Astfel, agenția petroliferă de stat „A.G.T.P”. avea un deficit de nouăzeci milioane lire, dar în contabilitatea ei nu exista nicio hârtie justificativă. Organizația „Tineretul italian al fasciilor”, („G.I.L”. - sau „Gioventu italiana del Littorio”) în care era înscris tineretul minor, înghițea un miliard șapte sute milioane de lire pe an. „Cercurile de recreație de după muncă” („O.N.D”. - sau „Opera Nazionale Dopolavoro”) costau un miliard două sute milioane lire pe an. Ministerul Culturii ajunsese o Californie a cucoanelor romane, care figurau în buget cu câte 8.000 - 10.000 lire pe lună, pentru

servicii culturale de care se bucurau mult și exclusiv protectorii lor. Acest aparat mussolinian funcționa atât de bine, încât întreținutele culturii fasciste nici nu se deranjau să-și ridice personal salariul, ci-și trimiteau slujnicele să-l încaseze. De asemenea, s-au înfăptuit jafuri în stil mare la toate ministerele, sub camuflajul „cheltuielilor particulare”. Aceste „cheltuieli particulare” – au costat poporul italian zeci de miliarde de lire.

Și când a binecuvântat, sau a mușamalizat Mussolini tâlhăriile astea?

Tot în acele 18 zile.

Dar cel mai fantastic aspect al acestei extraordinare activități desfășurate de duce numai în acele miraculoase 18 zile este Galeazzo Ciano. Pentru că tot în cuprinsul

celor 18 zile, Mussolini a trebuit să-și crească, să-și dezvolte și să mențină în stare cât mai înfloritoare pe ginerele său, Galeazzo Ciano, numit, pentru multe și diferite motive, „il generissimo” – adică „foarte ginerele” sau „cel mai mare ginere” sau „ginerele din țara ginerilor”. Era muncă nu glumă. Muncă de socru. Dar aici era chestie de obraz. La un socru uriaș, trebuia un ginere imens. Și Ciano – ca ginere – era un gigant. Fost în 1922, la vârsta de 19 ani, reporterăș obscur la o gazetă din Roma, contele Galeazzo Ciano se văzu numit, rând pe rând, secretar de ambasadă, consul general, însărcinat de afaceri la Șanghai, în China, apoi subsecretar de stat la propagandă, ministru al propagandei și, în sfârșit, în iunie 1936, după războiul din

Abisinia, inimistru de externe. Toate acestea pentru meritul de a se fi însurat cu Edda, fiica lui Mussolini - o tânără foarte cunoscută în lumea de desfrâu a feciorilor de bani gata - și pentru celălalt merit, de astă dată pur politic: acela de a lupta, plin exerciții supraomenești, să-și asigure o bărbie la fel de cezariană ca și bărbia cezariană a dinamicului și tentacularului său socru.

Dacă luăm, așadar, în considerație munca pe care trebuia s-o depună ducele ca să aibă pe lângă casă un asemenea ginere, produs de civilizația fascistă, tot în cele 18 zile din an, datori suntem să recunoaștem - ceea ce de altfel am și afirmat mai sus - că acest Mussolini a fost un fenomen, poate cel mai uluitor fenomen al naturii, și e, a bine a

făcut soarta că l-a numit dictator al fericirii italiene: o merita pe deplin.

Acesta era dictatorul care se afla la cârma Italiei în 1933, în momentul când a venit Hitler la putere: omul celor 500.000 de petiții citite și rezolvate pe an, omul celor 18 zile de viață pe an, omul care avea totdeauna dreptate, omul care-și învăța poporul să trăiască „pericolosamente”, pe scurt, omul totdeauna proaspăt ras în cap, care-și propunea să domine lumea nu de pe cal ca Atila și nici din cavernă ca Hitler, ci doar din balcon.

V

Dacă zeificarea lui Hitler se datora reclamei, una din cauzele politice esențiale căreia i se datora succesul reclamei a fost lipsa unui front unic muncitoresc. Cei care

s-au opus acestui front muncitoresc, cu aceeași îndârjire ca și burghezia germană, au fost social-democrații germani, care, dimpotrivă, au ajutat din răspuțeri pe patroni să readucă țara la ceea ce numeau ei: ordine, liniște și legalitate. În plină dezlănțuire revoluționară a maselor germane, care a urmat după încheierea armistițiului. În 1918 datorită mizeriei cumplite în care Wilhelm al II-lea și-a aruncat țara prin războiul lui nebunesc, social-democrații germani au îmbrățișat ca ideal ordinea și legalitatea patronilor. Pentru succesul acestei ordini și legalități patronale, social-democrații au trădat interesele clasei muncitoare, așa cum le trădaseră și în timpul primului război mondial, și, refuzând să conlucreze cu

comuniștii, au conlucrat cu partidele burgheze, spre a împiedica apariția unei forțe capabile să conducă masele în marile bătălii impuse de împrejurări care ar fi creat condițiile prielnice dezvoltării unei conștiințe politice necesare acestor mase spre a-și putea da seama, de la început, cât de criminală este așa-numita ideologie nazistă.

Inexistența unui front unic muncitoresc a făcut ca Republica de la Weimar să constituie tocmai apa tulbure în care să pescuiască monopolistii americani, englezi și germani, interesați în înscăunarea fascismului în Germania.

De pildă, în perioada 1919 - 1933 nu s-a trecut la înlocuirea manualelor didactice, lăsate moștenire de Wilhelm al II-lea, prin

manuale cu conținut democratic.

Același lucru se petrecea și cu justiția. Dacă justiția germană, sub regimul Republicii de la Weimar, era întemeiată pe principii democratice, cadrele magistraturii rămăseseră aceleași și continuau să se conducă după criterii, nu numai la fel de reacționare, dar și mai reacționare ca sub Wilhelm al II-lea. De obicei, pedepsele rostite de către tribunale împotriva naziștilor, dușmani ai regimului, erau reduse la minimum când ajungeau în fața Curților de Apel și, de cele mai multe ori, tribunalul Reichului, instanță judiciară supremă, le anula. Acești magistrați, în loc să fie pedepsiți, erau încurajați prin atitudinea guvernului. Astfel, sub regimul lui Stresemann, semnatarul „păcii eterne”

de la Locarno, bande de naziști au atacat Legația sovietică. Dar guvernul nu a mișcat un deget spre a identifica și pedepsi pe vinovați.

În primii ani de după dezastrul din 1918, burghezia mai accepta să facă unele vagi și foarte formale concesii guvernării ieșite din constituția votată la Weimar în 1919. Dar imediat ce începu, cu ajutorul monopolurilor anglo-americe, să se refacă, burghezia germană își reluă atitudinile de stăpână care dictează în stat. Guvernanții acceptară și sfințiră ei înșiși noile soluții de guvernare burgheză – care erau în opoziție flagrantă cu tot ceea ce se poate înțelege prin democrație – și sfârșiră prin a chema la putere pe Hitler.

* * *

În afară de lipsa unui front unic muncitoresc, la izbânda lui Hitler a mai contribuit un număr de factori politici și economici a căror răspundere o purta, direct sau indirect, tot guvernarea republicii de la Weimar.

Statele burgheze, în frunte cu Statele Unite, au venit mereu cu alte planuri financiare care tindeau, prin reducerea neconținută a cifrei, prin acordarea unor termene de plată tot mai lungi și prin investiții masive, să anuleze cu desăvârșire clauza despăgubirilor de război, acceptată de guvernul german prin Tratatul de la Versailles. Guvernul german, însă, a lăsat pe naziști să răspândească în voie, în masele germane, prin demonstrații orale și scrise, credința că prin termenele acestea lungi va

fi supusă și generația viitoare unei robii economice față de străinătate. Problema despăgubirilor de război a fost exploatată de către propaganda nazistă până la maximum, deoarece la tema aceasta - ca și la cea a dreptului de reînarmare - Germania era foarte sensibilă, așa cum, în genere, era foarte sensibilă ori de câte ori i se vorbea despre Tratatul de la Versailles. O bună parte din succesul lui Hitler se datora stăruinței cu care presa nazistă a exploatat clauzele impuse Germaniei prin Tratatul de la Versailles.

Ca și fascismul lui Mussolini, regimul lui Hitler s-a afirmat din primele zile, prin actele lui, ca o mișcare crâncen reacționară, întemeiată de capitaliști spre a îneca în sânge toate încercările maselor de a-și

asigura o viață mai bună. Dar, ca și Mussolini, Hitler se prezenta în fața mulțimilor ca „socialist” - apăsător apăsător al socialismului împotriva comunistilor. Mint - spunea el - cei care susțin că poporul german ar fi împărțit în diferite clase sociale și că între aceste clase ar putea să existe conflicte. Conflictele de clasă sunt născociri bolșevice. Socialismul care predică lupta de clasă este străin sufletului german. Adevăratul socialism este național-socialismul, care a descoperit marele adevăr că germanii nu sunt împărțiți în clase sociale, și cu atât mai puțin în clase sociale cu interese potrivnice, de neîmpăcat, ci constituie o „Volksgemeinschaft”, o „comunitate a poporului”, în care toți - bogați și săraci -

sunt „frați de rasă”, „frați de sânge”, într-un cuvânt frați.

Vrednic imitator al ducelui italian, Führerul național-socialist nu făcea așadar altceva decât să dea o versiune germană statului corporatist, care și el apăsa mult pe „frăția” din sânul poporului italian. Cu „Volksgemeinschaft”-ul său confuzionist, ca și „statul corporatist” al lui Mussolini, nazismul și-a propus – și a izbutit – să adune sub crucea lui încârligată lungi șiruri de nemulțumiți din rândurile diferitelor straturi sociale, începând cu aristocrația și sfârșind cu mica burghezie, laolaltă cu atâția și atâția desesperați, care, lipsiți de orice orientare politică, ar fi fost hotărâți să accepte ca frați” nu pe un Thyssen, ori pe un Huggenberg, ori pe un Krupp, ci chiar pe

însuși diavolul, numai să li se dea o bucată de pâine, fără să se mai întrebe: dar ce caută unul ca mine alături de președintele consiliului de administrație al băncii la care eu nu am pretenția să fiu decât un umil salariat? Ce legături pot fi între mine, țăran lipsit de pământ, și „von” cutare sau cutare, prinț, conte, baron, mare proprietar de moșii? Ce ar putea justifica lupta mea, a muncitorului din fabrică, sub același drapel cu un Krupp?

Dacă pentru mulți dintre cei rămași în Germania, după dezastru, fără de lucru, șomajul n-a fost o școală politică – în schimb pentru naziști, șomajul a fost apa tulbure în care au putut pescui cu abilitate.

Deși republica germană era ajutată cu bani și materiale de către capitalurile

străine, șomajul se agrava. După o stagnare totală a minelor și uzinelor în timpul conflictului franco-german din Ruhr, activitatea industrială fusese reluată în toată Germania, astfel că în 1925 nu se găseau decât un milion de șomeri. Dar în ianuarie 1926, numărul șomerilor atinse cifra de 2 milioane. În ianuarie 1929 ajunse la 2.500.000, iar în ianuarie 1931 crescu la 4.500.000 - 5.000.000, cifră care se menținu până în decembrie 1931, când se ridică la 700.000. Peste o lună, în ianuarie 1932, urcă la 1.000.000. Din rândurile acestor flămânzi s-au putut desprinde mulți, foarte mulți predispuși să se lase amețiți de făgăduielile „socialiste” ale lui Hitler. Pentru că, întocmai ca și ilustrul său model de la Roma, Hitler împărțea cu mărinimie,

în dreapta și în stânga, făgăduieli, care, dacă se băteau cap în cap, erau însă sfinte, pentru că erau făcute în cadrul „comunității poporului” german, unde toți oamenii sunt „frați”, indiferent de starea lor socială.

O imagine plastică a ceea ce înseamnă „comunitatea poporului”, în care toți sunt „frați”, deși fiecare „frate” aparține altei clase sociale și are de apărut alte interese – fundamental potrivnice intereselor pe care le au de apărut „frații” legați de celelalte clase – o găsim în dedicația inserată de Hitler, la începutul lucrării „Mein Kampf”, semnată de el. Sunt câteva rânduri închinat aderentilor săi, căzuți în putschul nazist întreprins la Berlin în 1923.

„În ziua de 9 noiembrie 1923, la orele 12 și jumătate, în fața lui Feldernhalle, și în

curtea fostului minister de război – spune dedicația – au căzut pentru credința lor neclintită în redeșteptarea poporului lor următorii:

Alfarth Felix, *comerciant*, născut la 5 iulie 1901.

Bauriedl Andreas, *pălărier*, născut la 4 mai 1879.

Cesella Theodor, *funcționar de bancă*, născut la 8 august 1900.

Ehrlich Wilhelm, *funcționar de bancă*, născut la 10 august 1894.

Faust Martin, *funcționar de bancă*, născut la 27 ianuarie 1901.

Hechenberger Ani, *lăcătuș*, născut la 28 septembrie 1902.

Korner Oskar, *comerciant*, născut la 4 ianuarie 1875.

Kuhn Karl, *chelar*, născut la 26 iulie 1897.

Laforre Karl, *elev inginer*, născut la 28 octombrie 1904.

Neubauer Kurt, *valet*, născut la 27 martie 1899.

Pape Claus (*von*), *comerciant*, născut la 16 august 1904.

Pfordten Theodor (*von der*), *consilier al tribunalului regional superior*, născut la 14 mai 1873.

Rikmers Johann, *căpitan de cavalerie*, născut la mai 1881.

Scheubner-Richter Max-Erwin (*von*), *doctor inginer*, născut la 9 ianuarie 1884.

Strassberg Lorenz-Ritter (*von*), *inginer*, născut la 14 martie 1899.

Wolf Wilhelm, *comerciant*, născut la 19

octombrie 1898”.

Acest talmeș-balmeș social își merita pe deplin, prin pitorescul lui, adjectivul de național-socialist. Din lista citată mai sus rezultă că, pentru cauza „socialistă” și „națională” a lui Hitler, au murit:

4 negustori; meseriași; funcționari de bancă;

1 chelar; elev-inginer; valet; consilier de tribunal superior; căpitan de cavalerie și ingineri.

Aceștia sunt doar cei morți. Ceilalți, care au ieșit din putsch cu oasele întregi, au fost mult mai numeroși, așa că și distribuirea lor după profesii și în diferite clase sociale – dar fără vreun reprezentant al clasei muncitoare – este mult mai masivă. Să nu uităm, însă, că aici este vorba de anul când

bandele lui Hitler erau abia în formație - și când partidul național-socialist era numai în sâmbure. Or, sâmburele acesta era compus aproape în unanimitate din feudali, burghezi și oameni fără căpătâi la care aveau să se adauge, mult mai târziu, în decurs de ani - sub presiunea mizeriei, demagogiei și terorii - milioane de șomeri dezorientați. Tuturor a, însă, fie miilor din 1923, fie milioanele din 1932. În prețuia triumfului său, Hitler nu a șovăit să le promită, pe cuvânt de onoare, că, dacă i se alătură lui, își vor vedea împlinite visurile lor cele mai scumpe. Prinți de coroană, junkeri, mari industriași, comercianți, ofițeri, intelectuali, meseriași, liceeni, studențime, țărănime, muncitori industriali, nu era profesie ori categorie socială față de

care Hitler să nu fi subscris angajamente la fel de solemne și de categorice. Mai mult decât atât: Hitler și-a putut ține făgăduielile, *încă din opoziție*, față de o anumită categorie de aderenți. Mulțumită sumelor nelimitate puse la îndemână de către regizorii lui - marii moșieri, industriași și bancheri, germani, englezi și americani, începând cu ducele german de Coburg și sfârșind cu americanii Rockefeller, Morgan, Ford, Dupont etc. - Hitler a angajat în bandele lui câteva milioane, de mercenari, pe care, sub ochiul de cele mai multe ori ocrotitor până la complicitate al conducătorilor republicii democrate de la Weimar, i-a îmbrăcat în uniforme, i-a înarmat și i-a trimis să impună noua ordine nazistă, deocamdată în stradă.

* * *

În noaptea de 30 spre 31 ianuarie 1933, strada aceasta nazificată s-a cutremurat în toată Germania sub tălpile milioanei de cizme care încălțau milioane de „frați” de rasă, mobilizați să-și zbiere triumful: Führerul lor a ajuns stăpânul Germaniei.

Numai că această victorie nazistă se producea în împrejurări prea puțin glorioase pentru naziști. Hitler era declarat învingător pe câmpul de luptă, tocmai când înregistra o rușinoasă înfrângere: la ultimele alegeri parlamentare, care au avut loc în noiembrie 1932, Hitler pierduse două milioane de voturi, față de voturile obținute de el cu trei luni înainte, la alegerile din august 1932. Cercurile capitaliste germane poate nu s-ar fi speriat atâta de acest uriaș

deficit electoral al lui Hitler, dacă ele n-ar fi avut de înregistrat, simultan, încă o înfrângere: în timp ce Hitler ieșea din aceste alegeri cu două milioane de voturi în minus – în ciuda măsurilor luate – partidul comunist ieșea cu opt sute de mii de voturi în plus. Însăpăimântat de gândul că partidul nazist – întemeiat de moșierii, bancherii și industriașii germani cu scopul de a împiedica pe comuniști să ia frânele Germaniei în mâini – ar putea să dispară, Hindenburg, președintele Republicii Germane, își înfrână scârba nemărginită ce i-o inspira Hitler și-i încredință funcția de prim-ministru al țării, deși numai în urmă cu trei săptămâni spunea despre el că nu-l consideră bun nici ca ministru al poștelor.

Hitler, slugă înnăscută, preluă puterea

prin împlinirea respectuoasă a tuturor formelor legale prevăzute de constituția republicii de la Weimar. În vocabularul fascist, și după aceea nazist, această cuviincioasă și strict birocratică transmitere de putere se numea „revoluție”. Hitler numi, deci, actul de la 30 ianuarie 1933 „revoluție”, pentru că și Mussolini numise actul din octombrie 1922 tot „revoluție”, și sub acest nume a trecut în istoria național-socialistă: „revoluție”. De fapt, tot caracterul revoluționar al momentului se reducea la entuziasmul excepțional de ascuțit cu care legiunile de lefegii naziști au intonat în noaptea aceea, pe străzile Germaniei, „Horst Wessel Lied”.

„Horst Wessel Lied” – sau cântecul lui Horst Wessel – era un imn al renașterii

capitaliștilor germani, conceput de un anume Horst Wessel, predestinat să fie profetul versificator al nazismului prin profesia lui: era pește. Un foarte cunoscut pește în Alexander-Platz, cartierul berlinez al peștilor, pungașilor și tăinuitorilor. Amic al unei prostituate – și bineînțeles șeful unei secții de asalt – Horst Wessel, dacă ar fi apucat „revoluția”, ar fi răzbit, desigur, până la unul din cele mai înalte grade în ierarhia S.A.-ului, în care calitate ar fi avut cinstea să moară împușcat, în 1934, de către însuși Führerul său. Dar n-a avut noroc și a murit prin 1923 din motive profesionale, ucis de un oarecare Ali Hager, tot pește, dar mai iute de cuțit decât el. Presa nazistă, însă, nu s-a năpustit asupra lui Ali Hager, care avea convingeri inevitabil

național-socialiste, ci aruncă toată vina asasinării lui Horst Wessel asupra comuniștilor. Horst Wessel fu cooptat, încă din ziua morții lui, printre sfinții național-socialiști, iar cântecul lui fu consacrat, în noaptea de 30 spre 31 ianuarie 1933, ca imn național al celui de al III-lea Reich.

*

În ziua de 1 februarie 1933 – după 48 de ore de la „revoluție” – Hitler se adresează poporului german printr-un manifest în care spune: *„Popor german, dă-ne patru ani. După aceea, poți să ne judeci!”*

Hitler se obliga, așadar, ca în PATRU ani să aducă la îndeplinire toate obiectivele „revoluției” lui socialiste.

Numai că n-au trebuit să treacă patru ani, ci numai două luni, pentru ca naziștii să

dea „revoluției” lor o interpretare ceva mai apropiată de intențiile lor. În aprilie 1933, Goering, mâna dreaptă a lui Hitler, spunea la Roma: *„În Germania nu s-a produs o revoluție (oarecare - n.a.), ci o revoluție național-socialistă”*.

Iar după această declarație, conducătorii statului național-socialist au început să se întreacă în a da explicații cam ce anume au înțeles ei, când încă nu erau la putere, prin socialism.

Deutsche Bergwerkszeitung, organul industriei grele germane, scria: „Astăzi, lumea își dă seama că a fost o mare neînțelegere. Actele noului guvern, mult mai mult decât propaganda național-socialistă, au făcut să se admită că socialismul celui de al treilea Reich este

exact contrariul a ceea ce marxismul înțelege prin socialism”.

Von Reuthen, președintele Congresului industriei și comerțului, declara în Der Ring: „Este greșit să se vorbească despre un socialism al formelor exterioare. Nu se pot socializa decât mentalitatea și concepțiile”.

Ley, noul ministru al muncii, spunea într-un discurs rostit la Breslau: „Caracteristica adevăratului socialism este promptitudinea la sacrificiu. Sacrificiul nu strivește un popor, îl înalță. Acest spirit de sacrificiu va fi, atât astăzi cât și în viitor, steaua care va călăuzi pe conducătorii actuali”.

Hitler, într-un discurs rostit la Reichenhall, declara, în stilul lui confuz care trebuia să nu spună nimic: „Socialismul nu

este nimic alta decât ordinea naturală a unui popor, conform cu aptitudinile congenitale”.

Dar cel mai original dintre toți a fost Goebbels, care a dat următoarea definiție socialismului: „Noi vom dovedi lumii întregi că revoluția nu are numai un caracter național, dar și unul social... Socialismul nostru este acela care însuflețea pe regii Prusiei, este acela care se reflecta în pasul de marș al regimentelor de grenadiri prusieni: un socialism al datoriei”.

Iar într-o lucrare, intitulată „Prusia trebuie să redevină prusacă”, Goebbels spunea: „Socialismul este spiritul prusac (Preussentum). De aceea, noțiunea „spirit prusac” este, în sine, identică cu ceea ce noi înțelegem prin socialism”.

Așadar, în opoziție, a fost „o mare neînțelegere” asupra caracterului „socialist” al „național-socialismului”. O mare, mare neînțelegere. Astăzi, când Hitler e la putere, lumea poate să știe ce este socialismul celui de al III-lea Reich: „exact contrariul a ceea ce marxismul înțelege prin socialism”. Ce vrea marxismul în esență? Înlăturarea exploatării omului de către om. Exproprierea expropriatorilor. Dreptul poporului de a dispune singur de destinele lui. Dar socialismul celui de al III-lea Reich național-socialist ce vrea? Exact contrariul. Ce se cheamă exact contrariul? Exact contrariul se cheamă că național-socialismul NU VREA înlăturarea exploatării omului de către om. NU VREA exproprierea expropriatorilor. NU VREA ca poporul să

dispună el singur de destinele lui.

S-ar părea, deci, că marii bancheri, comercianți și industriași ar fi împotriva socialismului. Totuși, nu este așa. Marii capitaliști nu sunt decât împotriva unui socialism superficial, ușuratic. De pildă, ceea ce nu le place lor în socialismul marxist este „socializarea formelor exterioare”. Aceste „forme exterioare” ar fi – după câte ne dau a înțelege capitaliștii – fabricile, moșiile, băncile, marile magazine etc. Socializarea acestor „forme exterioare” li se pare capitaliștilor o socializare de formă, ușuratică, de mântuială, absolut nesperioasă. Ei vor o socializare mult mai radicală, fiindcă lor le place o treabă mai de durată. Așa că ei văd lucrurile în felul următor: „formele exterioare” – fabricile,

moșiile, băncile, marile magazine - să fie lăsate pe planul al doilea, adică proprietarilor lor, ele neprezentând niciun fel de interes pentru nimeni altul, iar toată atenția statului să fie îndreptată spre „socializarea mentalității, a concepțiilor”. Socializarea „mentalității, concepțiilor” este adevăratul socialism, singurul socialism, socialismul național-socialist.

În puține cuvinte, așadar, filosofia național-socialistă stabilește că: socialism înseamnă „exact contrariul” a ceea ce marxismul înțelege prin socialism; socialism înseamnă „promptitudine la sacrificiu”; socialism înseamnă „ordinea naturală a unui popor, conformă cu aptitudinile lui congenitale”; socialism înseamnă „ceea ce a însuflețit pe regii Prusiei”, ceea ce „se

reflecta în pasul de marș al regimentelor de grenadieri prusaci”, adică „socialismul datoriei”; sau, și mai pe scurt, socialism înseamnă tot ce este „exact contrariul” socialismului marxist și tot ce este identic cu „spiritul prusac”.

Cu această iscusită interpretare a socialismului, Hitler a putut să-și țină toate făgăduielile lui socialiste. Treaba era cât se poate de simplă: dat fiind că la mijloc a fost o „mare neînțelegere” cu privire la socialismul național-socialist în perioada luptei pentru putere și dat fiind că socialismul național-socialist este exact contrariul socialismului marxist, Hitler, din momentul în care a devenit Führerul Reichului, n-a trebuit decât să aplice Germaniei un regim „exact contrariu”

făgăduielilor lui „socialiste” din opoziție.

*

Ca prim mare act de guvernământ, Hitler a dat foc Reichstagului.

Goebbels, numit ministru al propagandei, arată în „jurnalul” său, pe la începutul lunii februarie 1933:

„În cursul unei discuții cu Führerul, stabilim liniile generale ale luptei contra terorii roșii. Provizoriu, vrem să ne abținem de la contramăsuri directe. Trebuie, mai întâi, ca revoluția bolșevică să izbucnească. Noi vom lovi atunci, la momentul oportun”.

Dar „revoluția bolșevică” de care aveau nevoie naziștii, spre a putea izbucni, trebuia provocată. În ziua de 17 februarie 1933, Frick, ministrul de interne, declara că nici nu se gândește să se atingă de partidul

comunist. Iar în noaptea de 27 februarie 1933 lua foc Reichstagul.

Vinovați?

Comuniștii.

A doua zi, doctorul Funk, directorul de presă al Reichului, convoca corespondenții presei străine spre a le face comunicări în legătură cu noul decret-lege pentru „apărarea poporului german și a Reichului” împotriva comploturilor comuniste și le declară:

„Țin să repet ceea ce v-am spus acum trei săptămâni: că venirea la guvern a domnului Hitler înseamnă o schimbare radicală a politicii interne a Reichului.

Democrația și regimul parlamentar au încetat de a mai exista în Germania.

Aveți răbdare numai șase luni de zile și

străinătatea va recunoaște meritul lui Adolf Hitler care a știut să stârpească comunismul și marxismul, nu numai în interesul Germaniei, ci și al lumii întregi.

Să nu vă închipuiți că vom pleca curând de la guvern. Hitler va sta mulți ani de zile la cârma Reichului.

Vă rog să păstrați contactul cu direcția presei, evitând de a răspândi știrile pe care vi le vor da gazetarii germani dușmani nouă, și care caută să ne compromită cu ajutorul presei străine.

Toți corespondenții străini care ne vor pune piedici în calea stârpirii comunismului și a marxismului vor trebui să suporte toate rigorile decretului-lege de astăzi”.

Prin urmare, în momentul în care este distrus parlamentul, este distrus și regimul

parlamentar. Dar dacă parlamentul a fost distrus, pentru că i-ar fi dat foc comuniștii, de ce a fost distrus regimul parlamentar? Pentru că, zice Funk, „venirea la guvern a domnului Hitler înseamnă o schimbare radicală a politicii interne a Reichului. Democrația și regimul parlamentar au încetat de a mai exista în Germania”.

Coincidența era foarte ciudată. Tocmai **când** guvernul nazist desființa parlamentarismul, desființau și comuniștii parlamentul. Ciudățenia s-a lămurit de îndată ce s-au cunoscut dedesubturile ei.

La 30 iunie 1934, Hitler și-a măcelărit pe cei mai buni și mai calificați prieteni ai săi, în frunte cu Röhm, creatorul de fapt al S.A.-ului.

La 23 iulie 1934, ziarul Freiheit din

Saarbrücken publica o scrisoare trimisă de fosta ordonanță a lui Röhm, care printre altele spunea:

„Vă scriu, Excelență, în calitatea mea de soldat al trupelor de asalt, din inițiativa mea și din însărcinarea șefului meu Ernst Röhm, ucis de cancelarul Hitler.

Voi trimite copiile acestei scrisori la trei ziare care apar în țările neutre, ca să le publice, fiindcă a sosit ceasul când orice grijă față de patrie a încetat, când adevărul trebuie spus, când trebuie dat pe față ce s-a întâmplat înainte de 30 iunie și cum s-a dat foc Reichstagului. Vă jur că ceea ce spun este numai adevărul. Și, dacă nu voi fi asasinat până atunci, voi transmite actele încredințate mie, de către șeful meu Röhm, guvernului englez, pentru a lua cunoștință

de ele și a le publica.

Numele meu este Ernst Kruse, soldat nr. 134.522 în trupele de asalt, cu serviciul la statul major al lui Röhm și ordonanța lui personală. Nu vreau, firește, să apăr pe răposat pentru faptele sale: știu că a greșit în anumite privințe, dar față de mine a fost mereu bun și drept, m-a avut în grijă. N-am să-l uit niciodată, deși nu făceam parte dintre aceia cu care greșea moralicește, ca atâția din trupele de asalt.

Acum o scurtă descriere a întâmplărilor de dinainte de 30 iunie. Știam că trupele de asalt trebuiau desființate, mai ales după stăruințele ministrului-președinte Goering.

Goebbels, acest mincinos, ne-a ajutat la început, a ținut cu noi; pe urmă, când a văzut că nu se mai poate, a trădat totul; e

mai rău decât Iuda. Röhm și cu alți conducători din trupele de asalt s-au opus și au încercat, în lungi tratative, să aducă o schimbare. Camarazii stăruiau pe lângă Röhm să nu îngăduie dizolvarea.

Când n-au mai avut încotro, Röhm și alți comandanți au amenințat pe Hitler că se vor uni cu militarii ca să împiedice cu forța dizolvarea, că vor publica ce s-a întâmplat cu incendierea Reichstagului și că vor duce la căderea lui Goering și a lui Goebbels, și, prin aceasta, la cea a lui Hitler. Rezultatul acestor amenințări a fost grăbirea asasinării lui Röhm.

La 10 februarie 1933 s-a alcătuit de către Röhm, Heines și Ernst o grupă de zece oameni, printre care eram și eu. Am ținut o ședință secretă. Planul incendiului a

fost amănunțit discutat și fiecare întrebat, sub depunerea jurământului, dacă va ști să tacă și să aștepte ordinele. Unul a refuzat, fiindcă spunea că nu-l lasă conștiința. Nu l-am mai văzut. A fost omorât. Noi toți am tăcut, fiindcă știam că n-am mai fi văzut soarele.

Van der Lubbe trăia cu șeful Röhm, și, deoarece era un ambițios total nebun și voia să fie mereu întâiul, a hotărât să aprindă el Reichstagul. Adică lui nu i s-a spus nimic de echipa noastră; el a știut că trebuie să intre singur cu faclele, să aprindă odăile învecinate după indicațiile date, iar noi, trebuia, în același timp, să aprindem sala mare de ședințe cu material exploziv.

Am făcut de două ori probă noaptea, prin gangul subteran care duce de la

palatul președintelui (Goering era președintele Reichstagului) la Palatul Parlamentului.

Nu vreau să stăruie prea mult asupra preparativelor, ci vreau să dau numele celor care au participat direct:

Heines și Ernst erau conducătorii a două grupe de câte cinci oameni. Iată și numele celorlalți: Brachm, Strettmann, Nagel, Sirop, Kummelsbach, Dieriger, Bratschke, Lehman, Schmitz și Kruse... Fiecare dintre noi avea un sac de celofan cu pulbere și câte o banderolă cu celuloid. Ce fel de pulbere era în sac nu ni s-a spus. Era ușoară. Am primit ordin să punem sacii în mai multe locuri și să-i legăm între ei cu banderole de celuloid. Capetele firelor de celuloid au fost aduse până la intrarea în

gang. La un fir era Heines, la altul Ernst.

După ce Röhm s-a convins că Lubbe se afla într-o sală învecinată, a venit și a dat ordin să se dea foc la capetele celuloidului. Șerpi de foc au pornit pe celuloid, au atins sacii de celofan, care au și explodat. Noi am fugit imediat. Opera se înfăptuise.

Van der Lubbe a fost găsit acolo, după înțelegere. I se arăta că, de ochii lumii trebuie să fie arestat și judecat, dar i se făgădui că după ce va face închisoare vreme mai îndelungată, i se va da drumul pe ascuns și cu bani mulți va putea fugi în America...

Cum și-au ținut vorba acești șefi? Mă cutremur când mă gândesc. Cei zece camarazi ai mei au dispărut, unul câte unul.

Numai Röhm, Heines, Ernst și Nagel

rămăseseră în viață, afară de mine, în ultima vreme.

Nagel a fost împușcat și el la 30 iunie, cu Heines.

În noaptea de 30 iunie, eu n-am fost la Wiessee cu Röhm, ci la München. Când am auzit, am fugit imediat, m-am ascuns pe unde am putut, de teamă. Am putut ajunge astfel în Elveția.

Actele date de Röhm, pe care le port la mine, le voi da guvernului englez, după ordin”.

Prin incendierea Reichstagului, se chema că „revoluția bolșevică” a izbucnit.

* * *

Din tot ce s-a scris pe vremuri despre incendiul Reichstagului, vom desprinde câteva fapte care scot în evidență

grosolănia procedeelelor folosite de Hitler, ori de câte ori puneă o nouă cărămidă la edificiul viitoarei fericiri a rasei germane, în spiritul socialist al regilor Prusiei.

Incendiul a izbucnit la palatul Reichstagului în noaptea de 27 spre 28 februarie 1933. În dimineața de 28 februarie 1933, ziarele publicau următorul comunicat oficial, care era el însuși un act de provocare nazistă:

„Luni seara s-a declarat un incendiu la Camera Deputaților. Comisarul Reichului, ministrul de interne al Prusiei, domnul Goering, de îndată ce a sosit la fața locului, a luat conducerea tuturor operațiilor. La primele știri despre incendiu au sosit și cancelarul Adolf Hitler și vicecancelarul von Papen.

Era vorba de cel mai grav incendiu voluntar **făptuit** până acum în Germania. Ancheta poliției a stabilit că focare de incendiu au fost puse în toată clădirea, de la parter până la cupolă. Ele au constatat din preparate de gudron și torțe incendiare plasate în fotoliile de piele, sub grămezi de imprimare puse la uși, sub perdele și în toate locurile ușor inflamabile. Un agent de poliție a zărit în clădirea care se afla în întuneric inși cu torțe aprinse. El a tras îndată. Unul din incendiatori a fost prins. El se numește Van der Lubbe, este posesorul unui pașaport olandez în regulă și a recunoscut că aparține Partidului Comunist Olandez. Clădirea centrală a Reichstagului a ars în întregime; sala de ședințe, cu tribunele și galeriile ei, este distrusă.

Pagubele se ridică la milioane. Acest incendiu este cel mai înfricoșător act de terorism pe care bolșevismul l-a făptuit până azi în Germania. Printre sutele de chintale de manifeste subversive, pe care poliția le-a descoperit recent, s-au găsit instrucții cu privire la măsurile de teroare comunistă după modelul bolșevic. Clădirile publice, castelele, muzeele și întreprinderile de importanță vitală. Trebuiau să fie incendiate. Se indica de asemenea ca, în caz de tulburări și de ciocniri cu forța armată, să se pună în capul coloanelor teroriste femei și copii, și, de câte ori va fi cu putință, femeile și copiii funcționarilor poliției. Grație descoperirii acestui document, realizarea metodică a revoluției bolșevice a fost împiedicată. Cu toate acestea, incendiul

Reichstagului a izbucnit; acest incendiu trebuia să fie semnalul sângeroasei răscoale și a războiului civil. Au fost prevăzute jafuri în stil mare. Este fapt stabilit că acte teroriste trebuiau să fie comise azi în toată Germania împotriva personalităților, împotriva proprietății private, împotriva vieții populației pașnice și că trebuia să se dezlănțuie războiul civil”.

II. Comunicatul spunea că un agent de poliție a zărit, în clădirea cufundată în întuneric, oameni (mai mulți) cu torțe aprinse. Cu toate acestea, deși poliția a năvălit – cu o promptitudine surprinzătoare – în Reichstag, ea n-a putut pune mâna decât pe un singur om: Van der Lubbe. În afară de aceasta, cei trei agenți care l-au prins, au declarat că, în momentul arestării,

Van der Lubbe era aproape gol, numai cu pantalonii pe el, și că n-avea asupra lui niciun act de identitate. La proces însă, Van der Lubbe a fost prezentat ca autor material al incendiului, în calitate lui de membru al Partidului Comunist Olandez... Teza aceasta era susținută cu îndârjire de Goering, care, la 28 februarie, a doua zi după incendiu, arăta într-un interviu că poliția a găsit la Van der Lubbe, în momentul arestării, pașaportul de cetățean olandez și un carnet de membru al Partidului Comunist Olandez.

În procesul înscenat comuniștilor acuzați de incendierea Reichstagului, Goering este însă silit de Dimitrov să revină el însuși asupra acestei acuzații. Iată dialogul dintre Dimitrov și Goering așa cum a fost relatat de presa din anul 1933.

„Dimitrov: Cei trei funcționari de poliție care au arestat pe Lubbe au mărturisit că nu s-a găsit niciun carnet de partid asupra lui. De unde această informație cu privire la carnet?

Goering: Pot să ți-o spun foarte exact. Informația aceasta mi-a fost comunicată oficial. Dacă în cursul primei nopți au putut fi făcute comunicări al căror adevăr nu putea fi confirmat atât de repede; dacă unul din polițiști a putut să spună, la un moment dat, pe baza unor afirmații, că Lubbe avea asupra lui un carnet de partid care după aceea n-a putut fi găsit asupra lui; dacă acel polițist a socotit, un moment, lucrul acesta ca un fapt adevărat, se înțelege că a trebuit să mi-l comunice. Declarația mea a fost dată presei a doua zi dimineată, când

interogatoriul în chestiune n-a fost încă terminat. În sine, lucrul n-are nicio importanță, întrucât se pare că prin acest proces s-a stabilit că Van der Lubbe nu avea nici un carnet de partid”.

Dar dacă în fața evidenței, Goering a trebuit să revină asupra afirmației că s-a găsit la Van der Lubbe un carnet de membru al partidului comunist, poliția lui Goering n-a revenit asupra măsurilor luate împotriva partidului comunist sub pretextul că ar fi participat la incendiu.

Cu câteva luni înainte de venirea la putere a naziștilor, câțiva gazetari antihitleriști publicaseră niște „carnete de amor” ale comandantului superior al trupelor de asalt, Ernst Röhm, cel mai bun amic al lui Hitler și homosexual vestit, care-

și făcuse din apucăturile lui contra naturii o profesie quasi-oficială. Or, în lista „amantelor” înscrise în „carnetele de amor”. ale lui Röhm, se găsea și numele lui Van der Lubbe.

Comandantul pompierilor din Berlin a înaintat un proces verbal amănunțit asupra condițiilor în care a izbucnit incendiul. Raportul se pare că n-a fost inspirat dintr-o prea înaltă conștiință național-socialistă, deoarece autorul lui a fost unul dintre pirimii funcționări înlăturați de Hitler după aceea.

Avocatul francez Marcel Willard, de la Curtea din Paris, a venit la Berlin spre a pleda în favoarea lui Dimitrov – implicat de naziști în proces – dar a fost arestat și expulzat.

Din Franța, Willard a adresat următoarea scrisoare deschisă președintelui tribunalului nazist care judeca procesul incendiului:

„Domnule președinte, abia reîntors în Franța, aflu că tribunalul a hotărât în sfârșit să-l asculte ca martor pe ministrul Goering. Această mărturie poate prezenta un interes considerabil, dar eficacitatea ei depinde, în mod vădit, de întrebările care se vor pune martorului. În acest scop, mă grăbesc să propun tribunalului următoarele întrebări:

În ce fel a fost păzit palatul lui împotriva intrării persoanelor neautorizate? Cum a fost organizat serviciul de supraveghere?

Ce relații are ministrul cu funcționarul subaltern Kohl? L-a interogat el în noaptea incendiului?

Cunoaște martorul pasajul care duce de la palatul președintelui Reichstagului la Reichstag?

A fost pasajul acesta închis? La cine se aflau cheile? A fost pasajul supravegheat?

Unde se găsesc documentele care se pretinde că ar fi fost găsite în casa lui Karl Liebknecht?

Cum își explică martorul faptul că niciunul din actele de teroare anunțate în documentele care se pretinde că ar fi fost găsite n-a avut loc în Germania?

Cum se face că martorul a fost liber și n-a avut nicio ședință exact la data de 27 februarie (seara incendiului)?

Cum a compus el lista persoanelor care au fost arestate în noaptea de 27 spre 28 februarie? Cum explică martorul faptul că

această listă a fost gata în seara de 27 februarie (înainte de izbucnirea incendiului)?

A fost martorul în tratament în sanatoriul pentru nevropați din Langbro, în anul 1925?

Vor fi puse aceste întrebări? Opinia publică va ști să judece”.

Un aspect deosebit de picant al afacerii este pus în evidență de către ziarul „Pravda” din noiembrie 1933 prin următoarea istorie a celor”. minute în cursul cărora, după câte susținea actul de acuzare, Van der Lubbe și-ar fi săvârșit crima:

„1. Afară, pe zid, Lubbe aprinde o torță.

2. Cu torța în mână, Lubbe sparge, cu o lovitură de picior, geamul unei ferestre

mari. Totuși, pantofii săi nu sunt tăiați.

3. Cu toate că e împiedicat de un palton, Lubbe sare înăuntru.

4. Lubbe simte o arsură dureroasă la degete.

5. Lubbe pătrunde în sala restaurantului și aleargă să se ascundă îndărătul tejghelei.

6. Lubbe aruncă torța pe o masă care se găsește îndărătul tejghelei.

7. Lubbe aprinde o altă torță.

8. Lubbe se întoarce la fereastra prin care a pătruns în clădire.

9. Lubbe smulge perdeaua groasă.

10. Lubbe întinde perdeaua pe jos și așază unul din capetele ei pe o masă.

11. Lubbe pune torța pe perdea.

12. Lubbe aleargă din nou la bufet.

13. Lubbe aprinde a treia torță.

14. Lubbe dă foc unei perdele groase într-un coridor care duce la gangurile din jurul sălii de ședințe. Perdeaua ia foc îndată.

15. Lubbe deschide ușile îndărătul perdelei în flăcări.

16. Lubbe pătrunde, în goană, în vestibulul sălii de ședințe.

17. Lubbe aruncă un tăciune pe covor, care arde pe acest loc.

18. Lubbe își scoate paltonul.

19. Lubbe își scoate eșarfa.

20. Lubbe își deznoadă și își scoate cravata.

Lubbe își scoate haina.

Lubbe își dezbracă vesta.

Lubbe își descheie bretelele.

Lubbe își scoate cămașa.

Lubbe își pune paltonul pe parchet.

Lubbe își pune haina pe parchet.

Lubbe își pune vesta pe parchet

Lubbe își pune eșarfa pe parchet.

Lubbe își pune cravata pe parchet.

Lubbe își pune bretelele pe parchet.

Lubbe își pune cămașa pe parchet.

Lubbe își ridică bretelele.

Lubbe își pune bretelele.

Lubbe își ridică haina.

Lubbe își îmbracă haina.

Lubbe scoate o bucată de săpun din buzunar.

Lubbe o pune pe parchet.

Lubbe își ia cămașa de pe jos și-i dă foc.

Lubbe, târând după el cămașa în flăcări,
se întoarce în goană la bufet.

Lubbe își frige degetele.

Lubbe zvârle cămașa. Mai multe colțuri

din restaurant iau foc de la bucățile de cămașă în flăcări.

43,44. Lubbe străbate de mai multe ori sala, în goană.

Lubbe deschide ușa care dă înspre oficiu.

Lubbe se duce până la zidul din fund al oficiului.

Lubbe scoate o cheie din buzunar.

Lubbe deschide (sau mai curând forțează) frigiderul.

Lubbe scoate de acolo o față de masă.

Lubbe desface fața de masă (Atențiune! mai târziu, poliția va găsi acolo trei fețe de masă. După martorul Jürgen. Ar fi lipsit opt fețe de masă).

Lubbe străbate din nou oficiul și restaurantul.

Lubbe dă foc feței de masă, care se aprinde pe loc.

Lubbe deschide o altă ușă.

Lubbe o închide.

Lubbe traversează în goană gangurile sălii de ședințe.

Lubbe coboară în fugă scara care dă spre parter, târând după el fața de masă în flăcări, fără să se frigă.

Lubbe cercetează locul, găsește ușile închise.

Lubbe sparge un geam.

În mână cu fața de masă care arde, Lubbe trece prin geamul spart.

Lubbe aleargă până la odaia care dă înspre bucătărie.

Lubbe străbate odaia.

Lubbe pătrunde în bucătărie.

Lubbe pune fața de masă în flăcări pe un
buștean care ia foc.

Lubbe își scoate haina.

Lubbe o pune pe parchet.

Lubbe își desface bretelele.

Lubbe își pune iar bretelele.

Lubbe ridică haina.

Lubbe dă foc cămășii cu o bucată de fața
de masă în flăcări.

Lubbe iese din bucătărie, în mână cu o
bucată de cămașă în flăcări.

Lubbe pătrunde printr-o ușă în biroul
ușierilor.

Lubbe străbate acest birou.

Lubbe se oprește în fața unei uși închise.

Lubbe ia o farfurie (de unde?).

Lubbe sparge cu farfuria aceasta
gemulețul ghișeului pe unde se trec

farfuriile eu mâncare din bucătărie în restaurant. Lubbe ține încă în mână bucata de cămașă aprinsă. Aici se va găsi mai târziu glonteale tras de Bewert, cu două sau patru minute după ce Lubbe a pătruns la parter. Tot aici Lubbe a auzit împușcătura. Până acum au trecut patru sau cinci minute.

Lubbe trece prin ghișeu, târând într-una după el cămașa în flăcări.

Lubbe ajunge la vestiar, unde bucăți din cămașa încă în flăcări cad pe covor și-l aprind.

Lubbe străbate alte două camere.

Lubbe deschide ușa toaletei.

Lubbe pătrunde în toaletă.

Lubbe dă foc toaletei.

Lubbe aruncă, în sfârșit, resturile cămășii lui aprinse.

Lubbe ia un prosop pe care-l găsește la toaletă.

Lubbe desface prosopul.

Lubbe dă foc prosopului.

Lubbe aruncă prosopul pe jos.

Lubbe aruncă peste prosop un coș, care ia foc îndată.

Lubbe ia mai multe prosoape.

Lubbe le dă foc cu coșul aprins.

Lubbe urcă scara care dă spre gangurile sălii de ședințe.

Lubbe ridică paltonul, haina etc., pe care el le lăsase pe coridor.

Lubbe aruncă prosoapele care ard.

Lubbe încearcă să-și aprindă vesta, care nu vrea să ia foc.

Lubbe își scoate haina.

Lubbe dă foc hainei.

Lubbe străbate mai multe camere mari.

98,99. Lubbe deschide și închide mai multe uși, printre care și ușa mare a sălii de ședințe.

100 – 104. Lubbe pune foc în mai multe locuri, în culoarul est-nord al sălii de ședințe.

Lubbe zărește lângă zid o scândură... O apucă.

Lubbe ridică scândura, „pentru că a și apucat-o”.

Lubbe dă foc scândurii și întregii lemnării din cameră.

Lubbe scoate resturile torței din buzunarul hainei.

Lubbe aruncă resturile torței pe haină.

Lubbe scoate niște hârtii dintr-un dulap.

Lubbe aruncă hârtia peste haina în

flăcări.

Lubbe aruncă deasupra paltonul, care nu vrea să ia foc și care va fi găsit, după aceea, „absolut neatins”, în sala de ședințe.

Lubbe deschide ușa sălii de ședințe.

Lubbe străbate sala și, ajuns la tribuna prezidențială, îi dă foc. Apoi dă foc și câtorva perdele.

Lubbe smulge o perdea mare în flăcări.

Lubbe o târâie după el și se reîntoarce în culoarul vest.

Lubbe revine în sala de ședințe.

Lubbe pătrunde în **camera** H 69 și o aprinde în patru locuri.

Lubbe smulge o altă perdea în flăcări în biroul președintelui.

Lubbe se îndreaptă spre culoarul de est.

De acolo, Lubbe trece în culoarul sud.

Aici Lubbe **mută** din loc o canapea.

Lubbe smulge o perdea.

Lubbe îi dă foc.

Lubbe aruncă o parte din perdeaua în flăcări pe canapea.

Lubbe dă foc unei perdeluțe (brise-bise).

Lubbe mai dă foc unei perdeluțe.

Lubbe dă foc unei a treia perdeluțe.

Lubbe se înapoiază în culoarul vest, foarte aproape de biroul președintelui.

Lubbe se îndreaptă în fugă spre sala **Bismarck**, până la ușa din stânga, pe care o găsește închisă.

Lubbe aleargă spre ușa care se găsește în față.

Lubbe deschide ușa aceasta.

Lubbe pătrunde în culoarul de sud.

Lubbe pune un tăciune pe un fotoliu de

piele.

Lubbe se întoarce în sala Bismarck.

136 - 139. Lubbe pune focul în trei puncte diferite.

Lubbe pătrunde în camera 57.

Lubbe se ascunde în odaie.

„Într-o stare de epuizare completă”, Lubbe, clătinându-se pe picioare, face câțiva pași și cade în brațele lui Kranowitz - tatăl deputatului național-socialist - și se lasă arestat fără să opună cea mai mică rezistență”.

VII. Continuând să meargă pe linia nerușinării lui specifice, guvernul lui Hitler a anunțat verdictul înainte ca tribunalul să se fi pronunțat.

Acuzația aruncată asupra partidului comunist că ar fi autorul moral al

incendiului, a fost atât de monstruoasă, încât, deși procesul se judeca sub regimul nazist, de către un tribunal nazist; deși propaganda nazistă a recurs la toate falsurile posibile spre a convinge opinia publică de pretutindeni că vina incendiului o poartă comuniștii; deși în tot timpul procesului bandele naziste, spre a ajuta propaganda, au abătut asupra Germaniei un nou val de teroare, judecătorii naziști s-au văzut siliți să achite pe toți inculpații comuniști, în frunte cu Dimitrov, eroul procesului.

Adevărata amprentă a grobieniei naziste a pus-o pe procesul acesta Goering, președintele Reichstagului și prim-ministru al Prusiei. Fără să țină seamă că locul oficial pe care-l ocupă în stat - fie el chiar stat

național-socialist - îl obligă la o fărâmbă de demnitate, acest Goering s-a dedat, în plină incintă a tribunalului, la vorbe și gesturi de amenințare care au constituit pentru Dimitrov încă un argument în acțiunea lui de a transforma procesul intentat comuniștilor într-un proces al naziștilor.

Procesul, dacă s-a încheiat, din punct de vedere juridic, prin achitarea comuniștilor, a avut drept urmare - întrucât pentru asta a și fost înscenat - ilegalizarea Partidului Comunist German, atât prin suprimarea oricărei activități legale a organelor partidului, cât și prin arestarea, deținerea, torturarea, și, în multe cazuri, asasinarea conducătorilor săi.

Așa a rezolvat Hitler problema „primejdiei roșii”.

* * *

După căderea lui **Wilhelm** al II-lea, noul parlament al republicii de la Weimar a votat o lege prin care erau supuse exproprierii toate proprietățile mai mari de 100 hectare, în favoarea țăranilor fără pământ. Statisticile arătau că, în baza acestei legi, au fost împrumăriți, în anul 1930, un număr de 7.441 de țărani, pe terenuri expropriate de aproximativ 25.000 ha; în 1931, 9.082 de țărani pe terenuri de 30.000 ha. Și în 1932, 9.046 de țărani, pe terenuri tot de 30.000 ha.

În 1933, însă, când Hitler ar fi trebuit să se arate mai generos, cel puțin în primul an de regim nazist, exproprierea a scăzut la mai puțin de jumătate. Statistica arăta că în acel an au fost împrumăriți numai 4.194

de țărani, pe o întindere de numai 17.000 ha. Dar nici măcar aceste exproprieri – în proporția redusă în care s-au făcut – nu se datorau lui Hitler, ci erau operații începute sub regimul trecut, în 1932, și numai în curs de executare sub Hitler. În anii următori, exproprierea a scăzut și mai mult, până ce statistica nici nu a mai avut ce înregistra. De ce?

Pentru că Hitler, care a făgăduit țăranilor exproprierea marilor moșii – așa cum le-a făgăduit și prețuri mari pentru vitele pe care le-ar avea de vânzare și o scădere simțitoare a dobânzilor pe ipoteci și anularea datoriilor – a făgăduit, în același timp, și marilor moșieri că nici nu se va **atinge** de pământurile lor și că-i va feri de țăărani. Revista „**Weltbühne**”, din Praga,

publica, în 1936, următoarele rânduri instructive asupra felului cum a înțeles Hitler să rezolve problema agrară:

„Cum se prezintă în momentul actual repartitia terenurilor cultivabile în Germania?

Sunt 3 milioane de întreprinderi agricole. Dintre acestea, 17.205 trec de 200 de hectare, dintre care 7.200 trec de 500 hectare. În schimb, numărul de cultivatori care posedă terenuri mai mici de 5 ha se ridică la 1.600.000 (800.000 nu posedă decât 2 ha fiecare). Cu alte cuvinte, o mică minoritate de proprietari de pământ controlează încă, în 1936, ceea ce nemții numesc „Reichsnahrstand”, adică subzistența alimentară a Reichului.

Mai exact, 17.000 mari proprietari

dispun de mult mai mult de 4.000.000 ha, adică de a cincea parte din întreaga suprafață cultivabilă. Tot ei posedă 9.000.000 ha. de terenuri împădurite; în total, 38% din suprafața agricolă și forestieră a țării se găsește în mâinile lor, în timp ce 1.600.000 cultivatori au, în total, trei milioane și jumătate ha. Iată, cu titlu de curiozitate, o listă a celor mai mari proprietari de domenii agricole, existând actualmente în cel de al treilea Reich:

Ex-kaiserul Wilhelm, 97.043 ha; Prințul Pless, 50.505 ha; Prințul Hohenlohe-Oeringer, 48.121; Prințul de Hohenzollern-Sigmaringen, 46.036; Prințul de Solnes-Barrits, 38.774; Baronul Stolberg-Wernigerode, 36.739; Ducele de Anhalt-Dessau, 29.300; Baronul Tiele-Winkler,

28.882; Ducele de Ahrenberg-Nordkirchen, 27.842; etc, etc.

Sunt domenii imense, pe care Hitler a promis să le exproprieze. Pe aceste vaste întinderi fertile trebuia să se realizeze formidabila întreprindere a lui „Ostsiedlung” (Colonizarea Estului), anunțată, în mod **solemn**, micilor cultivatori și lucrătorilor agricoli. Cu toate acestea, în 1932, într-o scrisoare redactată în termeni preciși, același Hitler asigura pe junkeri că nu se va atinge de marile domenii după preluarea puterii de către naziști. Inutil să mai spunem că aceasta este singura promisiune care a fost ținută de noii conducători. Într-adevăr, activitatea colonizatorie în est, destul de infimă încă sub republica Weimarului, a fost redusă la

jumătate sub al treilea Reich.

Asta înseamnă că și astăzi atacurile demagogice contra feudalității agrare vor rămâne, foarte probabil, literă moartă. Nu se va întâmpla nimic. Se poate ca un domeniu al bisericii sau o proprietate aparținând vreunui evreu să fie sfâșiată cu tam-tam-ul publicitar, drag lui Goebbels și, la rigoare, să fie expropriat chiar un nobil din Prusia orientală îndatorat până-n gât. Încolo, cu toate că noi nu vedem niciun inconvenient ca Hitler să fie acela care lichidează marea proprietate agricolă printr-o expropriere masivă a clasei junkerilor, noi nu credem de loc că o va face.

Aceasta pentru că stăpânii săi, marii industriași, nu țin de loc să-și lase aliații lor

feudali să cadă. Fără îndoială, naziștii ar fi mulțumiți să poată păstra prestigiul regimului printr-o mare acțiune „socialistă” și să canalizeze nemulțumirea maselor înspre junkeri, debarasându-se, cu această ocazie, de greul lanț economic ce le-a fost impus de marea proprietate, sub forma unui protecționism agrar excesiv.

Dar sunt riscuri! Și ce riscuri!

Junkerii formează cadrele cele mai importante ale corpului ofițerilor. Unde ar putea magnații industriali să găsească înlocuitori atât de siguri ca aliații lor actuali? Pentru ei, ofițerii naziști de origine nobilă valorează totdeauna mai mult ca ofițerii naziști de origine modestă. Și apoi, generalii feudali – însuși Blomberg posedă 2.300 hectare – ar accepta ei, vreodată, o

reformă agrară de proporții mai mari? Un război alături de naziști împotriva junkerilor n-ar conveni de loc afacerilor lui Krupp și consortii”.

De altfel, Hitler nici n-ar fi putut veni la putere, dacă nu s-ar fi obligat la această politică agrară. Războiul, revoluția din noiembrie, exproprierile, schimbările intervenite în structura economică a Germaniei, îndreptată de marii capitaliști germani și Străini – în cap cu cei americani – spre o tot mai mare industrializare, în vederea viitorului război antisovietic, au dus la sărăcirea clasei junkerilor, care lupta spre a găsi un mijloc să se refacă. La un moment dat, atenția junkerilor se opri asupra colonelului Oskar von Hindenburg, fiul președintelui Reichului, mareșalul

Hindenburg. În colonelul Hindenburg, marii proprietari de moșii simțiră că pot găsi o inimă înțelegătoare, care să-i ajute să-și refacă strălucirea pierdută, pentru că și el tot junker era. Și nu se înșelără. Elocința lor îl convinse repede pe colonelul Hindenburg că aceeași datorie pe care o avea statul de a ajuta pe șomeri o avea și față de moșieri. După o serie de conciliabule, junkerii pregătiră un proiect de lege care prevedea sprijinirea marilor proprietari de moșii prin credite acordate sub diferite forme, dar având în fond un caracter de donație. O singură piedică stătea în calea celor interesați spre a-și vedea legea – intitulată „Osthilfe” (Ajutorul răsăritean) – pusă în practică: semnătura mareșalului Hindenburg. Știau că bătrânul Hindenburg

este un bloc de granit care este greu de urnit.

Greu era, într-adevăr, dar se dovedi că nu era imposibil. Junkerii - oameni cu o experiență care a evoluat odată cu clasa lor - spre a răsturna blocul, se folosiră de o pârgă clasică și infailibilă în țările capitaliste: mita. Astfel, în 1931, cu prilejul celei de a 85-a aniversări a nașterii sale, Hindenburg, președintele Reichului, Hindenburg, întruchiparea militarismului prusac care pretindea pentru mai multe ducini de virtuți dominația lumii, acest ilustru Hindenburg - căruia i se ridicase o statuie, în viață, pentru că a fost bătut în război - primi un dar care-i stoarse lacrimi de emoție și recunoștință: moșia Neudeck, fosta proprietate a părinților săi,

răscumpărată cu banii subscriși de către cei interesați în legea „ajutorului răsăritean”. Generozitatea latifundiarilor merse cu prilejul acesta și mai departe: deoarece moșia Neudeck li se părea prea mică pentru un om atât de mare ca Hindenburg, o rotunjiră cu o serie de domenii învecinate.

Lucrurile, însă, nu se opriă aici: printr-un anumit truc fiscal, colonelul Oskar von Hindenburg, fiul mareșalului, obținu ca moșia să fie trecută în cadastru pe numele lui și nu pe numele tatălui său, ceea ce-l scuti de plata impozitelor asupra moștenirii.

Această aristocratică găinărie putea fi folosită de către Hitler, care se mai afla în opoziție, ca o piesă grea de șantaj. Cei interesați, printre care von Pappen juca un rol de frunte, îl îndulciră: dacă tace din gură

și nu se atinge de lege, o să fie bine.

Că a fost bine pentru Hitler și pentru cei pe care îi reprezenta, s-a văzut: a venit la putere.

Dar țăranii?

Se aleseră și țăranii cu ceva din afacerea asta: Führerul le îmbogăți vocabularul cu un nou cuvânt: „Lebensraum”. „Lebensraum” se cheamă spațiu vital. Țăranii – zicea Hitler – trebuie să capete neapărat terenuri bogate și întinse. Neapărat! Este o chestie, nu atât de viață, cât de onoare pentru poporul german. Numai că aceste terenuri se găsesc dincolo de frontierele germane și trebuie cucerite cu arma în mână. Este iarăși o chestiune de onoare pentru poporul german: să-și cucerească spațiul vital cu arma în mână.

Așa a rezolvat Hitler și problema agrară.

* * *

În opoziție, Hitler făgăduise micilor negustori, ca și micilor industriași și micilor meseriași, că va stârpi concurența care ar sta în calea propășirii lor. Prin înlăturarea concurenței, Hitler se referea în special la desființarea marilor magazine (Warenhäuser). Dar când a venit la putere, Hitler a refuzat să se atingă de ele. Argumentul lui era fără replică: marile magazine dau de lucru la sute de mii de funcționari și de existența marilor magazine este legată soarta a sute de furnizori care folosesc și ei la rândul lor sute de mii de muncitori și funcționari. Sprijinindu-se pe acest argument, Hitler merse până acolo, încât, în loc să desființeze marile magazine,

le mai acordă și credite mari. Totuși, fiindcă micii negustori își arătară nemulțumirea, Hitler însărcina pe Borman, unul dintre colaboratorii săi principali, să dea o circulară prin care să precizeze că, în principiu, național-socialismul este mereu același dușman neînduplecat al marilor magazine, dar, deocamdată, guvernul nu poate să întreprindă nimic decisiv împotriva lor. Totuși, pentru ca micii negustori să nu creadă că Hitler i-a părăsit, va interzice marilor magazine și negustorilor evrei să vândă cămăși brune, drapele cu crucea încârligată, insigne de partid și păpuși în uniformă hitleristă. La rândul lui, partidul național-socialist va interzice membrilor săi să intre pentru cumpărături în aceste magazine, când sunt în uniformă.

Cât despre rest, Hitler vorbi micilor negustori - ca și micilor industriași și micilor meseriași - așa cum vorbea și țăranilor: magazine frumoase, impozite mici, clienți numeroși - toate acestea le lipsesc pe **ntru că în Germania** nu există spațiu vital. În schimb, dincolo de frontierele Germaniei, spațiu vital - adică magazine frumoase, impozite mici, clienți numeroși - găsești din belșug. Deci, micii negustori, dacă-și cunosc interesele și țin la onoarea Germaniei, trebuie să-și cucerească magazinele frumoase, impozitele mici, clienții numeroși, cu arma în mână, dincolo de frontierele Germaniei.

Așa a rezolvat Hitler și problema micii burghezii.

* * *

Șomajul – care a fost unul din cupletele cele mai tari ale sirenei hitleriste – trebuia să-și găsească o soluție rapidă sub noul regim. Cel însărcinat să creeze iluzia că, de când crucea încârligată ocrotește patria germană, nu mai există șomeri, fu Robert Ley, un vechi alcoolic, foarte cunoscut pentru scandalurile publice pe care le făcea ori de câte ori se îmbăta. Cea dintâi măsură pe care o luă Robert Ley spre a rezolva problema șomajului, a fost alungarea *tuturor* evreilor, din *toate* locurile pe care le ocupau. A spune alungarea *tuturor* evreilor din toate locurile, sună foarte promițător la ureche, când propaganda nazistă doar acest lucru a vrut să bage în capul germanului: că evreii ocupă *toate* locurile de muncă și că din pricina lor mor de foame adevărații

germani. Dar când Ley trecu la punerea în practică a măsurii, cei care se lăsaseră **fermece**ați de promisiunile lui Hitler avură o mare decepție: la o populație de 60 milioane de germani nu se găseau decât șase sute de mii de evrei - adică 1 la sută. Admițând că ar fi de neconceput ca printre evrei să fie șomeri, la șase sute de mii de evrei - bărbați și femei, bătrâni și copii, valizi și invalizi - puteau fi în muncă cel mult - și dăm o cifră enormă - două sute de mii. Trebuie să recunoască oricine, că la cele cinci-șase milioane de șomeri germani, două sute de mii de locuri, eliberate prin alungarea evreilor, e cam puțin. Șomerii au înțeles acest lucru și au început să se agite. Mai grav, însă, a fost că au început să se agite și acei muncitori care, amețiți de

făgăduielile lui Hitler, se înrolaseră în batalioanele lui de asalt și care, de îndată ce și-au dat seama că Hitler îi trage pe sfoară, s-au dedat unor manifestații violente împotriva lui.

La München, ministrul de justiție al Bavariei, Wagner, a încercat să țină o conferință în fața unui grup de 6.000 de membri ai batalioanelor de asalt. Dar cămășile brune l-au împiedicat prin vociferări la adresa guvernului. De asemenea, la Frankfurt, detașamente de S.A. au convocat demonstrații de protest și i-au expediat lui Hitler un ultimatum telegrafic. Hitler a răspuns prin dezarmarea și internarea a 1800 de S.A. și prin excluderea din partid a patru comandanți de batalioane. Deși beat, Ley înțelese că

șomajul nu poate fi combătut prin obișnuitele mijloace de teroare, ci prin noi metode, adică prin noi făgăduieli.

Pentru combaterea șomajului, Ley încercă să convingă pe muncitorii germani să intoneze marșuri și cântece comuniste, pe noi texte naziste, să vadă în ziua de 1 Mai, nu o sărbătoare muncitorească, ci una nazistă și să fluture cu ostentație drapelul cu fond roșu, ca un drapel nazist, pe care, precum mărturisește însuși Hitler în „Mein Kampf”, l-a adoptat numai pentru a provoca o diversiune anticomunistă.

Astfel că, aparatul demagogic scoase, în zilele acelea, printre alte produse, un smoking. În 1934, doctorul Ley publică o broșură: „Rezolvarea problemei șomajului”, în care spunea:

„Adolf Hitler mi-a spus odată: Dacă aş putea, aş dăruia fiecărui muncitor câte un smoking”.

Dar, în domeniul smokingului, Hitler nu se opri la abstracţii. El ţinea să pună sub ochii germanilor şi o mostră concretă a ceea ce va constitui viitoarea lor fericire de esenţă nazistă. Aşa că, puţin după aceea, pe la a doua jumătate a anului 1934, ziarele berlineze publicau următoarea notă:

„Noile jurnale de modă pentru bărbaţi, apărute în Germania, arată un frac de culoare cafenie, un smoking de aceeaşi culoare, pantaloni verzi cu dungi cafenii, sacou cu reveruri de mătase brună etc. Domnul Goering a fost primul care a apărut acum câteva zile, la o festivitate, îmbrăcat după moda cea mai nouă, într-un frac

cafeniu".

S-a găsit, în Germania, firește, un număr de prea fericiți care să-și zică, în extaz, că smokingul cafeniu al lui Goering este un simbol al prosperității; vertiginoase a întregului popor german sub regimul nazist. Dar cei mai mulți și-au dat seama că smokingul lui Goering este smokingul exclusiv al lui Goering și nu smokingul lor.

Dar și la aceasta a găsit Hitler un răspuns, demn de „socialismul” reflectat în pasul de găscă al grenadirilor regilor Prusiei. Este adevărat că smokingul lui Goering nu rezolvă decât problema „șomajului” personal al lui Goering și nicidecum problema milioaneilor de muncitori care și-ar putea reclama smokingul lor. Dar să știe muncitorii

germani că și ei își vor putea croi, în curând, un smoking al lor. Le-o garantează: este onoarea Germaniei în joc.

Numai că smokingul acesta nu-l vor putea căpăta în Germania, pentru că Germania nu dispune de suficient spațiu vital. Spațiul vital se găsește numai dincolo de frontierele Germaniei. Și încă un spațiu vital mai mult decât suficient. Să știe, deci, muncitorii germani că smokingul pe care Führerul vrea să li-l dea, trebuie cucerit cu arma în mână, dincolo de frontierele Germaniei.

Așa a rezolvat Hitler și problema șomajului.

* * *

În opoziție, Hitler n-a uitat nici femeile. În anii aceia, Germania se mai afla sub

regimul așa-zis democratic și femeile aveau drept de vot. Pentru vot, Hitler le spunea cuvinte, unele mai frumoase decât altele: că femeile germane ar avea o misiune divină, că fără ele nici n-ar putea fi vorba de vreo renaștere germană, că puritatea rasei atârnă exclusiv de castitatea lor și de simțămintele lor patriotice etc. Dar, fiindcă știa că femeile au o apreciabilă doză de simț practic, Hitler le făcu și făgăduieli practice. Una dintre cele mai importante era adresată fetelor: fiecare fată germană va primi câte un logodnic. Prin aceasta, Hitler se angaja la încă un miracol, deoarece știa ceea ce știa toată lumea: că în Germania, numărul fetelor era cu cel puțin un milion și ceva mai mare decât al băieților.

Dar când Hitler veni la putere, în loc să

mulțumească femeilor cărora le datora, într-o măsură apreciabilă, succesele lui electorale, începu să răcnească la ele: „*Înapoi la cratiță!*” ...

Și frumosul Adolf se apucă să cânte femeii germane cântece noi: femeia germană nu trebuie să poarte rochie scurtă! ... Nici părul tuns bărbătește!...

Nici servietă cu acte sub braț!... Femeia germană nu trebuie să fie muncitoare în fabrici!... Nici doctoriță!... Nici institutoare! ... Nici **chimistă**!... Femeia germană nu trebuie să facă literatură!... Nici artă!... Nici politică!...

Și s-a găsit repede – cum să nu se fi găsit! – un savant nazist, un doctor Tiedermaier, care argumentă că „*ridicarea culturală a femeilor este un fenomen*

maladiv, care amenință grav sănătatea poporului german”.

Așadar, ce trebuie să facă femeia „spre a nu amenința grav sănătatea poporului german”?

Să stea acasă, la bucătărie!

Urmarea?

Urmarea va fi salutară pentru întreg poporul german: toate funcțiile deținute până acum de femei vor fi ocupate de bărbații șomeri.

Dar logodnicul făgăduit fetelor?

Hitler s-a ținut și aici de cuvânt. Nu îndată, ci după câțiva ani. Pentru întârziere, a oferit fetelor – drept despăgubiri – nu un logodnic, ci toată armata. Din 1939, când a izbucnit războiul, Hitler a proclamat prostituția ca un act patriotic și a îndemnat

fetele germane să asigure soldaților – tuturor soldaților – veniți de pe front, în permisie câteva ore plăcute.

Așa a rezolvat Hitler și problema logodnicului.

* * *

Hitler n-avea numai preocupări politice și sociale, ci și preocupări culturale. Nu mai trebuie să spunem că și în domeniul cultural, ca și în cel politic și social, Hitler se inspira din „socialismul regilor Prusiei” și al celor mai apropiați sfetnici ai lor. Nu credem că s-ar putea găsi o sinteză mai potrivită a politicii culturale a lui Hitler decât fraza aceasta, rostită în cursul primului război mondial, în Reichstag, de către generalul Falkenhayn, ministrul de război al lui Wilhelm II:

„Dacă progresele culturii trebuie să ducă la zdruncinarea încrederii în armată, atunci să dăm dracului cultura”.

Hitler, fără să mai întrebe ce și cum, „dădu dracului cultura”. Nu trecuseră decât două luni de la numirea lui ca prim-ministru al Germaniei, și rezervă cărților aceeași soartă pe care o rezervase și Reichstagului: le dădu foc. Propriu-zis, n-a dat foc numai cărților. A vrut să dea foc culturii în genere. Era atât de mândru de isprăvile lui, încât se lăuda că are *„totalul curaj de a fi analfabet”*.

Dacă l-ar fi întrebat cineva: de unde acest curaj la conducătorul unui popor – care, totuși, nu este analfabet – el ar fi putut să i-l arate pe însuși Hindenburg, președintele Reichului, care obișnuia să spună cu mândrie: „Nu pot să scriu cu toc și

cerneală, fiindcă hârtia mi se rupe sub mână. Nu citesc ceva mai mare de două pagini, deoarece cred că ceea ce nu poate fi citit în două pagini, nu merită să fie citit”.

Ar fi, totuși, nedrept să se creadă că Hindenburg - ca și Führerul ceva - mai târziu - ar fi fost un dușman al culturii. Dimpotrivă! Era un devotat și activ adept al culturii. Numai că al culturii „pasului de marș al grenadirilor regilor Prusiei” atât de sincer expusă de un alt ofițer prusac, generalul de cavalerie Karl von Bernhardt, care, în lucrarea sa, „Viitorul Germaniei”, publicată în 1912, spunea: „Să dăm războiului, în fața opiniei publice, justificarea sa morală. Să recunoaștem, la justa ei valoare, înalta semnificație a războiului, ca factor de cultură”.

Avea, deci, cine să-i inspire lui Hitler „totalul curaj de a fi analfabet”. Or, acest curaj, Hitler ar fi vrut, la rândul lui, să-l insufle întregului popor german. Din primele luni de regim nazist, Germania era străbătută de bande de național-socialiști, conduse de liceeni și studenți, care „dădeau dracului cultura” cu gaz, cu chibrituri și cu torțe aprinse. Numai la Berlin, aceste haite de haimanale au ars 700 de biblioteci. La prima lor operație, „studenții** naziști berlinezi, după ce au devastat bibliotecile, au încărcat mii și mii de cărți în camioane – pe care scria: „Studenții germani pornesc la atac împotriva spiritului negerman”, sau: „Vom lupta împotriva elucubrațiilor și murdăriilor negermane” – le-au cărat la universitate și le-au depus în aulă. Aici,

ministrul culturii prusace le-a vorbit despre misiunea universităților.

Care era misiunea universităților, după opinia acestui ministru al culturii Prusiei, s-a văzut din cele ce au urmat: studenții au încărcat din nou cărțile în camioane, le-au cărat în piața Operei de Stat și le-au dat foc. Derbedeii, adunați împrejur, au cântat „Deutschland, Deutschland über alles!” și „Horst-Wessel Lied” și au spart geamuri și vitrine care nu prezentau o garanție sută în sută ariană.

Astea s-au petrecut în noaptea de 10 mai 1933. Presa nazistă a consemnat incendiile anticulturale din noaptea aceasta ca fiind „*una din cele mai elocvente manifestațiuni ale noului spirit german de regenerare națională*”. A fost începutul activității

culturale a lui Hitler spre a asigura supremația civilizației germane asupra tuturor celorlalte popoare, care erau, toate, de rasă inferioară. Efectele n-au întârziat să se arate. După șase ani de regim cultural nazist, în 1939, cantitatea cărților tipărite în Germania a scăzut cu 30% față de numărul cărților tipărite până în 1933, iar numărul studenților – care sub domnia lui Wilhelm II se ridica la 72.000, iar sub regimul republican la 160.000 – s-a prăbușit la 60.000. Cultura lui Hitler era cultura care „se reflecta în pasul de marș al grenadirilor regilor Prusiei”, cultura ciubotelor ofițerimii prusace, care „dădea dracului cultura” propriu-zisă, în beneficiul culturii zeilor germani Thor și Wotan, care se traducea prin reîntoarcerea, după două mii de ani, la

cultul sălbatic al focului.

Hecatombele de cărți din noaptea de 10 mai 1933 n-au fost decât un modest început al renașterii acestui ritual păgân. Peste câteva săptămâni, în noaptea de 21 iunie 1933, omenirea, stupefiată, a putut asista la un spectacol care se părea că se încheiase odată cu istoria cavalerilor teutoni din evul mediu. Din ordinul guvernului, tineretul hitlerist a aprins în mijlocul nopții zeci de mii de ruguri în toată Germania. Baldur von **Schirach**, conducătorul tineretului hitlerist, a ținut cu acest prilej, la radio, un discurs adresat tuturor tinerilor, în care spunea:

„Prin aceste ruguri, trib german, flacăra cu flacăra, sângele rasei se îmbină. Înălță-te către cer, foc sacru! îmbrățișează, flacăra, pe toți copiii acestui popor! Flacăra

arzătoare, înflăcărează tineretul german și fă-l să ardă pentru libertate, adevăr și patrie! ”.

Pentru „copiii” tribului german - adică pentru elevii și studenții din partidul nazist - descântecul lui Baldur von Schirach nu se cerea tălmăcit. Era clar. „A arde pentru libertate, adevăr și patrie” înseamnă a lupta, cu arma în mână, spre a cuceri spațiul vital, dincolo de frontierele Germaniei, pentru că în patrie nu este destul spațiu vital pentru cultura germană. Iar pentru a grăbi triumful acestei noi culturi germane, Hitler interzise, în octombrie 1933, răspândirea operelor lui Darwin.

Așa rezolvă Hitler și problema culturii.

* * *

După ce a rezolvat toate aceste probleme, în folosul poporului, Hitler își luă timp să rezolve încă o problemă, de astă dată în folosul lui personal: președinția celui de al treilea Reich. Făgăduise partizanilor săi că va ajunge președintele Reichului și trebuia să-și respecte cuvântul. Dar, ca în toate celelalte probleme, „destinul” voia ca Hitler să-și croiască drumul spre țintă numai printre cadavre.

În anul 1933 - când Hitler deveni cancelar al Reichului - Hindenburg, președintele republicii, împlinea 86 de ani. Problema succesiunii devenea din ce în ce mai actuală. Toți cei din anturajul lui Hindenburg știau de existența unui testament politic mai vechi al mareșalului. Dar, cu excepția a doi-trei intimi, nimeni nu

aflase de un codicil la testament, redactat recent de bătrân. Datorită unei indiscreții, Hitler fu pus în curent cu conținutul acestui nou document. Hindenburg cerea ca urmașul lui să fie von Pappen, vicecancelarul Reichului.

În aceeași perioadă se ivi un grav conflict între Reichswehr – armata legală a Reichului – și trupele de asalt ale lui Hitler.

Prin Tratatul de la Versailles, Germania era oprită să se reînarmeze. Dar conducătorii Germaniei începuseră să lucreze la reînarmare încă înainte de a fi semnat Tratatul de la Versailles. Acest lucru, însă, nu-i împiedica să devină tot mai stăruitori în pretențiile lor față de Franța și Anglia de a li se da voie să-și refacă armata. Anglia se arătă – de altfel se arătase mai de

mult - binevoitoare în această problemă, dar Franța avea o obiecție: trupele din S.A. Franța nu vedea cu ochi buni trupele din S.A. care, de când a venit Hitler la putere, ajunseseră atât de agresive și gălăgioase, încât atrăgeau atenția puterilor străine asupra lor. Era tocmai ceea ce supăra mult și pe conducătorii politici de răspundere ai Germaniei care nu voiau ca în momentul când ei cer autorizația legală de a-și reconstitui forța militară, să li se poată reproșa că au gata reconstituită o armată, cum este armata S.A. Care cuprindea trei milioane de inși perfect instruiți și înarmați.

@Pe de altă parte, nici șefii militari ai Reichswehrului - reprezentanți ai aristocrației și ai marii burghezii germane - nu voiau să tolereze existența unei forțe

militare, care ar putea știrbi autoritatea lor. Și, în același timp, atât factorii de răspundere ai Germaniei industriașii, moșierii, bancherii – cât și ofițerimea din Reichswehr, nu puteau accepta ideea ca Hitler – care este o creație a lor – să dispună în stat de o forță militară care creștea mereu și care, mâine, i-ar putea mătura pe toți. Ei aveau nevoie de Hitler – de un zeu al sudălmilor și al răcnetelor, în fața căruia să se încline și în balivernele căruia să creadă poporul german, dar n-aveau nevoie de niște bande gălăgioase oare ar scăpa de sub controlul lor.

Și iată că tocmai când conducătorii politici și Reichswehrul – care aveau de partea lor pe Hindenburg – plănuiau desființarea S.A.-ului, Röhm, creatorul și

conducătorul S.A.-ului, cerea celui mai bun prieten al său, Hitler – drept răsplată pentru serviciile pe care i le-a adus, ca să ajungă stăpân al Germaniei – să-i dea lui comanda supremă a Reichswehrului, care ar urma să fie contopit cu S.A.-ul.

Indignați, Hindenburg, bancherii, industriașii, generalii cerură grabnica lichidare a S.A.-ului. Spre a-l convinge pe Hitler să nimicească propriul său partid, adică să-și taie singur craca de sub picioare, șefii Reichswehrului îi dădură a înțelege că dacă vrea ca ei să-l ajute să ajungă președinte al Reichului, atunci să dizolve *imediat* S.A., pe orice cale va crede el de cuviință.

Hitler alese calea proprie temperamentului său de trădător și asasin:

recurse, la crimă. Cu excesul de zel specific slugilor, Hitler a făcut mult mai mult decât îi ceruseră stăpânii: în noaptea de 30 iunie 1934 porunci să fie împuşcaţi cei mai devotaţi prieteni ai săi din S.A., în cap cu cel mai scump prieten al său, Ernst Röhm.

Pretextul?

Röhm ar fi pus la cale un complot împotriva lui Dar, sub acelaşi pretext al complotului, Hitler suprimă în acea noapte, printre alţii, şi pe cei mai intimi colaboratori ai lui von Pappen, rivalul său la preşedinţia Reichului. Pe von Pappen, pe care-l ştia direct sub protecţia lui Hindenburg, nu îndrăzni să-l supprime. Dar, sub cuvânt că-i apăra viaţa, îl sechestră. Era un mijloc de intimidare care izbuti. Von Pappen nu se mai putea gândi la scaunul de preşedinte al

Reichului. Era mulțumit să scape cu viața.

După măcelul din noaptea de 30 iunie 1934, Goering și ceilalți complici ai lui Hitler din anturajul lui Hindenburg, obținută din partea lui Hindenburg, senilul președinte al Germaniei, o telegramă către Hitler, cu următorul conținut:

„Din rapoartele care mi-au fost prezentate, rezultă că, mulțumită energiei dumneavoastră și grație curajului de care ați dat dovadă, cu riscul vieții dumneavoastră, încercările de înaltă trădare au dat greș. Ați salvat poporul german de o mare primejdie. Trebuie să vă exprim profundele mele mulțumiri și întreaga mea recunoștință”.

Hitler avea acum un certificat prin care însuși Hindenburg îl recunoștea ca

salvator al Germaniei. Documentul acesta, însă, își câpătă adevărata lui valoare, numai după ce fu întărit de un certificat pe care generalul Blomberg, ministrul de război al Reichului – respectându-și cuvântul dat lui Hitler că-i va ușura drumul spre președinție dacă se le-a pădă de trupele lui de asalt – i-l elibera prin următoarele fraze cuprinse în proclamația către armată:

„Cu privirea ascuțită a unui soldat și cu un curaj care va fi citat ca exemplu, Führerul a atacat el însuși, și a nimicit pe trădători și pe rebeli. Armata, care ține arma în mâini pentru toată națiunea și care stă departe de luptele politice, va mulțumi Führerului și-i va fi devotată și credincioasă”.

După o lună, în ziua de 2 august 1934,

ziarele germane aduceau trei vești la fel de importante.

Prima: Hindenburg și-a dat obștescul sfârșit la ora 9 dimineața.

A doua: în seara de 1 august, cu douăsprezece ore înainte de a fi murit, Hindenburg ar fi semnat o lege care la articolul 1 prevedea că de aici înainte calitatea de președinte al Reichului și cea de prim-ministru al guvernului va fi exercitată de una și aceeași persoană și că ambele vor fi încredințate lui Hitler; iar la articolul 2, că legea aceasta va fi pusă în aplicare în mod automat, la moartea lui Hindenburg.

A treia: în ziua de 2 august, la 972 dimineața, după o jumătate de oră de la moartea lui Hindenburg, Reichswehrul a și

depus jurământ în fața lui Hitler.

Dar testamentul politic al lui Hindenburg?

Hindenburg n-a lăsat niciun testament politic.

Așa susținea Hitler, printr-un comunicat apărut a doua zi - la 3 august - în toată presa nazistă și redactat în termenii aceștia categorici:

„Toate zvonurile care circulă cu privire la o proclamație postumă a Președintelui Reichului către poporul german sunt cu desăvârșire tendențioase. Mareșalul Hindenburg n-a lăsat niciun testament politic”.

Dar peste două săptămâni, la 15 august, agenția de presă nazistă D.N.B. Susținea că:

„La Obersalzberg, în Bavaria superioară,

în numele colonelului Hindenburg, fiul defunctului președinte al Reichului, vicecancelarul von Pappen a remis cancelarului Hitler un plic sigilat, conținând testamentul politic al lui. Hindenburg. În numele cancelarului Hitler, von Pappen a dat publicității acest document, adresat poporului german și cancelarului său”.

Testamentul publicat era compus din două părți: partea întâia, redactată în urmă cu 15 ani, cuprindea, de fapt, un rezumat al unor memorii publicate de mareșal mai de mult.

Partea a doua era un codicil care, după o serie de considerente politico-psihologice, se încheia astfel:

„Mulțumesc Providenței că, în amurgul vieții mele, mi-e îngăduit să văd ceasul

renașterii. Cancelarul meu Adolf Hitler și mișcarea lui au făcut un pas de o importanță istorică spre marele țel care constă în a aduce poporul german la o unitate desăvârșită, în care toate diferențele de clasă și de condiții sociale să dispară. Știu că rămâne încă mult de făcut și doresc din toată inima ca, după acest act de restaurare și de uniune națională, să vină împăcarea oare va îmbrățișa întreaga patrie germană. Părăsesc poporul meu cu credința fermă că ceea ce am dorit cu înflăcărare în 1919, ceea ce s-a copt pe încetul până la 30 ianuarie 1933, va duce la totala îndeplinire a misiunii istorice a poporului nostru. Cu această speranță în viitorul patriei, pot să închid ochii liniștit”.

În aceeași zi, Dietrich, șeful serviciului

de presă al naziștilor, scoase în evidență, într-un discurs rostit la radio, importanta acestor cuvinte din testamentul lui Hindenburg.

„Pasajul în care defunctul președinte vorbește, în termeni elogioși, despre cancelarul Hitler – spune Dietrich – dovedește că Hitler este singurul succesor vrednic al președintelui”.

Însuși acest comentariu ar fi fost suficient să facă suspect codicilul. Caracterul polemic al frazei lui Dietrich trăda că nu Hindenburg este acela care susține că Hitler ar fi singurul om vrednic să-i moștenească scaunul de președinte, ci însuși Hitler în persoană.

Dar, în afară de acest comentariu, care nu-i decât o dovadă abstractă, toate faptele

concrete, petrecute în ultimele luni din
ajunul morții lui Hindenburg – ca și
manevrele lui Hitler după moartea
bătrânului

— Mărturiseau că acel codicil nu era
decât un fals grosolan, care nu putea înșela
pe nimeni. Codicilul purta data de 11 mai
1934. În mai 1934 se știa că există un alt
codicil – acela redactat, într-adevăr, de
Hindenburg – prin care bătrânul îl indica pe
von Pappen ca succesor al său la
președinție. Acest codicil a dus la conflictul
dintre von Pappen și Hitler, care nu putea
admite ca altcineva, în afară de el, să-l
urmeze pe Hindenburg la președinție și
care era hotărât să facă orice pentru a-și
asigura succesiunea. Dacă Hitler ar fi avut
cea mai mică indicație că Hindenburg

mulțumește Providenței că l-a scos în cale și că numai el este vrednic să-i fie succesor, nu și-ar fi desființat, cu atâta ușurință, trupele de asalt. Dar tocmai teama că von Pappen

— Din voința lui Hindenburg - va fi mâine președinte al Reichului, l-a făcut pe Hitler să se supună presiunii stăpânilor lui și să accepte pactul cu Blomberg, care să-l ducă la asasinarea celor mai devotați prieteni ai săi. Teama de acest codicil l-a condus pe Hitler să asasineze, sub pretextul epurației, în noaptea de 30 iunie, pe colaboratorii direcți ai lui von Pappen: pe von Bose, pe Jung și von Deeken, care cunoșteau dispozițiile testamentare ale lui Hindenburg. Teama de acest codicil l-a împins la cealaltă ticăloșie: legea din 1 august 1934 prin care Hindenburg l-ar fi

numit succesor. Era ceva care mirosea a escrocherie de la o poștă. Faptul că știrea morții lui Hindenburg apărea în același timp cu textul legii prin care Hitler era numit succesor, demonstra grosolănia conducătorilor naziști. Presa lui Hitler anunța, cu cinism, că bătrânul Hindenburg, cu douăsprezece ore înainte de a fi murit, ar fi semnat legea aceasta prin care-l numea pe Hitler urmașul lui la președinție. Or, legea aceasta, în loc să confirme autenticitatea codicilului, o anulează cu desăvârșire. Din textul codicilului, care ar fi fost redactat cu trei luni înainte de moarte, rezulta că Hindenburg „mulțumea Providenței că în amurgul vieții lui i-a îngăduit să vadă ceasul renașterii”, al cărui autor ar fi „cancelarul său Adolf Hitler și

mișcarea lui”. Dar cum este posibil ca Hindenburg să mulțumească, în codicil, Providenței că i l-a scos în cale pe Hitler, și totuși să nu-l numească pe „salvatorul” Germaniei succesor al său la președinție? De ce Hindenburg, dacă a uitat să-și arate, în codicilul din 11 mai 1934, voința de a-l aduce pe Hitler ca succesor, nu s-a hotărât să semneze o lege în acest sens, cel puțin peste două luni, a doua zi după epurația din 30 iunie, când l-a consacrat telegrafic și oficial ca salvator al Germaniei? De ce acest Hindenburg, om la 86 de ani, care-și putea aștepta sfârșitul din clipă în clipă, după ce a uitat și la 11 mai și la 30 iunie să-i asigure lui Hitler scaunul de președinte, a mai lăsat să treacă o lună și s-a hotărât să semneze legea numai când a intrat în agonie și când

nu mai știa ce este cu el” De ce aceste uitări și neglijențe?

Iată de ce:

Pentru că atâta vreme cât a trăit, Hindenburg nu s-a gândit un singur moment să-l lase pe Hitler moștenitor și pentru că atâta vreme cât a trăit, Hindenburg nu și-a modificat în niciun fel testamentul în care e menționat numele lui von Pappen ca viitor președinte. Teamă de cuprinsul adevăratului testament al lui Hindenburg l-a adus pe Hitler la fabricarea legii din 1 august – purtând semnătura unui bătrân nonagenar în comă – și aceeași teamă l-a îndemnat pe Hitler să anunțe categoric, la 3 august, că *nu există* niciun testament al lui Hindenburg, pentru ca la 15 august – după ce s-a întâlnit la München cu von Pappen,

care, ținut sub teroare, l-a ajutat să redacteze un alt codicil – să anunțe tot atât de categoric că *există* un testament.

Așa a rezolvat Hitler și problema lui personală.

Acuma, ce-i mai rămânea lui Hitler să facă spre a se putea mândri că renașterea germană, cel puțin în politica internă, este desăvârșită?

Să rezolve problema rasială!

VI

Rasismul german ri-a fost o născocire a lui Hitler. Până la înfrângerea din 1918, rasismul cunoscuse, în Germania imperială, zile din ce în ce mai înfloritoare. Imperialiștii germani, încurajați de succesele obținute prin politica agresivă a lui Bismarck. Se pregăteau, în mod serios,

să cucerească pământul întreg. Pentru aceasta, însă, le trebuiau contingente cât mai mari de soldați, dispuși să moară cu entuziasm de dragul unor afaceri din care nu avea să le iasă decât un locșor foarte modest într-o imensă groapă comună. Nimic nu poate sluji acest scop mai bine decât educația poporului în spirit rasist. Toată națiunea germană trebuia să fie pătrunsă de ideea că aparține unei rase superioare, ceea ce-i dă dreptul să fie stăpână peste toate celelalte popoare care sunt de rasă inferioară și care, fiind de rasă inferioară, sunt incapabile să se conducă singure.

Dar cine erau teoreticienii acestei îngâmfări colective care tindeau să împingă poporul german la o nesocotire totală a drepturilor celorlalte popoare?

Doi străini: un francez – Gobineau – și un englez – I.H. Chamberlain. Dintre acești doi străini, cel mai înfierbântat era englezul Chamberlain care, în aberația lui rasistă germanică, spunea că:

„Nu este datorie mai importantă, mai imperioasă

— Astăzi sau mâine, n-are importanță! – decât aceea de a se impune lumii limba germană. Datoria oricărui german, oriunde se află, în orice moment, este să silească pe ceilalți să vorbească germana, **p** înă ce limba aceasta va triumfa peste tot, cum triumfă armata poporului german. Trebuie să se bage în capul oamenilor că cine nu știe germana este un paria. Germana trebuie să devină o limbă universală!”

„Savanții” germani susținură această

idiotie prin și mai mari idiotii „științifice”. Unul din cei mai reputați propagandiști ai fuduliei naționale germane era un antropologist prusac, Woltman, care-și permitea – într-o lucrare intitulată „Antropologia politică” – să scrie observații rasiste de felul acesteia:

„Valoarea culturală a unui popor se măsoară după cantitatea de germanism care este în el.

...Toți marii francezi au craniul, pielea, tipul germanic... Rasa germană este chemată să ia pământul sub suzeranitatea sa, să exploateze comorile naturii și forțele muncir... Celelalte rase sunt rase pasive... Germanul stăpânitor are pielea proaspătă și albă, părul blond, statura impozantă, craniul prelung. Germanii sunt aristocrația

umanității. Latinii, dimpotrivă, aparțin gloatei degeneraților. Racine, cu talia lui mijlocie, cu trăsăturile lui agreabile, cu privirea lui senină, era, incontestabil, de rasă germanică”.

Deși, personal, Woltman i-a văzut pe acești francezi – cum s-ar zice – numai din auzite, nimic nu-l oprea să le atribuie o statură înaltă, un păr blond și ochi albaștri care să facă din ei niște germani adevărați. Totuși, spre a fi și mai sigur că nimeni nu va îndrăzni să le nege originea lor rasială germanică, Woltman mai aducea un argument: numele lor. În lucrarea sa „Germanii în Franța”, Woltman scria:

„Montaigne avea tenul trandafiriu și părul blond. Voltaire avea și el părul blond și ochii albaștri. În afară de aceasta era

înalt. Lafayette era și el înalt și avea părul blond și ochi albaștri. Tot ce poartă trăsăturile rasei germanice este superior. Danton era blond cu ochi albaștri, ca și colosalul Mirabeau, Toți oacheșii sunt de o inteligență inferioară, deoarece aparțin raselor pasive”.

Sau:

„Voltaire era de rasă germanică. De altfel, numele lui, Arouet, nu este o derivație a numelui german Anwid? Diderot este o derivație a numelui Tictroh. Cât despre Gounod, însuși numele mărturisește originea lui germanică, deoarece nu este altceva decât derivația numelui de Gunewald”.

Woltman, ca să ajute pe Wilhelm al II-lea în politica lui imperialistă, recurgea la

aceeași „metodă științifică” folosită de un alt „savant” ca și el, care susținea că substantivul german „Fuchs” (vulpe) se trage din latinescul „allopex”. Cum? Iată cum: din „allopex”, vulpea a devenit „lopex” din „lopex” - „opex” din „opex” - „pex”, apoi: „pix”, „pax”, „pux” - „Fuchs”.

La fel și cu teoria rasistă a woltmanilor, care, pentru că Voltaire se numea Arouet și pentru că Mirabeau era „colosal”, susțineau că poporul german are dreptul la dominația lumii.

„Dominația (lumii) aparține Germaniei - scria un B. Von Gissebrecht - pentru că ea este o națiune de elită, o rasă nobilă și pentru că i se cuvine, în consecință, să aibă autoritate asupra vecinilor săi, cum este de dreptul și datoria oricărui om înzestrat cu

mai mult spirit și cu mai multă forță, de a-și exercita autoritatea asupra indivizilor mai puțin bine înzestrați sau mai slabi care-l înconjoară”.

Un altul, Jung Stilling, spunea: „Germania, atât prin populația ei, cât și prin cunoștințele ei solide, este mama restului Europei”.

În septembrie 1901 se puteau citi în Die Zukunft următoarele rânduri: „... Este vădit sensul istoriei ca rasa albă, sub conducerea Germaniei, să ajungă la dominația reală și definitivă a lumii”.

În 1904, prințul de Bulow, ministrul de externe al lui Wilhelm al II-lea, declara într-un discurs: „... Regele trebuie să fie în capul Prusiei; Prusia – în capul Germaniei; Germania – în capul universului”.

Sunt câteva - foarte puține - exemple de răcnete imperialiste, care ne arată că rasismul era, încă sub regimul lui Wilhelm al II-lea, viu și bătaios și că numai catastrofa din 1918 i-a pus, pentru scurt timp, surdină, spre a fi reluat de către național-socialiști.

Hitler, deci, n-are nici măcar meritul de a fi autorul rasismului german. Un singur lucru i se poate recunoaște, fără nicio tocmeală: că, datorită mijloacelor de propagandă pe care i le-au pus la îndemână imarea finanță și industrie, a izbutit să imprime bolboroselilor ideologice rasiste - care, sub Wilhelm al II-lea, aveau asupra mulțimilor o influență destul de superficială - un caracter atât de obsedant, încât să degenereze într-un adevărat delir

naționalist.

Dar nici aici meritul n-a fost atât al lui Hitler, cât al împrejurărilor politice. Înainte de război, pe vremea lui Wilhelm al II-lea, pătura burghezo-feudală își justifica rasismul numai prin ambițiile ei imperialiste, pe când, după război, naziștii lui Hitler dădeau rasismului o justificare mult mai susceptibilă de a prinde mase mari de naivi în plasa lor electorală. În primii ani de după înfrângere, partidul național-socialist susținea că Germania a ajuns la dezastrul din 1918, numai pentru că poporul german și-a pierdut unitatea de rasă. Prin unitatea de rasă, Hitler înțelegea puritatea de rasă. Germanii și-au pierdut puritatea de rasă prin amestecul lor cu evreii și cu – a se citi bine – cu comuniștii.

În vinele poporului german – zicea Hitler – nu mai curge sângele de rasă pur ariană oare curgea în vinele vitejilor strămoși teutoni. Hitler era – cum. S-ar zice – perfect informat, de către marea finanță și industrie, că vitejii străbuni teutoni au fost arieni.

*

*

Ce-i asta: arieni?

Arienii ar fi fost un popor care, cu câteva mii de ani în urmă, ar fi locuit în regiunea fluviului Exus, sau Amudaria, din Turkestan. Cercetările savanților au dus la concluzia că din acești arieni se trag – cine? Străbunii teutoni? Și ei. Dar aceiași savanți susțin că, în afară de teutoni, stnt de origine ariană și ceiții (spaniolii), și grecii, și latinii, și slavii.

Totuși, Hitler susține că adevărații arieni sunt numai germanii. Admitem și lucrul acesta: singurul popor european care vine din țara Exus ar fi poporul german. Suntem de acord. Ei și? Dacă germanii vin din țara Exus, ce ne privește pe noi?

Ne privește, deoarece faptul că germanii vin din țara Exus le dă dreptul la dominația lumii.

Nu este sarcina noastră să cercetăm de ce i s-ar cuveni lui Hitler dominația lumii numai pe motivul că stră-străbunicii lui ar fi trăit, în urmă cu câteva mii de ani, pe malurile fluviului Exus din Turkestan. O singură întrebare se pune: dacă. După opinia hitleriștilor, un german poate pretinde dominația lumii pentru că ar fi originar din regiunea fluviului Exus, din

Turkestan, PE CARE A PĂRĂSIT-O ACUM CÂTEVA MII DE ANI, atunci ce ar mai putea pretinde băştinaşii, - care au trăit acum câteva mii de ani şi continuă să trăiască şi astăzi pe malurile aceluiaşi fluviu Exus, din Turkestan, fără să-l fi părăsit un singur moment?

Ce spunea, aşadar, Hitler? Că poporul german este de origine ariană şi că această origine ariană constituia, odinioară, forţa vitejilor strămoşi teutoni, dar, că, în decursul vremii, sângele pur arian al germanilor a fost amestecat cu sângele unor rase străine şi, mai ales, cu sângele rasei evreieşti. Acest *mai ales* aparţine lui Hitler. În „Mein Kampf”-ul său, Hitler încihină un capitol uriaş infiltraţiei catastrofale a sângelui evreiesc în vinele

poporului german. După înseși afirmațiile lui, evreii s-ar fi pripășit în Germania încă în urmă cu o mie de ani. În acest răstimp de un mileniu, germanii s-au încrucișat cu această rasă evreiască inferioară, cea mai inferioară rasă din lume, și, puțin câte puțin, și-au pierdut caracteristicile care făceau mândria nobililor, mândrilor, invincibililor străbuni teutoni.

Ce au fost acești nobili, mândri, invincibili străbuni teutoni?

Un trib de năvălitori care, ca toate triburile de năvălitori de pe atunci, se ținea de crime și jafuri. Parcă au știut teutonii aceia cam ce trebuie să facă spre a fi demni de strănepoții lor din partidul național-socialist, atât de mult seamănă isprăvile lor de atunci cu isprăvile săvârșite de bandele

S.A. În cei doisprezece ani de regim hitlerist.

Dar să revenim la subiect.

Rasismul propovăduit de Hitler, aşadar, avea un sens mult mai cuprinzător decât rasismul lui Wilhelm al II-lea. De aceea, spre deosebire de regimul lui Wilhelm al II-lea – care făcea din rasism un instrument de educaţie numai oficios – Hitler a ridicat această doctrină fascistă la rangul unei politici oficiale, de stat, pentru că nu se mulţumea să scoată din rasism numai efecte literare electorale, ci să facă din el un câmp principal de activitate politică diversionistă.

Ce afirma Hitler că tinde să realizeze prin acţiunea lui rasistă?

Să elimine din sânul poporului german pe toţi cei de sânge străin şi, în primul rând,

ceea ce nu mai este nevoie să subliniem, pe cei de se înge evreiesc și comunist. Prin eliminarea acestora, sângele poporului german se va purifica. Prin purificarea sângelui său, poporul german se va regenera. Prin regenerare, poporul german își va recăpăta nobilele attribute fizice și psihologice care făceau, odinioară, fala speciei teutonice. Prin recăpătarea atributelor teutonice, poporul german va ajunge din nou un Herrenvolk – un popor de stăpâni. Iar de îndată ce – prin renașterea virtuților lui teutonice – va redeveni ceea ce a fost cândva: un popor de stăpâni, poporul german va putea reclama – și nimeni nu va cuteza să-i refuze – dominația lumii.

Că teutonii n-au fost niciodată stăpânii lumii, n-are a face. N-are, de sigur, de-a face

că în istoria de o mie de ani a Germaniei nu s-a putut pomeni, vreodată, de vreo dominație germană asupra lumii, când despre o unitate statală germană nu s-a putut vorbi decât abia în ultimul sfert al veacului trecut.

În anii de după primul război mondial, unitatea germană a fost contracarată, mai întâi, de conducătorii Franței învingătoare, care preferau să aibă ca vecină o Germanie pulverizată în zeci de regate, principate și ducate mici și slabe, și apoi, de o serie de aventurieri germani, dornici de a juca un rol de frunte într-un stat german oarecare. Astfel, câțiva ani la rând, guvernele franceze au lucrat, prin comandanții armatei lor de ocupație în Germania, împotriva unității germane, în cea mai

strânsă colaborare cu acești politicieni germani care trădau interesele poporului german pentru a-și satisface ambițiile.

Și cine se găsea printre acești trădători germani care au ajutat armata franceză de ocupație în acțiunea ei separatistă?

Hitler! Adolf Hitler!

Sub titlul „Le Quai d'Orsay” (sediul de la Paris al ministerului de externe al Franței), un scriitor francez, Paul Allard, publica, în anul 1939, o lucrare cu privire la perioada în care Hitler era un agent al francezilor.

„La 1 mai 1920 - scria Paul Allard - caporalul Adolf Hitler își dă demisia din Reichswehr. Din acea zi, el nu mai primește solda sa militară și traiul lui este o enigmă pentru camarazii lui din partid. Nimeni nu știe din ce trăiește., în iulie 1921, unii,

dintre membrii partidului (național-socialist – n.a.) lansează împotriva lui un manifest – al cărui autor este vechiul lui prieten Anton Drexler – și în care se poate citi: «*Câțiva keamarazi l-au întrebat care sunt, de fapt, veniturile lui. De fiecare dată l-au apucat furiile. Până astăzi a fost cu Neputință să scoatem de la el cel mai mic răspuns.*»”.

Silit de prieteni, Hitler dă în judecată pe autorii manifestului. La tribunal explică: primește bani când tine cuvântări pentru Liga rasistă ofensivă și defensivă.

Dar aceasta nu vă ajunge să trăiți!

— Mănânc ba la unul, ba la altul!”

Câtva timp după aceea, jurnalul Curierul bavarez pomenește despre un ofițer francez cu care Hitler se afla în relații suspecte. Împins de prieteni, Hitler dă ziarul în

judecată. Dar, și de data aceasta, Hitler în loc să răspundă care este adevărul, acoperă partea adversă de injurii. Avocatul lui Hitler cere suspendarea ședinței pentru câteva minute. Dar când să se reia dezbaterile, Hitler dispăruse.

După câțiva ani, același Curier bavarez reia campania împotriva lui Hitler.

„În numărul său din 23 aprilie 1931 - scrie autorul cărții din care cităm - ziarul Curierul bavarez demonstrează că Hitler era în strânse relații cu el. Heinz. Cine e domnul Heinz? Este șeful mișcării separatiste în Palatinat. Proprietar funciar la Orbis, s-a făcut proclamat de către autonomiștii din Palatinat președinte al guvernului autonom, al cărui sediu este la Spire (sau Speier), sub protecția baionetelor

franceze ale generalului Metz, comandantul trupelor noastre (franceze - în.a.) de ocupație în Palatinat. Acuzația era gravă deoarece se știe că Heinz are cu generalul Metz aceleași raporturi de „afaceri” pe care doctorul Dorten, șeful mișcării separatiste renane, le avea cu generalul (francez - n.a.) Mangin.

...Un alt jurnal, Reichsbanner, oficiosul unei organizații militare de dreapta de felul „căștilor de oțel”, vine în ajutor. În cursul unei campanii înverșunate, ziarul îl acuză pe Hitler că minte când pretinde că nu-l cunoaște pe Heinz. Și-l provoacă:

— Dă-ne în judecată!

Timp de un an, Hitler face pe mortul. Dar în fața atacurilor stăruitoare ale ziarului, Hitler este silit să se execute și dă

Reichsbannerul în judecata tribunalului din Frankenthal, localitate din apropierea Münchenului. Primul martor, d. Roemer. Primar foarte onorabil, binecunoscut în Palatinat, declară:

Știm că Heinz era de acord ca Hitler să mobilizeze zece mii de tineri în Palatinat și să facă un putsch. În 28 decembrie 1923 am asistat la o întrunire a comisiei interaliată – unde l-am întâlnit pe Heinz. I-am reproșat că pactizează cu francezii. El mi-a răspuns: „Mi-am făcut putschul cu cei de pe malul drept (al Rinului) și cu Hitler”.

Un alt martor, d. Bley, vicepreședintele Palatinatului, declară:

— Heinz era prietenul meu. În mai multe rânduri mi-a spus că era de acord cu Hitler. La sediul comisiei interaliată, la Spire, unde

se găsea generalul Metz, am putut să-mi dau seama că lumea era perfect informată asupra putschului Hitler-Ludendorî.

Un al treilea martor, Schmitz-Eppers, declară:

— Pe vremea când făceam în Landshut (Bavaria de jos) un turneu de conferințe pentru organizația „Freie Bauernschaft”, în toamna anului 1922 l-am întâlnit pe Heinz. Heinz mi-a spus că va avea a doua zi dimineață, la München, o întrevedere cu Hitler și m-a rugat să-l întovărășesc. Am consimțit. Întrevederea a avut loc în biroul lui Hitler din Corneliusstrasse. Felul în care Hitler și Heinz s-au salutat îmi dovedi că, nu se vedeau pentru întâia oară”.

Dar Hitler neagă. Nici nu l-a văzut vreodată pe acest Heinz.

„Atunci se petrecu o scenă patetică. Sora lui Heinz (martoră în proces) – care a fost asasinat în chip misterios când își lua, ca de obicei, masa de seară la hotelul Wittelsbach din Spire – s aruncă asupra viitorului stăpân al Germaniei și, fluturând o fotografie, îi strigă:

— Nu cunoști fotografia nenorocitului meu frate? îndrăznești s-o spui? Pretinzi că este imposibil ca un patriot german să stea de vorbă cu Franța? Minți! Ai început tratative cu un general francez și cu un diplomat francez!

Și sora lui Heinz arată tribunalului fragmente din jurnalul ei intim în care ea notase, de patru ori, întrevederile dintre Hitler și fratele ei la München:

— Ori de câte ori fratele meu se întorcea

de la München, îmi spunea: „Am să întreprind o mișcare în Palatinat și, după aceea, în Renania. În același timp, Hitler va merge asupra Berlinului”.

Mai departe, autorul scrie:

„Un martor ocular al asasinării lui Heinz, la Spire, d. Gedye, trimisul special al ziarului Times, scrie, impresionat de faptele pe care le-a văzut, o broșură intitulată „Die Revolver-Republik” (Republica revolverului) care fu imediat confiscată, Broșura se termina cu fraza aceasta: „Franța s-a lăsat târâtă într-o intrigă cu Hitler”.

Un funcționar diplomatic francez a dat autorului cărții următorul detaliu:

„În 1932, în momentul în care devenea evident că Hitler va veni, în curând, la putere, s-au făcut demersuri presante în

toată presa germană spre a fi dată publicității o chitanță semnată de Hitler, care dovedea, în chip de nedezmințit, că a fost subvenționat de fondurile secrete (franceze). În acel moment, presa germană era încă liberă și poporul german ar fi putut să judece prin ce mijloace a fost ajutat Hitler în ascensiunea sa. Dar aceste demersuri se izbiră (în Franța - n.a.) de un veto categoric. Obiecția era că această revelație ar fi agravat nemulțumirea pe care Anglia și America o manifestaseră, deja, față de Franța, cu privire la mișcarea separatistă renană”.

Dar au trecut anii, conducătorii politici ai lumii capitaliste și-au modificat punctele lor de vedere, iar Hitler, fostul agent al armatei franceze de ocupație din Germania,

a ajuns șef al unei Germanii unificate. Nu este, deci, locul să ne ocupăm de problema unității statale germane ci să ne întrebăm: prin ce mijloace se gândea Hitler să purifice sângele german?

Prin legi severe; și acolo unde legile n-ajung, prin măsuri, la nevoie, și mai severe.

Și în cât timp se angaja Hitler să facă din poporul german un popor de sânge curat teutonic, în drept să reclame dominația lumii?

Dacă în opoziție, Hitler înlocuia scadențele fixe prin clasica dată abstractă: „Când vom veni la putere!”, atunci când a venit la putere, a pus și un termen precis: până în patru ani. Atât a cerut el prin declarația lui din 1 februarie 1933: patru ani. În patru ani, Hitler se obliga să purifice

sângele poporului german, degenerat prin amestecul cu cele două „rase inferioare” – evreiască și comunistă – și să-i redea o vigoare și o măreție demne de „nobila” rasă pur teutonică.

Prin ce se deosebește un german degenerat de un german de rasă curat teutonă?

Am văzut: prin tip! Savanții rasiști o spun categoric: un german adevărat are statura înaltă, ochii albaștri și păr blond. Asta se cheamă a fi de tip nordic, adică germanic. Numai cine e de tip nordic, adică cine a venit din sud, din țara Exus, și cine are picioare lungi, părul blond și ochi albaștri poate fi numit om. Un scriitor rasist, Herman Hauch, o spunea pe șleau, într-o carte intitulată: „Neue Grundlagen

der Rassenforschung” (Noi baze pentru cercetarea rasei):

„Omul nenordic are o poziție intermediară între omul nordic (adică germanic) și animal, în primul rând maimuță... De aceea el nu este un om deplin, în general el nu este om, în opoziție propriu-zisă cu animalul, ci numai o tranziție, o fază intermediară. Deosebirea principală a însușirilor caracteristice ar duce, deci, la antiteza: om-animal, așa că omul nenordic ar fi considerat ca făcând parte din lumea animală cu totalitatea caracterelor ei nenordice, iar, având în vedere poziția intermediară a majorității însușirilor lui, el nu ar putea fi numit decât subom, om inferior. Așadar, putem să stabilim următoarea lege de bază a științei

rasiste:

Nu există nicio însușire fizică sau psihică care să justifice noțiunea „omenire” spre deosebire de „animale”. Există numai deosebiri între omul nordic, pe de o parte, și animalul, în general, pe de alta, inclusiv omul, respectiv subomul nenordic, ca fază de tranziție”.

Și, pornind la indicații precise, același Hauch spune:

„La oamenii nenordici, dinții nu sunt în raport cu îngustimea maxilarului superior. Acțiunea de a mesteca a nordicilor le îngăduie să mănânce cu gura închisă, în timp ce oamenii de alte rase fac, când mănâncă, un zgomot ca animalele. Gura nordică are o atracție specială pentru sărutat, în timp ce gura nenordică, cu buze

groase, foarte deschise, are o predispoziție către lubricitate animalică. Nenordicii vorbesc cu mâinile și eu picioarele, în timp ce omul nordic rămâne calm și vorbește cu mâinile în buzunar... În mod general numai rasa nordică poate produce sunete de o absolută puritate, în timp ce nenordicii au accentul dezgustător, încurcat, animalic. Dacă nenordicii sunt mai înrudiți cu maimuțele decât oamenii nordici, de ce nu se împerechează cu maimuțele mai degrabă decât cu nordicii? Răspunsul e simplu: nu e de loc dovedit că nenordicii nu se pot amesteca cu maimuțele”.

Pe de altă parte, un hitlerist, Johan Ernest Scholtz, membru al oficiului rasial nazist („Rasseamt”) scria, în 1936, următoarele despre originea rasială a

scrumbiilor din Marea Nordului:

„Scrumbiile care sunt pescuite pe lângă coastele germane, norvegiene și olandeze, care trăiesc în Marea Nordului, se disting de scrumbiile bretone sau rusești prin trăsături care te izbesc de la prima vedere. Scrumbia nordică este mai mare și mai grasă, în timp ce acelea care trăiesc mai la sud, sunt mai mici și mai slabe. În regiunea Iutlanda se observă prezența unei scrumbii rezultate din lucru cișarea scrumbiei nordice cu cea slavo-baltică. Pescarii n-o prind cu plăcere, pentru că nu are o carne, destul de bună. Ea servește mai ales pentru hrănirea facelor de prin parcurile zoologice. După cum se vede, încrucișarea diferitelor rase de scrumbii este periculoasă pentru scrumbia de nord, care va sfârși prin a fi

absorbită de rasa fără valoare a scrumbiei orientale”.

Nu ne vom mai întreba, aşadar, de ce X-ul lui Hauch, fiindcă e înalt, blond şi are ochi albaştri, e de rasă superioară unui Y, care e mic de stat, castaniu şi are ochi căprui şi nici dacă scrumbia nordică a lui Scholtz are păr blond sau negru. Nu ne vom întreba apoi de ce X-ii, fiindcă sunt blonzi, constituie un popor de stăpâni şi Y-ii, fiindcă sunt castanii, constituie un popor de sclavi. Şi nici de scrumbii nu vom întreba. Savanţii Hauch şi Scholtz ne răspund şi la prima şi la a doua întrebare: oameni adevăraţi şi scrumbii adevărate pot fi numai de tip nordic. Ceilalţi sunt animale. Noi vrem să stabilim aci numai acest lucru: că Hitler, când a deschis ochii asupra realităţii

politice germane, a constatat cu groază că: poporul german a degenerat și s-a îndepărtat mult de tipul nordic, originar teuton, care strălucea prin frumusețea, geniul și vigoarea sa, fiindcă era blond, înalt și avea ochi albaștri; că degenerarea aceasta a dus poporul german la dezastrul din 1918 și că această degenerare se datorează încuscrii spurcate cu evreii și cu comuniștii.

După aceea, trebuie să precizăm că:

Hitler, în fața acestei îngrozitoare descoperiri, a hotărât să salveze poporul german de la moarte; că, după opinia lui Hitler, singura salvare a poporului german stă în purificarea sângelui său de orice infiltrație străină; că Hitler garantează poporului german că, prin purificarea

sângelui său, își va recâștiga toate caracteristicile strămoșescului tip nordic teuton - adică își va recâștiga statura înaltă, părul blond și ochii albaștri, care să-i dea dreptul să pretindă și să obțină dominația lumii; și că el, Hitler, cere patru ani, numai patru ani, ca, prin legi și măsuri potrivite, să redea poporului german statura înaltă, părul blond și ochii albaștri. V x în patru ani - numai în patru ani - marele Adoli se angaja să facă din oricare german degenerat - pitic, cocoșat, oacheș, chior, olog, slab, gras, cum o fi - un teuton adevărat, înalt, blond și cu ochi albaștri. Deci, pe scurt: în patru ani, Hitler se făcea forte să transforme un popor „degenerat”, de 60 milioane de suflete, într-un popor regenerat, de tip unic, înalt, blond, cu ochi

albaștri.

Și ce se va întmâpla, după patru ani, când toți germanii vor fi înalți, blonzi și cu ochi albaștri?

Ceea ce este de la sine înțeles să se întâmple: vor obține dominația lumi-i. Va fi încoronarea luptei pentru triumful rasei ariene, sub semnul crucii încârligate, a cărei autenticitate ariană este demnă de întreaga teorie rasistă a bancherilor. Rasiștii afirmău că zvastica, hackenkreuz-ul sau crucea încârligată - ar fi un simbol al rasei ariene. Numai că, afirmațiile acestea se întemeiau pe aceleași adevăruri ca și toate celelalte afirmații ale „oamenilor de știință” rasiști. Simbolul rasei ariene din regiunea Exus se găsește, de multe-multe veacuri, pe obiectele de piele din

Sudanul african, pe obiectele de artă primitivă din Congo și în Statele Unite, în regiunea fluviului Mississippi, la pieile roșii din Pueblo. Așa că rasiștii ar fi avut de ales una din două: ori să admită că zvastica nu este un simbol al rasei ariene, ori să accepte ca frați, în „aristocratica familie ariană”, pe negrii din Sudan și Congo și pieile roșii din Mississippi și, în acest caz, să împartă cu ei dominația lumii.

*

—

Pentru orice om de bun simț, succesul de care s-a bucurat în Germania rasismul, acest miș-maș, nici măcar pseudoștiințific, ei antiștiințific, de teorii întortocheate, încâlcite, confuze, pline de antimonii și contradicții stupide și grosolane, nu poate fi

decât un exemplu, respingător și totodată îngrijorător, al ușurinții cu care demagogia poate opera asupra unor inși slabi, dezorientați și flămânzi, care și-au închipuit că dacă se vor lua după Hitler și vor crede că se trag din țara Exus, vor căpăta, pe loc, picioare lungi, păr blond și ochi albaștri și odată cu acest inventar fiziologic, vor primi – ceea ce era mai interesant decât toate – și o bucată de pâine cu unt.

Foamea, ajutată de ignoranță, a împiedicat pe acești oameni să vadă, mai întâi, că a vorbi despre o puritate de rasă – după milioane de ani de la apariția primelor făpturi cu care și-a făcut începutul specia umană – este în fond o nerozie sau o șarlatanie și, după aceea, că a vorbi, în special, despre o puritate de rasă a

poporului german este o nerozie, sau o șarlatanie încă și mai mare. Numai un isteric și un escroc ca Hitler, împins din spate de o asociație de capitaliști, deștepți și escroci, putea vorbi despre o puritate de rasă care a fost pierdută - „prin încrucișări spurcate”, cu evreii și cu partidul comunist - dar care poate fi regăsită, prin simpla adeziune la partidul național-socialist.

Aceasta, pentru că dacă există vreun popor care poate vorbi mai puțin decât oricare altul despre o puritate de rasă, acela este tocmai poporul german. Însăși afirmația rasiștilor că germanii sunt coborâtorii triburilor teutonice pledează împotriva purității de rasă a germanilor, deoarece, teutonii, niște năvălitori nomazi ca și cimbrii - care se învâртеau, și ei, prin

ținuturile germanice - procedau așa cum procedau și hunii lui Atila și toate triburile năvălitoare de pe vremea aceea, în materie sentimentală: furau fete și femei de alt neam din ținuturile vremelnice crotocite de ei, și le făceau mame teutone, care le dădeau copii de cea mai curată extracție ariană și teutonă. Pe vremea aceea, însă, nu se iviseră rasiștii național-socialiști, așa că nici străbunii teutoni nu-și dădeau cine știe ce osteneală să analizeze, în prealabil, în laboratoarele lor rasiale, sângele cutărei sau cutărei femei cu care aveau chef să se drăgostească. Se drăgosteau și atât. Și din fructul dragostei lor, dacă era de sex masculin, făceau soldați integral teutoni, iar dacă era de sex feminin, făceau, cum este ușor de înțeles, niște mame integral

teutone. Teutoni arieni – unii înalți, alții mai puțin înalți, unii blonzi, alții mai puțin blonzi, unii cu ochii albaștri, alții cu ochi mai puțin albaștri și așa mai departe.

Cât despre bătăliile lor, ce să mai vorbim! Au fost, bătălii mari, dar nu toate au avut un sfârșit glorios. Cel puțin după icâte știim, vitejii străbuni teutoni și-au făcut, pentru întâia oară, apariția în istorie prin bătaia înfricoșătoare pe care au mâncat-o, în anul 102 înaintea erei noastre, de la generalul roman Marius, în regiunea numită azi Aix-en-Provence, din sudul Franței, și a doua oară, printr-o bătaie și mai înfricoșătoare pe care au mâncat-o în anul 58 al erei noastre, în regiunea alsaciană numită azi Mulhouse, din partea lui Cesar, comandantul trupelor romane din

Galia. Trebuie să mai amintim, de asemenea, și despre bătaia mâncată la Marienburg, în anul 1422, de la armata unită polono-ruso-moldoveană.

Dar nici în anul 102 înainte de era noastră, nici în anul 58 al erei noastre nu s-a găsit vreun general teuton să explice înfrângerile prin puritatea sau impuritatea de rasă a hoardelor de călăreți comandate de el. Aceasta, nu pentru că n-avea savanți rasiști la îndemână - asemenea „savanți 1 mișunau prin pădurile ținuturilor germanice de atunci, aproape în număr tot atât de mare ca și prin universitățile naziste de mai târziu cu nouăsprezece veacuri - ci pentru că, pe vremea aceea, n-avea la îndemână comuniști pe spinarea cărora să arunce vina dezastrului. Partidul comunist a luat ființă

ceva mai târziu: peste o mie opt sute de ani.

Dar dacă este comic să se vorbească despre o pu «citate de rasă germană, prezentându-i poporului german, ca o imagine a unei perfecțiuni rasiale, pe bravii străbuni teutoni – când este cunoscută democratica încăpățănare a bravilor străbuni teutoni de a se încrucișa cu oricine, indiferent de rasă, naționalitate, credință religioasă, statură ori culoare a părului sau a ochilor – și mai comic este să se vorbească despre posibilitatea unei purități de rasă teutonă, fără să se țină seama de anumite condiții geografice.

Ținuturile – astăzi germane – plasate în centrul Europei au fost, dintotdeauna, un pasaj, un bulevard, o șosea – în orice caz un ținut de trecere – a tuturor triburilor

migratoare, care au lăsat urme adânci în graficul natalității locale. Dar Galia, inclusiv ținuturile germanice, n-a fost ocupată numai de triburile volante, ci și de legiunile romane care au dovedit oarecare stabilitate. Or, dacă străbunii teutoni aveau obiceiul să meargă la război cu nevestele lor, aduse de acasă, și să înmulțească populația numai prin aocidentale aventuri extraconjugale, romanii mergeau la război cu mâna goală – adică fără nicio nevestă. Așa de convinși erau ei că, din grația zeilor, neveste poți găsi peste tot. Oricum, în Germania, zeii s-au arătat darnici.

Se poate, apoi, presupune că nici burgunzii, nici francii – care au năvălit mai târziu în ținuturile germane – n-au stat cu mâinile în buzunar. La fel s-a întâmplat și cu

hunii, care au năvălit în regiunile germanice în secolul IV. Hunii – precum am arătat la începutul acestei lucrări – erau și ei niște rasiști cumpliți. Dar se pricepeau să-și ajusteze rasismul la temperament. Însuși Atila, șeful rasiștilor huni, care avea trei sute de neveste, a murit în noaptea ultimei lui nunți – nuntea des și cu temei – cu o fată Ildico, fiica unuia din vasalii săi germani.

A urmat, apoi, în secolul XII, o imigrație masivă de slavi în Germania. Istoria nu ne spune dacă slavii au venit cu nevestele lor. Istoria, însă, nu ne spune nici dacă slavii au fost atât de preocupați să apere puritatea de rasă a germanilor, încât să se sacrifice, ca niște copii romantici, pe altarul unei castități conjugale la care nu-i putea obliga nimeni.

Valurile migraționiste au continuat apoi să treacă, tot mai des, peste teritoriul german, și, toate, și-au depus straturile lor de nisip rasial pe fundul mării numite germane. Sub Frederic Wilhelm, numit marele elector, au intrat în țară mii de francezi, fugiți din Franța.

În timpul războiului de 30 de ani și în cel al războiului de 7 ani, ca și în perioada războaielor napoleoniene, soldați mercenari, de toate originile europene, au străbătut teritoriile germane în lung și în lat, ori au staționat pe acolo vreme îndelungată, ori s-au stabilit definitiv.

În secolul XIX, s-au așezat în țările germane mase mari de polonezi.

Și - lucru important pentru puritatea rasială a Germaniei: toți aceștia n-au venit

cu nevestele lor. Însuși Frederic al II-lea – marele Frederic, la care Hitler ținea atât încât își presăra toate bi rourile cu bustul lui – a favorizat imigrația în stil mare. Și apoi, evreii – evreii, despre care însuși Hitler susține că s-au stabilit în Germania de o mie de ani!

Deci, iată că în prima jumătate a secolului XX se vorbește despre o puritate de rasă – cui? Germanilor, care, dintr-o condamabilă lipsă de dragoste a strămoșilor lor pentru interesele politice ale lui Hitler, și-au pierdut puritatea de rasă – așa cum au pierdut-o mai toate popoarele cunoscute în istorie – cu multe-multe mii de ani înainte de a o fi avut.

Și cine reproșa germanilor că și-au pierdut puritatea de rasă?

Adolf Hitler.

Era oare, acest Hitler, de o descendență rasială germanică atât de curată, încât să fi fost calificat să țină germanilor predici despre puritatea de rasă?

Firește că *nu*! În primul rând, Hitler nici nu era german, ci austriac. Hitler nu s-a născut în Germania, ci în Austria, la Braunau, într-o regiune bătătorită și populată în curs de veacuri de aceleași neamuri care au populat și Germania. În Braunaul natal au năvălit și s-au stabilit și romanii, și ostrogoții, și hunii, și turcii, și francezii, dar – mai rău decât toate – și evreii! De aceea, dacă nu se poate vorbi despre o rasă a poporului austriac, care este rezultatul unei mixturi de zeci și zeci de tipuri de origini diverse, care în cele din

urmă au format, prin contopire și conviețuire îndelungă, un popor: poporul austriac, de limbă germană - nu se poate vorbi nici de vreo origine rasială, fie ea cât de aproximativă, a marelui Führer, al cărui arbore genealogic a rămas un mister până în ziua de astăzi. Este destul numai să spunem că, printre alte origini „rasiale” atribuite lui Hitler, una, asupra căreia s-a în-, sistat cel mai mult, a fost tocmai cea evreiască. În Austria, țara natală a Führerului, numele de

Hitler a fost foarte frecvent la evrei. Printre acești Hitleri, unii au murit în credința lor evreiască și s-au lăsat îngropați în cimitirele evreiești, iar alții s-au botezat și au fost îngropați, cu același nume, în cimitirele catolice. S-a observat, apoi, că

numele, atât al evreilor cât și al creștinilor în cauză, a evoluat în același fel. La origine, atât evreii cât și creștinii se numeau Hiedler, apoi Hiittler și, în sfârșit, Hitler. Din Hitlerii aceștia botezați, ar fi coborât teutonul de rasă pură, ariană, austriacul Adolf Hitler.

Trebuie să menționăm apoi că dacă Führerul, zeul rasismului german, nici nu era născut în Germania, ci în Austria – Hess, primul apostol a lui Hitler, nu era nici el născut în Germania, ci în Egipt, iar Rosemberg, al doilea apostol în ordinea furiei rasiste, nu era nici el născut în Germania, ci în Rusia țaristă, unde fusese ofițer sub regimul lui Nicolae al II-lea.

*

—

Hitler, așadar, cerea poporului german un răgaz de numai patru ani ca să curețe sângele lui arian de impurități. Hitler se lega, pe cuvântul lui de onoare, ca, în patru ani, să redea fiecărui german care va servi cu devotament statul național-socialist, câte o pereche de picioare lungi, doi ochi albaștri și un păr blond de cea mai autentică obârșie ariană. Cum va realiza această minune?

Cât se poate de simplu: prin eliminarea – sau, dacă vreți: prin suprimarea – comuniștilor și nearienilor. Ei, comuniștii și nearienii – zicea Hitler – sunt de vină că germanii nu mai sunt blonzi și înalți. Și pentru că nu mai sunt blonzi și înalți, germanii au ieșit învinși din război.

Dar dacă nemții au ieșit învinși din

război – pentru că, din pricina comuniștilor și nearienilor nu mai sunt blonzi și înalți – cine a ieșit învingător din război? Francezii. Sunt francezii blonzi și înalți? Nu! Chiar Hitler, din popor degenerat, negroid și, în genere, teribil de amestecat, nu-i mai scotea pe francezi, care au statură de toate măsurile și păr și ochi de toate nuanțele.

Atunci, cum? Sunt sau nu sunt picioarele lungi, părul blond și ochii albaștri condiții esențiale pentru câștigarea unui război?

N-or fi pentru rasele inferioare! – răspund teoriile rasiale ale naziștilor. Poporului german, însă – care este *rasă aleasă* – părul blond și ochii albaștri ti sunt indispensabili pentru a putea ieși victorios din război. De aceea, trebuie neapărat să-i suprimăm pe comuniști și pe nearieni. Un

nearian nu poate fi nici înalt, nici blond și nici ochi albaștri nu poate avea, deoarece nu este arian. De asemenea, nici comuniștii nu pot avea părul blond și ochii albaștri, pentru că sunt comuniști. Așa cum nu s-a pomenit nearian blond și cu ochi albaștri, nu s-a pomenit nici comunist blond și cu ochi albaștri. Și unul și celălalt sunt, printr-o lege de nezdruccinat a naturii, scunzi, negricioși și cu ochi căprii ori cenușii, deci dușnam ai purității de rasă, deci dușmani ai unității de rasă, deci dușmani declarați ai oricăror tendințe germane spre dominația lumii. Deci, suprimarea lor se impune, ca un act salutar pentru însăși viața și viitorul poporului german.

Hitler a cerut patru ani, dar nu i-au trebuit patru ani ca să demonstreze că, în

materie de rasă, nu glumește cum s-ar crede că ar glumi în problema agrară, ori în problema șomajului, ori în problema culturală etc, etc. Procedura pe care a urmat-o, chiar din primele săptămâni, spre a-i suprima pe comuniști, o știm: a dat foc Reichstagului și a aruncat vina pe comuniști. Restul a urmat de la sine: pe comuniștii implicați în proces, a trebuit să-i achite; dar de aci nu urma că trebuia să achite sutele de mii de comuniști care n-au fost implicați în proces.

Ca să-i suprima pe evrei, n-a avut nevoie nici măcar de un proces. Evreii erau implicați într-un proces fără ieșire, prin însăși existența lor.

Așa că, spre a face rost poporului german de un păr blond și ochi albaștri,

lagărele și închisorile au început să geamă, din primele săptămâni ale regimului rasist, de comuniști și evrei – și din primele săptămâni a luat ființă o nouă industrie nazistă: „sinuciderile. Comuniștii și evreii, cu sprijinul grațios al gardienilor din S.A., au început să se „sinucidă” pe capete.

Dar, acest fenomen al sinuciderilor a pus încă o dată în evidență spiritul ordonat și științific al neoteutonilor care aveau un principiu: nimic să nu se piardă fără folos pentru patrie. Principiul acesta, care l-a condus, mai târziu, în cursul războiului, să folosească, spre binele patriei, grăsimea, părul, măruntaiele, pielea, oasele victimelor lui din lagărele de exterminare, l-a inspirat pe Hitler, în primele lui săptămâni de guvernare, să acorde o origine pur germană

comuniștilor și evreilor „sinuciși** de către bandele lui, spre a-i putea specula cu folos în politica externă. Într-un discurs rostit în Reichstag, Hitler, ca să arate cât de crunte, cât de insuportabile, cât de sufocante sunt clauzele Tratatului de la Versailles, spunea: „De la semnarea Tratatului de la Versailles și până astăzi s-au sinucis 224.900 de germani”.

Hitler spunea, uneori, adevărul: cifra aceasta reprezenta numărul „sinucișilor** de după semnarea Tratatului de la Versailles. Și putem adăuga: din pricina Tratatului de la Versailles. Numai că există pricini și pricini.

De pildă, care german se arăta cel mai nefericit din pricina Tratatului de la Versailles?

Hitler.

În discursurile lui fulminante, în „Mein Kampf”-ul plin de atacuri cumplite la adresa aliaților, în presa lui care spumega împotriva „criminalilor din noiembrie” și împotriva Franței și Angliei, Hitler doar asta făcea: își exprima deznădejdea în care l-a aruncat Tratatul de la Versailles. Totuși, el, cel mai desperat dintre cei mai desperați din pricina Tratatului de la Versailles, nu s-a sinucis. Nu s-a sinucis, apoi, niciunul dintre conducătorii haitei național-socialiste – prin definiție o organizație politică a cărei existență se datora numai nenorocirii care s-a abătut asupra Germaniei prin Tratatul de la Versailles. De asemenea, nu s-a sinucis niciunul dintre marii comanditari ai lui Hitler, care-l susțineau cu bani și cu arme,

ca să ducă lupta pentru revizuirea Tratatului de la Versailles. În sfârșit, nu s-a sinucis niciunul dintre milioanele de membri ai corpurilor de „voluntari”, de „Căști de oțel”, de S.A., de S.S., din pricina Tratatului de la Versailles. Dacă s-ar fi sinucis unul - unul singur din pricina Tratatului de la Versailles - fiecare oraș, fiecare sat din Germania ar fi trebuit să ridice câte o statuie acestui martir național al Tratatului de la Versailles.

Totuși, după semnarea Tratatului de la Versailles s-au înregistrat 224.900 de „sinucideri”.

Cine au fost „sinucigașii”?

Comuniștii și evreii.

De ce s-au „sinucis” acești „sinucigași”?

Am văzut de ce. Pentru că numai

comuniștii și evreii sunt de vină că germanii au plecat la război fără păr blond și fără ochi albaștri – adică complet dezarmați – și numai ei sunt de vină că Germania a ajuns la Tratatul de la Versailles.

Hitler avea, deci, dreptate: din 1919 până în 1933 s-au „sinucis” 224.900 de germani, *din pricina* Tratatului de la Versailles.

Dar paralel cu acțiunea de suprimare a comuniștilor și evreilor, Hitler și locotenenții lui au lucrat și pe alte căi la reintegrarea poporului german în coafura lui blondă și în ochii lui teutoni de cea mai ariană albăstrime, așa cum erau, la origine, pe vremea când se antrenau pentru dominația lumii, pe malurile fluviului Exus.

Cum s-a instalat la putere, guvernul

nazist a instituit așa-numita „lege de protecție a sângelui german”, prin care se stabilea ca fiind „crimă împotriva sângelui german” orice legături sexuale între arieni și evrei. De asemenea, guvernul a dat ordin să se cerceteze cu severitate originea rasială a fiecărui german și să fie scoși din viața publică

— Eventual să fie scoși, pur și simplu, din viață – toți cei care nu vor putea dovedi că au avut o bunică ariană bine-bine verificată. Legea aceasta a pus în încurcătură pe foarte mulți membri ai partidului hitlerist care au început o adevărată goană după o bunică ariană. Vânătoarea de bunici ariene a iscat, în toată lumea, o literatură pe cât de tragică, pe atât de umoristică. Un ziar parizian publica

următorul rezultat al unei anchete internaționale cu privire la tipul de femeie cel mai căutat în diferite țări europene:

Marea Britanie: O fată sportivă. Vârsta 20 de ani.

Franța: O femeie de lume. Vârsta 30 ani.

Germania: O bunică ariană. Indiferent vârsta.

În primăvara anului 1933, unul din „savanții” lui Hitler, un oarecare Horsleben, într-o lucrare despre problema căsătoriei, cerea ca în Germania chemată la viață nouă, să se revină la principiul lui „jus primae noctis”, pe baza căruia stăpânul era în dreptul lui – drept respectat, cu atâta sfințenie, în evul mediu – de a petrece el, și *nil soțul legal*, prima noapte, cu oricare fată căsătorită pe moșia lui. În lucrarea sa,

Horsleben cerea ca prima noapte să aparțină conducătorului hitlerist al orașului în care are loc cununia, iar la

Berlin, lui Goering, lui Goebbels și statului lor major.

Nu știm dacă Horsleben era conducătorul vreunui oraș, dar, după stăruința lui, se pare că, în tot cazul, era bun prieten cu un asemenea conducător, așa că putea să tragă nădejdea că-i va pica și lui ceva.

Cât despre principiul lui „j^{us} primae noctis”, în sine, sub regimul lui Hitler, conducătorii hitleriști și-au extins acest drept nu numai la mirese, ci și la miri.

În aceeași perioadă, camera de comerț din Wuppertal ceru să se revină la cozile lungi, care să fie obligatorii pentru toate

fetele germane. Această duioasă revenire la romantica imagine a gretchenelor medievale era întemeiată pe criza prin care treceau industriile de panglici. Din primele zile ale lui februarie 1933, 970 de școli au plecardat afișe prin care proclamau părul lung ca un mijloc de regenerare a rasei fabricanților de panglici de origine ariană.

Din aceleași motive de patriotism rasial, un grup de frizeri național-socialiști au cerut ca toți germanii de sex masculin să revină la barbă. Se pare că aici era vorba de o criză a industriei de piepteni.

La Leipzig, o grupă specială a asociației pentru creșterea câinilor foxterieri a ținut, în pivnițele berăriei Auerbach, o adunare generală extraordinară. Scopul adunării? Alegerea unui Führer al câinilor. După lungi

dezbateri, Führerul a fost ales

— Zicea știrea - în persoana unui „veteran al mișcării kinologice”, hînger expert în prinderea câinilor. Probabil a câinilor care nu aderă la ideologia național-socialistă.

În legătură cu noile metode național-socialiste, guvernul lui Hitler a reintrodus, tot în scopul regenerării poporului german, un nou sistem de executare a celor osândiți la pedeapsa cu moartea: vechiul și bărbătescul obicei teuton al tăierii capului pe butuc, cu satârul. Ca dar de nuntă, Herman Goering a oferit tinerei sale soții, actrița Emma Soemering, în ziua cununiei, spectacolul masochist al primei experiențe. De la fereastra camerei lor nupțiale, Herman și Emma au putut vedea, cu ochii

liberi, cum, la câțiva pași de ei, în piață, erau decapitați doi tineri comuniști.

Un om de mare inițiativă, Friedrich Bernhard Marby, din Stuttgart, a scos o carte intitulată „Gimnastica rasială”. Mulți germani, care pe de o parte nu puteau să prezinte controlorilor rasiali ai lui Hitler o bunică ariană care să-i pună la adăpost de neplăceri, iar pe de alta se îndoiau că numai prin simplul fapt că strigă Heil Hitler și că jefuiesc o prăvălie neariană, vor redeveni, în mod spontan, blonzi și înalți – de ochi albaștri nu mai vorbim – s-au grăbit să cumpere cartea. În câteva săptămâni, „Gimnastica rasială” se epuiză. Autorul scoase o nouă ediție, însoțită de câteva scrisori de mulțumire din partea cititorilor. Iată una:

„R.K. Din B... (scrisoarea nr. 101, vârsta 33 de ani). De când fac „exerciții rasiale”, sângele meu s-a dezintoxicat și purificat în asemenea măsură, încât culoarea pământie a obrazului meu a sfârșit prin a dispărea și a făcut loc unei culori trandafirii normale. Precum v-am mai scris rândul trecut, am constatat, de asemenea, că, datorită exercițiilor ca* stale pe care le recomandați, părul soției mele devine din ce în ce mai blond, fără ca să fi folosit vreo vopsea...”

O altă afacere rasistă a fost descoperirea - sau născocirea - unui arbore genealogic conform cu exigențele „bunicii”. Ca exemplu, dăm acest anunț apărut, în vara lui 1936, în ziarul Westdeutscher Beobachter din Colonia:

„În vederea întemeierii unei „asociații a

obârșiei și a sângelui” persoanele cu numele de Rosskamp, Rosskampf, Rosskam, Rosscamp, și Rosscampf sunt rugate să-și dea adresele, precum și toate datele cu privire la nașterea, moartea și căsătoria străbunicilor și a părinților lor. Întrucât noi avem, de pe acum, cu privire la obârșie, o bogată documentare, care se urcă până la începutul secolului XVI. Vom răspunde la toate cererile de informații cu privire la acest subiect. A se adresa lui Hans Rosskamp, Colonia Apenroderstr. 19...”

Dar lista inițiativelor, care, toate, tindeau la regenerarea poporului german, numai în scirmbul unui mic comision pentru inițiator, este prea lungă spre a o putea reda aici. Credem, însă, că mai interesant decât toate aspectele acestea ale luptei

pentru dezintoxicarea sângelui german arian de otrava evreiască, este aspectul atitudinii lui Hitler chiar față de evrei.

Când Hitler vorbea în opoziție despre evrei – pe care evrei îi credea? Cităm, ca răspuns, această mărturisire a lui: „De altfel, evreii mi-au dat, în lupta mea, un concurs util. La începutul mișcării noastre, un anumit număr de evrei m-a sprijinit cu bani. N-aveam decât să ridic degetul cel mic, pentru ca toți să dea buzna la ușa mea”.

Prin urmare, Hitler a fost sprijinit cu bani de un anumit număr de evrei.

Că l-au sprijinit cu bani mulți, asta nu mai trebuia să ne-o spună. O organizație de milioane de mincinoși avea nevoie de multe parale. Care evrei, deci, l-au putut sprijini

pe Hitler cu parale, cu multe parale?

Evreii care *aveau* multe parale.

Lucrul acesta s-a petrecut în timpul opoziției.

Dar când a venit Hitler la putere, ce a făcut cu evreii?

Ce a făcut se știe: i-a închis în lagăre, i-a „sinucis”, i-a torturat și i-a pregătit pentru cuptoarele de mai târziu.

Dar pe care evrei i-a închis în lagăre, i-a „sinucis”, i-a torturat etc? Pe toți evreii?

Nul

Când Hitler a venit la putere, una din primele măsuri rasiale luate de el a fost aceea de a acorda titlul de „arian de onoare” – „arian *de onoare*”, nu simplu arian, ca oricare german arian – bancherului Mendelsohn, baronului

arheolog Oppenheim, lui von Weimberg, proprietarul unui grajd de curse, generalului de aviație Milch, prietenul intim al lui Goering, și altor evrei ca și ei, adică tuturor acestor evrei bogați, ca și altor evrei bogați ca și ei. Pe toți acești evrei, Hitler nici nu i-a băgat în lagăre, nici nu i-a „sinucis”, ci i-a trecut în rândurile germanilor de rasă ariană și de descendență nemijlocit teutonă.

Concluzia?

Concluzia este că dacă în teorie Hitler susținea că adevărații arieni teutoni trebuie să fie blonzi și înalți, în practică, Hitler recunoștea că adevărații arieni teutoni pot fi ceva mai puțin blonzi și ceva mai puțin înalți, dar să aibă ceva mai multe parale.

Așa a rezolvat Hitler și problema rasială.

VII

Primele realizări, pe plan intern, ale regimului național-socialist, n-au fost o surpriză pentru acei care cunoșteau rostul acestui aparat diversionist în politica de tragere pe sfoară a maselor germane. Surpriză - cel puțin pentru unii - a fost primul pas al lui Hitler în politica lui externă. Cât timp Hitler s-a găsit în opoziție, propaganda nazistă în politica externă se sprijinea pe textele cuprinse în „Mein Kampf” din care scotea zeci și zeci de variante pe o singură temă: războiul... revanșa... revanșa... războiul \. Y În chestiunea aceasta, intențiile lui Hitler erau enunțate în așa fel, încât să nu dea loc nici unei speranțe: cum va veni la putere se va pregăti de război și va face războiul, spre a

lua înapoi - cu dobândă - tot ce a pierdut Germania prin Tratatul de la Versailles.

„... Oricine trebuie să înțeleagă - spunea el în „Mein Kampf” - că recâștigarea teritoriilor pierdute nu se poate obține prin implorarea solemnă a bunului Dumnezeu sau prin speranțe pioase în Societatea Națiunilor, ci numai prin forța armelor.

Astăzi mă las condus numai de ideea că teritorii pierdute nu se recâștigă prin dibăcia de limbă a unor ascuțite boturi parlamentare, ci se recuceresc printr-o sabie ascuțită, adică prin luptă sângeroasă.

...Soarta popoarelor nu rezidă în respectul ori în simpatia reciprocă. Cine crede că poate încheia alianțe cu națiuni străine, pe baza mentalității progermane a bărbaților de stat a acestora, este ori un

măgar, ori un mincinos”.

Așa a vorbit Hitler în opoziție. Și pe același ton au vorbit în opoziție toți capitaliștii germani care-l comanditau.

„Noi – spunea marele industriaș Thyssen – avem nevoie de piețe și nu le putem căpăta pe calea tranzacțiilor. Singura cale este de a le cuceri cu ajutorul forței armate. Nu există loc decât pentru o singură industrie – industria germană. Toate celelalte nu-s decât simple fleacuri. Va fi un război necruțător: sau ei, sau noi”.

Dar n-a trecut nicio săptămână de când se aflau naziștii la putere și iată-l pe Hitler că vine în Reichstag să țină o cuvântare într-un spirit cu totul opus.

„... Nu avem o dorință mai aprinsă – zicea el

— Decât de a contribui ca rănilor războiului și ale Tratatului de la Versailles să se vindece definitiv. Germania nu vrea să meargă pe alt drum, decât pe acela recunoscut ca îndreptățit prin acest Tratat. Guvernul german dorește să se explice în mod pașnic cu celelalte națiuni asupra tuturor chestiunilor grele. El știe că orice acțiune militară în Europa, chiar dacă ar reuși complet, măsurată după sacrificiile pe care le-ar cere, n-ar fi în proporție cu câștigul...

...În numele guvernului național și al întregii revoluții naționale, declar că se întem însuflețiți de aceleași păreri și sentimente pentru necesitățile de viață ale celorlalte popoare. Noi respectăm drepturile naționale ale celorlalte popoare

și dorim din fundul inimii să trăim cu ele în pace și prietenie.

...Germania ar fi gata să-și dizolve toată organizația militară și să distrugă micul rest de arme ce i-a mai rămas, dacă națiunile vecine ar face același lucru

Germania este oricând gata să renunțe la arme defensive, dacă restul lumii ar face la fel. Germania este gata să se ralieze oricărui pact de neagresiune, căci Germania nu se gândește să atace, ci numai la siguranța ei.

...în loc să predicăm ideea distrugerii, trebuie să ne gândim cum s-ar putea stabili o nouă ordine în relațiile internaționale, politice și economice, care să țină cont de necesitatea de existență a fiecărui popor”.

Unde era acel Hitler care amenința

omenirea că, de îndată ce va veni la putere, va rupe Tratatul de la Versailles, spre a reda Germaniei puterea ei militară? Unde era acel Hitler care abia ieri răcnea că va folosi această putere militară spre a reda Reichului deplina lui suveranitate, pe toate teritoriile care i-au fost luate prin Tratatul de la Versailles? Unde era Hitler care făgăduia, cui voia să-l asculte, că pe lângă teritoriile pierdute va reintegra și alte 16 milioane de germani, care trăiesc dincolo de granițele germane? Unde era, în sfârșit, Hitler care vorbea de o Europă germanizată care va trebui să cuprindă în curând - prin ce mijloace, asta era treaba savanților național-socialiști - 300 milioane de germani, și nu 60 milioane câți numără astăzi?

Acel Hitler a dispărut! Acum apărea în fața lumii un nou Hitler, care vorbea o nouă limbă, cu totul alta decât cea de ieri!

O nouă limbă! Un nou Hitler! Nu mai era același războinic Hitler de ieri care zbiera că teritoriile pierdute nu pot fi recâștigate decât prin „forța armelor!”. Azi, răspunderea grea a puterii a făcut din Hitler un om blând, cuminte, mărinimos, care „vrea să se explice pașnic cu celelalte națiuni”, numai

„Pașnic”, deoarece știe că sacrificiile cerute de un război ar fi mult mai mari decât „câștigul”. Hitlerul de ieri, – care urla că oricine pretinde că Germania poate fi reîntregită „prin implorarea solemnă a bunului dumnezeu”, sau „prin speranțe pioase în Liga Națiunilor”, sau „prin dibăcia

de limbă a unor ascuțite boturi parlamentare” și nu printr-o „sabie ascuțită” și printr-o „luptă sângeroasă”, acela „este ori un măgar ori un mincinos” – a dispărut. Locul unui asemenea Hitler l-a luat un alt Hitler care dorește „din fundul inimii” să trăiască „în pace și prietenie” cu „celelalte popoare”, un nou Hitler care este potrivnic „ideii de distrugere” și aspiră la o „nouă ordine în relațiile internaționale, politice și economice, care să țină cont de necesitățile de existență ale fiecărui popor” deoarece „respectă drepturile naționale ale celorlalte popoare”!

Dar, mai senzațional decât toate, era pasajul din discurs cu privire la Franța. În „Mein Kampf”-ul său, Hitler afirma că Franța este cu mult mai mult decât oricare

altă țară „dușmanul cel mai de temut” al Germaniei, „dușmanul de moarte” al Germaniei. Și tot în „Mein Kampf”, Hitler scria despre un eventual pact între Franța, Anglia, Italia și Germania că:

„O apropiere de Anglia și de Italia nu poate atrage un pericol de război. Iar singura putere care ar putea fi contra alianței, Franța, n-ar fi în stare să-l provoace. Dar, prin aceasta, pactul ar da Germaniei posibilitatea să-și facă, în liniște, acele pregătiri, care, în cadrul unei astfel de coaliții, ar trebui, în orice caz, făcute pentru a ne răfui ei Franța”.

În opoziție, deci, Hitler vedea într-un pact de înțelegere între Germania, Anglia, Italia și Franța, un procedeu cum nici nu se poate mai potrivit spre a camufla pregătirile

militare ale Germaniei pentru o răfuială cu Franța.

Acum, însă, când se găsea la putere, Hitler vedea un astfel de pact nu ca un mijloc de război, ci ca unul de pace.

„Salut - spunea el în discursul din Reichstag - planul departe văzător al șefului statului italian, ca printr-un pact special să se stabilească relații de încredere și colaborare între cele patru mari puteri: Anglia, Franța, Italia și Germania. Guvernul german se raliază, dintr-o convingere adâncă, la părerea lui Mussolini că prin aceasta se poate face o punte spre o înțelegere ușoară și durabilă”.

A fost, prin urmare, pe de-a întregul mulțumitor acest discurs al lui Hitler. De aceea și mare a fost satisfacția presei

burgheze a țărilor capitaliste care era unanimă în a trage concluzia că Führerul, conștient de marea răspundere care apasă pe umerii lui, ca șef al guvernului german, își dă seama că este în propriul său interes să nu caute pricină democrațiilor apusene, care în niciun caz nu-i vor răul. Ba, ziarul englez Daily Mail și-a împins entuziasmul atât de departe, încât, în comentariul acestui discurs, își exprima speranța că *„Germania își va îndrepta energiile și capacitățile de organizare înspre Rusia bolșevică”*.

Numai *„înspre Rusia bolșevică”*.

Oricine și-ar fi îndreptat tunurile. Înspre Rusia bolșevică”, ar fi fost binevenit în rândurile inonopoliștilor anglo-americieni. În toamna lui 1931, când armata japoneză a

năvălit în Manciuria, imperialiștii englezi – care nu puteau privi cu ochi buni o cotropire militară a Asiei de către niște adversari economici, oricum, atât de primejdioși ca fabricanții japonezi – n-au reacționat, totuși, nici măcar printr-un simplu protest diplomatic: știau că Manciuria va fi transformată de ocupanți, într-o bază de război antisovietică. În 1933, ministrul de război al Japoniei, generalul Araki a declarat guvernatorilor Manciuriei:

„Japonia va trebui, în mod inevitabil, să se găsească într-un conflict cu Uniunea Sovietică. De aceea, Japonia trebuie să-și asigure pe calea cuceririi militare, teritoriile regiunilor Primorie, Transbaical și Siberia”.

Căpeteniile monopoliste engleze, care-și puneau mari speranțe într-un război japo-

sovietic, din care se pregăteau să tragă nu numai foloase economice, dar și politice, arătau, fără nicio reticență, prin presa lor, că vor fi totdeauna de acord cu un atac al Japoniei împotriva Uniunii Sovietice.

Aceleași gânduri își exprimau, cu aceeași lipsă de discreție, și monopolistii americani care, după ocuparea Manciuriei, formulară față de Japonia o singură pretenție: ca la pradă să fie luați și ei ca părtași.

Așadar, discursul lui Hitler – care ilumina cu o puternică flacără de optimism orizonturile politico-negustorești ale imperialiștilor anglo-americani

— Întâmpină o justă și însuflețită înțelegere din partea presei apusene de mare tiraj. Peste câteva săptămâni, însă, în

aprilie 1933, Goering veni la Roma, să-l vadă pe Mussolini – campionul politicii de revizuire a Tratatului de la Versailles, care cerea, pe atunci, Franței, mână liberă în Iugoslavia, Balcani și nordul Africii – și declară: „*Revizionismul e în marș, și fortăreața fragilă a unui protocol nu-l va putea opri*”. Dictatorii nu aveau numai idei războinice, dar și o terminologie adecvată.

Pe atunci. Anglia era condusă de un guvern laburist prezidat de fostul învățător Ramsay MacDonald. Acest MacDonald va rămâne în istoria politică a Angliei atât prin dezinvoltura cu oare a trădat interesele clasei muncitoare, cât și prin impetuoasa lui abilitate, cu care și-a croit drum spre Camera lorzilor, unde simțea că este adevărata lui chemare. Cucerit, pare-se, de

farmecele irezistibile ale personajelor fasciste care se afirmau tot mai gălăgios în politica europeană, începu și MacDonald să manifeste înclinații spre o politică autoritară.

Cea mai bună caracterizare a acestei evoluții spre dreapta a lui MacDonald, ne-o dă, încă din 1926, cunoscuta jurnalistă franceză Genevieve Tabouis în următoarea notație:

„Toată presa este alarmată de purtarea lui MacDonald. Față de noi se iau, la cererea lui, măsuri autoritare, începând cu înlăturarea noastră de la toate ședințele, afară de acelea care sunt numai „de formă”. Scandal în jurul unui nou. Incident: la o masă oferită de orașul Lausanne, delegatul unei mici puteri se plânge lui MacDonald că

află despre hotărârile celor mari numai pe calea presei. Premierul englez răspunde disprețuitor că „supușii unor țări de mai puțin de 10 milioane de locuitori nu pot fi băgați în seamă, ei nefiind decât „indigeni”¹”.

Și acest MacDonald - fidel tendinței unor anumite cercuri din apus de a satisface pe dictatorii fasciști, spre a-i putea împinge spre răsărit - drept replică la cele spuse de Goering, declară că este de acord cu politica de revizuire a tratatelor. Au trebuit să intervină - fie jenați, fie revoltați - alți conducători ai partidului laburist, pentru ca MacDonald să-și rectifice declarația în sensul că nu s-a referit la revizuirea clauzelor teritoriale cuprinse în tratate, ci numai la revizuirea clauzelor militare.

Vrând s-o dreagă, mai rău a stricat-o. Acceptând principiul revizuirii clauzelor militare, MacDonald dădea o primă de încurajare revanșarzilor germani...

Numai că această nouă declarație a lui MacDonald nu prea putea duce la modificări serioase în situații de fapt, deoarece revanșarzii germani n-au așteptat acest consimțământ oficial spre a purcede la reînarmare, ci începuseră - precum am arătat

— Încă din momentul semnării Tratatului de la Versailles, să calce clauzele militare, pe baza unor încurajări neoficiale, dar la fel de substanțiale. Declarațiile lui MacDonald veneau în momentul când se discuta la Liga Națiunilor problema dezarmării, de către o nouă comisie. A câta

comisie, ar fi greu de precizat, pentru că, de șapte ani, din 18 mai 1926, de când a început a fi trecută pe lista preocupărilor Ligii, se părea că dezarmarea este o problemă care trebuie pusă totdeauna pe ordinea de zi, trebuie dezbătută totdeauna aprig și trebuie respinsă totdeauna de către aceleași forțe monopoliste anglo-franco-americeane, vital interesate în industria armamentelor.

Mai îndârjite, însă, decât totdeauna, în refuzul lor de a lua dezarmarea în serios, s-au arătat fabricile de tunuri și avioane, prin reprezentanții lor din diplomația capitalistă, în ședința din 6 februarie 1933, după instaurarea regimului nazist în Germania, când reprezentantul Uniunii Sovietice a propus, în fața comisiei generale pentru

dezarmare, să se adopte o declarație de definire a agresiunii și a agresorului. O măsură care să-l silească pe agresor să deschidă bine ochii înainte de a încerca să atace un alt stat, deoarece va avea împotriva lui toate statele incluse în ligă – deci o măsură care ar împiedica dezlănțuirea unor războaie de agresiune – nu putea decât să compromită interesele fabricilor de tunuri și avioane care se îngrașă totdeauna din războaie de agresiune. În consecință, fabricile apusene de armament respinseră propunerea Uniunii Sovietice.

În schimb, aceleași fabrici încheiară, în 1933, cu Hitler, noul stăpân al Germaniei și cu Mussolini – dictatorul Italiei – un „pact de înțelegere și colaborare”, între Franța,

Anglia, Italia și Germania. Scopurile acestui pact erau mărturisite prin însăși componența acestui cerc de pactizanți. Alianța între două țări ca Franța și Anglia, care vorbeau, în numele democrației cu cele două dictaturi fasciste, care nu mai știau în ce termeni să insulte și să amenințe tot ce aducea cât de cât a democrație, era numai aparent paradoxală. În fond, era foarte firească, dacă ținem seama de faptul că semnatarii pactului: francezi, englezi, italieni sau germani, toți reprezentau cartelurile și monopolurile care, indiferent dacă-și aveau sediile centrale la Londra sau arerl-n> la Roma sau la Paris, lucrau mână în mână și apărau beneficii și scopuri comune.

Încurajată, Germania nazistă cerea, pe

un ton din ce în ce mai ridicat, egalitatea de drepturi. Egalitatea de drepturi însemna dreptul Germaniei de a se reînarma - ceea ce era totuna cu dreptul Germaniei de a se reînarma fără niciun control, deci fără nicio limită. În conversațiile particulare cu reprezentanții Franței și Angliei, delegația germană la Liga Națiunilor pune problema mult mai limpede: ea cerea dreptul de a dispune de prototipul tuturor armelor noi.

Anumite cercuri politice engleze, consecvente cu atitudinea lor de încurajare a fascismului, se arătară dispuse, încă din 1933, să stea de vorbă cu Germania asupra egalității de drepturi. Dar lumea politică franceză fu aproape unanimă în refuzul ei de a acorda Germaniei această egalitate. Dacă unii dintre conducătorii politici

francezi erau de acord ca Germania să fie împinsă spre răsărit, conducătorii politici francezi - de stânga ori de dreapta

— Erau, în anul 1933, cu toții, de acord că Franța nu trebuie să aibă la granițele ei o Germanie reînarmată.

Fie că argumentele Franței mai erau pe atunci încă destul de tari, fie că pronaziștii englezi mai șovăiau încă în atitudinea lor față de Hitler, fapt e că Franța a izbutit să convingă Anglia ca amândouă împreună să se opună pretențiilor lui Hitler și să ceară restabilirea controlului militar în Germania. Astfel, la 28 septembrie 1933, Paul Boncour, reprezentantul Franței în Liga Națiunilor, informă, în numele Franței și Angliei, pe von Neurath, ministrul de externe al naziștilor că, înainte de a i se acorda

egalitatea de drepturi, „*Germania trebuie să se supună unei perioade de încercare*”. Dacă controlul se va arăta eficace – adică, dacă se va dovedi că Germania nu se reînarmează pe ascuns

— Atunci se va putea discuta și problema egalității de drepturi. Iar peste două săptămâni, la 12 octombrie, Sir John Simon, ministrul de externe al Angliei, puse în vedere delegatului german din Liga Națiunilor că Germania trebuie să dea propunerii franco-engleze de restabilire a controlului militar un răspuns „*grabnic și definitiv*”.

Două zile mai târziu, la 14 octombrie, Henderson, președintele comisiei de dezarmare din Liga Națiunilor, primește telegrafic răspunsul „*grabnic și definitiv*” al

lui Hitler: *Germania se retrage din Liga Națiunilor.*

Era primul act de șantaj în politica externă a lui Hitler. Hitler știa ceea ce știa toată lumea: că Anglia are o mare slăbiciune pentru Liga Națiunilor. Creată de ea, dirijată de ea, folosită de ea, Anglia iubea Liga Națiunilor mai mult decât toți. Este adevărat că această Anglie uita, mai mult decât oricare alta, să-și achite cotizațiile la Ligă. În 1933, ea datora instituției de pe malul lacului Lemman două milioane și jumătate franci aur. După ea veneau, în ordinea intensității amorului, Japonia – cu o datorie de două milioane – și Germania cu un milion trei sute de mii. Dar dragostea n-are nicio legătură cu banii. Cel puțin așa vedea lucrurile Anglia, care ținea

la Ligă ca la ochii din cap. De aceea, orice defecțiune în rândurile membrilor Ligii o îngrijora. Cu atât mai mult putea s-o îngrijoreze o defecțiune din partea unui stat ca Germania nazistă, căreia îi era rezervat un rol atât de important în politica anglo-europeană.

Care era, deci, calculul lui Hitler?

Față de hotărârea naziștilor de a nu mai veni la Geneva, Anglia, nu numai că va renunța la intenția de a reintroduce controlul militar în Germania, dar va fi gata și la alte concesii, numai să vadă Germania din nou membră a Ligii.

S-a înșelat Hitler ori nu s-a înșelat?

Asta se va vedea mai târziu.

Fapt e că Hitler, eliberat de disciplina – fie chiar formală – la care-i obliga calitatea

de membru al Ligii, își inaugura, prin telegrama din 14 octombrie 1933, politica internațională. Era acea politică internațională a ușilor trântite, a amenințărilor și a pistolului – atât de fidel imitată după dinamica politică internațională a lui Mussolini – pe cale de a fi, la rândul ei. Imitată de către toți aventurierii politici din țările capitaliste de dincoace și de dincolo de Oceanul Atlantic unde, în anii 1933 – 1934, fascismul începuse a depăși faza diletantismului.

În Franța, organizații fasciste ca, „Action Française” (Acțiunea Franceză), „Croix de feu” (Crucile de foc), „Solidante Française” (Solidaritatea Franceză) etc., deveneau tot mai gălăgioase. Sprijiniți de cunoscuți financiari și politicieni ca Taittinger sau

Coty și de înalți funcționari din poliția franceză în frunte cu însuși prefectul de poliție Chiappe, fasciștii francezi izbutiseră să-și asigure mari stocuri de arme și muniții și să-și organizeze trupe de asalt, eu care-și propuneau să cucerească puterea, spre a putea institui un regim totalitar după modelul nazist.

În Anglia, de asemenea, fascismul nu se arătă mai discret.

Era după alegerile din 1933, perioadă în care pătura aristocratică fusese bântuită de o gravă epidemie democratică. Ziarele engleze povesteau cum lorzii, în lupta lor pentru voturi, se duceau singuri ori însoțiți de doamnele lor, în cartierele muncitorești, pe care le vedeau atunci pentru întâia oară. Un ziar publica un instantaneu în care

cititorii îl puteau vedea pe sir Austen Chamberlain, fost ministru de externe în precedentul guvern conservator, cum stătea, cu mânecile suflecate până-n cot, în mijlocul câtorva femei nevoiașe și spăla, cu multă convingere, rufele bărbaților lor. În cursul acestor alegeri și-au pus candidatura și fasciștii de sub conducerea fostului deputat Mosley. Dar atât Mosley cât și oamenii lui erau, în 1933, atât de puțin cunoscuți, încât nu cuceriră nici măcar un singur mandat. Totuși, peste un an, Mosley se putea lăuda că partidul lui număra 500.000 de membri. Cifra, dacă era oarecum exagerată, nu era departe de adevăr. Cum a putut face Mosley un asemenea salt?

Datorită dinamicului spirit politic al

unuia din lorzii aceia care, în cursul campaniei electorale din 1933, spălaseră rufele muncitorilor din mine ori țesătorii. Îl chema Rotbermere. Și acest Rothermere era un dușman feroce și de neîmpăcat al Uniunii Sovietice, un mare amic al dictaturilor fasciste și un necondiționat sprijinitor al tendințelor revizioniste ale regimului fascist din Ungaria, de sub conducerea lui Horthy. În 1934, Rothermere, proprietarul unui mare trust de ziare, luă asupra-și sarcina de a promova mișcarea fascistă engleză. Într-adevăr, în urma unui lung și foarte elogios articol la adresa lui Mosley, partidul fascist englez săltă deodată, mulțumită subvențiilor burgheziei mari și mijlocii și adeziunii unei părți din mica burghezie.

Fascismul englez, însă, n-a putut prinde în Anglia pentru că avea locul ocupat de democrația engleză. Pentru fascismul englez, democrația engleză era un concurent imbatabil. Astfel că, dacă mișcarea fascistă a existat și mai există în Anglia, aceasta se poate atribui numai largului spirit de toleranță al democrației engleze, care își zice că e bine ca lumea să vadă că democrații englezi nu sunt chiar atât de conservatori pe cât se spune; că sunt și ei de acord că poporul englez nu mai poate fi condus cu mijloace vechi și că au și ei înțelegere pentru formele noi ale progresului și civilizației, cum ar fi, de pildă, mișcarea fascistă.

Dar un aspect deosebit de interesant al procesului de înflorire a fascismului sub un

regim democratic, îl prezentau Statele Unite, unde. În 1934, în afară de Ku-Klux-Klanul rasist, constituit încă de pe la mijlocul secolului trecut, după războiul de secesiune care a dus la dezrobirea formală a negrilor, existau zeci de organizații fascisto-rasiste. Un centru principal fascist se afla la Los Angeles, unde mișcarea era condusă atât de fățiș de către agenții lui Hitler, încât comisia pentru cercetarea activităților antiamericane – care funcționa de pe atunci – se văzu silită să convoace, spre anchetare, pe viceconsulul Germaniei. Acesta, însă, refuză să răspundă invitației, pe motiv că n-are voie s-o facă fără consimțământul ambasadei germane din Washington.

În acel an se petrecu în Statele Unite un

incident foarte semnificativ pentru evoluția fascismului american. În primăvara anului 1934, primarul orașului Chicago – oare era centrul gangsterismului american – declara că s-a isprăvit cu gangsterii. Jack Diamond, care deținuse, pe anul titlul de „dușmanul public nr. 1” al Statelor

Unite, fusese împușcat, iar Al. Capone, celălalt titan al crimei, fusese arestat și condamnat, pentru că nu era la curent cu plata impozitelor.

Dar, numai după câteva zile de la declarația atât de optimistă a primarului din Chicago, apăru pe cerul american un nou „dușman public nr. 1”: Dillinger. Numai în câteva luni, acest Dillinger își garnisi dosarul cu un șir de isprăvi care-i asigurau câteva condamnări la moarte și mai multe

sute de ani pușcărie. După ce-și croi drumul, presărând gloanțe în dreapta și în stânga, spre casele de fier ale băncilor principale din statele Indiana, Michigan și Wisconsin, Dillinger, trădat de o femeie, fu împușcat în stradă de către oamenii poliției. Vestea făcu în public o senzație enormă. Redăm aci o telegramă cu data de 23 iulie 1934, al cărei conținut n-are nevoie de niciun fel de comentariu:

„Îndată după împușcarea lui Dillinger – mii de oameni s-au strâns la locul unde a căzut faimosul gangster. S-a dat o adevărată luptă între cei care se înghesuiau pentru a-și muia batistele în sângele curs pe pavaj și care voiau să păstreze astfel amintire a celui mai mare gangster din ultimii ani”.

Dar moartea, dacă a închis dosarul penal

al lui Dillinger, i-a deschis, în schimb, dosarul politic. Câteva zile după ce dușmanul nr. 1 a fost împușcat, ziarul New York Post își informa cititorii că John Dillinger era înscris în partidul național-socialist, secția americană, cu nr. 1684, și că aderase la această organizație încă din 16 mai 1933. Carnetul de membru al lui Dillinger era semnat de Hans Strauss, secretarul secției naziste din Detroit, unde se află uzinele Ford. La 22 iunie 1933, când Dillinger începuse a opera ca spărgător și asasin, șeful secției naziste din Detroit îi dădu e foarte călduroasă scrisoare de recomandatie către doctorul Gyssling, führer al organizației naziste din Statele Unite. În urma acestei recomandatii, Dillinger avu mai multe întrevederi cu

Gyssling. Cea dintâi a avut loc la „Reichsalle” din North Aohland Avenue, orașul Chicago. Se pare că, în cursul conversațiilor, Gyssling și Dillinger nu și-au pierdut vremea în zadar – dacă ținem seama de numărul de jafuri și crime făptuite de Dillinger *după* aceea.

*

—

Hitler, precum am arătat, s-a retras din Liga Națiunilor în ziua de 14 octombrie 1933.

Peste două luni și ceva, în 31 decembrie 1933, I.G. Duca, președintele guvernului român național-liberal, era asasinat de legionari.

I.G. Duca n-a fost un democrat sau – în cazul cel mai bun – avea atâta înțelegere

pentru democrație cât putea să aibă un fiu al partidului național-liberal pe care-l reprezenta. Așadar, I.G. Duca n-a putut fi un adversar al fascismului. Dimpotrivă! Dacă a cultivat cineva fascismul – cu mult înainte de a se fi introdus acest cuvânt în terminologia politicii diversioniste – acela a fost partidul național-liberal. Așa că fascismul era foarte aproape de inima liberalilor, câtă vreme el servea interesele lor și nu interesele – altora. Altminteri, liberalii erau „antifasciști”, adică împotriva fascismului *altora*. De aceea, când văzură că, sub ochii lor, în țara lor, partidul național-țărănist speculează fascismul cu vădite intenții de concurență, național-liberalii puseră îndată mâna pe briceag, cu toate că național-țărăniștii se jurară pe toți

sfinții că sunt și ei la fel de buni români ca și fiii lui Ion Brătianu de la Brătieni.

Dar dacă partidul brătienist era atât de neînduplecat cu niște frați români ca național-țărăniștii, cu atât mai mare a fost ura stârnită în sufletul lui de o concurență străină: fascismul hitlerist germaji, care încerca să pună mâna pe frânele politicii românești prin partidul legionar „Totul pentru țară”, care-și primea directivele de la Berlin. Aceasta, liberalii nu puteau tolera. Și-ar fi călcat în picioare rațiunea lor de a fi, care se alimenta din nobilul, tradiționalul și exclusivistul principiu al lui „*prin noi înșine*”.

— Bineînțeles, nu „prin noi înșine, milioane de oameni ai muncit care constituie poporul român”, ci „prin noi

înșine, național-liberalii lui Ion Brătjanu de la Brătieni”.

Așadar, când Hitler, cu indiscreția lui de bădăran, începu să-și întindă ghearele înspre România, desigur că toți liberalii s-au ridicat ca unul să sune alarma: țara este în primejdie – adică partidul liberal este în primejdie. Teama aceasta de a fi înlăturați definitiv de la putere, deci, i-a îndemnat pe liberali să ia o poziție net antilegionară, ceea ce era tot una cu o poziție net antihitleristă. Dar, în 1933, mai era cineva în țară net antilegionar: regele Carol al II-lea. Pentru că și regele Carol al II-lea era un dușman înverșunat al oricărui amestec străin în câmpul lui de afaceri. În aceeași perioadă, însă, și din aceleași motive, Carol, al II-lea era și un dușman al liberalilor,

căroră nu le ierta exact ceea ce ei nu-i iertau lui: concurența în afaceri și, mai ales, prea marea lui lipsă de scrupule în concurență. Din pricina acestui spirit de concurență, Carol al II-lea a avut din partea liberalilor – în anii când încă n-a fost pe tron – atât de mari neplăceri, încât, în 1930, când s-a proclamat rege, una din principalele lui preocupări a fost să le-o plătească cu vârf și îndesat.

Totuși, perspectiva concurenței naziste începu să devină atât de amenințătoare în 1933, încât Carol al II-lea și liberalii semnară între ei un armistițiu, în virtutea căruia regele îi însărcina pe liberali să formeze guvernul, iar liberalii se obligau să dizolve partidul legionar „Totul pentru țară”. În toamna lui 1933, național-țărăni

știi lui Vaida, care era – precum se lăuda el – „nașul” legionarilor, fură înlăturați de la putere, iar în locul lor veni un guvern liberal prezidat de I.G. Duca. Guvernul liberal decretă dizolvarea partidului „Totul pentru țară” Hitler, care, în registrul lui de cuceriri în *spe*, trecuse la loc de frunte România, printre viitoarele colonii anexate imperiului german, reacționează prompt. Din ordinul lui, legionarii îl împușcă pe Duca.

✱

—

Ca și în România burgheză, drumul spre succes al fasciștilor a fost bătătorit în Austria chiar! e către cei care aveau și interesul și mijloacele să lupte împotriva lor: guvernele care s-au succedat din 1918, de la prăbușirea imperiului habsburgic, la

cârma republicii austriece. Ca și păturile conducătoare române, păturile conducătoare austriece vorbeau și ele, la fel cu puterile capitaliste apusene: dacă nu ne dați împrumuturi spre a putea reface economia țării, poporul, împins la mizerie, va cădea în brațele Moscovei. Și, tot ca și în România, guvernele burgheze austriece au folosit împrumuturile spre a-și întări aparatul de represiune împotriva mișcării muncitorești. Guvernele austriece – care, pentru a obține împrumuturi, au fluturat pe sub ochii bancherilor străini „primejdia roșie” – după ce au obținut aceste împrumuturi, au demonstrat aceluiași bancheri că restituirea sumelor primite nu poate fi garantată decât dacă orice tendință a muncitorimii de a-și reclama drepturile va

fi înăbușită. Cu ajutorul acestor comanditari străini și cu cel al exploatatorilor din țară în cap eu marii industriași și bancheri, luă ființă, pe lângă poliția de stat, o formațiune paramilitară, numită „Heimwehr” – „apărarea patriei”. Acest „Heimwehr”, perfect în a mai, avea sarcina de auxiliar al poliției în acțiunea de terorizare a muncitorimii.

Pe de altă parte, ca și în România, burghezia austriacă – în orice caz o bună parte din ea – voia să-și păstreze independența în afaceri, așa că respingea cu hotărâre toate propunerile ce i se făceau cu privire la Anschluss – adică la o alipire, propriu-zis o anexare, a Austriei la Germania. Împotriva acestui Anschluss era și muncitorimea, evident din alte motive.

Muncitorimea austriacă nu putea admite Anschlussul, mai întâi pentru că voia ca Austria să-și păstreze independența națională, iar din 1933, pentru că, prin alipire, Austria ar fi căpătat un nou stăpân: pe însuși Hitler.

În acest timp, însă, nu dormeau nici organizațiile național-socialiste austriece, favorabile Anschlussului. Plătiți de Hitler, naziștii austrieci duceau în Austria agitația pentru alipire, după metoda strict hitleristă: demonstrații, amenințări, atentate.

La începutul anului 1934, situația se prezenta, în Austria, așadar, în felul următor: de o parte, clasa muncitoare care opunea Anschlussului un *nu!* – din 1933 cu atât mai categoric cu cât se accentuau stăruințele, unele de natură diplomatică,

altele de natură teroristă ale naziștilor. De cealaltă parte, grupările naziste care duceau o campanie la fel de acerbă atât împotriva guvernului care se împotriva Anschlussului, cât și împotriva muncitorimii, care – pe lângă cusurul că era muncitorime – se declara și ea împotriva Anschlussului. Iar la mijloc, guvernul, care era și împotriva Anschlussului și împotriva naziștilor care cereau Anschlussul acesta și împotriva muncitorimii, deși muncitorimea, puternic reprezentată în parlament, era singura clasă care putea să-i dea un sprijin eficace în acțiunea de apărare a independenței Austriei.

În felul acesta, din 1934, guvernul austriac – ca și guvernul român din 1933, de sub președinția lui Duca – ducea lupta pe

două fronturi interne: unul împotriva muncitorilor și al doilea împotriva agenților lui Hitler.

Șef al guvernului austriac era, în acei ani, Dollfuss. Pentru statura lui liliputană – despre care se spunea în glumă că ar putea fi măsurată cu milimetrul – și pentru politica lui reacționară – oare aducea mult cu politica absolutistă al lui Metternich – vestit abil om de stat austriac, în urmă cu 150 de ani – Dollfuss era poreclit Milimetternich. Venit la putere în 1932, Dollfuss porni lupta împotriva hitleriștilor austrieци.

Pe ce se sprijinea micul Dollfuss în acțiunea lui?

Pe asigurările lui Mussolini că Italia fascistă va fi totdeauna alături de o Austrie independentă. Pe atunci, asigurările lui

Mussolini erau sincere. Mussolini era și el un dușman al Anschlussului, întrucât nu-l prea putea încânta ideea de a avea ca vecin statul german, stat atât de agresiv și atât de puternic, care ar deveni mult mai agresiv și mai puternic prin anexarea Austriei.

Dar, tot sub influența lui Mussolini, Dollfuss porni o luptă la fel de energică împotriva muncitorimii, a cărei acțiune împotriva Anschlussului luase un caracter de insurecție armată. Opera reacționară a lui Dollfuss fu încununată, în februarie 1934, printr-un masacru, oare era o reeditare - în stil mult mai mare - a masacrului făptuit exact cu un an mai înainte, în februarie 1933, la noi, de către guvernul național-țărănist, printre muncitorii de la atelierele Grivița. Folosind

drept pretext greva generală declarată de muncitorii austrieci la 28 februarie

Milimetterniehl austriac trase cu tunul în cartierele muncitorești vieneze și culcă la pământ câteva mii de muncitori, laolaltă cu femeile și copiii lor. Muncitorii, baricadați în cartierele lor, au rezistat câteva zile atacului, dar, în cele din urmă, au fost copleșiți de armată, poliție și Heimwehr.

Dar dacă bilanțul acestor zile sângeroase a fost dezastruos pentru muncitorime, el a fost la fel de dezastruos și pentru dușmanul ei de moarte, Dollfuss. Milimetricul cancelar al Austriei credea că, prin dizolvarea organizațiilor muncitorești, își va putea întări poziția lui dictatorială și va avea astfel mâinile libere spre a putea face față mai bine presiunilor Berlinului.

Dar Berlinul avea despre masacru o viziune contrarie - care era și cea justă: înlăturând pe muncitori, singurii care-l puteau ajuta, loial, în acțiunea lui contra Anschlussului, Dollfuss și-a slăbit poziția în chip considerabil. De aceea, după represiune, crescură și presiunile lui Hitler. Exploziile, emisiile radiofonice clandestine, avarierea liniilor telefonice, accidentele de graniță, asasinatele începură să se producă, în avalanșă, în toată Austria.

Situația lui Dollfuss se agrava ceas de ceas. Poziția lui externă slăbea în aceeași măsură cu poziția internă. Încă din ianuarie 1934, înainte de măcelărirea muncitorilor vienezi, Dollfuss, exasperat de activitatea naziștilor austrieci, trimisese guvernului hitlerist, la Berlin, o notă prin care arăta că

dacă Germania nu încetează cu amestecul ei în treburile interne ale Austriei, Austria se va adresa Ligii Națiunilor. La nota aceasta, Dollfuss nu primise niciun răspuns. Faptul acesta nu-l putea mira prea mult pe Dollfuss, care știa că din partea lui Hitler se poate aștepta la orice surpriză. Spre marea lui stupefacție, însă, trebui să afle că Franța și Anglia au, în această problemă, o nouă atitudine.

Abia cu doi ani înainte, în 1932, Franța și Anglia înlesniră, sub garanția lor, Austriei, un împrumut - numit împrumutul de la Lausanne - de nouă milioane de lire sterline, cu condiția expresă ca, timp de 22 de ani, cât va duna până ce Austria își va fi achitat datoria, să nu fie vorba nici măcar de un Anschluss economic cu Germania.

Asupra importantei capitale a acestui împrumut pentru liniștea Europei erau înțeleși, în 1932, mulți oameni politici francezi. Cel mai cald apărător al cauzei austriece era Herriot, care, polemizând cu Flandin, unul din conducătorii de frunte ai reacțiunii franceze, îi spunea în ședința din 28 decembrie 1932 a Camerei

„Dacă s-ar constitui o Germanie așa cum a putut s-o cunoască lumea odinioară, sub forma, aş putea zice, a unei vaste elipse cu două focare, dintre care unul ar fi Berlinul și celălalt Viena, cine nu vede ce primejdie ar reprezenta ea pentru pace? În tot cazul, cine nu știe că acesta este visul, este ambiția, este intenția permanent afișată de pangermaniști?”

Totuși, acum, când Austria, sub

amenințarea unui Anschluss cu sila din partea lui Hitler, își manifesta intenția de a cere protecția Ligii Națiunilor, aceeași Franța și aceeași Anglie o sfătuiau să nu împingă lucrurile până la Liga Națiunilor.

Dar marea speranță a lui Dollfuss nu erau Anglia mi Franța, ci tot Mussolini. Numai că, între timp, și Mussolini începuse a-și modifica, întrucâtva, punctul lui de vedere.

*

—

Între timp, Mussolini avusese o întâlnire cu Hitler.

Era prima întâlnire între acești doi dictatori care se detestau reciproc, din tot sufletul. Acest moment politic avusese loc la 15 iunie 1934, La Veneția, într-o atmosferă

de răceală, de farsă, de suspiciune. Numai cu câteva zile înainte, la 9 iunie, revista universitară fascistă Libro e moschetto (Cartea și pușca), controlată direct de Mussolini, scria sub titlul „Franța sau Germania?” următoarele:

„Poporul infanteriștilor francezi, această eroică mulțime a combatanților, care s-a jertfit timp de 4 ani pentru Franța invadată de nebunia terorii teutonice, cunoaște adevărul... Italia a salvat Austria de idiotul vis german... Rasa germană care vrea să devie stăpână; rasa germană care a ajuns până la absurditatea de a considera fascismul ca o creație teutonică, nu ca o creație curat latină; rasa germană, apucată, se vede, de un sadism masochist, ar trebui să-și aducă aminte de anul fatal 1914 și de

toate câte a învățat, în decursul secolelor, de la Roma... Stupiditățile pangermanilor nu ne zăpăcesc. Niciodată nu vom alerga după Germania! Ea a voit războiul și a câpătat bătaie. E bătaia ei și ar face bine s-o păstreze. Ea trebuie să se mulțumească a păstra, între exagerata intransigență franceză și ridicolele pretenții naziste, ceea ce sănătoasa cugetare italiană îi oferă: nimic mai mult. Altminteri va fi fatal ca, cine a câpătat o dată bătaie, s-o mi-ai capete o dată”.

Este adevărat că Mussolini a încercat să mai însuflețească nițeluș atmosfera printr-un discurs rostit în piața San Marco, de față cu Hitler:

„Noi ne-am întâlnit pentru a încerca să risipim norii care întunecă orizontul vieții

politice europene... Fie zis încă o dată că o alternativă teribilă se pune conștiinței tuturor popoarelor Europei: sau vor găsi un minimum de unitate politică, de colaborare economică și de înțelegere morală, sau destinele Europei sunt iremediabil pecetluite. Noi, fasciștii italieni, noi poporul italian, înșelat de război și reînviat prin revoluția fascistă, putem vorbi astfel, pentru că am devenit un popor puternic. Pacea noastră este deci o pace bărbătească, deoarece pacea noastră lasă la o parte pe cei slabi și însoțește pe cei tari”.

Erau obișnuitele rodomontade ale lui Mussolini, căruia-i plăcea să amenințe. Dar, în iunie 1934, pe cine amenința Mussolini? După relațiile care existau, în epoca aceea, între cele două țări de dictatură fascistă,

erau toate motivele să se creadă că Mussolini îl amenința chiar pe oaspetele său, pe Führerul Hitler, despre chipul căruia spusese, nu de mult, că „*este o ofensă adusă tipului de om*”. Niciodată n-a fost Mussolini mai furios pe Hitler e. A în vara aceea, mai întâi din pricina informațiilor precise oare-i veneau din Germania că Röhm, comandantul trupelor de asalt ale lui Hitler, se pregătește să năvălească în Austria și apoi, din pricina amestecului, din ce în ce mai deschis și mai brutal, al lui Hitler, în treburile interne ale Austriei. Așadar, la 15 iunie când s-au întâlnit, Hitler și Mussolini mai stăteau pe poziții perfect conturate ca dușmănoase. Și au continuat să rămână dușmănoase încă destul timp și după aceea. Austria îi despărțea. În aprilie

după aproape un an de la întrevvedereea din Veneția, ziarul Prager Tageblatt scria:

„Autoritățile italiene au ordonat câteva pedepse severe împotriva național-socialiștilor. În Sterzing a fost arestat un oarecare Osterman și condamnat la un an închisoare, pentru că a strigat „Trăiască Hitler!”. Aceeași pedeapsă, pentru același delict, a primit-o un tânăr din Stilfes. În localitatea Pfunders, 8 tineri au fost condamnați la 1 – 2 ani. De asemenea, alți 6 la Lana. Austriecii Demar și Karl Regatschnig și elvețianul Ribert Kleer au fost expulzați din Italia, pentru că au strigat „Trăiască Hitler!”

Dar adversitatea aceasta nu a împiedicat pe Hitler și Mussolini să-și agrementeze întrevvedereea pe care au avut-o, la Veneția,

în 1934, cu conversații secrete. Ce și-au vorbit între ei acești doi trepăduși ai acelorași bănci și industrii care se socoteau amân doi niște Cesari romani? Oare, *atunci*, în cursul întrevederii de la Veneția, să fi obținut Mussolini de la Hitler promisiunea că-l va suprima pe Röhm. Pentru a înlătura primejdia unui Anschluss prin violență? Oare să fi obținut Hitler de la Mussolini autorizația de a-l suprima pe Dollfuss – pentru a ușura calea unui Anschluss mai dulce, în schimbul cine știe căror angajamente luate de Germania nazistă față de Italia fascistă?

Nu se știe. Se știe doar atât: că, în ziua de 15 iunie 1934, când Mussolini și Hitler au avut, la Veneția, întâlnirea care însemna începutul prieteniei lor, Röhm era încă în

viață și Dollfuss era încă în viață dar că, puțin după întrevvedereea de la Veneția, la 30 iunie 1934, Röhm era împușcat, iar la 25 iulie era împușcat și Dollfuss.

*

—

Astfel că, la începutul lui iulie 1934, Dollfuss nu mai pleca de la Mussolini eu angajamente solemne că Austria va fi apărată de armata italiană împotriva unei eventuale invazii germane, ci cu sfatul-prietenesc să aibă răbdare și să aștepte.

Sfatul era, într-adevăr, prietense, întrucât Mussolini nu-i cerea lui Dollfuss să aștepte prea mult. Peste câteva săptămâni, la 25 iulie 1934, Dollfuss, din ordinul lui Hitler, cădea răpus de gloanțele unui grup de naziști austrieci. Amestecul lui Hitler era

de nedezmanțit – și nici n-a fost dezmințit – deși presa străină a publicat o serie de informații în legătură cu asasinarea lui Dollfuss, care puneau direct în cauză guvernul de la Berlin. Din cele publicate de către presa străină – și confirmate prin muțenia totală a presei germ, a ne s-a putut, astfel.

afla că toți corespondenții dinviena ai ziarelor berlineze au primit, cu câteva zile înainte de atentat, un cod telegrafic care, printre altele, cuprindea această indicație: Pentru „*Dollfuss mort*”, telegrafiati: „Argintărie pe drum”.

S-a aflat apoi, că, încă din 22 iulie – deci cu 3 zile înainte de atentat – serviciul central fotografic al propagandei germane a trimis unui anumit număr de ziare germane

o serie de clișee, cu ordinul de a fi publicate după ziua de 25 iulie, sub titlul: „*Insurecția populară din Austria*”.

Următoarele texte însoțitoare lămureau conținutul clișeeleor:

„Clădirea stațiunii de radio din Viena, care a fost aruncată în aer”, „Palatul președintelui consiliului ocupat de insurgenți 1, „Dollfuss a fost rănit în cursul luptelor la Palatul președinției și a încetat din viață” „Doctor Fey a fost arestat de insurgenți”, „Doctor Rintelen se ocupă cu alcătuirea noului guvern”.

În afară de primul punct, toate celelalte s-au realizat. Berlinul era, deci, cu trei zile înainte, în curent cu detaliile „revoltei” și știa că Dollfuss va fi asasinat.

În ziua de 25 iulie, la ora 10,45

dimineața, cu două ceasuri înainte de asasinarea lui Dollfuss, ziarele germane au primit de la agenția oficială nazistă D.N.B. Dispoziția ca „toate știrile asupra evenimentelor din Austria să nu fie publicate decât sub forma adoptată de D.N.B”.

Așadar, Hitler știa din 22 iulie ceea ce se va întâmpla peste trei zile la Viena. Sau, pentru a fi mai aproape de sensul afacerii, la 25 iulie lucrurile s-au petrecut întocmai după cele arătate în clișeele trimise de la Berlin, cu o singură excepție: clădirea stațiunii de radio de la Viena, care n-a fost aruncată în aer. În ultima clipă, Hitler și-a zis că ar fi o prostie să distrugă, chiar el, cel «mai prețios instrument de propagandă al viitorului guvern nazist austriac.

„Rebeliunea”, totuși, n-a avut efectul urmărit. Forțele interne și unele forțe externe potrivnice Anschlussului erau încă destul de tari să bareze drumul lui Hitler spre Viena. Probabil că cineva i-a șoptit Führerului că o forțare a Anschlussului ar putea provoca un război pe care încă nu se socotea destul de tare să-l ducă. De aceea, deodată cuminte, ca și cum Dollfuss n-ar fi fost asasinat de el numai cu o săptămână în urmă, Hitler acordă, în ziua de 4 august 1934, ziarului englez Daily Mail, un interviu, spre a declara, cu cea mai feciorelnică nevinovăție din lume, din nou pacifist:

„În măsura în care izbucnirea războiului depinde de Germania – spunea el – nu vom avea război. Germania a păstrat mai mult

decât oricare altă țară impresia adâncă a ororilor războiului. 95 la sută din cei care fac parte din conducerea și administrația Reichului sunt oameni care au văzut personal ce înseamnă lupta armată. Niciodată nu vom lupta decât în apărare. Singurul lucru pe care îl cerem este ca frontierele noastre actuale să fie menținute”.

Presa străină susținea că Hitler și-a dat interviul numai pentru a putea obține mai ușor credite pe piața franceză, engleză și americană. Dar informațiile acestei prese n-au mers mai departe, astfel că, în mod public, nu s-a putut afla care a fost efectul declarațiilor de dragoste pe care Führerul le făcea omenirii în atenția bancherilor străini. Se știa numai că Hitler dispune de

tot mai mulți bani și că se înarmează tot mai grăbit.

*

—

În ziua de 15 octombrie 1934, după două luni și ceva de la împușcarea lui Dollfuss, erau așa sinați regele Alexandru al Iugoslaviei și Louis Barthou, ministrul de externe al Franței. Dacă mai târziu s-a făcut dovada că actul a fost făptuit de Hitler, care l-a ales ca executant pe generalul Speidel, la început multe glasuri cutezătoare sprijinite de împrejurări, s-au ridicat împotriva ducelui Italiei. Italia fascistă își disputa dreptul de exclusivitate asupra Adriaticei cu Iugoslavia, care era. Târâtă de cercurile conducătoare pe calea fascizării. Regimul lui Alexandru al II-lea, regele

Iugoslaviei, nu era prin nimic mai puțin reacționar decât regimul lui Carol al II-lea – regele României și cumnatul lui Alexandru – sau decât regimul lui Victor Emanuel al III-lea, regele Italiei. O mână de politicieni demagogi și corupți administra Iugoslavia lui Alexandru după toate legile unei dictaturi absolutiste, în care poporul nu avea drept să crâcnească. Suveran – al unui stat ieșit din război victorios și cu teritoriul mărit, Alexandru al II-lea era un adversar al revizuirii tratatelor și, prin aceasta, se afla în conflict cu Italia revizionistă, care avea pretenții asupra coastei dalmate, care fusese detașată, prin pacea de la Versailles, de imperiul habsburgic și înapoiată Iugoslaviei. Neînțelegerile dintre Iugoslavia și Italia nu puteau fi pe placul Franței, care

avea în Alexandru al le-a un aliat prețios în această parte a Europei. De aceea, prin 1926, Briand, ministrul de externe al Franței și unul din eroii „păcii eterne” de la Locarno, spre a împăca pe cei doi adversari, propuse un pact tripartit între Iugoslavia, Italia și Franța. Dar acest pact, spre a deveni eficace, implica o serioasă reducere a armamentelor, condiție care nu convenea nici Italiei, nici Iugoslaviei. Tratatativele se prelungiră timp de ani, fără niciun rezultat, până în 1932, când Mussolini refuză, pur și simplu, să mai continue discuțiile.

În 1934, Louis Barthou, noul ministru de externe al Franței, se strădui să-l îmblânzească pe Mussolini și să găsească un mijloc de înțelegere între Italia și Iugoslavia. Louis Barthou nu era iubit nici

de fasciștii italieni, nici de fasciștii germani, deoarece a lucrat mult pentru intrarea Uniunii Sovietice în Liga Națiunilor în nuimele acelor cercuri politice franceze care, printr-o apropiere de guvernul Sovietic, voiau, în același timp, să-l intimideze pe Hitler și să dea un avertisment Marii Britanii.

În toamna anului 1934, Barthou puse la cale vizita lui Alexandru la Paris, unde urma să se discute o înțelegere mediteraneană între Iugoslavia, Grecia, Franța și Italia și să se cadă de acord cu regele Iugoslaviei asupra unei propuneri acceptabile care s-ar putea face lui Mussolini. Barthou veni în Iugoslavia, pentru a-l însoți pe Alexandru în călătoria pe mare spre Franța. La 15 octombrie 1934, vaporul care-i transporta

acosta la Marsilia, unde regele Alexandru și Louis Barthou fură întâmpinați cu gloanțe

Locul lui Barthou fu imediat ocupat de Laval. De o veselie excesivă – care fu remarcată de către întreg anturajul – Laval dădea dispoziții presei care se adăpa direct de la sursele secrete ale ministerului de externe, să deplângă victimele asasinatului, dar cu foarte multă discreție, ca să nu se supere, doamne ferește, asasinii. De aceea, pentru a menaja pe asasini – care erau foarte sensibili

— Ziarele franceze de dreapta – și 90 la sută erau de dreapta – adoptară, din prima zi de după atentat, în comentariile lor, un ton care contrasta, în chip grotesc, cu atmosfera creată în ultimele luni în Europa de crimele fascisto-naziste.

Ziarul Petit Parisien susținea că asasinatele acestea sunt, nici mai mult, nici mai puțin, decât o demonstrație a politicii de pace și bună înțelegere pe care o urmărește Mussolini.

„Se poate afirma - scria Petit Parisien - că domnul Mussolini este, mai mult ca oricând. Hotărât să urmărească o politică de conciliere și de destindere”.

De asemenea și Petit Journal era de părere că asasinatul e un semn al dorinței de pace a fasciștilor.

„Se face o mare efortare - scria ziarul acesta - pentru a se îngădui continuarea operei de pace, iar convorbirile dintre domnii Beneș și Laval exprimă un aspect al acestei efortări, la care cooperează și guvernul din Belgrad. Ne este permis să

sperăm că se va ajunge repede la un triumf al soluțiilor de moderațiune”.

La rândul său, ziarul Excelsior era foc supărat pe cei care încearcă să tulbure pacea și care, în niciun caz, nu se găsesc în rândurile asasinilor.

„Cele mai tendențioase zvonuri – spunea Excelsior – sunt răspândite pentru a încurca lucrurile și a favoriza jocul organizațiilor oculte care se silesc să creeze o atmosferă propice unui conflict. Dar există o jurisdicție internațională, însărcinată cu cunoașterea faptelor care ar constitui o primejdie de conflict și este sigur că nici Iugoslavia, nici Mica înțelegere, nici Franța n-ar fi acelea care să treacă peste această jurisdicție”.

Alt ziar, Figaro, își asigură cititorii că pacea este pe drumul cel mai bun și încheia

cu mult optimism:

„Politica de apropiere în Europa Centrală trebuie să fie continuată și s-a aflat cu satisfacție că domnul Laval intenționează să meargă la Roma.

Dacă Anglia, Franța, Italia și Mica înțelegere se pun de acord asupra unei politici ferme, dar moderate, toate încercările de a se tulbura pacea vor eșua complet”.

În acest timp, guvernul englez părea și el a fi foarte mulțumit de „succesele păcii”. În consiliul de miniștri din 17 octombrie, sir John Simon, ministrul de externe al Angliei, într-un expozeu asupra urmărilor politice ale atentatului de la Marsilia, a declarat că „precauția și calmul, pe care le-au păstrat toate guvernele în urma atentatului de la

Marsilia, pot fi considerate ca un semn foarte bun”.

Pot fi considerate ca un semn foarte bun
- pentru ce? Și mai ales, un semn foarte bun
- pentru cine? Pentru cine putea fi un semn foarte bun prudența și calmul - drept singur răspuns dat tâlharilor care-și permiteau să facă din Europa un câmp pentru exercițiile lor de tragere la țintă?

VIII

Cu anul 1935 se poate spune că a început, de fapt, cel de al doilea război mondial.

Primul act de agresiune a fost făcut de către dictatorul Italiei, Benito Mussolini. Situația economică a Italiei era catastrofală. Însuși Mussolini a trebuit să recunoască, la începutul anului, în fața Camerei lui, că

bilanțul celor 12 ani de „renaștere” fascistă este tot atât de falimentar ca și al oricărei alte țări capitaliste bântuite de criză. Standardul de viață al poporului italian a scăzut mult față de cel care a precedat „revoluția” fascistă. Salariile au trebuit să fie reduse. Drept scuză, Mussolini spunea că: *„... scăderea salariilor n-a fost adoptată numai de Italia, ci de toate țările”*. În continuare, Mussolini a dat tabloului nuanțe tot mai sumbre. *„Reducerile se fac pentru a echilibra bugetul statului și balanța comercială... Nu se mai poate trăi făcând fără încetare datorii... Toți banii care merg la stat sunt sustrași, într-o oarecare măsură, economiei naționale”*. Și aici, a adăugat ceva mult mai grav: *„Sunt primul să declar că presiunea fiscală a ajuns la limita*

extremă”. Dar în cazul acesta, care-i avantajul de a avea un regim fascist? – s-au întrebat cei care, într-adevăr, nu înțelegeau de ce, pentru a se ajunge la aceeași sărăcie, ca și în celelalte. Țări burgheze, a trebuit să se instituie în Italia un regim de crime, de unt de ricină, de deportări și de răcnete războinice, pe cât de ridicole, pe atât de costisitoare și pe cât de costisitoare, pe atât de odioase.

Dar Mussolini era surd la această întrebare. Convins cum era, el, omul fără de care nu se putea mișca un fir de iarbă în tot regatul italian, că este prea sus-pus pentru a se considera, într-un fel sau altul, răspunzător „el, ducele – omul care are totdeauna dreptate – vorbea despre ruina Italiei, cu obiectivismul rigid al geologului

care face o constatare științifică asupra vreunei prăbușiri sau deplasări de teren, de care el, personal, nu este – și nici nu poate fi – vinovat.

Mussolini binevoia, din sferele înalte și senine în care se situa, să constate adevăruri care erau prea strigătoare spre a mai putea fi ascunse. Regimul fascist, care în 1922 făgăduise poporului italian că-i va asigura o bucată de pâine, regimul acesta fascist nu i-a dat decât unt de ricină, închisori, cimitire și un ginere.

În cei doisprezece ani de când ducele avea într-una dreptate, numărul celor care, în propria lor țară n-aveau cu ce se hrăni și în altă țară nu erau lăsați să imigreze, crescuse cu milioane. Dacă în 1922, când Mussolini a venit la putere, exista în Italia o

problemă a emigrației, după doisprezece ani de guvernare fascistă, problema aceasta era complet rezolvată: nu mai era o problemă, ci o calamitate. O calamitate care nu-și mai putea găsi, în orice caz, rezolvarea pe cale normală.

Străduințele depuse de Mussolini, spre a crea condiții prielnice pentru o totală sărăcire a Italiei, erau încununuate de un succes care întrecea cu mult toate așteptările. Mussolini n-avea de ce să se plângă. Excedentul de foamete care, inevitabil, creștea neconținut, plus excedentul de șomaj care, inevitabil, creștea – dacă s-ar putea zice – cu atât mai neconținut, plus excedentul de sarcini fiscale – despre a cărui creștere nici măcar Mussolini nu găsea cuvinte destule s-o

cuprindă – au dus

Italia, după doisprezece ani de regim fascist, la ceea ce ducele dorea cu atâta ardoare: la sufocare. În 1935, Italia se sufoca. Nu mai putea să respire.

Îmbătat de succes, Mussolini striga, în mai sus-citatul discurs:

„Una din două: sau vom rămâne încă multă vreme în punctul cel mai coborât, sau vom începe, treptat-treptat, o viață nouă”.

Cuvintele acestea le rostea marele Benito im în 1920 – când era departe de putere – nici în octombrie 1922 – când era pe cale de a fi numit renăscătorul Italiei – și nici măcar în 1923, în primele lui luni de guvernare, ci în 1935, după doisprezece ani de dictatură. După doisprezece ani, ducele vorbea ca în urmă cu doisprezece ani:

despre o viață nouă. După doisprezece ani de la începerea erei „de renaștere”, ducele spunea că este necesar să se înceapă o nouă eră de renaștere. După doisprezece ani de glorioasă administrație fascistă, ducele afirmă că trebuie să se facă neapărat ceva spre a se smulge Italia *din punctul cel mai coborât* al mizeriei.

Să se facă – ce? Să se înceapă o... *viață nouă!*

O viață nouă? Dar poporul italian altceva nici nu cerea decât „o viață nouă” pentru că era sătul până în gât de viața nouă pe care o ducea de doisprezece ani, acolo, „în punctul cel mai coborât” unde l-a azvârlit regimul untului de ricină al ducelui.

După doisprezece ani, așadar, poporul italian era, pentru întâia oară, de acord cu

ducele: Italia, da, se află „în punctul cel mai coborât”, Italia, da, va rămâne, fără doar și poate, „încă multă vreme”, în „punctul cel mai coborât”, dacă va mai continua viața pe care o ducea Italia, da, trebuie, neapărat, să înceapă „o viață nouă”!

Dar prin „viață nouă” înțelegea, oare, și Mussolini ceea ce înțelegea poporul italian: un nou regim, un nou sistem politic, o nouă interpretare a dreptății sociale, în sfârșit, o VIAȚĂ cu adevărat NOUĂ, care să măture tot ce ar putea aminti de viața veche a regimului fascist, atât de puțin deosebită de cealaltă viață, străvechea viață a feudalismului?

Nu!

Prin „viață nouă”, Mussolini înțelegea ceva care mirosea, în chip pronunțat, a

moarte: războiul.

„Căci - zicea Mussolini - istoria ne spune că războiul este un fenomen care însoțește dezvoltarea omenirii”.

Într-un studiu asupra doctrinei fasciste, publicat la începutul lui august 1932 în Popolo d'Italia, Mussolini susținea că:

„Numai războiul poate să puie în valoare energiile umane, aplicând pecetea nobileței pe fruntea popoarelor care au curajul să înfrunte războiul. Fascismul nu crede în posibilitatea sau utilitatea păcii perpetue. Fascismul trăiește în comunitate cu popoarele civilizate, fără să se lase înșelat de aparențe. Orice încercare pentru stabilirea unei păci mondiale durabile este sortită eșecului”.

De doisprezece ani, de când era stăpân

absolut al Italiei, ducele numai despre război vorbea și numai cu război amenința omenirea.

Război înseamnă progres.

Război înseamnă civilizație.

Război înseamnă cultură.

Război înseamnă regenerare.

Război înseamnă putere.

Război înseamnă „dezvoltarea omenirii”.

Războiul, în sfârșit, va scăpa Italia de mizerie.

Mizeria în care trăia poporul italian era prea evidentă pentru ca ducele s-o mai poată nega.

Vrând-nevrând, deci, trebuia să fie sincer. Dar, ca toți semenii săi din istorie, Mussolini nu putea acoperi putregaiul intern decât printr-o diversiune externă:

războiul. În primul rând, războiul l-ar debarasa de mii și mii de șomeri care vor muri pe câmpul de luptă, precum și de alte mii și mii de șomeri cu care va coloniza, după campanie, teritoriile cucerite.

În al doilea rând, războiul – se înțelege, un război victorios (și va trebui să fie victorios!) – ar mări enorm prestigiul regimului său în ochii poporului italian și ar astupa gura nemulțumiților.

Și erau mulți acești nemulțumiți. Milioane!

Pe la sfârșitul lui octombrie 1930, Mussolini recunoștea, într-un discurs, că „antifascismul nu este mort”, numai că „și-a mutat câmpul de acțiune în străinătate”.

Două zile mai târziu, poliția ducelui dădea, chiar înăuntrul Italiei, de firele unei

organizații antifasciste organizată sub lozinca: „Pentru dreptate și libertate”. Comitetele acestei organizații lucrau în treizeci de orașe. Centrul era la Milano. Unul din manifestele acțiunii „Pentru dreptate și libertate” spunea:

„Fascismul duce Italia la prăpăd, ne ruinează țara...

Avem cinci milioane șomeri...

Italia e țara cu cele mai multe biruri.

Capitala economică a Italiei (Milano – n.a.) e datorare să strige: ajunge! Jos cu hoții!

În Italia liberă, gând liber!”

Un alt manifest cuprindea următoarele rânduri:

„Dreptate și libertate” e mișcarea eliberatoare. Nu e nici partid, nici asociație

de partide. Primește în sânul ei pe toți italienii, gata să lupte pentru o Italie liberă, democratică și republicană”.

Mussolini, deci, gândea logic conform cu logica lui. De aceea, singura producție căreia Mussolini i-a dat o deosebită atenție a fost producția de război și singura educație publică tolerată de el era cea care sădea în sufletul generațiilor tinere un spirit războinic.

În 1935, totul era copt pentru război. Țara se afla în „punctul cel mai coborât” al mizeriei, poporul se sufoca din pricina „lipsei de spațiu”, legiunile fasciste știau să defileze în cel mai săltăreț ritm roman – scurt, Mussolini putea să se laude: a izbutit! Singurul lucru care-i mai lipsea era războiul în fapt.

Împotriva cui?

Împotriva Abisiniei.

De toate avea grilă Mussolini. Vorbea de război, dar se gândea și *cui* să-i facă războiul; Alegerea nu i-a fost grea: Abisinia.

Și-a găsit adversarul!

La Abisinia s-a gândit mai de mult, dar a tratat lucrurile mai pe înconjur. În 1926, Mussolini a făcut un pact cu Anglia, căreia îi recunoștea dreptul exclusiv de a folosi lacul Tzana, de la gurile Nilului. În schimb, Anglia recunoștea Italiei dreptul de a construi o cale ferată între Somalia italiană și Abisinia.

Ceva mai mult: Anglia se angaja să nu revendice nicio concesiune economică în ținuturile Abisiniei străbătute de acest drum de fier italian.

Abisinia a protestat la Liga Națiunilor că, prin pactul acesta, încheiat pe socoteala unor teritorii care-i aparțin ei, fără ca ea să fie întrebată, se atentează la independența politică a statului abisinian. Dar protestul Abisiniei a rămas în cartoanele Ligii și pactul a fost pus în aplicare.

Cu vremea, proiectele lui Mussolini cu privire la Abisinia începură să se dezvolte odată cu mizeria crescândă a Italiei. Abisinia, stat fără apărare – și-a zis Mussolini – ar putea să rezolve toate problemele regimului, cel puțin toate problemele lui de moment. În 1933, în anul în care Hitler se instala la Berlin în fotoliul lui Bismarck, Mussolini era fixat: Abisinia va fi baza viitorului imperiu roman.

Și începu, urgent, pregătirile.

Nimic nu poate fi mai concludent pentru spiritul în care s-a pus la cale acest act de brigandaj, decât mărturiile mareșalului fascist de Bono, comandantul trupelor italiene care au invadat, în 1935, Abisinia. Într-o lucrare apărută în 1937. În Editura Institutului național fascist al culturii, de Bono spune, cu privire la pregătirea și la primele operații din Abisinia, următoarele:

„Să-mi închei cariera ca soldat era pentru mine un vis măreț. Desigur că încă nu se putea spune în 1933 – an în care începusem să ne gândim practic la ce ar trebui să facem în cazul unui conflict cu Etiopia (Abisinia) – dacă trebuie sau nu să-i facem război. Dar m-am hotărât să nu-mi pierd timpul și, într-o bună zi, am spus ducelui: „Ascultă, dacă va fi război acolo, tu

ar trebui, dacă mă consideri demn și capabil, să-mi faci cinstea să mă lași pe mine să-l conduc!

Ducele mă privi fix și-mi spuse deodată:
„Desigur!”

Am adăugat: „Nu mă crezi prea bătrân?”

„Nu – răspunse el – fiindcă nu trebuie să ne pierdem vremea”.

Din acel moment era limpede pentru duce că chestiunea trebuie rezolvată – cel mai târziu până în 1936 și mi-o și spuse. Eu m-am mulțumit să-i răspund: „Va bene!” (în regulă) fără cea mai mică îndoială că lucrul se va realiza. Era în toamna lui 1933. Ducele nu vorbise cu nimeni despre apropiatele operații în Africa orientală: *numai el și cu mine eram în curent* (subliniat în original – n.a.) și nicio

indiscreție nu îngăduia ca această știre să poată impresiona publicul într-un fel sau altul. Am expus ducelui aceste considerațiuni: condițiile politice ale Abisiniei sunt jalnice. Descompunerea imperiului nu poate fi o muncă prea grea, dacă este manevrată politicește cum trebuie, și am putea-o socoti sigură, după o operație militară izbutită din partea noastră.

Ducele îmi dădu ordin să lucrez din toate puterile mele. Trebuia să fiu gata cât mai degrabă cu putință.

„Vor trebui bani; duce, bani mulți!” – i-am zis.

„Banii nu vor lipsi!” – mi-a răspuns el.

...La începutul anului 1934 sosiră în Italia comandantul corpului de armată din

Eritreia și atașatul nostru militar la Addis-Abeba. Am avut cu ei mai multe întrevederi și am fixat împreună o serie de puncte esențiale pentru punerea în aplicare a planului stabilit... Deoarece trebuia, de aci înainte, să trecem la realizarea acestui plan, devenea necesar, și era și de datoria noastră, să comunicăm ministrului de război, generalului-se: f al majestății sale și comandantului corpului majestății sale, care era voința ducelui. Pentru a evita o corespondență de prisos, ducele îmi spusese că toate hotărârile cu privire la afacere să fie consemnate în scris, ceea ce s-a și făcut. Procesele verbale fură semnate mai întâi de șeful guvernului, de generalul-șef al majestății sale, de subsecretarul de la război și de mine. La semnăturile acestea se

adăugară în urmă semnăturile șefului marinei, șefului aviației și comandantului armatei „pe măsura în care aceștia luau parte la chestiune. Ne-am înțeles să nu mai vorbim cu nimeni despre această acțiune care se și desena în mintea ducelui ca fiind de o importanță și măreție excepțională. El știa că, la momentul potrivit, toată

Italia va fi cu el. Nu trebuie să ascund, însă, că nu lipseau dintre noi nici destui nehotărâți, nici obișnuiții dornici de liniște, nici fricoșii. Cât de periculoși sunt totdeauna acești inși care-și fac socoteala lor personală „pentru binele patriei” și care nu cunosc bucuria riscului!

...Toate regiunile din Abisinia fură „lucrate” de propaganda noastră.

...Veni, în sfârșit, incidentul zis de la Ual-

Ual. N-o să insist asupra lui. După cele ce s-au întâmplat apoi, aceste fapte n-au nici măcar un interes retrospectiv.

...Era în decembrie 1934. Hotărâsem să plec luna următoare în Eritreia... Iată instrucțiile pe care mi le-a dat ducele... „*Nu cu ramura de măslin în buzunar vom vedea cum va fi rezolvată afacerea de la L'al-Ual. Dacă ne va conveni să acceptăm condițiile ce ni se vor propune, tu vei spune împăratului că ai fost trimis acolo spre a înlătura neînțelegerile și spre a colabora cu el în raporturi de bună vecinătate. Între timp, îți vei continua activ pregătirile, având în vedere cazul cel mai dificil și cel mai potrivit intereselor noastre. Dacă incidentul nu este rezolvat, sau dacă soluția nu este satisfăcătoare pentru noi, vom*

considera evenimentele, numai din punctul nostru de vedere” (subliniat în text – n.a.). Zilele acestea au avut loc la Roma convorbirile cu Laval care ne-a dat speranța că din partea Franței nu vom avea nicio piedică în cazul când vom porni o acțiune acolo (în Abisinia)

...La 26 februarie 1935, ducele mi-a răspuns la cele două scrisori confidențiale trimise din Eritreia la 27 ianuarie și 13 februarie. În ceea ce privește situația politică, el îmi serie că „ansamblul indicațiilor și interceptărilor permit să se creadă că *Negusul*. Nu vrea să ia el inițiativa ciocnirii... Dacă *Negusul* n-are intenția să ne atace, va trebui să luăm noi înșine această inițiativă. Aceasta nu se va putea, însă, întâmpla, dacă în afară de

negri, tu nu dispui spre sfârșitul lui septembrie de cel puțin de albi, care vor trebui să ajungă repede la 200.000. Îți voi trimite în cursul anului 200.000 de oameni

La 8 martie, am primit o altă scrisoare autografă de la duce, în care își precizează și mai mult intențiile:

„Sunt foarte convins că – fiind obligați să luăm noi înșine inițiativa operațiilor spre sfârșitul lui octombrie – tu ar trebui să dispui de o forță de soldați, plus 300 – 500 avioane și 300 camioane rapide. Fără aceste forțe destinate să alimenteze pătrunderea ofensivă, operațiile nu vor avea ritmul energetic pe care-l dorim... Chiar în perspectiva controverselor internaționale posibile (Liga Națiunilor etc.) este bine să ne grăbim. *Pentru câteva mii de soldați pe*

care nu i-am avut la îndemână în Abisinia (1896) am pierdut Adus. Nu voi face niciodată o asemenea greșeală. Voi păcătui prin exces, nu prin lipsuri”.

Din rândurile de mai sus se desprind următoarele:

Doi oameni: ducele – conducătorul Italiei

— Și un complice al lui de aventură, mareșalul de Bono, aranjează împotriva unui popor pașnic și dezarmat un atac la drumul mare, în care aveau să cadă victime – câte? 1.000? 10.000? 100.000? 200.000? Cine putea s-o știe de mai înainte! Nimeni, în afară de ei doi, nu trebuia să fie pus în curent cu intențiile lor. Doi oameni! Din patruzeci de milioane de italieni, numai doi trebuiau să știe că se pregătește un război peste țări și mări. Doi: de Bono și Mussolini!

De Bono are nevoie de război spre a-și încheia cariera lui ca soldat, iar

Mussolini are nevoie de război spre a-și salva regimul.

Deși la baza acestei aventuri stă mizeria neagră în care se zbate Italia, Mussolini îl asigură pe de Bono că, pentru câștigarea războiului, „banii nu vor lipsi”.

Pentru a se da de lucru muncitorilor prin dezvoltarea unei industrii pășnice, nu se găsesc bani. Pentru a se împroprietări sutele de mii de țărani care se zbat în chinurile foamei, nu se găsesc bani. Pentru a se asigura o rețea de școli, de spitale, de laboratoare, care să acopere, măcar în parte, nevoia de carte și sănătate a poporului italian, nu se găsesc bani. Dar pentru război, se găsesc. Pentru război,

banii nu vor lipsi. De unde banii aceștia? Cine dă pentru război banii aceștia care nu se găsesc pentru pâinea, casă, cartea, sănătatea poporului?

Ducele știa că „la momentul potrivit va avea toată Italia alături de el” în războiul contra Abisiniei. Numai că și Italia știa ce înțelege Mussolini prin „Italia”: acele haite de cămăși negre care umpleau Piazza Venezia, ori de câte ori ducele apărea în balcon. Derbedeii aceștia, cărora întreaga Italie le purta o ură de moarte, erau pentru Mussolini „Italia”. Această Italie era pentru Mussolini națiunea italiană și cu această „Italie” conducea el destinele națiunii. Întrebat, în 1932, de către un publicist străin, de ce a ținut, în 1930, discursuri războinice, Mussolini, care, în îngâmfarea

lui de geniu al demagogiei, începuse a lua ficțiunea creată de el drept realitate, a răspuns:

„Fusesem iritați și eu trebuia să mă conving până la ce punct mă va urma națiunea în caz de nevoie.

După ce m-am convins că ea mă urmează atunci când trebuie, am ținut la radio, de anul nou 1931, după o oarecare destindere, o cuvântare de pace și iarăși am fost sigur de asentimentul națiunii”.

Ducele avea, cum s-ar zice, totdeauna dreptate. De aceea „Italia” era totdeauna cu el.

Ducele știa, de asemenea, că nu va avea nicio opoziție din partea Franței în agresiunea contra Abisiniei. Putea fi sigur, pentru că era un profitor direct al

ciocnirilor dintre Franța și Anglia. La politica prohitleristă a câtorva reacționari englezi, cercurile politice reacționare franceze răspundeau cu o politică promussoliniană. Pe la începutul anului

Laval, ministrul de externe al Franței, veni la Roma, unde avu cu Mussolini o serie de întrevederi „à la Locarno”. Când tainicele discuții luară sfârșit, avu loc sacramentalul banchet de despărțire, la care Laval luă cuvântul – de astă dată în Dublic – pentru a spune:

„Întrevederile noastre au fost urmărite cu interes pasionat de lumea întreagă. Toți cei care sunt alături de idealurile păcii au ochii ațintiți asupra Romei. Dumneavoastră, Mussolini, sunteți șeful unei țări căreia, prin autoritatea dumneavoastră, ați știut să-

i dați locul cuvenit ce-i revine în concertul popoarelor. Ați scris cea mai frumoasă pagină a istoriei Europei. Ați dat un concurs indispensabil pentru menținerea păcii”.

Laval – oare peste câțiva ani a fost executat pentru lungul lui șir de trădări – găsea să-l felicite pe Mussolini că a știut să dea Italiei „locul cuvenit” în concertul popoarelor, tocmai în zilele când însuși Mussolini mărturisea ce fel de loc a știut să dea Italiei după doisprezece ani de dictatură fascistă: în „punctul cel mai coborât”. A zvârli poporul italian în mizeria cea mai adâncă, era pentru Laval totuna cu „a scrie cea mai frumoasă pagină a istoriei Europei”. Dar nu aici trebuie căutat cinismul lui Laval, ci în afirmația că „toți cei care sunt animați de idealurile păcii au ochii

ațintiți asupra Romei” și că Mussolini „a dat un concurs indispensabil pentru menținerea păcii”. Laval își permitea să spună acest lucru când numai cu un ceas mai înainte, ca încheiere a tainicelor lui discuții cu Mussolini, își asigurase partenerul că Italia poate ataca fără grijă Abisinia, pentru că Franța nu-i va face nici cea mai mică obiecție.

În legătură cu felul cum Mussolini și Laval au înțeles să dea, în cursul conversațiilor lor de la Roma în jurul Abisiniei, „concursul” lor „indispensabil” pentru „menținerea păcii”, Genevieve Tabouis relatează, în cartea ei „De la Liga Națiunilor la San Francisco”, următoarele:

„În cursul serii, unii martori au fost de față la o scenă teatrală între Mussolini și

Laval, în salonașul unde hotărâseră, în doi, soarta nenorocitei Etiopii: la sfârșitul convorbirii, ducele și Laval, cu aere de conspiratori, și-au strâns mâna. „Sper că aceste mâini puternice nu vor fi întrebuințate spre răul Etiopiei”, spusese Laval cu glas melodramatic. „Acele mâini n-au decât intenții pașnice”, răspunsese și mai melodramatic Mussolini”.

Ducele avea toate indicațiile că Negusul nu va voi să înceapă *el* războiul împotriva Italiei. Or, „dacă Negusul n-avea intenția” să ia inițiativa ciocnirii, ducele era hotărât să ia *el* această inițiativă.

Evident, Negusul nu putea înțelege cam ce l-ar putea îndemna să atace pe italieni. Revendicări teritoriale de la italieni? N-avea! Probleme de prestigiu național? Nu-și

punea! Neajunsuri interne pe care să le rezolve printr-o diversiune războinică? Nici nu se gândea.

În plus, Abisinia nu dispunea de o armată care ar putea face. Cât de cât față unui război.

Mai întâi, n-avea trupe instruite. Ceea ce se putea chema în Abisinia armată, nu era constituit din regimente disciplinate, ci din cete. Apoi oamenii din cetele acestea nici nu erau echipați. Singura lor uniformă era și singurul lor costum civil: un foarte modest cache-sex. După aceea - armamentul. Acești „soldați” ai Negusului, care făceau nudism din necesitate, erau, în marea lor majoritate, înarmați cu sulițe, ciomege și cu pietre. Pietre erau multe în Abisinia și abisinienii, ca toate popoarele africane,

aveau o abilitate excepțională în manevrarea lor. Dar pietrele, oricât de bine și-ar nimeri ținta, nu pot înlocui armele moderne. Și asemenea arme, abisinienii n-aveau. N-aveau puști, n-aveau tunuri, n-aveau tancuri. Aveau în schimb o aviație: opt avioane, dintre care șapte cumpărate gata avariate. Abisinia, deci, avea, cu totul, un singur avion în stare bună. Numai că acest singur avion stătea la dispoziția Negusului.

Cum s-ar fi putut, așadar, gândi Negusul să ia, cu o asemenea armată și cu o asemenea aviație, inițiativa unui război cu o țară ca Italia, care dispunea de milioane de soldați instruiți și înarmați cu tot ce a putut născoci, până atunci, industria de război mai ingenios, în domeniul distrugerii în

masă, fie a soldaților de pe front, fie a populațiilor civile din spatele frontului!

Așa că Mussolini n-avea încotro: inițiativa războiului trebuia s-o ia el. Motiv plauzibil pentru această inițiativă nu exista. Dar încă nu s-a pomenit agresor – de când s-a ivit pe lume primul agresor

— Care să renunțe, pentru atâta lucru, la agresiune. Dacă nu există motiv, există pretext. Ceea ce și-a zis și Mussolini, care și-a găsit un pretext, care și el tot dintr-un pretext a ieșit: incidentul de la Ual-Ual.

*

¥ *

În însemnările lui, mareșalul de Bono nu vrea să stăruie asupra incidentului care, după câte i se pare, n-ar prezenta niciun interes „față de cele ce au urmat”. Fără

îndoială că, față de cele ce au urmat, nici incidentul acesta – și nici oricare alt incident ar fi fost – nu mai prezenta interes. Dar incidentul în sine este de un interes excepțional, de îndată ce vrem să știm până unde poate să meargă lipsa de scrupule a unor bandiți care nu-și pierde vremea nici măcar cu alegerea pretextelor.

De fapt, ce a fost incidentul de la Ual-Ual?

Italianii susțineau că la Ual-Ual – punct de graniță între Abisinia (sau Etiopia) și Eritreia italiană – abisinienii ar fi atacat, în ziua de 5 decembrie 1934, niște ofițeri italieni. În realitate, lucrurile s-au petrecut exact pe dos.

Punctul Ual-Ual făcea parte din teritoriul abisinian. În 1934, o comisie internațională

începu să lucreze la delimitarea definitivă a frontierei dintre Abisinia și Eritreia. Comisia aceasta era escortată de „soldați” abisinieni. La 5 decembrie 1934, zi în care, după presa lui Mussolini, această escortă abisiniană ar fi atacat niște ofițeri italieni, trupele italiene au pătruns, *ele*, în Ual-Ual – care, subliniem încă o dată: era teritoriu abisinian – și au atacat, *ele*, escorta abisiniană. Dar lui Mussolini, care avea nevoie de un pretext, puțin îi păsa că faptele îi sunt împotriva și începu să agite steagul războiului. Incidentul de la Ual-Ual cere răzbunare! Război și război!

Guvernul abisinian, îngrijorat, adresă Ligii Națiunilor o plângere prin care cerea să fie examinat cazul. Negusul își întemeia plângerea pe tratatul de amicitie încheiat în

1926 între Abisinia și Italia, și care prevedea că orice conflict urmează a fi rezolvat pe cale de tratative diplomatice între ambele părți. Dar Mussolini nici nu voia să audă de tratat. El știa una: că niște ofițeri italieni au fost atacați la Ual-Ual și că o asemenea îndrăzneală nu poate fi pedepsită decât prin război. Războiul va decide. Ori-ori! Sau el, sau Negusul!

Abisinia insistă la Liga Națiunilor să facă o anchetă spre a stabili cui aparține punctul Ual-Ual și cine pe cine a atacat în ziua de 5 decembrie 1934. Dar Mussolini rămânea consecvent pe poziții. El nu accepta nicio anchetă. El cerea ca armele să decidă în conflict.

Și câtva timp stăruie în refuz. Dar, în cele din urmă, primi. Dictatorul Italiei venea în

fața tribunalului internațional de la Haga, pe de o parte supărat că i se răpește, deocamdată, un prilej atât de bun de a trece în istorie printr-un război – garantat glorios – dar pe de altă parte, foarte convins că judecătorii de la Haga, ținând seama de faptul că el e Mussolini și că ducele are întotdeauna dreptate, îi vor da dreptate și ei. Când văzu, însă, că tribunalul e pe punctul de a da dreptate Abisiniei, dictatorul Italiei trânti ușa în nasul judecătorilor. Sentința unui tribunal – oricare ar fi el – nu putea interesa pe un duce care scrie istorie.

Totuși, prin îndelunga lui tărăgănare, incidentul de la Ual-Ual era acum răsuflat. Mussolini se vedea silit să caute un alt pretext. Ceea ce pentru el nu era o

problemă prea gravă. Pretextul fu găsit repede: Italia, țară civilizată, este datoare, în numele civilizației, să facă război Abisiniei, pentru că în Abisinia se mai practică sclavajul. Or, Mussolini nu poate admite ca în secolul renașterii fasciste italiene să mai existe, undeva, pe glob, un popor care să fie ținut în robie. E peste puterile lui. Deci, război Negusutui, pentru a-l sili să instituie în țara lui un regim democratic.

Se găsiră, firește, guri rele care să se întrebe: cum se face că Mussolini a aflat abia în 1935 că în Abisinia mai este în floare sclavajul și n-a observat acest lucru în 1926, când i-a făcut Negusului, la Roma, o primire împărătească, ba a mai încheiat cu el și un tratat de prietenie? Asta e una. Și apoi. Ce-i

treaba lui Mussolini care este regimul politic-social din Abisinia? De ce ori de câte ori i se spune că-și ține propriul popor italian în sclavie, Mussolini răcnește că el nu tolerează să i se ceară socoteală de ceea ce face și drege acasă la el – pentru că aceasta se cheamă amestec în treburile interne ale unei țări străine – dar nici prin minte nu-i trece că același argument i l-ar putea întoarce și Negusul, care ar putea susține, și el, că dacă menține sau nu sclavajul în Abisinia, asta este o afacere internă a lui?

Mussolini însă nu avea chef de logică, ci de război. O singură rezervă îl mai oprea: Liga Națiunilor, sau, mai bine zis, Anglia. Anglia nu putea tolera o agresiune împotriva Abisiniei, deoarece ocuparea

acestei țări de către Italia ar fi răpit Angliei controlul asupra Lacului Tzana și izvoarelor Nilului albastru, de care depinde întreaga producție de bumbac egiptean în oare era interesată industria textilă engleză. Dar Mussolini, odată pornit pe panta aventurii, nu mai putea fi oprit. Pe măsură ce pregătirile lui de război avansau, creștea și lipsa lui de moderațiune în tonul cu care se adresa Angliei. Ziarul Tribuna, semioficiosul lui Mussolini, scria:

„Societatea Națiunilor nu poate fi o piedică în calea Italiei, care, singură, trebuie să ia hotărâri în conflictul dintre ea și Abisinia. Dacă lucrurile se prezintă altfel, se poate spune că a venit momentul ca Italia și domnul Mussolini să elibereze Europa de sub jugul Societății Națiunilor”.

Un alt ziar, Observatore Romano, scria și el, pe un ton la fel de ireverențios, despre Liga Națiunilor:

„Dacă în acest moment de decepție universală în privința posibilităților de a se organiza comunitatea statelor, Liga Națiunilor este preocupată să-și >alveze nunai dosarele ei sacre prin înlăturarea chestiunilor care privesc de aproape destinul său, putem fi siguri că Liga Națiunilor va fi colaborat eficace la propria ei prăbușire”.

Pe cale diplomatică, însă, Mussolini susținea că nu are intenția să ocupe Abisinia spre a o anexa, ci numai spre a face o anumită ordine în țara aceasta barbară. Așa că acțiunea pe care o proiectează împotriva Abisiniei nu este propriu-zis un

război, ci „o măsură polițienească”.

Și, întemeiat pe dreptul lui sfânt de a recurge la această „măsură polițienească” împotriva unui stat care nu i-a făcut nimic și care nu-i datora nimic, Mussolini își făcu ultimele pregătiri de război în condiții spectaculoase, cât mai cu putință spectaculoase, pentru a impresiona lumea cu marea lui putere militară. Zilnic, agențiile de presă și posturile lui de radio anunțau, cu o grijă sadică în luxul de amănunte pe care-l dădeau, câte și care regimente s-au imbarcat spre Africa, din care port anume au plecat și de câte tunuri, tancuri și avioane erau însoțite. Iar pentru ca sfidarea pe care o arunca lumii să poarte o amprentă cât mai tipic dinamică, Mussolini anunța, prin presa și radioul lui,

până și data aproximativă când va fi atacată Abisinia. Inițial, începerea așa-zisului război fusese fixată pentru data de 15 august 1935. Dar agresiunea a fost amânată cu câteva săptămâni, așa cum se întâmplă uneori să se amâne premiera unei piese, din motive care nu privesc spectacolul în sine, ci numai pregătirea lui tehnică.

Iar, ca și cum mai lipsea ceva pentru ca bătaia de joc să fie desăvârșită, agențiile de presă apusene difuzau, cu câteva zile înainte de atac, telegrame de felul următor:

„Din Addis-Abeba se anunță că o fabrică de munițiuni construită de Negus, pe timpul cât încă nu era împărat, ci numai Ras-Tafari, și care a rămas multă vreme neutilizată, a fost în grabă pusă în stare de funcțiune. Paznicii au ordin să tragă asupra oricui ar

încerca să pătrundă în uzină. Clădirea ei principală este lungă de 60 de metri și lată de 20 metri. Mai sunt și alte 3 clădiri mai mici. Toate sunt îngrădite cu sârmă ghimpată. Ziarul Times arată că indigenii instalează în nordul țării, pe liniile pe care se prevede că armatele italiene își vor începe înaintarea, capcane asemănătoare cu acelea întrebuințate pentru prinderea animalelor sălbatice. Indigenii mai sapă și puțuri enorme, pe care le camuflează sub clăi de fân”.

*

* * *

Prima țară care speculă la maximum zarva provocată de Mussolini cu răcnetele lui războinice a fost Germania. Decepția provocată în anumite cercuri apusene de

lipsa de recunoștință a ducelui canaliza spontan - și în mod simțit - valurile de simpatie prodinamică spre Hitler, care se grăbi să tragă foloase de la început.

În urma unui plebiscit organizat pe la mijlocul lui ianuarie 1935, regiunea Saar, de la frontiera franceză, era din nou încorporată statului german. În delirul lor, hitleriștii prezentară rezultatul - cunoscut cu anticipație de toată lumea - ca un succes al Fűhrerului, când de fapt Saarul n-a fost disputat Germaniei de nimeni. Saarul era un ținut exclusiv german pus, în 1919, la încheierea Tratatului de La Versailles, sub tutela Ligii Națiunilor, pe un termen de 15 ani, ca gaj că Germania se va cuminți și că va renunța la tradiționala ei politică agresivă. Însuși Hitler a trebuit să admită,

în discursul rostit îndată după ce rezultatul plebiscitului a fost cunoscut, că guvernul francez a avut, în tot timpul campaniei plebiscitare, precum și în ziua votării, o atitudine „loială”. Drept mulțumită, Hitler își plasă pentru întâia oară cupletul care avea să revină după aceea – cu mici variante – tot mai des în scurta, dar sângeroasă lui politică externă: *„După soluționarea problemei Saarului, Germania nu mai are față de Franța niciun fel de pretenții teritoriale”*. Iar ca încheiere, Hitler spunea că, după lichidarea problemei Saarului... *Berlinul este hotărât să nu se mai sustragă îndatoririlor sale de a contribui la restabilirea unei solidarități reale a națiunilor, față de primejdiile și nevoile timpului”*.

După 2 luni, la 16 martie 1935, Hitler, care din 1933 manifestase în discursurile lui o adevărată slăbiciune pentru pace și dezarmare, anunța reconstituirea Reichswehrului și reintroducerea serviciului militar obligatoriu, două măsuri interzise prin Tratatul de pace de la Versailles. Dar, pacifist maniac cum era, Hitler nu uită să menționeze, în proclamația pe care o lansă cu acest prilej, că-și ia: *„În fața poporului german și în fața lumii întregi angajamentul de a nu lăsa să se transforme reînarmarea națională a Germaniei într-un instrument de agresiune militară”*.

A doua zi, presa nazistă prezenta acest act, prin care se pășea la reînarmarea oficială a Reichului, ca o victorie a Partidului Național Socialist. Volkischer

Beobachter, oficiosul guvernului, scria la data de 17 martie că „*astăzi vedem cum se coace sămânța răspândită de eroii noștri morți*”.

Adevărul e că „sămânța” care „se cocea” nu fusese răspândită de „eroii” – teribil de aproximativi – ai partidului nazist, ci de o altă specie de eroi: acei eroi care, fără să țină seama între ei de vreo diferență de rasă, stăteau pitiți în dosul registrelor de intrare și ieșire, și, urmărindu-și atent obiectivul, mizau ba pe unul, ba pe celălalt dintre roboții lor dinamici. Actul de la 16 martie 1935 era rodul „seminței” aruncate de acești „eroi” pe solul fascist și o consecință directă și practică a tratativelor amicale, duse de ei în ultima vreme cu Hitler și concretizate prin invitația adresată

de către guvernele francez și englez, guvernului nazist de la Berlin, în urmă cu 6 săptămâni - la 3 februarie

— *„de a pregăti un acord asupra reînarmării care ar înlocui pentru Germania secția V-a a Tratatului de la Versailles”* - adică ar înlocui acea secție din tratat care interzicea reînarmarea Germaniei. Deci, dacă a putut fi vorba de o surpriză, ea a fost numai pentru marele public și nu pentru acel mic public care, cu un deceniu mai înainte, pusese, la Locarno, prin reprezentanții lui cei mai autorizați, bazele „păcii eterne”.

Precum era de așteptat, după ce anunță lumii că Germania trece la reînarmare, Hitler se arată un și mai înflăcărat pacifist ca până atunci. În ziua de mai 1935, când

nu trecuseră decât șase săptămâni de la actul anunțat la 16 martie, Hitler rosti la Tempelhoff un discurs în care spunea:

„Ce voim e limpede în fața noastră. Nu război și nu tulburare. Așa cum am restabilit pacea în sânul propriului nostru popor, nu vreau nimic altceva decât pacea cu toată lumea. Fiindcă știm cu toții că munca noastră cea mare nu poate izbuti decât într-o epocă de pace”.

Tot în luna mai, Hitler acordă un interviu revistei americane Literary Digest, în care vorbea și mai categoric despre necesitatea păcii.

„Războaiele de revanșă – spunea el – nu sunt permise astăzi. Germania a renunțat să recurgă la război pentru scopuri teritoriale. În mai puțin de o oră de la declararea

războiului, avioanele de bombardament ar putea distruge toate capitalele euro pene. Nimeni în Germania nu dorește război!”

Hitler susținea, în mai 1935, că războaiele pentru scopuri teritoriale nu sunt permise, în același moment în care trecea la reorganizarea armatei în scopuri care nu puteau fi decât războinice.

Declarațiile acestea pacifiste, Hitler le destina lumii întregi. Opiniei publice engleze, însă, îi aplica un tratament special. Cu opinia publică engleză, Hitler se arăta sentimental până la lacrimi. Pe neașteptate, presa nazistă începu să demonstreze că niciodată n-a existat între Germania și Anglia vreun conflict serios. Războiul din 1914 - 1918 n-a fost decât un simplu incident, care ar putea fi uitat. La 18 iunie

1935, cu prilejul împlinirii a o sută douăzeci de ani de la victoria engleză asupra lui Napoleon la Waterloo, ziarele naziste publicară articole în care se arătară unanime în a vorbi de „*camaraderia de arme anglo-germană de la Waterloo*”.

Scena de dragoste se anima. Partenerii se încălzeau. Momentul trebuia folosit. Cercurile reacționare engleze, ca să pedepsească cercurile reacționare franceze care se făceau că nu văd cam ce pregătește Mussolini în Africa, semnară cu Hitler un acord naval prin care Germania era autorizată să construiască o flotă de război echivalentă cu 35 la sută din tonajul flotei navale engleze și egală cu flota de război franceză, precum și submarine al căror tonaj să se ridice la 45 la sută din tonajul

flotei submarine britanice.

Stimulat de succes, Hitler începu să ridice chestiunea coloniilor. Germania – susținea el – n-are nicio revendicare teritorială în Europa, deși este lipsită cu totul de spațiu vital.

„Adăugirile de teritorii de care are nevoie Germania, care este lipsită cu totul de spațiu, pot să aștepte! – spunea Ribbentrop, într-un interviu acordat ziarului francez de dreapta Le Journal. Ele vor fi, poate, obținute în timp de câteva generații. Ceea ce este o cerință imediată și vitală pentru noi sunt munca și materiile prime”.

Pornite pe calea concesiunilor față de Hitler și a represiunilor față de duce, cercurile conducătoare engleze se arătară înclinate să discute cu Hitler problema

coloniilor, în timp ce începură a agita, în Liga Națiunilor, problema sancțiunilor ce ar trebui să se aplice Italiei în cazul când ar ataca Abisinia.

* * *

Sancțiuni!

Rar cuvânt să se fi bucurat de atâta succes ca acest simplu, trisilabic termen: „sancțiuni”! Ce izvor de inspirație pentru cupletistii de toate limbile în anii din perioada războiului italo-abisinian, această expresie spirituală: „sancțiuni”! Era destul să spui, în anii 1935 - 1936: „sancțiuni”, pentru ca toată lumea dimprejur să se strice de râs! Sancțiuni! Liga Națiunilor să aplice lui Mussolini sancțiuni, pentru că ar ataca Abisinia! Ce îndrăzneală! Dar și ce prostie! Și ce prilej excelent pentru duce spre a-l lua

gura pe dinainte în balconul lui din Piazza Venezia:

„Am avut pentru poporul englez o *prietenie sinceră și credincioasă*, dar găsim că este monstruos ca această națiune, care domină lumea, să ne refuze o mică parcelă de pământ SUB SOARELE AFRICAN!”

Câte idei revelatoare într-o singură frază!

Astfel, lumea afla din gura amărâtului duce că Italia revendică un loc sub soare, dar nu sub un soare italian, ci sub unul african – în specie abisinian. În al doilea rând, că acest locșor sub soarele african nici nu-l cere direct de la abisinieni, care, în principiu, s-ar părea că ar fi stăpânii Abisiniei, ci de la englezi, care *ei* sunt cei calificați fie să acorde italienilor locșorul

acela, fie să li-l refuze. Și în al treilea rând, că până la chestiunea abisiniană, ducele a avut pentru Anglia „o prietenie sinceră și credincioasă”.

Iată o declarație care merită oarecare atenție. În 1920, când a început să-și organizeze fasciile și în 1922, când a venit la putere, Mussolini, dacă avea ca punct principal în programul său intern salvarea Italiei, prin suprimarea mișcării muncitorești, avea ca punct principal, în programul său extern, revizuirea Tratatului de la Versailles. După teza lui Mussolini – teză care justifica însăși prezența ducelui în fruntea Italiei – poporul italian era nedreptățit prin felul cum a fost organizată pacea în 1919. De către cine? De către cele două puteri

— Pe care le numea „egoiste”: Franța și Anglia.

Franța și Anglia erau cele două mari vinovate de faptul că, după un război care a cerut Italiei atâtea sacrificii de vieți, poporul italian se sufocă din lipsa unui spațiu vital suficient. Acesta a fost leit-motivul întregii politici externe a presei lui Mussoini, din 1920 până în 1935: că Franța și Anglia sunt vinovate de mizeria poporului italian. Despre vinovăția Franței și Angliei s-au scris în Italia fascistă munți de acuzații și, împotriva Franței și Angliei s-au lansat în această Italie fascistă va luri de invective care de care mai vehemente. Și iată că, deodată, în 1935, pentru că Anglia, care „domină lumea”, refuză să acorde poporului italian un loc sub soarele african, Mussolini,

sub impulsul unei indignări nemărginite, strigă: Și eu, care „am avut pentru Anglia o prietenie sinceră și credincioasă”!

„Prietenie sinceră și credincioasă” față de Anglia – pentru ce?

Nu era decât un singur răspuns: pentru nedreptatea de la Versailles! Același Mussolini, care din 1919 până în 1935 răcnea neconținut: război, război, război, pentru că Italia n-are spațiu vital, din pricina Angliei, care și-a aranjat, cum i-a venit ei mai bine, Tratatul de la Versailles, același Mussolini mărturisea că până în 1935 a avut, pentru aceeași Anglie, o „prietenie sinceră și credincioasă”.

La aceasta, ce-și puteau spune italienii?

Că una din două:

sau Anglia n-a nedreptățit Italia prin

pacea de la Versailles – și în acest caz, timp de 16 ani, Mussolini n-a făcut decât să mintă cu nerușinare poporul italian; sau Anglia a nedreptățit, într-adevăr, Italia prin pacea de la Versailles – și în acest caz, Mussolini nu este decât un trădător care, în timp ce instiga poporul italian împotriva Angliei, servea Anglia pe ascuns ca „prieten sincer și credincios” împotriva intereselor Italiei.

Dar asemenea întrebări și raționamente nu puteau răzbi până la balconul – din Piazza Venezia, unde Mussolini răspundea la amenințarea cu sancțiuni, prin alte amenințări.

„Aplicarea de sancțiuni împotriva Italiei – spunea el – implică primejdia unei prefaceri a hărții Europei. S-ar vedea atunci

cât de scump ar costa faptul de a fi aruncat Italia printre acei care pretind o nouă împărțire a Europei”.

Furia lui Mussolini nu mai cunoștea margini. Incriminările la adresa Marii Britanii curgeau cu nemiluita.

„Până în ultimul moment, Anglia a fost prima care considera că independența Abisiniei constituie, oarecum, o uzurpare... În 1925 am discutat cererile mele cu ambasadorul Angliei, sir Reginald Graham. Atunci am discutat despre o împărțire a Abisiniei! În ianuarie 1935, când Laval a venit la mine, chestiunea era deja soluționată cu Anglia. Laval nu apăra decât drepturile economice ale Franței în Abisinia, în zona căii ferate Djibuti-Addis-Abeba. Am informat de două ori Anglia că

am de gând să intru cu armata în Abisinia: o dată la 29 ianuarie, și a doua oară la 1 mai... Am trimis, fățiș, trupe prin canalul de Suez și cu toate acestea, Anglia nu a protestat!... De ce se supără acum? De ce mă consideră agresor? Cum poate fi Italia agresoare, când numai 250.000 de italieni stau față în față cu de abisinieni... Cine urmărește pregătirile militare ale Abisiniei poate vedea de partea cui se află spiritul ofensivei și al agresiunii. Să ne lase, deci, Anglia în pace, așa cum și noi am lăsat totdeauna în pace pe englezi..."

Și Mussolini amenință Anglia că dacă nu-l lasă să-și facă războiul în Abisinia, o va părăsi și se va arunca în brațele lui Hitler.

Anglia nu-l lăasă.

Și Mussolini își făcu războiul.

În ziua de 3 octombrie 1935, trupele italiene, mobilizate în Eritreia, invadară Abisinia.

Ca o gingașă atenție, ziarul englez Manchester Guardian publică a doua zi un citat dintr-un articol publicat de Mussolini în ziarul Avanti, la 21 ianuarie 1912, când Italia cotopea Tripolitania.

„Ne aflăm - scria Mussolini cu 23 de ani în urmă - în fața unei Italii naționaliste, conservatoare, clericale, hotărâtă să ia sabia drept lege și arma drept școala națiunii. Această pervertire morală noi am prevăzut-o și ea nu ne surprinde. Dar cei care cred că această preponderență a militarismului e semn de tărie, se înșală. Națiunile tari nu se coboară la acest soi de carnaval sec, pe care italienii îl îngăduie azi;

națiunile tari au simțul proporției, Italiei naționaliste, militariste, pare că simțul acesta îi lipsește. Așa se face că un mizerabil război de cucerire e celebrat ca un triumf roman”.

Guvernul englez, spre a-și apăra interesele lui particulare, ceru Ligii Națiunilor să voteze imediat sancțiunile. Guvernul francez, prin Laval, obiectă că n-ar vrea ca Liga Națiunilor să fie atrasă într-o dezbatere „*din care ar putea ieși cu prestigiul scăzut*” laval, amicul lui Mussolini, nu voia sancțiuni – și nici măcar dezbateri în jurul sancțiunilor. Guvernul sovietic – singurul – își ridică glasul, din primul moment, spre a avertiza popoarele că războiul italo-abisinian este primul simptom al marei agresiuni fascisto-imperialiste care

se pregătește în Europa împotriva independenței și egalității în drepturi a națiunilor.

În noiembrie, Liga Națiunilor votă, cu 51 de voturi contra 1, sancțiunile economice – fiindcă era vorba numai de sancțiuni economice – împotriva Italiei, care *„a călcat statutul de la Geneva, atacând o țară străină, cu scopuri de cucerire”*.

Guvernul italian trimise tuturor marilor puteri o notă de protest Guvernul sovietic răspunse printr-o notă verbală, din care extragem următoarele:

„Reprezentanții sovietici la Geneva au explicat, pentru fiecare caz în parte, și cu o claritate suficientă, motivele votului lor și ale adeziunii Uniunii

Sovietelor la hotărârile luate. Aceste

motive pot fi rezumate astfel: Uniunea Sovietelor nu nutrește niciun fel de vrăjmășie față de poporul italian, ci este inspirată de dorința de a menține și a dezvolta cele mai bune legături cu Italia. Ca stat. Uniunea Sovietelor... a participat la discutarea acestui conflict (italo-abisinian - n.a.) și la hotărârile luate în privința lui, numai în calitate sa de membră a Societății Națiunilor, care urmărește o politică de pace și care a adoptat statutul acestei instituții prin care, potrivit art. 10, se asigură tuturor statelor membre ale Societății Națiunilor independența politică și integritatea teritorială, iar prin art. 16 se impune tuturor membrilor anumite îndatoriri, în cazul când unul din aceste principii ar fi violat.

Guvernul Uniunii Sovietelor socotește nedreaptă situația după care Abisinia trebuie să facă excepție de la aceste reguli și să nu se bucure de toate drepturile pe care Societatea Națiunilor le acordă celorlalți membri ai săi.

Punctul de vedere al guvernului sovietic este că toți membrii Societății Națiunilor trebuie să se bucure de egalitatea în drepturi în caz de agresiune, independent de considerațiile de rasă sau de alte împrejurări. După guvernul sovietic, nu există nicio îndoială că din moment ce s-a constatat violarea art. 12 din pact, orice stat, membru al Societății Națiunilor, cu toată suveranitatea sa națională, n-are dreptul de a se sustrage de la obligațiunile care decurg din art. 16 al pactului.

Independent de caracterul juridic al comitetului de coordonare, trebuie să se recunoască faptul că acest comitet a limitat și nu a sporit sancțiunile obligatorii pentru toți membrii Societății Națiunilor, prevăzute prin stricta semnificație a art. 16 din pactul Societății Națiunilor.

Potrivit acestei concepții, reprezentanții guvernului sovietic au votat la Geneva, iar guvernul sovietic a aderat la măsurile luate în mod colectiv și aproape cu unanimitate de către toate statele membre ale Societății Națiunilor.

Orice altă linie de conduită ar însemna o dezavuare a principiilor Societății Națiunilor, o dezavuare a organizării colective a securității, care ar încuraja în viitor agresiunile și o dezavuare a

posibilității de manifestare a solidarității internaționale în opera de menținere și consolidare a păcii generale, care este baza politicii guvernului sovietic și pentru care el a aderat la Societatea Națiunilor”.

În același spirit, guvernul sovietic și-a definit, în ianuarie 1936, poziția sa în conflictul italo-abisinian, ca fiind aceea a unui stat cu totul străin oricărei tendințe imperialiste. Pornind de la principiul independenței și egalității în drepturi, guvernul sovietic, care este adversar al politicii de cotropiri coloniale, nu ar putea sprijini nicio acțiune care ar putea să ducă la încălcarea independenței sau egalității în drepturi a vreunui stat.

Cu totul alta a fost poziția diplomației. Anglo-franco-americiane. Sub pretextul

dorinței de pace, Laval – conducătorul politicii externe a Franței – și Hoare – conducătorul politicii externe a Marii Britanii – cerură Abisiniei să cedeze lui Mussolini, de bunăvoie, o treime din teritoriul național, să-i acorde avantaje economice în toată țara și să numească în guvern consilieri italieni – ceea ce echivala cu convertirea statului independent Abisinia într-o colonie italiană. Pe de altă parte, guvernul american, nesocotindu-și, el cel dintâi, așa-numita „lege a neutralității”, votată în 1933 – care interzice guvernului și cetățenilor americani ajutorarea cu arme și muniții a țărilor care se află în război – a refuzat orice sprijin Abisiniei, în timp ce pe Mussolini l-a alimentat cu materiale strategice și în special cu petrol.

*

—

Cum au funcționat sancțiunile?

Ireproșabil.

În afară de îmbucurătoarea quasi-unanimitate a votului, s-a mai remarcat și o quasi-unanimitate în seriozitatea aplicării lui. Toate țările capitaliste erau de acord ca sancțiunile să fie aplicate în chipul cel mai sever.

Cu cât mai sever, cu atât mai bine.

Era și firesc! Țările capitaliste membre ale Ligii Națiunilor, din momentul în care au votat pentru sancțiunile economice, nu mai puteau încheia nicio afacere cu Italia. Afaceri, însă, *trebuiau* să facă.

Dar cum?

Prin intermediul Germaniei, care, de un

an, nu mai făcea parte din Liga Națiunilor.

Așa că, toate mărfurile și materialele de care Italia avea nevoie spre a-și putea duce războiul în Abisinia, îi erau furnizate de către țările capitaliste care au votat sancțiunile: nu direct, ci, în majoritatea cazurilor, prin mijlocirea Germaniei. Dar pentru că niciuna din țările acestea nu era o dușmană a Abisiniei, niciuna din țările acestea nu uita că Italiei i se aplică sancțiuni; că, din pricina acestor sancțiuni, Italia poate să rămână în Abisinia cu războiul neisprăvit; și că de aceea, Italia dacă vrea s-o scoată cu bine la capăt, n-are decât să dea, pentru materialele de care are nevoie, prețurile care i se cer. Liga Națiunilor a votat sancțiuni, iar sancțiunile trebuie să fie aplicate cu cea mai mare

strictețe.

Dar monopolistii englezi?

Nu erau nici monopolistii englezi oameni care să trăiască din vânt, ci tot din afaceri. Este adevărat că, de teamă că vor pierde lacul Tzana și gurile Nilului albastru, au cerut sancțiuni împotriva Italiei. Dar dacă Mulssolini este lăsat să-și Facă de cap iar lacul Tzana și gurile Nilului trebuie, *deocamdată*, sacrificate, cel puțin să iasă ceva din sacrificiul acesta.

Și le-a ieșit.

Astfel, se spunea că dacă monopolistii englezi ar fi vrut, într-adevăr, să ajute Abisinia împotriva Italiei în mod efectiv, ar fi avut la îndemână două căi la fel de eficace: mai inițai, printr-un ajutor financiar acordat Negusului și apoi, printr-un embargo asupra

tuturor materialelor de război italiene îndrumate prin Canalul de Suez spre Abisinia.

Dar conducătorii de atunci ai Angliei se pare că mai vedeau în Mussolini un „prieten sincer și credincios” – pentru că n-au făcut niciuna, nici alta. În schimb, au făcut altceva: au lăsat să treacă spre Abisinia, prin Canalul de Suez, oricâte transporturi de trupe și arme voia Mussolini, dar au mărit taxa de navlu pe toate vasele italiene. Dacă vrea Mussolini război cel puțin să plătească!

S-au găsit unii să afirme că Mussolini s-ar fi speriat serios de eventualitatea unui embargo asupra petrolului. Dar înșiși negustorii englezi s-au grăbit să-l asigure că nu-i decât un zvon lipsit de temei. Liniștit,

Mussolini putu să-și ducă războiul, cât și cum a vrut el, împotriva unui popor lipsit de apărare, care s-a lăsat fugărit din loc în loc de tancurile și avioanele fasciste.

*

—

Războiul din Abisinia n-a fost un război, ci un măcel – lipsit de orice milă și glorie – care a umplut de dezgust omenirea întreagă și, în primul rând, însuși poporul italian care s-a arătat, de la început, dușman al acestei aventuri africane.

Astfel, în ziua de 10 mai 1935, carabinierii lui Mussolini trebuiră să ridice cu forța pe rezerviștii din Venezia Iuliana, rechemati sub drapel. În zilele de 5,9 și 17 iulie și 3 august 1935 izbucniră, în diferite garnizoană, conflicte grave între soldați și

ofițeri. Trupele refuzau să părăsească Italia. Un ofițer fu aruncat într-o prăpastie. Câțiva soldați fură împușcați. Alții se sinuciseră. Multe soții de mobilizați barară liniile de cale ferată pentru a opri circulația trenurilor militare. Un grup de 200 de intelectuali, care se ridicase împotriva expediției în Abisinia, fu adus în fața tribunalului special și trimis în lagăr, pentru a fi pus sub „supraveghere specială”.

Războiul, care, după câte făgăduia Mussolini, trebuia să ducă la renașterea imperiului roman și la renașterea stomacului italian, n-a dus decât la un mare plus de mizerie... Din prima zi a războiului, prețurile la alimente începură să crească – și crescură fără încetare – odată cu mormanele de cadavre abisiniene și italiene

îngrămădite pe acea *parcelă de pământ de sub soarele african* de care poporul italian avea tot atâta nevoie câtă nevoie avea de întreg regimul lui Mussolini.

Dar mascarada, oricât de sinistră, oricât de sângeroasă era, rămânea tot mascaradă. Războiul din Abisinia, cu tot caracterul lui de pogrom, și-a găsit cântăreții. Printre ei se număra și poetul d'Annunzio. În urma unui masacru făcut de către armata fascistă la Tembian – și numit în comunicatele lui Mussolini „victorie” – d'Annunzio, bătrânul idol al câtorva generații de elevi de liceu, cărora le-a sucit mințile cu versul lui gol, dar excepțional de sonor, găsi destulă energie poetică spre a expedia lui Mussolini mesajul acesta scabros, publicat în Popolo d'Italia:

„Fie ca orice cartuş să însemne astăzi un om ucis. Fii lădat, tu, care izbuteşti să insuflă poporului nostru, prea multă vreme nemişcat, voinţa de a săvârşi o asemenea misiune. Mulţumită ție, toată naţiunea respiră astăzi din adâncul pieptului. Totul trăieşte, totul este reînviat... De ce imaginea lui Selasie (Negusul) îmi stârneşte atâta râsul? Barba lui pare să-l încadreze ca o vulgară imagine religioasă dintr-o cafenea de provincie. Este adevărat: am cinstit şi am sărbătorit totdeauna virtutea sângelui. Dar de care obârşie poate fi sângele acestei fanteze păroase, cocoţate în vârful unui fel de clopot drapat? Nu există figură retorică mai goală ca această manta comică... Dar Etiopia este romană de veacuri şi veacuri, ca şi Galia lui Iuliu Cezar, ca şi Dacia lui

Traian, ca și Africa lui Scipione. Lăudat fi, tu, care redai Roma, Italiei predestinate!”

*

—

În aprilie 1936, Abisinia era complet ocupată de trupele fasciste, dar nu înainte ca ginerele Ciano să fi înveselit Italia cu mărețele lui fapte de arme din Abisinia. Căci a fost și el luptător. Stând ziua foarte prudent pitit la Asmara, la câteva sute de kilometri de așa-zisul front unde-și apăra, cu grijă desăvârșit patriotică, freza dată cu briantină, de apriga arșiță abisiniană, se urca noaptea într-un avion de război, bombarda ce-i făcea lui plăcere să bombardeze și apoi comunica urgent ziarelor și posturilor de radio că este un erou și că va mai fi!

Ducele, mai mulțumit și mai liniștit ca oricând dinspre partea ginerelui său, ieși, în ziua de 9 mai în balcon și, repezindu-și vestita lui bărbie spre marea de capete de agenți de poliție din Piazza Venezia, răcni, ca în zilele **când** era foarte bine dispus:

Legionari, ridicați stindardele, ridicați săbiile, ridicați mâinile pentru a saluta, după cincisprezece veacuri, reapariția imperiului pe colinele sfinte ale Romei. Veți fi vrednici de acest lucru?

Legionarii lui din poliție, care se simțeau foarte vrednici în sarcina lor, răcniră, după cum suna ordinul:

*„Da **r**”*

Mai e vorbă!

Mussolini procedă apoi la lectura a ceea ce se cheamă expunerea de motive a

decretului. Reproducem documentul întocmai, pentru că, prin excesul lui de ridicol care atinge sublimul, constituie o pagină de antologie a îngâmfării fasciste:

„Ofițeri, subofițeri și soldați ai tuturor forțelor armate ale statului, din Africa și din Italia, cămăși negre ale revoluției italiene și italieni din patrie și din toată lumea – ascultați!

Hotărârile pe care le veți cunoaște peste câteva clipe, și care au fost aclamate de Marele Consiliu Fascist, împlinesc un mare eveniment care pecetluiește destinul Abisiniei, astăzi 9 mai, anul al 14-lea al erei fasciste. Toate nodurile au fost tăiate cu sabia noastră strălucitoare. Victoria africană rămâne în istoria patriei noastre, deplină și pură, astfel cum au visat-o și au

voit-o legionarii căzuți și cei care supraviețuiesc.

Italia are, în cele din urmă, imperiul ei, imperiul fascist, pentru că poartă semnele indestructibile ale voinței și puterii lictorului roman, pentru că acesta este țelul spre care au tins, timp de paisprezece ani, energiile puternice și disciplinate ale tinerelor generații italiene. Imperiu al păcii, pentru că Italia vrea pacea pentru ea și pentru toți și pentru că ea se hotărăște la război numai atunci când este împinsă de necesitățile imperioase și care nu pot fi înfrânte, ale vieții. Imperiu al civilizației și al omeniei pentru tot poporul Etiopiei, așa cum este în tradițiile Romei, care, după ce cucerea popoarele, le asocia destinului ei. Iată legea italiană cu care se încheie o

perioadă a istoriei noastre și care deschide alta, ca o poartă largă dată în lături asupra posibilităților viitorului”.

Mussolini citi apoi decretul prin care „teritoriile și populația cuprinsă în imperiul Etiopiei sunt puse sub suveranitatea deplină și întreagă a regatului Italiei” și prin care Victor Emanuel al III-lea, regele Italiei, este proclamat împărat al Abisiniei.

Datorită, așadar, eroismului militar și geniului politic al lui Mussolini, Victor Emanuel al III-lea se trezi, prin simplu decret, descendent al reginei: Saba și al regelui Solomon – părinți, cum spune legenda etiopăană, ai lui Menelic I, întemeietorul imperiului abisinian.

*

— \ A

Capitolul acesta din istoria renașterii imperiului roman avu un epilog demn de întreg caracterul eroic al tâlhăriei fasciste din Abisinia. În februarie 1937, ex-negusul Haile Selasie era invitat la încoronarea regelui George al V-lea al Angliei. În? rândurile aristocrației fasciste de la Roma, serteția fu enormă. Mussolini considera invitația fostului negus la festivitățile regale engleze ca un act neprietenesc din partea Angliei față de Italia. Ducele ar putea admite, în cazul cel mai bun, ca Haile Selasie să fie invitat cu titlu particular și nu ca suveran al Abisiniei. Corespondentul agenției de presă Havas arăta că Mussolini este convins că dacă publicul italian ar afla că ex-negusul a fost invitat ca șef de stat ar fi teribil de furios.

Rezultatul?

Guvernul englez anulă invitația lui Selasie. Onoarea noului imperiu roman era salvată.

IX

În timp ce barzii fasciști, după exemplul lui d'Annunzio, se întreceau în a așterne pe hârtie răcnete, care de care mai asurzitoare, întru slava lui Mussolini, celălalt civilizator al omenirii. Hitler, continua să speculeze, în folosul proiectelor revanșarde, simpatia ce i-o arătau cercurile interesate engleze, care voiau să-l câștige de partea lor împotriva Italiei. Astfel, în ziua de 7 martie 1936, la un an după ce Hitler anunțase refacerea armatei germane și reintroducerea serviciului militar obligatoriu, armata nazistă ocupă zona

renană, care, prin Tratatul de la Versailles și prin acordul de la Locarno, trebuia să fie demilitarizată.

Care a fost pretextul acestei noi lovituri?
Bolșevicii.

La 2 mai 1935, Franța semnase un pact de amicitie și asistență mutuală cu Uniunea Sovietică.

Pe cei care voiau să apere pacea cu adevărat, noul pact încheiat de Uniunea Sovietică nu putea decât să-i bucure, la fel cum ar fi trebuit să-i bucure toate bunele rezultate ale eforturilor consecutive și stăruitoare depuse de către guvernul sovietic - în cei șaptesprezece ani de la terminarea războiului - pentru dezarmare, securitate colectivă și definirea agresorului. Și rezultatele acestea erau impresionante.

Dacă până în 1925, când a avut loc conferința de la Locarno, guvernul sovietic a încheiat acorduri prin care se stabileau relații diplomatice între U.R.S.S. și Germania, China, Anglia, Franța și Japonia, după conferința de la Locarno, acordurile încheiate de guvernul sovietic cu diferite state priveau direct pacea și siguranța lumii. Pentru a preveni războaiele nedrepte, guvernul sovietic a încheiat: la 17 decembrie 1925, un tratat de prietenie și neutralitate cu Turcia; la 24 aprilie 1926, un pact de neutralitate și neagresiune cu Germania; la 31 august 1926, un tratat de neutralitate și neagresiune cu Afganistan; la 28 septembrie 1926, un tratat de prietenie și neutralitate cu Lituania; la 1 octombrie 1927, un tratat de prietenie și neutralitate

cu Persia; la 6 septembrie 1928 a aderat la pactul Briand Kellog, iar în cursul anilor 1932 - 33, a semnat pacte de neagresiune cu Franța, Polonia, Finlanda și Italia. În afară de aceasta, între anii 1933 - 1935, Uniunea Sovietică a restabilit relații diplomatice cu Statele Unite, cu Cehoslovacia, România, Belgia, Ungaria, Albania, Bulgaria, Luxemburg, Spania și, în anul 1935, a semnat pactul de ajutor mutual cu Franța.

Presa lui Hitler, care nu putea ascunde importanța deosebită a acestui acord sovieto-francez pentru pacea Europei, sări ca friptă. Prin acordul franco-sovietic - țipa ea - *„se introduce în inima Europei un imperiu asiatic de 160.000.000 de locuitori, al căror ideal politic este revoluția*

mondială". O alianță cu Uniunea Sovietică este un act neprietenesc față de Germania. O alianță cu Uniunea Sovietică înseamnă război cu Germania. Vrea Franța război cu Germania?

Impresionați sau nu de aceste amenințări, fapt e că, după semnarea pactului franco-sovietic, anumiți conducători francezi, care colaboraseră la încheierea pactului, începură să i se arate potrivnici. În special generalii din marele stat-major francez păreau să fi uitat cu totul că ei au fost printre primii care au stăruit pentru grăbirea acordului și acum îl săpau.

Generalul Weygand, unul din cei mai activi sprijinitori ai pactului, se și apucă să publice, în diferite ziare, declarații precum că el *„nu are paternitatea acestui tratat”*,

întrucât pe atunci nici nu fusese consultat.

Această adversitate față de pact își avea explicația în două fapte: unul de ordin extern, altul de ordin intern.

Cel de ordin extern:

După cele petrecute în Germania în vara lui 1934

— Erupția din S.A., moartea lui Hindenburg, alegerea lui Hitler ca președinte al Reichului, restabilirea autorității în stat a junkerilor și întărirea puterii marii burghezii – fabricanții francezi, care vedeau în toate aceste întâmplări niște serioase semne de stabilitate a regimului nazist, începură a se arăta tot mai dispuși să facă afaceri cu guvernul german. În schimb, guvernul german se arăta mult mai puțin dispus să facă afaceri cu un stat care a

încheiat un pact de asistență militară cu Uniunea Sovietelor.

Cel de ordin intern:

Aceleași fapte care făceau pe capitaliștii francezi să creadă că Germania începe a fi „un client serios”, erau pentru grupările franceze de stânga tot atâtea dovezi că Germania începe a deveni un dușman serios.

În consecință, partidele cu orientare de stânga, sub presiunea maselor largi populare, au fost forțate să participe la lupta inițiată și condusă de Partidul Comunist Francez, singura forță consecvent revoluționară, atât pe frontul interior – pentru a susține revendicările politice și economice ale milioaneilor de oameni ai muncii și pentru a combate acțiunea

diverselor grupuri fasciste franceze, cât și pe frontul din afară – împotriva unei politici externe pronaziste care ar compromite, inevitabil, securitatea Franței.

Era, deci, firesc ca păturile reacționare franceze

— Care voiau să facă afaceri cu Germania și care, în același timp, nu puteau îngădui o coalizare a forțelor democratice din interior – să vadă în pactul cu Uniunea Sovietelor un act politic cel puțin inoportun.

Cu toate acestea, primejdia pe care o reprezenta o Germanie și nazistă, și remilitarizată era atât de evidentă, încât, la 27 februarie 1936, când pactul franco-sovietic a fost adus în fața Camerei franceze, elementele de dreapta nu izbutiră să-i împiedice ratificarea.

Votul Camerei Franceze fu prilejul de care Hitler avea nevoie spre a proceda la primul său act militar: ocuparea Renaniei. În ziua de 7 martie 1936, la numai câteva zile de la ratificarea pactului franco-sovietic, Hitler convocă de urgență Reichstagul și declară că *„Tratatul de la Locarno a încetat, în chip practic, de a mai exista. De la data aceasta, guvernul german și-a restabilit dreptul și întreaga suveranitate în zona renană demilitarizată”*.

Dar, spunând aceasta, Hitler nu se referea la o hoitărâre care urmează abia a fi aplicată, ci la o stare de fapt: în momentul în care făcea declarația că Tratatul de la Locarno a încetat să existe, trupele din Wehrmacht – cum se numea acum fostul Reichswehr – se și aflau în drum spre

Renania. La prânz, regimentul 39 de infanterie debarcă în Colonia. În după-amiaza aceleiași zile, 30.000 de soldați, care formau efectivul a 19 batalioane de infanterie și a 13 baterii de artilerie, intrară în Renania și Palatinat și ocupară teritoriul renan până la granița franceză.

Totuși, operația era efectuată cu timiditate. Hitler mai șovăia. Se temea ca Franța să nu se opună, ceea ce ar fi fost destul de neplăcut pentru Wehrmachtul lui, care era încă foarte departe de a putea face față unui război cu armata franceză. De aceea, își însoți armata cu o declarație pașnică. În 9* martie, adică a treia zi după începerea acțiunii de remilitarizare a Renaniei, care avea să dureze o săptămână, Hitler spunea Franței:

„Nu avem pretenții teritoriale în Europa. Știm că toate situațiile încordate rezultă din delimitări teritoriale false sau dintr-o disproporție numerică dintre populație și teritoriul pe care îl ocupă. Ele nu pot fi rezolvate, în Europa, prin războaie”.

În realitate, însă, remilitarizarea Renaniei era încă un pas spre război. Guvernul sovietic – într-o declarație reprodusă de presa franceză – explica opiniei publice mondiale că remilitarizarea Renaniei agravează, desigur, poziția statelor de la răsăritul Germaniei, dar, în primul rând, constituie o amenințare pentru Franța și Belgia.

*

—

Prin ocuparea Renaniei, bilanțul

refacerii militare a Germaniei devenea impresionant.

Cu un an în urmă, în martie 1935, Germania, care prin tratatul de pace nu avea drept la o flotă aeriană militară, anunța oficial că și-a și organizat o asemenea flotă. După câteva zile, tot în martie 1935, Hitler anunța că a hotărât reorganizarea armatei și reintroducerea serviciului militar obligatoriu. Iar după 3 Luni, Hitler semna acordul naval cu Anglia, care-i îngăduia să-și refacă flota de război.

Dar Germania se putea lăuda nu numai cu acest bilanț militar, ci și cu unul financiar. Inițial, reparațiile de război pe care trebuia să le plătească pe baza Tratatului de la Versailles se ridicau la 6.600” de milioane lire sterline. Cifra

aceasta a fost redusă, mai întâi, prin planul american Dawes, după aceea prin celălalt plan american, Young, pentru ca, în

1932, conferința de la Lausanne să anuleze cu totul - clauza despăgubirilor.

Cât despre revendicările germane cu privire la - colonii, Anglia a și început să vorbească de „o redistribuire a surselor de materii prime”.

Până aici, așadar, toate-i merseră lui Hitler din plin, pentru ca acum să treacă și la remilitarizarea ÎRenaniei. Prin remilitarizarea Renaniei, tot ce a mai rămas din cele 440 de articole ale Tratatului de la Versailles era desființat. Ba a mai rămas ceva: problema apelor germane internaționalizate. Dar Hitler o lichidă și pe aceasta. La 9 martie 1936, în a treia zi de la

începerea expediției în Renania. Guvernul Reichului informa guvernele semnatare ale Tratatului de la Versailles că de aci înainte va exercita asupra fluviilor și râurilor germane: Dunărea, Elba, Rinul și Oderul – internaționalizate prin punctul 12 al Tratatului de la Versailles

— O suveranitate integrală. În consecință, guvernul german invita comisiile internaționale de navigație să-și înceteze acțiunea pe teritoriul german.

*

—

Cum au reacționat cele trei guverne, ale Franței, Angliei și Italiei, cosemnatare ale acelui pact de la Locarno care califica, în termeni preciși, remilitarizarea Germaniei ca un act neprovocat de agresiune,

deoarece este împotriva prevederilor Tratatului de la Versailles?

Guvernul francez, care prin măsura luată de Hitler, putea să vadă Franța direct amenințată și care. Prin clauzele pactului de la Locarno, avea dreptul să recurgă la forța armată și să pretindă ajutorul militar al celorlalte părți contractante spre a restabili ordinea în Renania – reacționează printr-un «discurs.

Cel care vorbea era Sarraut, primul ministru al Franței. Foarte sever în formă și foarte împăciuitoare în fond, premierul francez, după ce stabilește că Germania, prin ocuparea zonei renane, a călcat Tratatul de la Versailles și pactul de la Locarno, arată că „gestul acesta de forță s-a produs în momentul în care puterile semnatare ale

Tratatului de la Locarno ofereau Germaniei putința de a încheia noi aranjamente internaționale, pe baza egalității de drepturi, trecându-se cu vederea prima violare a Tratatului de la Versailles, săvârșită anul trecut, prin reînarmarea Reichului”.

Fără să explice poporului francez DE CE puterile semnatare ale Tratatului de la Versailles au trecut cu vederea prima violare a Tratatului de la Versailles, Sarraut sublime că „atitudinea Franței s-a menținut aceeași: binevoitoare față de Germania, așa cum a dat dovadă prin toată activitatea ei diplomatică de după război. Chiar față de guvernul național-socialist, Franța a continuat să facă gesturi de cordialitate”.

Fără să explice poporului francez DE CE

Franța a continuat să facă „gesturi de cordialitate” „chiar față de guvernul național-socialist”, primul ministru al Franței observă că guvernul național-socialist, în schimb, *„a rupt toate tratatele, suprimând bazele păcii europene”*.

În consecință: *„reacțiunea Franței – a spus Sarraut – va fi categorică”*.

Perfect! Oricine se putea, așadar, aștepta ca Franța să se prevaleze de principiul prevăzut în pactul de la Locarno, care prevede că semnatarii *„se vor împotrivi, prin toate mijloacele, la denunțarea unilaterală a obligațiunilor înscrise în tratate, denunțare care aduce daune păcii”*, cât și de prevederile concrete ale punctului 3 din pat, în care se spune:

„În caz de violare flagrantă a art. 2 din

prezentul tratat, sau de contravențiune flagrantă la art. 42 sau 43 din Tratatul de la Versailles, de una din înaltele părți contractante, fiecare din celelalte puteri contractante se obligă, chiar de pe acum, să dea, imediat, asistența sa puterii împotriva căreia o asemenea violare sau contravențiune ar fi fost îndreptată din clipa când zisa putere își va fi putut da seama că această violare constituie un act neprovocat de agresiune și că, fie din pricină că s-a încălcat frontiera, fie că s-au început ostilitățile, fie că s-au concentrat forțe armate în zona demilitarizată, e necesară o acțiune grabnică”.

Oricine, deci, se putea aștepta ca Franța – hotărâtă să reacționeze în mod „categoric” – să se sprijine pe acest principiu și pe acest

articol din pact spre a cere, grabnic, ajutorul militar al Angliei și Italiei, împotriva lui Hitler.

Guvernul francez, însă, prin cuvântul „categoric” nu înțelegea acest lucru, ci cu totul altceva:

„Reacțiunea Franței – a spus Sarraut – va fi categorică: pacea europeană este o chestiune mai presus de egoismul unui stat. Ea aparține tuturor țărilor, deci Ligii Națiunilor. Vom pune puterea noastră la dispoziția Ligii și vom urma deciziile ei, pentru că în joc este liniștea continentului și existența națiunilor”.

Și, fără să explice poporului francez DE CE pune o urgență curioasă în a se refugia în labirintul juridic, fără sfârșit, al Ligii Națiunilor – când și tratatul de pace și

pactul de la Locarno, consfințit de Liga Națiunilor, prevede, în asemenea cazuri, o reacțiune militară urgentă – Sarraut își încheie discursul spunând:

„Guvernul francez și națiunea franceză vor pacea, dar refuză s-o discute în fața forței. Domnul

Hitler să retragă batalioanele din Renania și pe urmă poate negocia la Ligă. Altă soluție nu este și nici nu ar putea fi acceptată”.

„Reacțiunea categorică” a guvernului francez eră acum precizată: cu un an în urmă, Hitler a călcat tratatul de pace – prin anularea clauzelor militare – dar Franța l-a iertat. Acum, Hitler calcă din nou tratatul de pace și Franța îl iartă încă o dată. Dar cu o condiție: să reintre în Ligă. Hitler este

astăzi mai necesar ca oricând în Liga Națiunilor. Cu atât mai necesar, cu cât în Liga Națiunilor se află și Uniunea Sovietelor. Să revină, deci, Hitler în Ligă și-l asigurăm că Franța va înghiți și acest al doilea hap.

Atitudinea Angliei a fost la fel de „categorică”, ba, s-ar putea spune, și mai „categorică” decât cea a Franței. La 8 martie, a doua zi după ce primele trupe germane pătrunseseră în Renania, guvernul englez înfieră, prin port-cuvântul său, în Camera Comunelor, ocuparea zonei demilitarizate a Rinului ca o acțiune „care a dat o lovitură puternică principiului și caracterului sacru al tratatelor care susțin întreaga structură a raporturilor internaționale”.

Guvernul britanic rămâne credincios angajamentelor luate prin Tratatul de la Locarno și Anglia „se socotește obligată să vină în ajutorul Franței sau al Belgiei cu întreaga ei forță armată, imediat ce s-ar produce un atac ce ar constitui o încălcare a art. 2 al pactului de la Locarno, care prevede, în termeni clari și categorici, o acțiune în aplicarea art. 16 (cu privire la sancțiuni din partea Ligii Națiunilor – n.a.), precum și de o acțiune potrivit cu o decizie luată de adunarea Ligii Națiunilor sau prin aplicarea art. 15, aliniatul 7 din pactul Ligii Națiunilor”.

Dar guvernul englez – care se socotește obligat etc, etc., – e de părere că „deocamdată nu există niciun motiv să se creadă că acțiunea germană de acum ar

prezenta o primejdie de război”.

Dimpotrivă! Anglia vrea pace! De aceea ar fi bine să se afle care ar fi noile propuneri ale lui Hitler.

Punctul de vedere englez era clar: prin ocuparea zonei demilitarizate renane, Germania a încălcat art. 2 al pactului de la Locarno, care prevede aplicarea art. 16, care prevede aplicarea art. 15, al 7, care prevede aplicarea etc, etc.

Dar, cu toate că Germania a încălcat acest art. 2, care prevede etc, etc., Anglia nu crede că este caz de război. Iar dacă nu este caz de război, nu este nici cazul ca Anglia să-și împlinească obligația de a veni în ajutorul Franței, împotriva Germaniei.

Totuși, fiindcă legile înaltei diplomații burgheze nu permit să se spună lucrurilor

pe adevăratul lor nume, ei mai pe ocol și să nu se suprimă o problemă dintr-odată, ci în torturi cât mai savante, cazul Renaniei nu fu scos de către cercurile interesate franceze și engleze de pe ordinea de zi, cu brutalitate, ci încet-încetîșor, pentru ca opinia publică franceză, alarmată, să nu scoată gemete mea tari de durere.

După câteva zile de la ocuparea Renaniei, Flan din delegatul francez la Liga Națiunilor – și unul din cei mai necondiționați admiratori ai lui Hitler

— Anunța că semnatarii pactului de la Locarno, dată fiind gravitatea cazului și necesitatea de a se examina situația cât mai atent, nu s-au mai întâlnit la Geneva, în orașul Ligii Națiunilor, ci la Londra, unde au recunoscut că reocuparea zonei

demilitarizate renane constituie o violare flagrantă a articolelor 42 și 43 ale Tratatului de la Versailles și ale Tratatului de la Locarno. În consecință, comitetul restrâns de la Londra votă unanim să's, e țină o nouă sedință, în cadrul unui banchet, unde să se ia hotărâri. Foarte expeditiv, comitetul stabili ora și meniul banchetului. În aceeași seară, banchetul avu loc într-o însuflețire demnă de bucătăria franceză a ministrului de externe englez. Se ciocniră idei și pahare – pentru ca, după câteva ore de dezbateri, să se desprindă o propunere asupra căreia toți convivii să cadă de acord:

Dacă Hitler vrea să dea dovadă că dorește, într-adevăr, pace – așa precum o afirmă – atunci să-și retragă trupele din zona demilitarizată renană. Dar fiindcă și

semnatarii pactului de la Locarno vor pace, ei nu cer lui Hitler să-și retragă toate trupele, ci numai o parte din ele. Cealaltă parte poate să rămână în Renania, dar cu o condiție: ca Hitler să se angajeze ca, pe tot timpul negocierilor ce se vor duce în vederea unei înțelegeri definitive, să nu mai trimită alte trupe în Renania. Dacă Hitler face acest gest „spontan” - cuvântul „spontan** figurează în textul propunerii - deci, dacă Hitler face acest gest spontan, semnatarii pactului de la Locarno *„ar considera aceasta ca o contribuție serioasă la ameliorarea situației internaționale”*.

Lui Hitler, așadar, nu i se cerea să evacueze Renania, ci să micșoreze cifra trupelor de ocupație, spre a se da o satisfacție opiniei publice. Între timp, se vor

începe negocieri. În ce scop negocieri? Se știa care e scopul: acela formulat și de Sarraut, primul ministru al Franței. Să revină Hitler în Liga Națiunilor – unde este nevoie de el – și poate face cu Renania ce vrea.

Dar Hitler era Hitler. Bădăran, lacom și foarte grăbit, procedă cu brutalitatea și nerăbdarea cu care procedă în toate celelalte acțiuni de mai târziu, care-i precipitară dezastrul: refuză să facă „gestul” acela „spontan” la care-l invitau, cu atâta sentimentală insistență, comesenii banchetului locarnian de la Londra. Câteva zile mai târziu, la 17 martie, Goering, primul ministru al Prusiei și kronprințul lui Hitler, declara în numele Führerului, la o mare întrunire din Colonia renană: „*Trupele*

noastre sunt în Renania și vor rămâne în Renania. Sunt lucruri care se pot face, și altele cu neputință să se facă”.

În aceeași zi, Goering declara în fața alegătorilor, la Dortmund: j, Ni se cere să facem un gest și să retragem 5 batalioane din zona renană. Hitler propune însă să semneze un tratat cu țările din răsărit, cu Cehoslovacia și Austria. Acesta nu este un gest?”

Ce urmărea Hitler printr-un tratat cu Cehoslovacia și cu Austria? Cei care n-o știau de pe atunci, au putut s-o afle după doi ani: anexarea lor la Reichul nazist, Aces/ta era, pe - drept cuvânt, „un gest”. Evident, nu „gestul” pe care-l pretindeau puterile locarniene. Totuși, „un gest”. Așa că Hitler refuză să retragă măcar o cizmă a unui

singur soldat german din zona renană. El zicea că rămâne cu Renania nu pentru a face război, ci pentru că vrea pace.

Numai pace.

Până atunci, Hitler nu vorbise niciodată de pace atâta ca în zilele acelea din martie 1935.

Pace și pace!

În ziua de 27 martie, după ce toată Renania fusese deja ocupată de Wehrmacht, Hitler veni la Essen să vorbească despre pace muncitorilor de la uzinele de război ale lui Krupp. Când apăru în uzină, toate clopotele din Essen începură să sune și toate mașinile se opriră. Goebbels, ministrul propagandei, luă cuvântul și spuse: „Prin remilitarizarea Renaniei, Germania își afirmă voința de a-și apăra onoarea și

libertatea, dar și pacea lumii... Când, la 16 martie, Führerul a restabilit suveranitatea Germaniei în materie de înarmări, s-a deschis o nouă eră și pentru marea uzină de arme Krupp...”

Această idee a erei noi, care se deschide pentru uzinele de arme Krupp, fu reluată, imediat după Goebbels, de însuși Führerul: „Am ținut – declară el – să vorbesc azi din această fabrică de arme de război, care este și o fabrică de arme de pace”.

Apoi, arată că în ceea ce privește apărarea intereselor externe germane, va urma „aceleași metode de care s-a folosit și în problemele interne”, pentru „a realiza pacea socială și comunitatea poporului”.

„Voi fi – a spus el în continuare – în această situație, tot atât de îndărătnic în

afară, apărând drepturile Germaniei, precum am fost și în activitatea internă. Fiecare națiune europeană trebuie să fie stăpână la ea acasă. Germania n-are interes să se amestece în treburile altor țări. Să nu mi se vorbească de o sfințenie a tratatelor. Când, oare, au fost călcate mai multe tratate ca în acești 17 ani din urmă? Împotriva literei și – paragrafelor, eu invoc legea eternă: să nu ucizi pe aproapele tău, nici să nu-l asuprești, nici să nu-l jefuiești...

Când mi se vorbește despre acte și gesturi simbolice, eu răspund că popoarele nu mai vor gesturi. Popoarele vor ca cei care le conduc să caute pacea așa cum le este datoria... Eu voi apăra interesele poporului german, oricând gata de pace”.

Câtă dragoste de pace putea să intre în

inima unui singur om! Dar cum să te miri, când știi că omul acesta se conducea după legea eternă: „Să nu ucizi pe aproapele tău, nici să nu-l asuprești, nici să nu-l jefuiești! ...”

Pentru a asigura „pacea socială” internă, acest paxoman s-a folosit – și continua să se folosească

— De metode a căror lungă listă și al căror caracter mărturisea că erau inspirate numai din legea eternă care-i dicta „să nu ucidă pe aproapele lui. Nici să nu-l asuprească, nici să nu-l jefuiască”!

Pentru a asigura pacea eternă, rostește acum discursuri despre pace într-o uzină de război și făgăduiește că pentru apărarea intereselor germane se va folosi dincolo de granițe de aceleași metode, inspirate din

aceeași „lege eternă” care a inspirat metodele folosite de el pentru organizarea păcii interne.

Să nu ucizi, să nu asuprești, să nu jefuiești!

Pentru izbânda acestor principii umane, însuflețit de imperativele național-socialiste, Führerul pune pe adversarii regimului să curețe trotuarele cu periuța de dinți, ori îi ucidea și le trimitea cenușa acasă, într-un borcan, cu o notă prin care pretindea familiei să i se restituie cheltuielile de poștă.

Pentru izbânda aceluiași principii umane Führerul acesta a reînstituit serviciul militar obligatoriu, a trecut la refacerea armatei germane, s-a retras din Liga Națiunilor și a ocupat, cu armata, zona

renană. Toate acestea pentru că vrea pace!

Vrea pace și vrea să fie lăsat în pace!

Și din marea lui dragoste de pace, a
tâșnit, în ziua aceea, vestita lui ofertă de
pace: *„Ofer pace pe 25 ani. Acest gest
depășește generația mea. Nu se găsește,
totdeauna, în Germania, un om care să aibă
în spatele lui 60 de milioane de oameni.
Oferta mea este făcută o dată pentru
totdeauna și nu o voi repeta”*. Hitler avea ce
oferi: pacea. Și se simțea tare pe marfa lui.
Știa că se cere! De aceea, când auzi că
puterile locarniene, în loc să aplice
prevederile tratatului și să-l scoată cu forța
armată din Renania, așteaptă de la el
contrapropuneri, Hitler îl trimise pe
Ribbentropul său cu o contrapropunere,
care se potrivea de minune cu înclinațiile

tuturor cercurilor interesate apusene de a lua lucrurile în glumă:

Dacă Marea Britanie se consideră obligată, prin Tratatul de la Locarno, să apere frontierele franceze împotriva unei agresiuni germane, ea trebuie să se considere la fel de obligată să apere frontierele germane împotriva unei agresiuni franceze.

Hitler știa să se alinte și știa la cine să se alinte. O parte din presa engleză apăra actul de agresiune hitlerist din Renania, cu aceeași căldură cu care înfiera actul de agresiune fascist din Abisinia.

În definitiv, ziceau ziarele pronaziste engleze, nu există nicio asemănare între ceea ce a făcut Mussolini în Abisinia și ceea ce face Hitler în Renania. Mussolini a făcut

război, pe când Hitler „*n-a călcat decât un tratat*”.

Presa aceasta scăpa, cu intenție, din vedere un lucru: că nici Mussolini n-ar fi făcut război Abisiniei, dacă Negusul ar fi fost sfătuit să-și lase țara ocupată de armata fascistă, fără să zică nici care. Dar monopolurile engleze de textile, interesate să-și apere independența lacului Tzana și a izvoarelor Nilului albastru din Abisinia, l-au pus pe Negus să se împotrivească Italiei. De aceea, operația lui Mussolini din Abisinia se chema „război”. Pe când cu Renania lucrurile nu se mai petreceau așa. Aici, toate monopolurile, textile sau nu, franceze ori engleze, toate, însă, legate prin nenumărate interese economice și politice de Germania nazistă, n-au pus armata

franceză să se împotrivească Wehrmachtului. De aceea, operația lui Hitler în Renania nu se mai chema „război”, ci doar o nevinovată „călcare a unui tratat”.

Putea, deci, Goebbels, ministrul propagandei lui Hitler, să declare, triumfător, la o întrunire electorală din Potsdam:

„Avem destul curaj să îndrăznim mari acțiuni. Istoria ne învață că numai cei îndrăzneți e’câștigă. Niciodată parlamentul n-ar fi avut acest curaj în luarea unor hotărâri istorice. De aceea, noi am dat la o parte pe șefii diferitelor partide, care ne împiedicau să luăm mari hotărâri”.

✱

—

Dar atitudinea cea mai picantă față de

agresiunea nazistă din Renania a avut-o Mussolini, cel de al treilea partener rămas credincios pactului de la Locarno. Solicitat – pentru că așa cereau regulile jocului – să-și spună și el cuvântul în chestia remilitarizării Renaniei, Mussolini a răspuns că poate subscrie la propunerile Angliei și Franței – oricare ar fi ele – numai dacă se suspendă imediat sancțiunile care i se aplică din pricina Abisiniei.

Mussolini, însă, nu se mulțumea cu atât. Abolirea sancțiunilor nu putea da Italiei decât o satisfacție materială. Or, Italia, în schimbul colaborării ei la soluționarea problemelor europene, voia și o satisfacție morală. În consecință, Mussolini cerea să se revizuiască procesul intentat contra lui de către Liga Națiunilor și să se retragă

acuzăția adusă Italiei că ar fi stat agresor. Numai în aceste condiții, Italia ar putea intra în rândurile „națiunilor satisfăcute”.

Prin urmare, așa cum Hitler - prin oficializarea nestingherită a reînarmării Germaniei - își luase de la puterile locarniene, în martie 1935, micul lui comision de pe urma conflictului abisinian, tot așa, Mussolini, pretinzând recunoașterea drepturilor lui asupra Abisiniei, își cerea, în 1936, de la puterile locarniene, un mic comision de pe urma conflictului renan.

Încăpățânarea lui Hitler și a lui Mussolini siliră, în cele din urmă, Franța și Anglia să supună cazul lor în fața Ligii Națiunilor.

Problema fu dezbătută într-o confuzie

generală. Interesele puse în joc erau atât de numeroase și atât de opuse, încât nu se putea găsi nicio ieșire. Totuși, principalele delegații luară în considerație patru soluții, din care aveau să aleagă una. Le reproducem aici, textual, așa cum au fost transmise prin Agențiile de presă:

„1) Soluția engleză: să fie pedepsită Italia și să se adopte, în același timp, o atitudine conciliantă față de Germania. Această soluție nu poate fi acceptată de Franța. Franța va refuza să accepte un front de război terestru, aerian și naval cu Italia, în momentul când Germania o amenință.

Soluția societară, care preconizează, în același timp, o acțiune îndreptată contra țărilor celor doi dictatori. Este o soluție care depășește posibilitățile Franței, de altfel

singura putere care ar putea dispune imediat de o armată terestră.

Soluția franceză: va potoli Italia printr-un efort de răbdare și printr-o amicală energie și va refuza să se accepte, fără sancțiuni, violarea zonei renane de către Germania.

Soluția realistă: trecutul să fie uitat. Să se admită ca fapt împlinit cucerirea Abisiniei de către Italia. Să se admită ca alt fapt ocuparea zonei demilitarizate de către trupele germane. Restul va urma, de la sine, conform spiritului conciliant al planului francez”.

Din aceste patru soluții, conducătorii englezi aleaseră soluția a 5-a, care, în fond, era o variantă a soluției a 4-a: să se trimită lui Hitler un chestionar cu privire la

propunerile lui de pace. În prealabil, conducătorii englezi își puseră problema dacă chestionarul trebuie să cuprindă întrebări numeroase și precise, sau întrebări mai puțin nu*

meroase și ceva mai abstracte. După multe frământări hamletice, autorii chestionarului hotărâră că chestionarul, întrucât are de scop să regăsească drumul spre pace, nu trebuie să-l pună pe Hitler într-o situație dificilă. E mult mai nimerit, deci, să i se pună Führerului întrebări cât mai puține și cât mai abstracte, atât de abstracte, încât să nu-l supere. Ba, dacă s-ar putea, dimpotrivă...

După multe târăgănări, chestionarul fu în sfârșit gata în luna mai. Hitler îl primi, îl citi și nu-i dădu răspuns nici peste o lună,

nici peste un an, nici peste doi ani. În felul acesta, ocuparea zonei renane deveni tot mai puțin o problemă acută și se transformă într-o situație de fapt.

Triumfase soluția a patra, căreia îi era rezervat un viitor strălucit în relațiile dintre țările care atr subscris, în 1925, pactul de „pace eternă” de la Locarno.

X

Bilanțul aventurii abisiniene se prezenta, așadar, în vara anului 1936, în felul următor:

Mussolini a pus stăpânire pe Etiopia, fără ca Liga Națiunilor să-l poată opri;

Hitler a trecut oficial la refacerea armatei germane și la reintroducerea serviciului militar, fără ca Liga Națiunilor să-l poată opri;

Hitler a remilitarizat Renania, fără ca Liga Națiunilor să-l poată opri.

Dar, în afară de aceste rezultate, practice pentru Mussolini și Hitler, sângeroasa comedie africană a mai înregistrat un succes care prevestea vremuri frumoase pentru pacea Europei:

Ca o încoronare firească a isprăvii din Abisinia, cei doi dictatori, care până atunci erau departe de a se iubi, deveniră doi buni prieteni – pe cât pot fi de buni prieteni niște tâlhari cu interese potrivnice, dar cu scopuri și metode de lucru identice

— Și ca doi buni prieteni, au lucrat împreună în cea mai perfectă înțelegere, până la moarte.

Mussolini avea față de Hitler o dublă datorie de recunoștință:

Germania nazistă a fost singura țară europeană care, în octombrie 1935, a refuzat să adere la „sancțiunile” împotriva Italiei;

Germania nazistă a fost prima țară care a recunoscut, în vara anului 1936, noul imperiu roman italo-african al lui Mussolini.

Răscolit, Mussolini – sânge cald, mediteranean

— Nu pregetă un singur moment să jure lui Hitler credință și să-i depună la picioare, drept garanție, independența Italiei, Data de 15 octombrie 1936, când Ciano, foarte-gerinerele ducelui, venea la Berlin să stea de vorbă cu guvernul nazist în vederea unei alianțe italo-germane, a fost și data când Mussolini a început să transfere, de fapt, poporul italian, legat de mâini și de

picioare, în proprietate deplină, lui Hitler.

Mussolini voia să-și aibă un imperiu, dar a fost silit să-și plătească fiecare foc de armă mai mult decât merita. A fost o operație deficitară, dar o operație absolut inevitabilă. Realizarea imperiului său – clădit pe cadavrele a zeci de mii de femei și capii abisinieni – în loc să-i fi întărit autoritatea în țară, i-a slăbit-o enorm. Poporul italian nu împărtășea de loc opinia ducelui că ocuparea Abisiniei ar fi o victorie națională și că această afacere particulară a regimului fascist ar rezolva, într-o cât de mică măsură, cumplita mizerie economică în care se zbate Italia. Poporul italian știa că Abisinia, în loc să fie o sursă de venituri, era o sursă de neazuri financiare, întrucât statul era silit să rupă din bugetul național

sume copioase, pentru a întreține, fără niciun rost, o armată de ocupație peste țări și mări, într-o regiune primitivă, care reclama investiții uriașe și pe termen foarte lung înainte de a putea fi pusă în valoare. Ideea unei colonizări în Abisinia, într-un climat ucigător pentru un european, nu ispitea nici măcar pe țăranii desperați din Sicilia ori Calabria. Așa că poporul prețuia expediția din Abisinia la justa ei valoare: ca un act de nebunie și se uita la duce ca la un nebun. De la războiul cu Abisinia, poporul italian, când vorbea de Mussolini, nici nu-i mai spunea altfel decât „nebunul”. Dar mai semnificativ pentru halul de putreziciune în care se găsea acest regim de satrapi și profitori, este faptul că până și în propriul său partid i se spunea lui Mussolini

„nebunul” și că, *după* victoriosul lui război din Abisinia, „nebunul” devenise atât de îngâmfat, atât de autoritar și atât de irascibil, încât chiar în cercurile conducătoare fasciste începu să se discute nevoia de a-l înlătura și de a-l înlocui cu un altul. Cu cine? Candidați erau mulți: Federzzoni, președintele senatului; Grandi, ambasadorul Italiei la Londra; Bottai, guvernatorul Romei.

Erau, desigur, simple deziderate, deoarece se știa că până și în problema succesiunii tot „nebu nul” va decide și că, de altfel, „nebunul” se și fixase asupra unui succesor pentru cazul când s-ar întâmpla, prin cine știe ce capriciu absurd al naturii, ca el să moară vreodată. Acest *eventual* kron-printț al ducelui era arhiginerele său

Ciano - sau Cianino, cum îl alintau fetele din aristocrația fascistă pe acest june, care, dacă nu strălucea prea mult prin darurile lui morale și intelectuale, era sclipitor prin freza lui de june-prim, prin scandaloasa lui bogăție și prin propaganda ce și-o făcea cu mijloacele lui nelimitate de ministru al propagandei.

Pe acest eventual kronprinț - ieșit erou din aventura africană - l-a numit Mussolini, în iunie 1936, ministru de externe și l-a trimis la Berlin. Mussolini avea nevoie de un act spectaculos care să-i asigure un oarecare prestigiu în ochii poporului italian și să inspire oarecare teamă puterilor apusene. Și, după câte își închipuia ducele, un asemenea act nu putea fi decât o demonstrație a prieteniei strânse dintre el

și Hitler. El și Hitler, flancați de o Japonie – nemulțumită și ea – ar constitui o putere irezistibilă, care ar tăia, de aici înainte, pofta oricui de a le sta împotrivă.

Cianino înregistră la Berlin un mare succes: toată lumea îi admiră bărbia, frizura și alura lui bărbătească de soț al fetei celui mai mare socru care s-a născut de când s-au pomenit căsătorii din dragoste pentru un trai vesel, fără nicio bătaie de cap. Peste câteva zile, Ciano se înapoia acasă cu un sac plin de amintiri nespuse de plăcute – dar foarte intime – și cu ciorna actului de naștere al axei Roma-Berlin. În ziua de 5 noiembrie 1936, ducele făcea declarația următoare:

„O mare țară care se bucură de simpatia poporului italian este Germania. Recentele

conversații pe care contele Ciano, ministrul de afaceri străine al Italiei, le-a avut la Berlin au și dat posibilitatea a se rezolve unele probleme foarte dificile. Pe axa Berlin-Roma pot colabora toate statele din Europa, doritoare de pace. Stindardul antibolșevic nu este decât vechiul drapel al fascismului. Este timpul să se sfârșească cu antiteza dintre fascism și democrație. Italia a anticipat viitorul, deschizând adevărata cale a civilizației și a lumii”.

Deși axa Berlin-Roma făcea din Italia un stat-remorcă, Mussolini prezenta Italia ca prima vioară în combinație.

Altfel, însă, cu totul altfel, vedea lucrurile Hitler. În momentele acelea, era atât de vădit că Mussolini se află într-o izolare desăvârșită, că are grabnică nevoie

de un sprijin fie el de simplă fațadă – și că ochii lui sunt ațintiți asupra Germaniei, ca spre singurul colac de salvare, încât Hitler, în bătărănia lui, își arată satisfacția dacă nu oficial, în tot cazul în mod destul de gălăgios, fără să-i pese că vorbele lui ar putea să ajungă la urechea lui Mussolini. În perioada aceea, presa europeană relata că Hitler, în cursul unei întrevederi pe care o avu la Obersalzberg, în prezența lui Goering, cu un fost general de infanterie austriac, Alfred Krauss, a declarat:

„Îl am pe Mussolini în buzunar”.

Rostind cuvintele acestea, Hitler nu i-a atras, în niciun. Fel, lui Krauss, atenția să fie discret. Ca urmare. Krauss se folosi cu entuziasm de această autorizație tacită a Führerului de a-i face oficiul de ștafetă și

dădu celor spuse de Hitler o largă răspândire în cercurile naziste austriece. A doua zi, Mussolini afla că părerea lui Hitler este că-l are în buzunar. Totuși, ducele nu se supără, deoarece era chestie de buzunar. Așa cum se întâmplă cu toți șmecherii care se asociază spre a buzunări împreună pe alții – dar fiecare cu gândul ascuns ca, în cele din urmă, să-și buzunărească asociații – Mussolini își zise că, în realitate, îl are el pe Hitler în buzunar.

Dar până ce faptele, care n-au întârziat prea mult să vină, au putut să arate care din doi îl are pe celălalt în buzunar, războiul din Abisinia, încă înainte de orice fel de axă, a fost începutul unei colaborări tot mai strânse între acești gangsteri, pe care, de aici înainte, îi puteai găsi mereu alături,

unul de celălalt, oriunde era ceva bun de jefuit. Așadar, axa Roma-Berlin, inițiată în octombrie 1936, nu era decât o consacrare a unei asociații care, în fapt, începuse a funcționa de mai înainte.

*

—

După remilitarizarea Renaniei, Hitler a dat – printre altele – încă o declarație în care spunea: „Acum s-a sfârșit timpul pretinselor surprize. Germania, conștientă de misiunea, ei europeană, *va colabora leal la reglementarea problemelor* care ne preocupă pe noi și Celelalte națiuni”.

Dar, în același moment în care Hitler susținea că „timpul pretinselor surprize s-a sfârșit”, surprizele abia începeau. În vara anului 1936, când mai răsună încă viu în

urechile Europei ecoul răcnetelor de entuziasm stârnite în rândurile fasciste de izbânda abisiniană și în rândurile naziste de izbânda renană, se produse prima „surpriză” din serie:

spre marea ei stupefacție, lumea află că Hitler și Mussolini luptau cot la cot – unde? În Spania.

Dar ce căutau Mussolini și Hitler în Spania – și în primul rând cine erau Hitler și Mussolini?

Hitler și Mussolini erau conducătorii unor regimuri totalitare care-și justificau existența, între altele, prin „nedreptatea” făcută popoarelor lor prin Tratatul de la Versailles. Cu toate acestea, până în iulie 1936 nimeni n-a auzit că printre nedreptățile făcute Italiei ori Germaniei la

Tratatul de la Versailles, să figureze ceva care s-ar referi, în chip cât de vag, la Spania. Până în iulie 1936, nici Italia fascistă, nici Germania nazistă n-au formulat nici cea mai mică revendicare asupra pământului Spaniei. Spania n-a aparținut niciodată Germaniei. Cât despre drepturile Italiei, ele se puteau sprijini doar pe faptul că, în urmă cu 1.500 de ani, cotropitorii romani fuseseră alungați din Peninsula Iberică, de către alți cotropitori. Așa că, din punct de vedere teritorial, faptul că după război Spania a rămas spaniolă cum a fost și înainte de război – deci nici Germania, nici Italia nu puteau pretinde că acest teritoriu le-ar fi fost răpit prin tratatul de la Versailles – nu putea fi interpretat, nici de cel mai complicat exeget al drepturilor

imperialiste italiene ori germane, ca o nedreptate care ar trebui reparată.

De ce au intervenit, aşadar, Hitler şi Mussolini cu armata în Spania?

Ca să-i alunge pe „bolşevici”! au replicat ei.

Dar în Spania ce fel de „bolşevici” erau?

Bolşevici *spanioli*. În Spania erau „bolşevici” spanioli – adică spianioli membri ai Partidului Comunist Spaniol. Asta înseamnă că Hitler şi Mussolini veneau cu armata, nu ca să facă război întregului popor spaniol, ci numai unui partid politic spaniol. Or, după câte se ştie, combaterea unui partid politic este, pentru orice ţară din lume, o treabă de ordin intern. Venind, aşadar, în Spania, spre a combate un partid politic – şi spre a-l combate, cum? cu trupe,

cu tancuri, cu avioane!

— Hitler și Mussolini se amestecau în treburile interne ale unui stat străin. Totuși, cât e de când Hitler spunea că „Germania trebuie să fie stăpână la ea, și că n-are interes să se amestece în treburile altor țări”? Nici trei luni. Dar, în realitate, de câtă vreme au început Hitler și Mussolini să se amestece în treburile interne ale Spaniei?

De câțiva ani!

*

—

În anul 1923 se instituise în Spania, care se afla sub domnia lui Alfons al XIII-lea, guvernul militar al generalului Primo de Rivera. Acest ofițer corupt, nul și sadic și-a putut exercita dictatura până în anul 1930, când regele, sub presiunea maselor, se văzu

silit să-l concedieze. Dar, între timp, regimul de teroare al lui Rivera dăduse naștere unui curent republican, care, pe lângă păturile largi ale oamenilor simpli, cuprinsese importante cercuri din burghezie.

Efectele se simțiră imediat. Un an după căderea lui Primo de Rivera, avură loc, în toată Spania, alegerile municipale, și votul dat de orașe partidelor care se declaraseră pentru republică fu atât de covârșitor, încât Alfons socoti oportun să părăsească Spania în grabă – totuși fără să abdice.

Situația economică, socială și politică, moștenită de regimul republican, era nespus de grea. Totul trebuia nu *refăcut*, ci *făcut*. Sute de mii de țărani erau cu desăvârșire lipsiți de pământ. Milioane de țărani se hrăneau cu linte și pâine sau – în

nenumărate cazuri – cu ierburi și rădăcini fierte. Familii de câte 8 – 10 suflete trăiau într-o mizeră încăpere întunecoasă și neaerisită și dormeau pe jos, într-un așternut de paie și buruieni. Cei care aveau o bucată de pământ puteau fi alungați oricând de către moșier fără niciun motiv. Țăranul n-avea cui să se plângă. Justiția era totdeauna de partea stăpânilor.

Aceeași era și situația muncitorilor industriali. Din pricina exploatării nemiloase la care erau supuși, muncitorii trebuiau să recurgă foarte des la greve. Dar mai totdeauna grevele erau înecate în sânge.

Peste 50 la sută din populația Spaniei era complet analfabetă. Acolo unde intervenise vreo inițiativă culturală particulară, organele statului avuseseră

grija s-o reprime.

Spitale erau foarte puține și totdeauna prost înzestrate. De altfel, cele mai multe din spitalele acestea fuseseră construite – din îndemnul comuniștilor – chiar de muncitori și țărani, din banul lor sărac, strâns mână de la mână. Tuberculoza și bolile, din cauza proastei nutriții, făceau ravagii printre muncitori și țărani. Lipsa mijloacelor de îngrijire ducea la o mortalitate înspăimântătoare printre copiii sub vârsta de 5 ani. Pe scurt, tabloul social și economic pe care-l prezenta viața poporului spaniol, era acela al unor robii.

Guvernul republican provizoriu, constituit după căderea lui Alfons, trecu – înainte chiar de a fi dat țării constituția mult așteptată – la măsuri care să înlăture starea

de lucruri existentă sub regimul monarhic. Din primele săptămâni, guvernul decretă: mărirea salariilor, reducerea orelor de muncă, interdicția de a se expulza, în mod arbitrar, țăranii de pe pământurile lor, asigurări contra accidentelor etc.

La sfârșitul anului 1931, noile cortesuri (Adunarea Națională) votară constituția republicană care prevedea: o Cameră unică aleasă de toți cetățenii, bărbați și femei, care au atins vârsta de

23 de ani; libertatea cuvântului, a presei și a întrunirilor; exproprierea rurală parțială în Andalusia, Estramadura. Ciudad-Real, Toledo, Albacete și Salamanca, provincii în care se găseau moșiile cele mai mari și unde șomajul atingea cifra cea mai mare.

Reforma agrară stârni furia marilor

proprietari, care, sprijiniți de elementele reacționare din armată, organizează tulburări la Madrid și Sevilla. Guvernul izbuti să reprime rebeliunea și, pentru a pedepsi pe instigatori, decretă exproprierea totală a „granzilor” - proprietari de terenuri căpătate în dar de la coroană.

Continuându-și opera reformatoare, guvernul se ocupă de educația și igiena publică. Până la sfârșitul anului, lărgi învățământul secundar și universitar, ridică salariile corpului profesoral, înființă mii de școli elementare, universități populare, școli volante, spitale, dispensării etc.

Dar forțele reacționare, intimidată pentru moment, încep să se reculeagă și să se organizeze, cu ajutorul monopolurilor anglo-franco-germano-americane

reprezentate de Hitler și Mussolini.

Infiltrația național-socialistă în Spania a început încă din anii 1931 - 1932, prin acțiunea unui agent hitlerist, Friedhelm Burbach, stabilit la Lisabona. În Portugalia, unde lucra sub o nevinovată firmă de negustor. Cu ajutorul unui oarecare Walter Zuchristian, funcționar al sucursalei din Madrid a uzinelor germane Siemens, Burbach lucra la recrutarea de membri naziști pentru secția spaniolă, printre germanii stabiliți în Spania.

Din primăvara anului 1933, după ce Hitler deveni cancelar al Germaniei, secția nazistă din Spania începu să se scalde în bani. Cu acești bani s-au putut crea în Spania - până în ajunul rebeliunii din 1936 - 25 de organizații național-socialiste

germane și s-au putut antrena, în special pentru aviație, 2500 de tineri spanioli, care așteptau ordinul de a intra în acțiune. Cu acești bani agenții naziști au putut să-și valorifice opera lor de propagandă, corupție și spionaj economic și militar, pe teritoriul spaniol. Acești bani au folosit, apoi, în ajunul rebeliunii, la înflorirea subită a comerțului de cartofi, în Madrid și alte centre mari din Spania. S-a citat cazul unui sublocotenent, D. Miguel, care a încasat o mare sumă de bani, la 15 iulie 1936, cu trei zile înainte de izbucnirea rebeliunii, din vânzarea cartofilor, în localul restaurantului El Aguilo, din Căile Carmen (Madrid). Alt mare comerciant, care și-a relevat în zilele acelea talentele în vânzarea cartofilor, a fost un anume Juan Gunz din Barcelona, de pe

Avenida de Gaudi. Numai că acești negustori nu erau negustori, ci agenți ai serviciului de spionaj al Wehrmachtului – iar cartofii pe care-i vindeau nu erau cartofi, ci arme. Din ancheta făcută mai târziu, s-a putut afla că în zilele din preajma rebeliunii, numai un singur agent a furnizat, bandelor fasciste din Madrid, 492 de revolvere și o cantitate mare de cartușe. În tot Madridul, agenții naziști au distribuit 38.000 de puști și 18.000 de revolvere. Asemenea tranzacții de „cartofi” s-au încheiat și la San Sebastian, Sevilla, Alicante, Saragossa, Malaga, Cartagenă etc.

În toamna și iarna anului 1933, reacțiunea spaniolă, sprijinită larg cu bani de guvernele lui Hitler și Mussolini, începu să dea asalturi tot mai violente împotriva

regimului. Guvernul republican, sub tăria loviturilor, se clătină și în septembrie 1933, trebui să demisioneze. Cortesurile fură dizolvate. Urmară îndată noi alegeri care – măsluite – dădură extremei drepte, compusă din câteva grupări monarho-fasciste, 207 locuri; centrului, 167 locuri

— Dintre care 100 reveniră radicalilor – și numai locuri partidelor de stânga. Totuși, în pofida rezultatului care-i dădea majoritatea în Adunarea Națională, dreapta nu putea forma guvernul pentru că, în afară de partidul agrarian, niciuna din grupările coalizate nu depusese jurământul pe constituție. Astfel că președintele republicii însărcină cu formarea guvernului pe radicali, care – cu cele de locuri ale lor – se prezentau ca fiind cel mai puternic dintre

partide.

Radicalii, însă, știau că nu pot guverna decât dacă au concursul dreptei. Ca să-și câștige acest concurs, radicalii făcură dreptei concesie după concesie: eliberară din închisoare o serie de foști înalți demnitari de sub regimul lui Alfons, deținuți pentru fraudă, abuzuri și ilegalități; restituiră marilor proprietari de moșii – pământurile împărțite țăranilor; micșorară numărul școlilor; desființară legea care interzicea orice reduceri de personal la întreprinderile de stat și zvârliră mii de muncitori și funcționari pe drumuri etc. Și, în sfârșit, în octombrie 1934, ajunseră la concesia supremă: acceptară în guvern trei miniștri veniți din partidele de dreapta, care nu juraseră pe constituție.

Deodată, izbucni în toată țară grevă generală, organizată în semn de protest. În Asturia fu proclamat un guvern muncitoresc. Cu toată sălbăticia represiunii care urmă, muncitorii continuară să reziste și nu putură fi înfrânți decât numai după ce guvernul făcu apel la mauri și la legiunea străină.

Măsurile decretate apoi de guvern duseră la anularea a tot ce se câștigase în cei doi-trei ani de guvernare republicană. La adăpostul legii marțiale, pușcăriile fură umplute cu zeci de mii de muncitori arestați, judecătorii pronunțară sute de condamnări la - moarte, în mod arbitrar, iar drepturile de întâlnire și exprimare, garantate prin constituție, fură interzise comuniștilor, socialiștilor și republicanilor.

În primăvara anului 1934, dreapta deveni și mai îndrăzneată prin concursul pe care-l obținea de la Mussolini. În martie 1934, o delegație, compusă dintr-un ofițer superior și doi reprezentanți ai grupării numite „comunitatea tradiționalistă”, fu primită de Mussolini.

Mussolini nu era un nou-venit în afacerile Spaniei. În 1926, el tratase cu Primo de Rivera un acord care urmărea să asigure Spaniei și Italiei dominația Mediteranei, în paguba Iugoslaviei și Franței. Acum, dictatorul Italiei oferea delegației „tradiționaliștilor” un ajutor direct în eforturile lor de a înlocui republica printr-o regență care ar pregăti restaurarea completă a monarhiei. După mărturisirile membrilor delegației, Mussolini își repetă

oferta de trei ori. Cu același prilej, Mussolini se arată gata de a le pune la dispoziție imediat 20.000 de puști, 20.000 granate de mână, 200 de mitraliere și suma de un milion și jumătate de pesetas. Mussolini sublinie că acesta nu este decât un ajutor de început care va fi urmat de unul mult mai important, în măsura în care rezultatele obținute îl vor îndreptăți și dacă împrejurările îl vor face necesar.

Dar, după primul val de represiune, curentul republican spaniol se întărește iar. Grupările de stânga. Înțelegând că republica nu poate fi salvată decât printr-o colaborare strânsă între partidele democratice, se constituie, la începutul anului 1936, într-un Front popular, în care partidul comunist avea să joace un rol

conducător. În februarie 1936, când avură loc noi alegeri pentru Adunarea Națională, Frontul popular se prezintă cu un program care era progresist, fără a fi revoluționar. Frontul popular cerea restabilirea constituției, amnistia pentru miile de condamnați politici, reangajarea muncitorilor și funcționarilor concediați din motive politice și pedepsirea funcționarilor care s-au făcut vinovați în ultima vreme de abuzuri.

Grupările fascisto-monarhice, deși risipiră în alegeri sume fabuloase, nu putură împiedica succesul Frontului popular. Totuși, în noul guvern prezidat de Azana nu intrară decât membri ai grupului stângii republicane – care avea în noua Adunare Națională 84 de locuri – și ai uniunii

republicane - care avea 37. Fascisto-monarhiștii, însă, în propaganda lor, susțineau că noul guvern este de „extremă stângă”.

De la început, președintele guvernului a declarat: *„Nu urmărim o revoluție. Scopurile noastre sunt moderate și se bazează pe dreptate. De aceea urmărim în primul rând să introducem reforme”*. De partea lor, partidele „tradiționaliste” și monarhiste au remis presei o notă prin care se arătau, *„din motive patriotice”*, dușmani fățiși și de neîmpăcat ai cabinetului Azana și ai regimului republican. Prin nota aceasta, fasciștii își mărturiseau intențiile de a da atacul decisiv împotriva republicii. Înfrângerea în alegeri îi împingea să grăbească războiul pe care-l pregăteau de

doi ani. În martie 1936, imediat după alegeri, generalul Sanjurjo, aer ful politic al elementelor reacționare din armata spaniolă, plecă la Berlin. Aici avu mai multe întrevederi cu Hitler, Hess, Ribbentrop etc., al căror rezultat s-a putut afla peste câteva zile, când s-a găsit asupra lui Sanjurjo - mort într-un accident de aviație - un document revelator: era proiectul unui tratat, prin care se reconfirma tratatul italo-spaniol din 1926, de astă dată cu participarea Germaniei. După câteva zile, atentatele fasciste, destul de răzlețe până atunci, începură să devină tot mai frecvente. Tulburări în stradă, asasinate, explozii, rebeliuni militare la Madrid, la Guadalajara, la Minares, la Jerez - de la Frontera, la Alcala etc., prevesteau cele ce

se pregăteau împotriva Spaniei. În sfârșit, în noaptea de 17 spre 18 iulie, un grup de ofițeri fasciști, cu ajutorul trupelor mercenare și al legiunii străine, puseră mâna pe toate clădirile publice ale orașului Melilla, port în Marocul spaniol. A doua zi, trupele acestea rebele ocupară orașele Ceuta, Larache și Tetuan, capitala Marocului. La 19 iulie, maurii și legionarii trecură Gibraltarul și ocupară orașele Algesiras și Sevilla.

Cu aceasta, începu războiul din Spania.

*

—

Amestecul efectiv, direct și masiv al lui Mussoiini și Hitler se produse, din primele zile, sub un baraj asurzitor propagandistic prin care presa nazistă și cea fascistă, cu

sprijinul presei fasciste din toate țările capitaliste, căutau, în fel și chip, să demonstreze că războiul din Spania era „un complot comunist”.

„Primejdia comunistă** era și pretextul oficial al ofițerilor fasciști spanioli, care declarau că luptă „pentru a libera Spania de sub dominația comunistă”.

Hitler, care, după succesul loviturii din Renania, nu-și mai încăpea în piele de mândrie – și care începuse, de pe atunci, să-și ia aere de stăpân al lumii – vorbea mult mai tranșant: „*Nu voi tolera bolșevismul în Spania*”. Era același Hitler care, numai cu trei luni în urmă, declara că „Germania n-are interes să se amestece în treburile altor țări”. Acuma se amesteca. „Primejdia comunistă** îl silea să se amestece.

Era obișnuita metodă fascistă de a atribui propriile lor crime, comunismului și comuniștilor. După ce ei - nazisto-fasciștii - au organizat o rebeliune armată împotriva guvernului republican, legal constituit prin alegeri, tot ei vorbeau de un „complot comunist.

Împotriva cui acest „complot comunist** dacă tot ei susțineau că „Spania se află sub dominația comunistă”? Un complot comunist împotriva dominației comuniste?

De fapt, se putea vorbi tot atât de puțin de o dominație comunistă”, în Spania, ca și de un Complot comunist”. În 1921 se întemeiasă în Spania un partid comunist, dar în 1923, când Primo de Rivera și-a instituit dictatura, partidul comunist fu ilegalizat și urmărit până în pânzele albe,

așa că se găsea, în lupta lui, lipsit de orice libertate. În 1931, când a putut să-și reia activitatea legală, partidul comunist a obținut în alegeri un singur loc. Peste doi ani, în alegerile din 1933, partidului comunist i s-a atribuit tot un singur loc. Abia la alegerile din comuniștii au putut trimite în parlament 16 deputați.

Din câți membri se compunea, însă, Adunarea Națională?

Din 473.

Așadar, cu toate că în Adunarea Națională, din 473 membri, nu se găseau decât 16 comuniști – adică numai 3 la sută din total – forțele fasciste coalizate împotriva poporului spaniol vorbeau de o „dominație comunistă” în Spania, și de un guvern comunist. Cât de reală era

dominația comunistă în Spania, cât de „comunist” a fost guvernul republican spaniol și cât de teribil a fost „complotul comunist”, pus la cale de acest „guvern comunist”, s-a putut demonstra la vreme de către cei care combăteau minciunile propagandei fasciste, prin o serie de fapte, pe cât de elocvente, pe atât de controlabile.

Atacul de la 18 iulie, cu care a început războiul din Spania, n-a fost dezlănțuit de comuniști, ci de trupele fasciste; la 18 - 19 iulie, când fasciștii și-au început agresiunea împotriva poporului spaniol, nu se afla în guvernul republican de la Madrid niciun comunist; președintele guvernului era un burghez - Azana - membru al unui partid burghez, înclinat spre libertăți democratice, dar adversar al oricărui program care s-ar

putea numi măcar socialist, necum comunist; până la izbucnirea rebeliunii fasciste, acest prim-ministru Azana a refuzat cu încăpățânare să înarmeze pe muncitori, deși i s-a atras atenția de către grupările de stânga în frunte cu comuniștii, cu care colaborase în Frontul popular, că există, în orice moment, primejdia unei lovituri din partea ofițerimii fasciste; la începutul rebeliunii, guvernul republican nici n-a avut forțe armate în stare să riposteze, în afară de detașamentele de muncitori, organizate de comuniști, ceea ce și explică succesele din primele zile ale trupelor fasciste; la începutul rebeliunii, guvernul republican

— Așa cum n-a dispus de oameni pentru apărare

— N-a dispus nici de arme, nici de aviație. Era atât de mare lipsa de arme a guvernamentalilor încât și peste un an, în martie 1937, se mai găseau soldați înarmați cu puști demodate marca „Oviedo 1896”. Or, deși, în ziua atacului rebelilor, guvernul republican nu cuprindea niciun ministru comunist; deși guvernul acesta republican era prezidat de un burghez; deși acest prim-ministru burghez a refuzat să înarmeze pe muncitori; deși guvernul prezidat de acest burghez s-a lăsat surprins de evenimente, fără oameni, fără anme, fără aviație; deși agresiunea a fost dezlănțuită nu de guvernul acesta, ci de către cei mai înverșunați dușmani ai lui, cu toate acestea, niciodată presa și radiourile lui Hitler și Mussolini nu și-au lătrat cu atâta furie

fanteziile lor anticomuniste, ca în zilele când toate forțele fasciste, după o susținută activitate de provocări, s-au aruncat asupra Spaniei republicane, complet nepregătită pentru un război.

*

—

S-a străduit presa fascistă să prezinte cele petrecute în Spania, între anii 1936 – 1939, drept un război civil. Numai că un război civil presupune o încăierare între două tabere adverse, înăuntrul granițelor unei țări, în rândurile unuia și aceluiași popor, fără niciun amestec străin.

Putea fi acesta și cazul Spaniei, când vădit era că fasciștii spanioli n-ar fi putut face nicio mișcare, dacă n-ar fi avut, din partea lui Hitler și Mussolini, un sprijin

nelimitat – care a fost nelimitat, pentru că era condiționat și de amestecul lor nelimitat în treburile Spaniei, înainte și după răsturnarea guvernului republican?

Nu!

Fasciștii spanioli și-au putut pregăti și realiza agresiunea numai sub controlul permanent al lui Hitler și Mussolini. Toată acțiunea din Spania a fost dirijată de la Roma și de la Berlin. Organizarea trupelor, planurile strategice, data atacului, toate au fost stabilite la Roma și la Berlin. Și lucrurile nici n-au fost cel puțin camuflate. Încă din ziua de 15 iulie 1936, cu trei zile înainte de a izbucni rebeliunea, ziarul *Völkischer Beobachter*, oficiosul lui Hitler, scria aceste rânduri care nu ascundeau în ele niciun mister:

„În orice caz, nu va fi pentru întâia oară, în cursul acestor ultimi douăzeci de ani, dacă vacanța de vară, pe care spaniolul este obișnuit să și-o ia, va fi tulburată de surprize politice grave”.

Știau că termenul se apropie și nu se jenau să-l anunțe. Rebeliunea era pregătită, iar intervenția italo-germană la fel.

Încă de la acea dată de 15 iulie, deci cu 48 ore înainte de atac, șase avioane italiene porneau din Sardinia înspre Maroc. O publicație italiană, Aviazione Legionari, anunța că nouă avioane italiene de bombardament, cantonate în Maroc, au împrăștiat, la începutul lui august, toate patrulele flotei republicane care împiedicau transportul trupelor rebele din Africa înspre Spania.

La 13 august, ziarul englez Daily Telegraph anunță că la Sevilla au sosit șapte avioane de bombardament Caproni și numeroși aviatori italieni.

La rândul ei, aviația germană a fost la fel de grăbită să intervină. La 29 iulie, ateriza în Marocul spaniol primul Junkers german. După cinci zile, corespondentul ziarului Times semnala prezența câtorva trimotoare germane la Tetuan. A doua zi, Mancihester Guardian anunța că la Ceuta au sosit cinci avioane germane. Puțin după aceea au fost semnalate 15 avioane comerciale germane care transportau trupe din legiunea străină în Spania. La data de 13 august, Manchester Guardian anunța că la Sevilla, în Spania, au aterizat 20 de Junkers de bombardament și 5 avioane de

vânătoare. O stațiune importantă de tranzit pentru naziști a fost Lisabona (Portugalia): în perioada dintre 30 iulie și 6 august, vasele germane au debarcat 42 de avioane și 150 de piloți.

La 3 august 1936, intervenția Germaniei naziste în Spania luă un caracter oficial. În acea zi, agențiile de presă răspândiră știrea senzațională că crucișătorul german Deutschland și distrugătorul german Luch au ancorat în portul Ceuta din Marocul spaniol, spre a face o vizită ofițerilor rebeli și că această demonstrație de simpatie a stârnit un mare entuziasm în cercurile militare din zona spaniolă ocupată de trupele fasciste. De notat că din portul Ceuta comandantul rebel încerca să trimită trupe în Spania, dar era stingherit de

artileria republicană. Spre a înlătura acest neajuns, crucișătorul nazist Deutschland a făcut, timp de câteva zile, manevre în portul Ceuta pe care republicanii nu l-au mai putut bombarda, ca să nu dea Germaniei pretextul unui conflict.

—

În ziua de 3 august 1936, când ofițerii vasului nazist Deutschland debarcă la Ceuta spre a strânge, cordial, mâna ofițerilor rebeli, vocabularul diplomatic se îmbogăți cu un nou cuvânt. Nici nu se putea altfel. Fiecare război contribuie la cultura politică burgheză cel puțin cu un cuvânt.

Războiul din Abisinia a creat cuvântul „sancțiuni”, care a înveselit întreaga omenire.

Războiul din Spania a creat un cuvânt și

mai izbutit: „neintervenție”.

Autorii acestei scilpitoare expresii umoristice erau, ca și autorii „sanctiunilor”, tot niște diplomați englezi, care erau înzestrați de către cel-de-sus cu un remarcabil simț al umorului.

Ce a fost politica de neintervenție?

Politica de neintervenție a fost acea politică pe care anumite cercuri interesate au născocit-o spre a asigura mai multă eficacitate politicii de intervenție.

Iar dacă definiția aceasta este, poate, confuză, vom încerca s-o facem mai clară printr-o scurtă relatare a faptelor mai semnificative.

Rebeliunea fascistă din Spania nu putea fi privită de Franța cu indiferență. După ce avea ca vecină, la granița de răsărit, o

Germanie fascistă și la granița de sud-est o Italie fascistă, Franței nu-i putea face nicio plăcere să aibă la granița de sud o Spanie fascistă. Trei vecine fasciste – și tustrele frământate de poftă imperialiste, și tustrele cu ochii, fie spre teritoriul francez european, fie spre Posesiunile franceze din Africa – era prea mult pentru puterea de apărare a Franței. Așa că cercurile conducătoare franceze aveau, nu din considerente democratice, ci din considerente pur egoiste, tot interesul ca regimul republican din Spania să-și păstreze pozițiile.

Așa se părea că judecă Franța, care, în iulie 1936, când a început războiul din Spania, era condusă de un guvern al Frontului popular. În tot cazul, din primele

zile, guvernul francez a acordat industriei particulare de război autorizația de a livra Spaniei arme și avioane la discreție. Îndată începură a fi încărcate la Bordeaux stocuri mari de armament, care așteptau numai ordinul să ia drumul spre Spania.

De ce guvernul francez, în loc să furnizeze direct Spaniei armele de care avea nevoie, a dat sarcina aceasta industriei particulare?

Pentru că s-au găsit glasuri potrivnice – până și în consiliul de miniștri – care să strige că o atitudine de prietenie a guvernului francez față de guvernul republican spaniol ar putea fi interpretată de către guvernul englez drept bolșevism.

Or, față de felul cum evoluau lucrurile în Europa, mai ales după recentul succes al lui

Hitler în Renania și față de presiunea internă a cercurilor reacționare franceze, guvernul francez credea că nu este oportun să indispună un guvern aliat – aliat dacă nu firesc, cel puțin indispensabil – cum este Anglia. Pe atunci, șef al guvernului francez era Leon Blum. Blum, de profesie avocat și jurnalist, era un vechi și declarat anticomunist. În decembrie 1920, la congresul socialist de la Tours, majoritatea delegațiilor a votat pentru adeziunea la Internaționala a treia. În fruntea minorității care s-a ridicat împotriva a fost Leon Blum. Puțin mai târziu. Blum a organizat, cu aderenții lui și cu o serie de elemente venite în majoritate din mica burghezie, un partid socialist. Ca șef al acestui partid socialist, Blum a fost membru în consiliul de

administrație al marilor magazine „Galeries Lafayette”. Mai târziu, în 1936, când Hitler a început să devină o primejdie pentru Franța, Leon Blum, sub presiunea maselor muncitorești, a acceptat să încheie un Front popular cu comuniștii, pentru o acțiune comună. La alegerile din 1936, Frontul popular a obținut un succes de seamă care l-a și adus la putere.

Or, Leon Blum, care, din iunie 1936 până în iunie 1937, cât a fost președintele guvernului francez, s-a ferit, în politica internă, să ia vreo măsură radicală împotriva patronilor iar în cea externă, a avut grija să menajeze liniștea Angliei, veni la Londra, în ziua de 23 iulie 1936, însoțit de ministrul său de externe, să discute problema spaniolă cu Baldwin, președintele

guvernului conservator, anticomunist și antisocialist englez. Despre ce au putut vorbi dar, fără să se certe, cei doi prieteni? Probabil – am putea spune: este aproape sigur – că Blum și Baldwin au vorbit tot timpul în termeni foarte amicali, despre bolile lor de stomac, despre preferințele lor culinare, despre nevoia de a se odihni la munte ori la mare și despre alte asemenea lucruri strâns legate de înțeleapta rezolvare a problemelor internaționale. Dovada că numai despre astea au vorbit, o găsim în faptul că după câteva ceasuri de conversație călduroasă și în cea mai deplină înțelegere între cei doi șefi de stat, situația s-a lămurit fără cea mai mică dificultate: transportul de arme, care aștepta la Bordeaux ordinul de plecare spre Spania

republicană, nu mai părăsi Franța, ci fu urmaidecât descărcat. Din care se vede că în loc ca șeful guvernului francez să-l câștige pe șeful guvernului conservator la ideea unei intervenții pentru salvarea Spaniei republicane, șeful guvernului englez l-a convertit pe pre, mierii francez la neintervenție, spre a lăsa bandele nazistofasciste să lovească tânăra republică spaniolă. Furtuna de protest ce o stârni incidentul de la

Bordeaux, care era atât de uluitor, încât părea de neînțeles, nu putu schimba dispoziția guvernului. Nenumărați oameni politici – care, totuși, nu aveau simpatii deosebite pentru mișcarea de stânga – au încercat să explice guvernului că dacă se pun arme la dispoziția Spaniei republicane,

rebeliunea fascistă este lichidată în câteva zile. La aceasta, cercurile oficiale au răspuns:

— Posibil, dar o intervenție în Spania ne poate duce la un război cu Germania.

Și ca să dea tărie argumentului, adăugau:

— Și în acest caz nu se știe dacă Anglia va fi alături de noi!

Se născuse cuvântul „neintervenție”. S-au grăbit unii să explice că prin „neintervenție” se înțelege ca războiul din Spania să fie făcut numai de către spanioli, fără niciun fel de intervenție străină. Dar n-a trecut mult și s-a văzut că o astfel de interpretare a „neintervenției” au putut-o da numai acei care fie că au vrut să-și bată joc de lume, fie că nu cunosc bine limba

engleză.

Foarte dinamic, acest cuvânt „neintervenție” a făcut, în scurt timp, o carieră strălucită. După Anglia și Franța, a aderat - la 6 august - la „neintervenție” Italia, iar la 8 august 1936, prințul Bismarck, însărcinatul de afaceri al lui Hitler la Londra, declara la ministerul de externe englez: „Guvernul german n-a livrat nicio armă, niciun material de război în Spania și nici nu va livra”.

Germania nu s-a pronunțat în acea zi complet pentru „neintervenție”, pentru că era supărată. Cu două zile înainte, la 6 august, agențiile telegrafice național-socialiste au lansat, în lumea întreagă, știrea că patru tineri național-socialiști germani din comunitatea germană spaniolă

„ar fi fost împuşcaţi lângă Barcelona, de soldaţi republicani”. Presa nazistă se năpusti asupra guvernului republican spaniol pe care-l ameninţă că dacă nu va pedepsi pe vinovaţi, guvernul german va rupe relaţiile cu el.

Câteva zile după această provocare, urmă o alta: autorităţile spaniole guvernamentale şi-ar fi permis să perchiziţioneze vasul german Kamerun. Al doilea val de insulte şi ameninţări se abătu asupra republicanilor. Oficiosul nazist Volkischer Beobachter scria că „pactul de neutralitate este grav compromis”.

Presa franceză de dreapta se arată extrem de amărâtă că republicanii spanioli şi-au găsit să dea loc la asemenea incidente, tocmai acum când Hitler se arăta dispus să

adere la neintervenție și-și exprimă dorința fierbinte ca guvernul spaniol să dea toată satisfacția cerută de Germania. Totodată, ziarul Times, oficiosul guvernului englez, admitea că emoția provocată de percheziționarea vasului Kamerun este „firească”, iar ziarul Manchester Guardian spunea că Germania este în dreptul ei să se supere. Dar atât Times, cât și Manchester Guardian arătau că ar fi „regretabil” „ca Germania să facă, în legătură cu acest incident, mai mult zgomot decât ar fi potrivit”.

În sfârșit, Hitler se lăsă înduplecat. După ce guvernul francez anunță că suspendă orice transport de material de război, din orice sursă ar veni și, după ce – odată cu guvernul francez – guvernul englez

informă lumea că a luat aceeași măsură, cu adaosul că *„se angajează să aducă toate modificările necesare în actuala legislație a Marii Britanii, dacă aceasta ar fi insuficientă sau ar împiedica punerea în practică a angajamentelor luate”*, guvernul german declară, în ziua de 24 august, că va pune și el embargoul pe toate transporturile de arme spre Spania.

Cât despre Liga Națiunilor, ea confirmă pactul de neintervenție, așa că acordul era garantat: toate țările europene erau pentru neintervenția în Spania și toate țările intrară în Comitetul de neintervenție. Toate țările cu o singură excepție: Portugalia. Delegatul sovietic a cerut ca și porturile portugheze să fie incluse în control. Dar cererea n-a avut nicio urmărire. Portugalia nu

voia să adere. În loc să adere la acord, Portugalia se interesa ce ar păți dacă n-ar adera. Și cum nimeni nu i-a răspuns ce ar păți, Portugalia nu a aderat. În consecință, Portugalia a jucat în războiul din Spania rolul jucat de Germania în războiul din Abisinia: acela de țară-misit, de țară de tranzit în comerțul ori transportul de arme pentru rebeli. Numai că în timp ce Germania avea, cel puțin, calitatea de mare putere militară, Portugalia nu era nici măcar o putere de mâna a treia. Totuși, cu populația ei de numai 5 milioane de locuitori, Portugalia își permitea să nu țină seama de pactul de neintervenție și să fie singura țară din Europa care să nu se prezinte la ședința comitetului de neintervenție care se întrunea în ziua de 9

septembrie 1936 la Londra.

De unde acest lux de independență la Portugalia, când era știut că Portugalia, dacă duce lipsă de ceva mai mult decât de orice, este tocmai lipsa de independență?

Asta nu era prea greu de aflat. Portugalia își permitea să fie atât de independentă, pentru că așa i-a poruncit Anglia de care depinde ca să fie independentă!

Cum a funcționat „neintervenția” în războiul din

—

Spania?

Ca și „sanctiunile” în războiul din Abisinia.

În afară de spărtura – am putea zice, în cel mai bun caz: ciudată – făcută de

Portugalia în pactul de neintervenție, Hitler și Mussolini n-au neglijat dimie spre a da neintervenției de limbă engleză o interpretare adecvată. Precum am arătat mai sus.

Italia și Germania au aderat la neintervenție în august 1936. Dar tot în august 1936, avioanele germane Junkers au făptuit groaznicul bombardament asupra orașului spaniol Geta le.

A fost primul mare atac al aviației germane împotriva Spaniei. De atunci fabricile de avioane germane și italiene au început să-și trimită în Spania tot mai multe aparate noi spre încercare și tot mai mulți piloți pentru antrenament. Sute de orașe, mii de sate, zeci de mii de vieți omenești au costat exercițiile acestea de probă ale noilor

mărci de avioane italiene și germane. Și, pentru a avea conștiința împăcată față de comitetul de neintervenție, agresorii recurseră, în primele luni ale războiului – subliniem: în primele luni ale războiului – la un truc care-i făcea ireproșabili: declarau „naționale”, adică de fabricație curat spaniolă, tunurile, tancurile, avioanele și trupele pe care le expediau în Spania să măcelărească poporul spaniol surprins fără arme, la începutul războiului, din vina guvernului său și lăsat să ducă războiul fără arme, din grația cercurilor neintervenționiste apusene.

Succesul politicii neintervenționiste era. Prin urmare, complet. O imagine exactă a situației, după două luni de intervenționism, atât de bine ajutat de neintervenționism, o

dădea, în septembrie 1936, o publicație spaniolă republicană, La Publicidad, din Barcelona, care pune sub o caricatură următoarea legendă:

„Puști germane, avioane italiene, radio portughez, mauri din Rif (Maroc), străini din Legiune... cine se mai poate îndoi că noi reprezentăm adevărata Spanie?”

Și nu era decât la început, când nici nu se împliniseră două luni de când primele trupe de legionari și mauri porniseră din Maroc să elibereze poporul spaniol de sub robia dreptului de vot, a libertății cuvântului, a unor condiții de viață mai bune. Comitetul de neintervenție lucra, ținea ședințe peste ședințe, făcea propuneri peste propuneri și organiza controale peste controale, care, în principiu, trebuiau să dea

rezultate excelente, dar care în practică, nici, nu funcționau. În schimb, funcționau perfect – și fără întrerupere – transporturile de trupe și arme nazisto-fasciste și funcționa perfect și de nezdruccinat independența bizară și dârză a Portugaliei care nici nu voia să audă de vreo neintervenție. Iar lumea întreagă asista la comedia neintervenției, îngrozită de ușurința cu care un popor poate fi asasinat, pentru că așa cer interesele unui grup – mic ca număr, dar gigantic ca lăcomie – îngrozită mai ales la gândul că cele ce se petrec în Spania nu sunt decât o repetiție, în mic, a unui masacru, infinit mai mare, pe care același grup îl rezerva Europei într-un viitor apropiat.

În anul 1936, nimeni nu se mai putea

înșela: al doilea război mondial nu mai era problematic. Era sigur, era inevitabil.

✱

—

La sfârșitul verii și în toamna anului 1936, Hitler continua să rămână, foarte cuminte, membru al comitetului de neintervenție și tot atât de cuminte să intervină în Spania cu transporturi din ce în ce mai cuprinzătoare de trupe și arme. Dar, simultan cu această acțiune de civilizare a Spaniei – sau tocmai ca o completare a acestei acțiuni – guvernul nazist desfășura o activitate diplomatică la fel de intensă.

La 24 august 1936, Hitler semnă un decret prin care termenul serviciului militar obligator creștea de la un an la doi ani, pentru toate armele. Noul pas făcut de

naziști spre război fu un nou motiv de îngrijorare în cercurile admiratorilor apuseni ai lui Hitler, care, foarte sentimentali cum erau, aveau atâta încredere în acest om providențial al Germaniei, încât credeau până și în cuvântul lui de onoare atât de des folosit în ultima vreme – că tot ce vrea el este pacea. Ca să-i liniștească pe acești buni prieteni, pe care se sprijinea toată politica lui de șantaj, Hitler le repetă ceea ce a mai spus-o de atâtea ori și înainte, fie în declarații publice, fie în conversații tainice: că tendințele de expansiune ale Germaniei sunt îndreptate înspre răsărit, nu spre apus. Într-un discurs adresat, în 1936, tineretului nazist, Hitler spunea:

„Noi nu suntem în situația fericită a

acestor bolșevici care au prea multe pământuri. Dacă am avea Uralul, Siberia, ori câmpiile de grâu ale Ucrainei, sub o direcție național-socialistă, am înota în belșug, pe când așa suntem obligați să luptăm pentru existența noastră. Am putea realiza paradisul pe pământ. *

Peste puțin, în decembrie 1936, Frankfurter Zeitung, oficiosul ministrului de externe al Reichului, scria:

„Nicio putere din lume nu va putea vreodată constrânge Reichul să declare acceptabilă, echitabilă și chibzuită reglementarea frontierelor trase de tratate în estul Europei și să asigure aceste soluții de forță printr-un pact de garanție. *

Direcția rămânea, precum se vede, aceeași: estul. Numai că un est ceva mai

larg. Dacă în septembrie Hitler se mulțumea cu Ucraina, Uralul, Siberia, în decembrie el își mărea orizontul acestui est, prin pretenții la revizuirea „frontierelor fixate de tratate în răsăritul Europei** în favoarea Poloniei, Cehoslovaciei, României și Iugoslaviei.

Asigurările acestea liniștitoare, adresate sprijinitorilor lui din apus, nu se oprirea aici. La 26 octombrie 1936 sosea în capitala Angliei Ribbentrop, trimisul lui Hitler, care făcu o declarație plină de înțeleșuri referitoare la Spania: „În interesul ambelor țări (Germania și Marea Britanie - n.a.) avem de îndeplinit o muncă de mare importanță, Germania dorește prietenia Angliei”.

Așadar, puteau dormi liniștiți Loydul

Makohwen, președintele lui Imperial Chemical Trust, Arey Cooper, președintele trustului Unilever, lady Astor, faimoasa gazdă de hitleriști și prohitleriști pe moșia ei din Clyveden și toți ceilalți membri ai aristocrației și marii burghezii engleze, care cultivau – cu propagandă și bani – prietenia lui Hitler. În special, putea dormi liniștit lordul Detterding, omul care suferea de grave complexe de natură petrolieră și care de aceea purta o ură de neîmpăcat Uniunii Sovietice că dispune de câmpuri petrolifere în care lui îi este interzis să pună piciorul.

Din primele ceasuri ale Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, acest Detterding a început să răscolească cerul și pământul, spre a pune cât mai degrabă în mișcare carul de război antisovietic. Și acum

Detterding și ai săi începură să creadă că au în mână un atu sigur. Din partea Germaniei nu-i mai așteaptă nicio surpriză. Totuși, nu trecură decât două săptămâni și - în noiembrie 1936 - o nouă bombă căzu în cercurile filonaziste optimiste engleze: Hitler a încheiat cu Japonia un pact. Pactul anticomintern - adică pactul anticomunist.

Pentru întâia oară, presa engleză fu unanimă în a-l critica pe Hitler. Daily Mail, oficiosul partidului laburist, sau Morning Post, ziar ultraconservator, sau Daily Express, organ neutru cu pronunțate înclinații spre dreapta, adoptaseră, toate, același ton categoric în a susține că „Anglia refuză să stea alături de Germania în acțiunea ei antico-comunistă”.

Nimeni nu mai pricepea nimic. Ce s-a

întâmplat? Monopolurile engleze refuză să stea alături de Hitler în acțiunea lui anticomunistă? Fabricanții de tunuri nu acceptă, sub niciun cuvânt, ideea că ar exista vreo „primejdie comunistă” în lume? Lordul” Rothermere și alții ca el să fi devenit comuniști peste noapte? Întrebările curgeau de pretutindeni și se puneau în chip serios, pentru că se părea că problema e gravă de tot. Închipuiți-vert de gravă era, dacă ziarul Daily Herald putea scrie:

„D. Hitler a săvârșit cea mai mare greșală a carierii sale diplomatice. El și-a atras ieri cea mai aspră dezaprobare din partea guvernului britanic, pentru semnarea pactului anticomunist germano-japonez”.

Era, deci, și guvernul britanic adversar

al pactului anticomunist germano-japonez?

Era – și era un adversar hotărât.

De ce? Ajunsese și el comunist?

Asta, nu!

Atunci, de ce?

Pentru că îndărătul acestei firme germano-japoneze anticomuniste, pactul încheiat de Hitler cu Japonia era îndreptat împotriva intereselor britanice din Extremul Orient. Pactul anticomunist germano-japonez cuprindea o clauză care prevedea includerea coloniei engleze Insulinda sau Malaezia în zona de influență germano-japoneză.

Era încă un act de șantaj, care completa șantajul exercitat prin intervenția în Spania asupra amicilor săi din Marea Britanie, de la care-și propunea să obțină noi facilități,

în ordinea prevăzută în lista de revendicări.

*

—

Războiul din Spania se întetăea. Se întetăeau și ședințele comitetului de neintervenție. Se întetăeau și transporturile de arme și trupe germane și italiene pentru rebeli. La 27 octombrie 1936, guvernul portughez recunoștea Junta - sau guvernul fascist spaniol - care-și avea reședința la Burgos, în Spania. La rândul lor, Hitler și Mussolini recunoșteau, în ziua de 18 noiembrie 1936, guvernul din Burgos, căruia pe lângă arme, trupe și aviație, începură să-i trimită și vase de război. Guvernul republican, care își mutase între timp reședința de la Madrid la Valencia, se adresa Ligii Națiunilor. După ce-i demonstră

că, în conformitate cu înseși prevederile statutului acestui înalt for internațional, ceea ce-și permit să facă Germania și Italia în Spania este un act calificat drept agresiune, guvernul republican spaniol cerea Ligii Națiunilor să aplice art. 11 cu privire la „*orice împrejurări care ar putea pune în cauză bunele relații internaționale, ori să aducă vreo atingere păcii mondiale*”.

Spania republicană primi răspunsul pe loc: dacă vrea să i se ia plângerea în considerație, trebuie să aducă dovezi că, într-adevăr, *Germania și Italia intervin în război*.

Cine cere dovezi Spaniei republicane că italo-germanii, intervin?

Chiar acei care, din primele zile aște războiului, au luat inițiativa creării unei

comisii de neintervenție.

Și care era cea mai bună dovadă că intervenționismul germano-italian în Spania a fost și continuă să fie o realitate?

Însăși existența acestei comisii de neintervenție.

Prin urmare, însăși dovada, ca să zicem așa. A intervenționismului germano-italian cerea Spaniei republicane să dovedească acest intervenționism.

Dar dacă comisia de neintervenție nu era o dovadă serioasă – de altfel, în acest scop a și fost întemeiată: să nu fie cu niciun preț serioasă – actele de intervenție din partea Italiei și Germaniei erau atât de numeroase și atât de ostentativ făptuite, încât comisia de neintervenție, dacă ar fi vrut cu tot dinadinsul dovezi, nu avea decât

greutatea alegerii. Lumea întreagă vedea, în toamna anului 1936 și în primăvara anului 1937 ceea ce comisia de neintervenție și Liga Națiunilor nu voiau să vadă: că Italia și Germania duceau o acțiune sistematică de ocupare a Spaniei, care, treptat-treptat, trecea în mâinile lor cu fiecare pas înainte făcut de armata rebelă.

Amestecul Italiei era exercitat în special pe tărâtnul militar, dar amestecul german era exercitat în toate domeniile. Pe teritoriul cucerit de rebeli, la căile ferate, paza o făceau jandarmii germani; cadrele falangiștilor și legionarilor se compuneau din ofițeri germani; la poștă și telefoane erau puși controlori germani; lucrările de fortificație în diferite regiuni strategice – ca de pildă, la Ceuta și mai târziu la frontiera

franco-spaniolă – erau executate de ingineri și tehnicieni germani; diferite orașe ca Larache, Melilla etc., erau puse sub conducerea unor administratori germani; mai toată administrația militară și civilă a Spaniei rebele era în mâinile intervenționiștilor germani etc.

Toate acestea nu erau dovezi de intervenționism pentru comisia de neintervenție, care, timp de șase luni de la începerea războiului, trăia cu conștiința împăcată că *nu vede*. Ea nu vedea și nu era datoră să vadă că avioanele „naționale” spaniole nu sunt spaniole, ci italiene ori germane, și că zecile de mii de inși care debarcau în porturile rebele, în haine civile, spre a-și îmbrăca uniforma „națională” spaniolă, n-ar fi spanioli, ci italieni ori

germani.

Ea nu vedea.

Până ce izbucni incidentul marocan în ianuarie care marcă o turnură în intervenționismul celor doi membri importanți ai comisiei de neintervenție

— Hitler și Mussolini: de la acea dată, Germania și Italia renunțară la mască și începură să-și facă războiul cu fața descoperită.

Despre ce era vorba?

În ziua de 9 ianuarie 1937, agențiile de presă anunțau că, de la începutul lunii, au debarcat în porturile spaniole Cadix și Melilla, de sub ocupație rebelă, numeroase trupe germane, în *uniformă germană* și că în portul Melilla stau ancorate, sub pavilion german, trei distrugătoare și mai multe

submarine germane.

Presa franceză, alarmată, califică acest fapt drept „începutul ocupării Marocului spaniol de către germani”, care este o introducere la operația de împărțire a coloniilor, pe spatele Franței. Nu întârziară, firește, informațiile complimentare prin care opinia publică află că germanii sunt semnalați peste tot: în Munții Marocului spaniol, la Ifni, la Rio del Oro. Ca și în insulele portugheze Madera, unde cumpără terenuri spre a-și instala depozitele lor de benzină, și unde, judecând după toate pregătirile lor, nu mai încapă nicio îndoială că vor să-și stabilească baze pentru aviație și pentru flota lor submarină.

Guvernul francez, la rândul său, trimise guvernului rebel spaniol din Burgos o notă

surprinzătoare, nu atât prin conținutul ei, cât prin faptul că totuși, francezii, care susțineau la Liga Națiunilor pe cei care cereau Spaniei republicane dovezi că italo-germanii intervin, dețineau – ei înșiși – dovezi de felul acesta într-o măsură mai mult decât suficientă pentru a justifica sancțiunile. În nota sa, guvernul francez înșira lista tuturor trupelor germane cantonate în Maroc – și dădea toate amănuntele asupra fortificațiilor construite de germani în Maroc. Prin urmare, membrii comitetului de neintervenție – printre care se găsea, la loc de frunte, guvernul francez – știau și ei ceea ce Italia și Germania nu ascunseseră până atunci decât în mod calculat neglijent, pentru ca toată omenirea să vadă că lor nu li-e frică de nimeni.

Nota adresată guvernului rebel din Burgos rămase fără răspuns. În schimb fu primit răspunsul presei italiene, care. Când află de nota guvernului francez, sări ca mușcată de șarpe. Ziarul Stampa ataca Franța printr-un lung articol sub un titlu cu litere de o șchioapă: „*Cum se montează în Franța povestea unei infiltrații germane în Maroc*”.

Alt ziar italian de primă importanță scria: „*Activitatea ministerului de externe francez nu constituie decât o diversiune marocană*”.

Organele fasciste Giornale d'Italia și Regimo Fascisto nu se lăsară mai prejos și, cu aceeași violență, atacă guvernul francez care ar intenționa „*să creeze o bază diplomatică pe care să-și poată întemeia o*

contraocupație franceză a Marocului spaniol”.

Și, pentru a băga zâzanie între Franța și Anglia, Giornale d'Italia adăuga: *„Manevra este vădită: Marocul este un teren comod pentru ambițiile imperialiste franceze. Ne ajunge să le semnalăm guvernului britanic. O ocupare a Marocului spaniol de către trupele franceze nu poate fi acceptată: Ea ar dezlănțui urmările cele mai grave”*.

Dar dacă presa lui Mussolini a avut de lucru în zilele acelea, cu atât mai mult a trebuit să asude presa hitleristă. O sinteză a celor ce s-au scris în jurul incidentului marocan, ne-o dă următorul extras din ziarul lui Goering, Național Zeitung, care apărea la Essen, țara lui Krupp:

„Acuzațiile presei pariziene, care

izvorăsc atât din instrucțiile ministerului de externe, cât și dintr-o imaginație stimulată de consumul apetitivelor atât de dragi francezilor, sunt, poate, destinate să permită, eventual, o „măsură preventivă”, în sensul unei ocupări a Marocului spaniol de către trupele franceze. Nu știm până la ce punct cercurile de dreapta din Paris, așa cum aflăm dintr-o informație a agenției D.N.B., au dreptate când vorbesc despre „planurile secrete ale statului major francez care tind la o a ne care a Marocului spaniol”, dar este sigur că bomba lansată de jurnalele de pe malul Senei nu este străină de aceste preocupări”.

Și, la fel ca și ziarele lui Mussolini, Național Zeitung încheia cu un avertisment amical adresat Marii britanii „Aviz

englezilor, care au atâta grijă să apere strâmtoarea Gibraltarului

Presa sovietică își exprimă credința că Germania încă n-a terminat cu pregătirea ei militară, așa că, deocamdată, nu îndrăznește să riște un război cu puterile europene. De aceea, ar ajunge ca Franța și Anglia să se arate ceva mai energice, pentru ca să pună pe Hitler și pe Mussolini cu botul pe labe.

Dar guvernul francez, care avea un punct de vedere al lui – dictat de punctul de vedere al comisiei de neintervenție – după ce-și expedie nota la Burgos, îl însărcină pe ministrul francez la Berlin, François Poncet, să împărtășească lui Hitler îngrijorările Franței cu privire la ocuparea Marocului. François Poncet, membru al aristocrației

franceze, ca mai toți diplomații francezi, deci un cald admirator al politicii dinamice anticomuniste a naziștilor, își împlini sarcina, în cadrul unei recepții diplomatice, cu deosebită gingășie, spre a nu-l amărî pe marele om de la Berlin, care devenea din ce în ce mai interesant pentru cercurile reacționare apusene.

Succesul ambasadorului francez fu complet. Pe loc, Hitler declară că Germania n-are și n-a avut vreaodată intenția de a știrbi, într-un fel sau altul, integritatea teritoriului sau a posesiunilor spaniole. La aceasta, François Poncet plasă, în numele guvernului său, o contradecarație, prin care îl asigura pe Hitler că nici Franța nu vrea să se atingă de integritatea teritorială a Spaniei și nici de statutul Marocului

spaniol și că este hotărâtă să respecte acordurile existente.

Acordul era, precum se vede, perfect. Numai că, atât Führerul Germaniei cât și ambasadorul Franței, deși s-au arătat atât de categorici în a afirma că nu au de gând să se atingă de integritatea teritoriului spaniol, nu și-au exprimat aceleași intenții și față de independența Spaniei republicane. Despre independența Spaniei republicane, Hitler n-a suflat un cuvânt; dar n-a suflat un cuvânt nici François Poncet. Sensibil la această delicată atenție, Hitler făcu Franței, prin ambasadorul ei, în cursul aceleiași audiențe un cadou: o nouă declarație pacifică.

„Germania - a spus Hitler - o repet aici în mod solemn, a susținut întotdeauna că

între ea și Franca, de pildă, nu poate să existe niciun obiect de ceartă omenește posibilă”.

Presă franceză de mare tiraj jubila: Hitler a fost silit să dea înapoi! Când și cu ce a fost silit Hitler să dea înapoi? Pentru că a făcut iar o declarație de dragoste păcii? Dar câte declarații pacifice n-a făcut de când a ajuns la putere? Ei și? A fost asta pentru el o piedică să introducă regimul militar obligatoriu, să treacă la reorganizarea armatei, să remilitarizeze Renania. Să mărească serviciul militar de la un an la doi ani, să-l ajute pe Mussolini să-și facă războiul în Abisinia, ori să atace Spania republicană?

Dar rostul presei de mare tiraj nu era să-și aducă aminte de toate acestea, ci să

vândă marelui public o doză masivă de optimism, care părea a fi foarte utilă politicii atât de întortocheate a comisiei de neintervenție. Despre ziarele care-și primeau directivele de la ministerul de externe nu mai vorbim. Le Temps, de pildă, sub titlul: „Un incident lichidat”, comenta cu deosebită satisfacție întrevederea Hitler-François Poncet și atrăgea atenția publicului să se ferească de „*nervozitatea excesivă care interpretează, uneori, în sensul cel mai critic, informațiile senzaționale din care o anumită presă nu este decât foarte dispusă să tragă concluzii de natură să falsifice poziția guvernelor*”.

Le Temps, departe de a dezminți existența trupelor germane, le confirma, dar explica poporului francez că, în urma

declarațiilor făcute de Hitler, cu o zi mai înainte, germanii nu vor mai debarca trupe în Maroc.

În Anglia, o bună parte din presă, dominată de același spirit neintervenționist, apăsă mult pe declarațiile Führerului, care ar constitui o nouă garanție pentru menținerea păcii.

În acest incident marocan, însă, presa nazistă se arată mult mai abilă decât presa franceză de dreapta, pentru că, prin relatarea convorbirii, avu grijă să prezinte Franța în poziția de acuzat nu de acuzator. Agenția germană D.N.B. Transmise presei o telegramă, pe care o prezenta ca fiind de sursă pariziană, sub titlul acesta: „O declarație franceză asupra problemei marocane”. Ziarul nazist 12 Uhr Blatt

scoase, în ziua întrevederii, o ediție specială, care-și făcea reportajul sub titluri senzaționale, în caractere gigantice:

„ȘI-A FĂCUT LUMINĂ ÎN AFACEREA MAROCULUI SPANIOL. DECLARAȚIILE FÜHRERULUI ȘI ALE AMBASADORULUI FRANȚEI. UN MARE ACT DE PACE GERMAN. GUVERNUL FRANCEZ ÎMPOTRIVA PRESEI DE AȚĂȚARE”.

În genere, – n-a rămas gazetă nazistă, în ziua aceea, să nu fi apărut cu aceleași țipătoare sunete de trompetă:

„DESTINDERE EUROPEANĂ! FRANȚA PROMITE SĂ RESPECTE INTEGRITATEA SPANIOLĂ. VOINȚA DE PACE A FÜHRERULUI. ÎMPOTRIVA CAMPANIEI DE INSTIGAȚIE ROȘIE. PARISUL BATE ÎN RETRAGERE!”

Numai că, în aceleași zile în care presa nazistă cânta voința de pace a lui Hitler, Hitler spunea-generalului nazist Feupel, pe care-l trimitea în Spania: „Noi nu vom părăsi Spania decât atunci când vom avea colonii”.

Iar peste trei luni, la 26 aprilie 1937, aviația nazistă executa groaznicul bombardament asupra orașului spaniol Guernica, fosta capitală bască. Sălbăticia rece cu care a fost nimicită Guernica arăta ceea ce sunt în stare să facă niște criminali cărora li se pune o armă în mână. Orașul Guernica nu era un punct strategic, n-avea nicio valoare militară și nu adăpostea niciun soldat guvernamental. Dar fabricile naziste de avioane voiau să încerce, încă o dată, eficacitatea aparatelor lor și abilitatea

piloților lor. Așa că, după opt ore și jumătate de exerciții, din cei zece mii de locuitori ai orașului, bărbați, femei și copii, n-au mai rămas în viață decât 2000. Restul de 8.000 zăcea, fără viață, printre ruinele a ceea ce a fost orașul Guernica.

Guvernul republican de la Valencia a protestat, din nou, la Liga Națiunilor și a cerut, din nou, să fie trași la răspundere intervenționiștii germani. Singura țară care s-a ridicat cu tărie împotriva agresorilor și a cerut să se ia grabnice și severe măsuri, a fost Uniunea Sovietică.

Datorită însă manevrelor exercitate de marile puteri imperialiste, Liga Națiunilor continua să dea Spaniei republicane același răspuns: până ce nu va aduce dovezi, nu se poate face nimic.

Dovezi? Dovezile curgeau cu duiumul! Nu mai vorbim că cea mai bună dovadă era însuși războiul, care nici n-ar fi putut să înceapă dacă n-ar fi fost organizat și susținut de către italo-germani, cu avioanele dovedite și recunoscute de marcă italiană, sau cu tunurile de marcă germană, sau cu trupele, ofițerii, specialiștii veniți direct din Germania nazistă, ori din Italia fascistă. Numai de dovezi de felul acesta nu duceau lipsă republicanii! Dar în afară de dovezile acestea, existau alte – dovezi – care prin semnificația lor spuneau și mai mult – și care erau, toate, cunoscute comisiei de neintervenție.

Dovada era întreaga presă mussoliniană și cea hitleristă care, la fiecare pas, trăda rolul direct, nemijlocit, pe care-l jucau

stăpânii ei în agresiunea din Spania.

Dovadă – cea mai bună dovadă – erau demonstrațiile de stradă din Germania, ale femeilor, care, îngrozite de câți tineri germani mor în Spania, strigau:

„Dați-ne copiii înapoi!”

Dovadă erau înștiințările scurte pe care le primeau miile de familii germane: „Fiul dumneavoastră a fost ucis în manevre!” – toate însoțite de un ordin ca nimeni să nu poarte doliu.

Dovezi, deci, erau multe – și dovezi de tot felul – care ar fi putut zdruncina hotărârea de a nu interveni a oricui, în afară de cea a comisiei de neintervenție, care părea că-și rezumă toate idealurile ei la un singur cuvânt: dovezi. Fără dovezi nu se poate face nimic.

Și asta a continuat să ceară până la sfârșitul războiului: dovezi!

În iulie 1937, vase de război germane, sub pavilion german larg desfășurat, parcă spre a sfida pe ultimii apostoli ai fățarniciei neintervenționiste, bombardară portul spaniol Almeria, cu aceeași sălbăticie cu care fusese bombardată Guernica. Guvernul republican spaniol ceru Ligii Națiunilor ca naziștii să fie declarați agresori și pedepsiți. Dar Liga Națiunilor, rece și implacabilă – mereu cu aceeași singură excepție: Uniunea Sovietică – îi răspunse: până ce nu va aduce dovezi, nu se poate face nimic. Peste șase luni, în februarie 1938, când Malaga căzu în mâinile rebelilor, primele trupe care intrară în oraș fură regimentele italiene, care defilară în uniforme lor italiene și în

sunetele marșurilor lor fasciste italiene. Guvernul republican ceru Ligii Națiunilor ca fasciștii italieni să fie declarați agresori și pedepsiți. Dar Liga Națiunilor îi răspunse: până ce nu va aduce dovezi, nu se poate face nimic. Peste trei luni, în mai 1938. Armata spaniolă republicană captură, la Guadalajara, diviziile italiene „Littorio” și „Freccia Nera”, împreună cu toate documentele statelor lor majore. Guvernul republican ceru Ligii Națiunilor ca fasciștii italieni să fie declarați agresori și pedepsiți. Dar Liga Națiunilor îi răspunse: până ce nu aduce dovezi, nu se poate face nimic.

Așa a fost dus războiul din Spania, timp de aproape trei *ani*.

Și în acești trei ani, singura țară care apăra principiile Ligii Națiunilor împotriva

înșiși membrilor Ligii Națiunilor și care înfiera crimele făptuite în Spania de fascisto-naziști, a fost Uniunea Sovietică, în septembrie 1937, ministrul de externe sovietic declara în legătură cu agresiunea fascistă din Spania:

„Cunoaștem trei state care în cursul acestor trei ani din urmă au comis agresiuni împotriva altor state. În ciuda diferenței dintre regimuri, ideologii, niveluri materiale și culturale, aceste trei state în chestiune și-au justificat agresiunile printr-unul și același motiv: lupta împotriva comunismului. Conducătorii acestor state își închipuie, ca niște naivi, sau se prefac că-și închipuie, că le ajunge să pronunțe cuvântul „anticomunist”, pentru ca toate fărădelegile și crimele internaționale să fie iertate”.

Dar democrațiile apusene – și, în umbra lor, monopolurile americane – aveau de apărat în Spania nu republica democratică spaniolă împotriva crimelor fascisto-naziste, ci principiul de neintervenție.

Aceasta a fost lupta pe care poporul spaniol, condus de comuniști, a trebuit s-o ducă timp de trei ani cu agresorii: un război pe două fronturi. De o parte avea de înfruntat armatele fasciste italo-germane, de cealaltă, comisia de neintervenție. După trei ani de rezistență eroică, lupta poporului spaniol pentru libertate și democrație a fost înăbușită simultan de ambii adversari: de bandele de fasciști înarmați – din lipsă de arme – și-l de comisia de neintervenție – din lipsă de dovezi.

*

—

La 1 ianuarie 1938, presa financiară engleză scria că, de la 18 iulie 1936 – adică într-un an și jumătate de la izbucnirea războiului – Hitler, în afară de banii cheltuiți pe întreținerea trupelor și propagandei naziste din Spania, a livrat rebelilor materiale de război în valoare de 13 miliarde – a se citi 13 miliarde – franci.

Totul pe credit.

Ca și Mussolini, care a avansat și el, pe credit, rebelilor, bani și materiale, în cifre considerabile.

De ce au dat Hitler și Mussolini, *pe credit*, atâtea parale? Ca să combată bolșevismul în Spania? Dar nu aveau destul de combătut acasă la ei? N-aveau acasă la ei o situație economică atât de mizeră, încât

să-l silească pe Mussolini să impună
poporului italian consumul exclusiv al
mălaiului și pe Hitler să impună poporului
german un prânz compus dintr-un singur fel
de mâncare? N-aveau, acasă la ei, destui
adversari politici care lucrau împotriva
regimului? N-aveau acasă la ei destui
comuniști? Pe scurt: n-aveau acasă la ei pe
ce cheltui banii aceștia – nu să-i investească
tocmai în Spania, în scopuri atât de
abstracte cum ar fi lupta împotriva
comuniștilor?

Aveau de toate acasă.

Și le aveau în forme nebănuite de grave.

Dar tocmai de aceea au trebuit să vină
în Spania.

Au trebuit!

Mussolini trebuia să vină în Spania,

pentru că în urma întovărășirii cu Hitler a fost și] it să renunțe la rolul de ocrotitor al Austriei; pentru că, renunțând la Austria s-a crezut dator să caute un obiect de pradă aiurea; pentru că, după jalnicul război din Abisinia, și-a închipuit că-și poate reface prestigiul printr-un alt război pentru că, prin schimbarea regimului republican spaniol într-un regim fascist, în care să aibă și el un cuvânt, urmărea să taie comunicațiile dintre Franța și coloniile ei africane și, prin aceasta, să slăbească poziția Franței, față de care avea un întreg program de revendicări; dar, mai înainte de toate, pentru a-și asigura, în ochii rebelilor, în cazul unei victorii, titlurile necesare spre a obține măcar o parte din materiile prime care se găsesc în Spania.

Mussolini făcea război pentru a obține materii prime necesare unui război. În limbajul lui Mussolini, materiile prime se numeau „comunism”.

La rândul său, celălalt partener intervenționisti. Hitler, trebuia să vină în Spania.

Pentru că voia să readucă la actualitate un vechi cuvânt al lui Bismarck: „Spanische Fliege în Frankreichs Naken” (Musca spaniolă pe grumazul Franței) și să facă dintr-o Spanie fascistă o muscă anti-franceză, care să amenințe Franța în permanentă; pentru că voia să creeze o diversiune în sud-vestul european, cu care să camufleze cele ce pregătesc, deocamdată, în centrul Europei; pentru că voia să-și facă, din intervenția în Spania,

încă o armă de șantaj cu care să smulgă, de la prietenii săi din apus, autorizația de a proceda cu Austria cum va crede de cuviință; dar, mai înainte de toate, pentru că, întocmai ca și Mussolini, Hitler voia să obțină materiile prime din Spania. Ca și Mussolini, Hitler făcea războiul din Spania spre a obține materiile prime necesare unui război. Ca și în limbajul lui Mussolini, în limbajul lui Hitler materiile prime tot „comunism” se chemau. Furia lui „anticomunistă” era, în a, cel moment, furia împotriva țărilor care aveau materii prime. Și Spania avea materii prime care meritau osteneala de a organiza un război împotriva comuniștilor spanioli: cauciuc în Guineea spaniolă, aramă în Marocul spaniol, mine în Rio Tinto, mercur la Almaden, magneziu la

Penarroya, zinc, plumb, argint, fier etc. În aceste condiții putea, oare, tolera Hitler bolșevismul în Spania?

În cursul unei cuvântări rostite în ziua de 1 noiembrie 1936, Goebbels, ministrul propagandei lui Hitler, spunea: „Ne trebuie materii prime. Deoarece nu le avem, trebuie să ni se cedeze partea noa stră din bogățiile lumii”.

În primăvara anului 1937, înainte de căderea orașului spaniol Bilbao în mâinile rebelilor, Hitler declara: „Guvernul rebel trebuie să obțină victoria, pentru că noi avem nevoie de minereul de fier din Bilbao”.

Hitler sau Mussolini puteau, așadar, tolera comunismul în Spania sau Mediterana?

*

În ziua de 27. Februarie 1939, agențiile de presă transmiteau din Londra o telegramă cu următorul cuprins:

„Domnul Chamberlain (primul ministru al guvernului conservator) a anunțat că a recunoscut azi guvernul naționalist spaniol, fără a pune vreo condiție prealabilă, deoarece guvernul naționalist deține acum, cea mai mare parte a teritoriului spaniol, inclusiv centrele industriale cele mai importante, precum și aproape toate sursele materiilor prime naționale”.

În limbajul lui Chamberlain, materiile prime căpătau, așadar, aceeași rezonanță ca și în limbajul lui Hitler și Mussolini: materiile prime primează.

Declarația lui Chamberlain, a fost primită de opoziție cu strigăte de: „Rușine!

Rușine!” Opoziția dădu apoi citire unei moțiuni, care spunea între altele că:

„După opinia camerei, hotărârea guvernului, de a recunoaște necondiționat forțele rebele spaniole care trebuie să se sprijine pe intervenția străină constituie o insultă voită adusă guvernului legitim al unei țări amice, o violare grosolană a tradițiilor internaționale. Această hotărâre marchează o nouă etapă a unei politici care distruge, progresiv, încrederea tuturor forțelor democratice în bună-credința Marii Britanii”.

Și drept comentariu personal, un membru al opoziției strigă:

„Așa cum s-a comportat domnul Chamberlain, ar putea fi un dictator

Chamberlain nu mai găsi destui termeni

să-și exprime uimirea. El, dictator? Pentru că a recunoscut guvernul din Burgos? „Ne este greu să-i dăm (opозиției) dreptate – răspunse el – atunci când constatăm că marea noastră soră democrată. Franța, a adoptat aceeași atitudine și a luat aceeași hotărâre”.

Într-adevăr, în aceeași zi, guvernul francez – care pentru Chamberlain era „marea soră democrată” – a adoptat aceeași atitudine. Ideea democratică ieșea, deci, din nou victorioasă. Așa că moțiunea fu respinsă cu 344 de voturi contra 197.

Astfel, Spania republicană, sprijinită numai de U.R.S.S. Și de brigăzile de voluntari străini – printre care se numărau și 800 de români – fu înfrântă, după o rezistență eroică de aproape trei ani, Prin

actele trădătoare ale democrațiilor burgheze apusene.

Prin urmare, cum s-a încheiat războiul din Spania?

Ca și războiul din Abisinia. Cu excepția Uniunii Sovietice, toți membrii Ligii Națiunilor au adoptat, față de agresor, soluția a patra: să se uite trecutul și să se admită, ca fapt împlinit, toate crimele și jafurile comise de bandele hitleriste și mussolinienne în Spania.

XI

În primăvara anului 1937, în martie – când, spre uimirea celor care au tăbărit asupra Spaniei republicane, fie cu tunuri și avioane, fie cu pacte de neintervenție, poporul spaniol continua să reziste – marele ziar englez The Economist dădea relații

ample asupra celor discutate de Goering în cursul vizitei pe care a făcut-o lui Mussolini între 15 - 18 ianuarie 1937. Goering și Mussolini ar fi stabilit un acord pe baza căruia:

„Cehoslovacia și România ar intra în sfera de acțiune germană, iar Iugoslavia, Ungaria și Bulgaria ar constitui zona de acțiune italiană. Austria ar servi între aceste două zone ca stat-tampon, neutralizat în mod provizoriu, întrucât Hitler ar renunța deocamdată la realizarea Anschlussului”.

Pe de altă parte, ziarul francez Le Temps, oficiosul ministerului de externe francez, arăta că Goering fusese însărcinat de Hitler *„să expuie domnului Mussolini detaliile proiectului de expansiune germană*

în sud-est să realizeze înțelegerea cu Mussolini și - întrucât este vorba de o operație de forță, care să ciuntească frontierele Cehoslovaciei și să deschidă accesul în culoarul către Ucraina - să obțină sporirea efectivelor de pace italiene și a fabricației de război”.

Tot după Le Temps > „pe frontul de vest. Germania a realizat o linie defensivă de beton și de cuirase, care este semnul precursor al unei ofensive de mare stil, pentru încercuirea Cehoslovaciei. În scopul acesta se intensifică acțiunea antisemită și prohitleristă a Gărzii de Fier, spre a smulge România din solidaritatea cu Mica înțelegere și de sub influența democrațiilor occidentale; declanșarea, în Ungaria, a loviturii de stat care, instaurând un regim

nazist, ar înlesni colaborările apropiate; agitarea spectrului revendicărilor coloniale pentru ca imperiul britanic să primească, cu resemnare, o astfel de alunecare către răsărit, ca o diversiune binevenită”.

În această atmosferă, cu adevărat primăvăromatică, sosea la Berlin sir Neville Henderson, noul ambasador al Marii Britanii pe lângă guvernul celui de al treilea Reich.

Cine era sir Neville Henderson?

Pe lângă altele, care nu prezintă aici interes, sir Neville Henderson era – și era *în special* – un mare, foarte mare admirator al lui Hitler.

De ce, dar, și-a găsit guvernul Marii Britanii să trimită ca portcuvânt pe lângă guvernul nazist, un filonazist?

Tocmai pentru că era filonazist.

În anul 1937, guvernul Marii Britanii voia să aibă ca ministru al ei la Berlin, nu un diplomat abil, care era liber să fie, în adâncul sufletului său și filonazist – ci un diplomat filonazistt *cunoscut* ca filonazist.

Neville Chamberlain, șeful guvernului conservator, deși la vârsta când a nimeri cu furculița la gură începe să devină o problemă, venise la putere cu intenții foarte dinamice. Opinia primului ministru al Marii Britanii – ca și opinia tuturor celor de categoria lui politică și socială – era uimitor de limpede: dacă ceva lipsește democrației engleze spre a-și putea menține locul în lume, este dinamismul – și dacă cineva pare a fi fost trimis de însuși cel de sus să dea prin dinamismul său forțe noi democrației

britanice, acela este Hitler. Până în 1937 s-au făcut anumiți pași în direcția aceasta.

I

dar nu îndestui. Pentru un om dinamic ca bătrânul Chamberlain, politica de ajustare a nazismului la interesele democrației britanice părea oarecum statică. Și nu era timp de pierdut. Nici Hitler nu-și pierdea timpul. Se cerea, deci, o activitate mai vie, mai directă – pe scurt, mai dinamică. Pentru aceasta, Chamberlain avea nevoie, ca intermediar între Hitler și el la Berlin, de un filonazist cunoscut. Cu cât mai filonazist, cu atât mai bine. Simplifica lucrurile.

Așa s-a ajuns la numirea lui Henderson ca ambasador al domnului Chamberlain pe lângă guvernul lui Hitler.

În ce spirit venea Henderson la Berlin, în ziua de 1 mai 1937, să-și ia postul în primire, se poate constata din lectura memoriilor lui, apărute - sub titlul: „Doi ani cu Hitler” - în octombrie 1939, când Marea Britanie se și afla, de o lună de zile, în război cu Germania nazistă. Din paginile acestei lucrări aflăm că Henderson a fost viu criticat în Anglia pentru un discurs pronazist, rostit de el în iunie 1937, la un banchet organizat în cinstea lui de Asociația germano-britanică de la Berlin. Dar ce a spus Henderson în discursul acesta?

Ne informează însuși Henderson, în rezumatul următor:

„Fraza care a Supărat cel mai mult cercurile de stânga, și altele chiar, în Anglia, era aceea în care făceam observația

că ar fi preferabil ca în Marea Britanie lumea să se preocupe mai puțin de dictatura nazistă și să acorde o atenție mai mare vastei experiențe întreprinse în Germania. Am adăugat că de aci s-ar putea scoate mai mult decât o învățătură utilă și mi exprimam părerea de rău că arborii rău plasați în ochii englezilor le ascund pădurea. Un membru al Parlamentului, comentând în Camera Comunelor acest discurs, a protestat că „*vechea noastră democrație n-are nimic de învățat de la nazism*”. Prin aceasta, el exprima un lăudabil sentiment britanic... Totuși, ar fi de dorit ca aceia cărora le revine răspunderea conducerii războiului împotriva Germaniei hitleriste să nu păcătuiască prin aceeași îngâmfare. Sunt „predici și în pietre, iar

dumnezeu este peste tot” – și există, într-adevăr, în organizația nazistă și în instituțiile ei sociale unele lucruri perfect deosebite de sălbatica ideologie naționalistă, din care noi am câștiga mult dacă le-am studia și din care ne-am putea inspira spre cel mai mare bine al națiunii noastre și al vechii noastre democrații.

...S-ar găsi puțini oameni, în secolul XX, care ar contesta că, în ciuda tuturor ororilor și nelegiuirilor epocii napoleoniene, revoluția franceză a lăsat moștenire teorii și instituții de pe urina cărora omenirea a beneficiat în chip larg. Național-socialismul este și el o revoluție. Oricât ar părea în ochii celor mai mulți dintre noi, că ideologia lui trebuie dușmănită – așa cum a fost cazul revoluției franceze pentru străbunii noștri

la sfârșitul secolului XVIII – ar fi o prostie să se pretindă că acest regim nu ne poate învăța nimic și că este sortit să dispară de pe pământ, sub toate formele lui, fără a fi plâns, fără a fi onorat, fără a fi cântat.

...Greșeala care a fost prea des făptuită în străinătate este aceea că s-a condamnat tot ce este nazist pentru simplul motiv că ideologia național-socialistă este potrivnică ideologiei noastre și pentru că unele principii și unele practici ale reprezentanților ei ar fi de o cruzime îngrozitoare și de neiertat. Dușmăniile ideologice pot fi la fel de periculoase ca și ambițiile unui dictator. Și unele și celelalte duc la pierderea siguranței în judecară și a simțului măsurii. Aceasta a provocat, la noi, după câte mi se pare, prea mult simț critic

și prea puțin spirit pozitiv în relațiile stre cu Germania. *Pentru a stabili pacea ropa Centrală, ar trebui ceva mai mult, critici*".
decât

Toată această caldă pledoarie pronazistă, că: ara-la ar fi preferabil ca în Marea Britanie".

11 în *Ch* să se preocupe mai puțin de dictatura nazii, 1 ea să acorde o atenție mai mare vastei expeA întreprinse în Germania"; rien ițe că din această vastă experiență „s-ar trage mai mul t decât o învățătură utilă”; Pute-ea că „există. Într-adevăr, în organizația n.

Și în instituțiile ei sociale unele lucruri p / ls tă deosebite de sălbatica ideologie naționalist» evet pe urma cărora Anglia ar „câștiga mult” cee le-ar „studia” și din care

s-ar „putea inspira\ că „*cel mai mare bine al națiunii*” engleze și a sP-*re chii” ei „democrații”; „vvcă, tocmai ca și revoluția franceză, „e „național-socialismul o revoluție”; e și că este o greșeală „prea des făptui... străinătate”, de a se condamna „tot ce esla lăti zist, pentru! u simplul motiv că ideologia naf nessocialistă este contrarie ideologiei” unor ț «; lonail Anglia; r <ca să „ar fi o prostie să se pretindă că regim” „nu poate nimic învăța” pe englezi 5,. Ace; st este sortit să dispară de pe pământ, sub toaf1 „cea mele lui, fără a fi plâns, fără a fi onorat, î? >fi cântat”. Ara a

Tot acest imn de slavă la adresa regimuli, țional-socialist n-a fost opera doctorului Go<l\ n-a ministru al propagandei naziste, ci a lui Henderson

numit ministru al Marii Brita? vije Germania nazistă, în acel an 1937, atât de",1, în rttor pentru orientarea politică a Europei o ăliste. Cu asemenea convingeri despre mărețiP %

„R.

voluției naziste", era de la sine înțeles că Henderson trebuia să constate, cu multă mirare, că „dușmăniile ideologice” care duc la „pierderea siguranței în judecată și a simțului măsurii” a „provocat” în Anglia „prea mult spirit critic și prea puțin spirit pozitiv în relațiile noastre cu Germania nazistă”. Această lipsă de simț pozitiv adică de admirație pentru Germania nazistă, de la care Anglia democratică ar fi avut atâtea de învățat, pune pacea în primejdie. Și, precum spune Henderson, „pentru a stabili

pacea în Europa Centrală, trebuie *ceva mai mult* decât spirit critic”. Or, pentru a stabili pacea în Europa, Chamberlain, i-a încredințat lui Henderson sarcina de a vedea la Berlin ce forme concrete s-ar putea da acestui „ceva mai mult” pozitiv.

Un singur punct rămânea oarecum întunecat în această luminoasă demonstrație a virtuților regimului național-socialist:

Henderson ne arată că discursul său de la Berlin, în care susținea că Anglia ar avea multe de învățat de la naziști, a fost combătut în Camera Comunelor de către un deputat care a strigat că „vechieta noastră democrație engleză n-are nimic de învățat de la naziști”. Henderson recunoaște că acest proteât „exprim, a un lăudabil

sentiment britanic”. Dar ce fel de sentiment britanic exprima deputatul englez, asta nu ne-o spune Henderson. Să fie sentimentul de demnitate al democrației engleze care, trăind în tradiția unor libertăți democratice burgheze, refuză, cu dezgust, oferta de a-și lua ca învățător un regim de crime ca cel național-socialist? Sau este vorba, cumva, de sentimentul de mândrie al democrației engleze, care n-are nevoie de învățăturile regimului național-socialist, pentru că ceea ce știe și practică Hitler, din 1933, pe spinarea adversarilor regimului său, știe și practică ea mai de mult pe spinarea popoarelor coloniale?

Dar nedumerirea este risipită numaidecât, deoarece tot Henderson vine – probabil fără să vrea – cu o foarte prețioasă

precizare. Într-un alt capitol al lucrării, ambasadorul Marii Britanii relatează că, într-o zi, a primit, de la Londra, dispoziția să transmită guvernului nazist părerea guvernului englez că, spre a nu da pretext opiniei publice engleze să se împotrivească unei apropieri anglo-germane, ar fi bine să nu se mai producă orori ca acelea care se comit în lagărele de concentrare din Dachau și Buchenwald.

Dacă sinceritatea intervenției guvernului englez era mai mult decât îndoielnică, ororile făptuite de regimul lui Hitler atinseseră, în acei ani, proporții care prevesteau marile măceluri de mai târziu. Gravitatea terorii naziste se putea judeca și după extinderea luptei de rezistență organizată de partidul comunist în rândurile

muncitorimii germane. Mii de muncitori germani erau închiși și supuși celor mai inimaginabile torturi în pușcăriile naziste. Execuțiile prin decapitare deveneau tot mai frecvente. Se citează numeroase cazuri când comitetele grupelor de rezistență au fost schimbate de câte 8 - 10 ori, deoarece conducătorii lor erau arestați și executați. În ciuda acestei sălbatice terori, lupta antifascistă organizată de comuniști creștea în intensitate. Procesele muncitorilor care se opuneau regimului lui Hitler se numărau cu sutele. Una din cele mai tipice acțiuni judiciare întreprinse de guvernul nazist împotriva muncitorilor a fost procesul judecat în 1935 la Wuppertal: cifra acuzaților se ridica la 628. Toți - membri militanți ai sindicatelor muncitorești. Legate

de perioada aceasta rămân figurile de neuitat ale lui Ernst Thälmann, John Scheer, Hans Beimler, Wilhelm Firi, ca și a atâtor alte sute și sute de comuniști, care au luptat pentru credința lor și au căzut răpuși de asasinii hitleriști.

Că Chamberlain era alături de Hitler în condamnarea acestor „bolșevici”, ca și a sutelor de mii de victime închise în lagărele naziste, nu se îndoia nimeni. Pe bătrânul dictator al Marii Britan. Îi crimele lui Hitler nu-l supărau. Altceva îl supăra: faptul că aceste crime – care în fond nu erau decât niște nevinovate crime – puteau fi folosite de „opinia publică” drept pretext spre a-i pune piedici în calea unei apropieri anglo-naziste. Asta-l stingherea pe Chamberlain: pretextul. Și cu asta-l însărcinase el pe

Henderson: să-l roage pe Führer să fie ceva mai discret în mânuirea pistolului, cuțitului și a biciului, pentru a răpi opiniei publice – cel puțin deocamdată, până se vor înțelege între ei – „pretextul” de ia și împotriva. Henderson se conformă, și se adresa lui Goering.

Aici, îl lăsăm pe Henderson să ne relateze ce a urmat:

„Răspunsul lui (al lui Goering) fu caracteristic. După ce a ascultat ceea ce aveam să-i spun, el se ridică în tăcere și se apropie de biblioteca lui, din care scoase un volum dintr-o enciclopedie germană. Deschizând cartea la cuvântul „Konzentrationslager” (câmp de concentrare), el citi cu glas tare: „Folosit pentru întâia oară de către englezi, în

timpul războiului cu burii”.

S-ar putea, deci, ca protestul deputatului englez să fi exprimat nu dezgustul pentru cruzimile naziste, ci mândria pentru atotștiința „democrației” britanice în materie de represiune în mas.a. Este mai mult decât posibil să fie așa: e probabil. Altminteri, Henderson, cu orizonturile lui filonaziste, n-ar fi calificat acest sentiment drept „lăudabil”. Totuși, Henderson, în acel interval de o lună de când a sosit la Berlin și până la banchetul din iunie, se pare că a văzut atâtea inovații naziste aduse vechilor instituții democratice engleze, încât și-a zis că acum a venit rândul Angliei să învețe.

Să învețe de la naziști, fiindcă are ce învăța.

Să învețe Anglia de la naziști, pentru că „în organizația nazistă și în instituțiile ei sociale sunt lucruri”... „de pe urma cărora Anglia ar câștiga mult dacă le-ar studia și din care s-ar putea inspira spre cel mai mare bine al națiunii engleze” și „al vechii democrației engleze”. Să învețe Anglia de la naziști, nu numai pentru că are ce învăța, dar are și de la cine învăța.

„Germania – scria de pildă Henderson – datorează mult uimitoarelor capacități de organizatori ale unor oameni ca feldmareșalul Goering, doctorul Frick, ministrul de interne, doctorul Todt, directorul drumurilor și construcțiilor, Hierl, șeful administrației serviciului muncii, ca și soldaților, marinarilor și aviatorilor care au construit aparatul militar al Reichului și i-au

asigurat formidabila lui poziție de astăzi. *Mulți englezi ar fi mândri să facă pentru țara lor ceea ce aceștia – și învățăceii lor – au făcut pentru Germania*

Să învețe Anglia de la Goering despre care Henderson are numai cuvinte frumoase:

„Dintre toți marii șefi naziști, Hermann Goering îmi era cel mai simpatic. *El este, probabil, principalul responsabil al incendiului din 1933 al Reichstagului*, și, în tot cazul, Hitler i-a încredințat lui, ca fiind cel mai sigur dintre naziști, sarcina de a epura Berlinul, în momentul eliminării lui Röhm, în 1934. În timp de război, sau în perioade de criză, el ar fi fără cruțare. Odată el mi-a spus că englezii pe care-i admiră cu adevărat sunt cei pe care-i

numește „piraiți”, cum ar fi Francis Drake* de pildă

— Francis Drake, unul din primii mari piraiți englezi și unul din principalii întemeietori ai imperiului colonial englez.

El ne reproșează că prea nu mai știm să fim brute. În fapt și Goering este și el un fel de pirat, dar are și calități care nu sunt lipsite de atracție și trebuie să mărturisesc sincer *că personal îmi inspira o foarte mare simpatie*”.

Sau să învețe Anglia de la doctorul Goebbels, despre care Henderson scria:

„La operă, unde am ocupat un loc ceva mai la o parte de restul corpului diplomatic, vorbea doctorul Goebbels, cu toate că Hitler era de față. Subiectul discursului său era arta și literatura și trebuie să recunosc că

am fost fermecat atât prin ușurința naturală a elocinței lui, cât și prin timbrul nespus de plăcut al glasului său.

...În timp ce sora mea, lady Leitrim și lady Alexandra Metcalfe, care se găseau în acest moment cu mine la Berlin, țineau companie doamnei Goebbels, eu împlineam funcția de interpret între lordul Halifax și doctorul Goebbels. Vorbeau despre presa ambelor țări, și câțeva vreme după conversație, nu mai avură loc fricțiuni pe tărâmul acesta. Nu mă pot opri să arăt cu această ocazie, că bunul simț și logica de care doctorul Goebbels dădea totdeauna dovadă, în conversațiile particulare, păreau, cu toată proasta reputație a ministrului propagandei, să facă o bună impresie asupra lordului Halifax”.

Sau să învețe Anglia de la Funk și Lutze, doi mari criminali și viitori mari criminali de război, despre care Henderson avea păreri foarte măgulitoare.

„Către sfârșitul lunii – scria Henderson – am asistat la două mari recepții: una dată de Funk, care, după ce a luat locul domnului Schacht ca ministru al economiei, l-a înlocuit după aceea și la președinția Reichsbankului, iar cealaltă, oferită de către domnul Lutze, șeful S.A. (după asasinarea lui Röhm – n.a.). Domnul Funk era o gazdă perfectă și niciodată nu era așa de fericit ca atunci când putea să întrunească un număr cât mai mare de musafiri în jurul mesii lui. Lutze a făcut războiul din 1914 ca ofițer și aveam multă simpatie pentru el și pentru soția lui”.

Dar mai mult decât de la toți, să învețe Anglia de la însuși Führerul Hitler, despre care ambasadorul britanic nota aprecieri de felul. Acesta, risipite în toată lucrarea:

„... El (Hitler) a redat Germaniei încrederea în sine și a restabilit ordinea, după haosul și jalea care au urmat dezastrului din 1918. Este sigur că germanii l-au plătit scump (pe Hitler) prin pierderea totală a libertății lor individuale, a independenței gândirii și a libertății cuvântului. Ei au fost cu toții obligați să gândească, să vorbească și să lucreze după cum li se poruncea, sub pedeapsa de a îndura exilul sau persecuțiile. Căile național-socialismului erau stricte și cea mai mică abatere de la linie era pedepsită imediat. Totuși, nevoia unei acțiuni energice

se impunea.

...Nu se poate nega că renașterea acestei națiuni (germane - n.a.) este opera *geniului personal* al Führerului. Fapt e că Führerul este un exemplu viu al acestor misterioși conducători de popoare care apar din timp în timp pe pământ, spre a modela destinul unei rase, pentru salvarea său pentru pierderea ei, sau pentru a crucifica lumea printr-o redeșteptare subită a violenței și forței”.

„*Geniile* sunt ființe ciudate și d. Hitler, printre alte paradoxe, este un amestec de calcule adânci și de impulsii violente și arogante, provocate de dușmănie”.

„Dacă Hitler s-ar fi oprit după München, ar mai fi fost posibil să se conlucreze cu el și lumea ar fi sfârșit, poate, prin a-i aclama

geniul și prin a-i ierta unele din mijloacele folosite de el spre a-și atinge scopul”.

De la un „geniu”, Angliei nu trebuia să-i fie rușine să învețe. Cel puțin lui Henderson nu i-a fost rușine de loc. Admirația lui pentru marele său învățător – Hitler – îl silea să treacă mult dincolo de limita pe care i-ar fi dictat-o demnitatea lui de reprezentant al Marii Britanii. Ne-o povestește chiar el:

„Conversația noastră n-a durat mai puțin de două ore. Când eram gata să mă retrag, am scos din buzunar un portret foarte reușit al Fűhrerului, pe care o doamnă din Noua Zeelandă mi l-a trimis, cu rugămintea să-i obțin un autograf.  l rugai, deci, pe Hitler, să semneze desenul, ceea ce el făcu bucuros ( n asemenea împrejurări el era totdeauna

binevoitor). Am îndrăznit să fac observația că, dacă atât unul cât și celălalt nu prea am fost satisfăcuți de întreținerea noastră, el a putut, cel puțin, face plăcere unei tinere doamne. Cuvintele acestea mi-au atras un zâmbet amabil din partea lui. Eu nu-mi amintesc să-i mai fi provocat încă o dată un zâmbet”.

Cu aceasta se ocupa ambasadorul Marii Britanii: cu salamalecuri. Venit la Berlin să facă „ceva mai mult” decât să critice, își risipea toată arta lui diplomatică spre a-i smulge Führerului un zâmbet.

Un zâmbet al Führerului pentru Marea Britanie.

Ce-și putea dori mai mult Chamberlain „spre cel mai mare bine” al națiunii britanice?

Iar dacă s-a mai putut găsi în sufletul lui Henderson atâta admirație pentru toți conducătorii naziști *în noiembrie 1939, când Germania și Marea Britanie se și aflau în război*, ne închipuim ușor cât de imensă era admirația pe care o nutrea ambasadorul englez față de Hitler, în 1937, când venea la Berlin convins

— Ca și Chamberlain - că este „o prostie” să crezi că regimul nazist ar putea fi *„sortit să dispară de pe pământ sub toate formele lui, fără a fi plâns, fără a fi onorat, fără a fi cântat”* și însuflețit de credința

— Care era și credința lui Chamberlain - că regimului nazist i se cuvine „ceva mai mult decât criticile” care i se aduc.

De altfel, s-a și putut vedea din rezultatele activității lui diplomatice de la

Berlin până unde a putut hierge dragostea sa - care era și dragostea tuturor monopoliştilor anglo-franco-americiani - pentru nazişti, și în ce chip dinamic a știut el să-și traducă în fapt dragostea aceasta în anii cât a funcționat pe lângă guvernul nazist.

Înainte de toate, este util să arătăm că el nu aștepta ocazia, ci o provoca spre a cunoaște cât mai îndeaproape, instituțiile naziste, utile pentru Marea Britanie. Dăm următorul exemplu relatat chiar de el:

„Așa cum am mai arătat-o, primul efort, de altfel strict personal, pe care l-am făcut spre a îmbunătăți raporturile noastre cu Germania nazistă a fost cuvântarea rostită la dineul dat în cinstea mea de către Deutsche-Englische Gesellschaft. A doua

tentativă a mea a fost făcută prin prezența mea la congresul partidului, la Nürnberg, în septembrie. Până atunci, ambasadorii Angliei, Franței și Statelor Unite s-au abținut de a se duce la Nürnberg, congresul partidului nazist neputând fi considerat ca o manifestație oficială propriu-zisă. Pentru întâia oară, colegul meu francez, d. François Poncet, însărcinatul cu afaceri al Statelor Unite, d. Gilbert, și eu însumi, am fost autorizați de guvernele respective să asistăm la congres...”

*

—

Comentariile asupra acestui congres la care se referea Henderson mai continuau să umple coloanele presei naziste, când, pe la începutul lui noiembrie 1937, Germania

primea un oaspete de primă mărime: pe însuși prințul de Walles. Acest prinț de Walles era fostul rege al Angliei și împărat al Indiilor – Eduard al VIII-lea. După o senzațională renunțare la tron – pe care conducătorii englezi se sileau s-o atribuie unei simple aventuri amoroase cu o femeie care nu era de sânge regal – Eduard al VIII-lea își reluase de un an titlul de prinț de Walles și în calitate aceasta își manifesta simpatii accentuate pentru regimurile totalitare. Îndeosebi, Hitler era un obiect de admirație nemărginită pentru fostul rege al Angliei. La Berchtesgaden și la Obersalzberg, prințul și principesa de Walles se întreținură ceasuri întregi cu Führerul asupra unor subiecte a căror taină putea fi lesne dezlegată cu cifrul curent al

democrației engleze. Prințul englez și Führerul german petrecură împreună câteva momente plăcute, deși oarecum melancolice.

Imediat după întâlnirea aceasta, ziarul american New York Times scria următoarele:

„Nu încape îndoială că Hitler și ministrul de externe al Germaniei au resimțit abdicarea actualului prinț de Walles ca o grea lovitură pentru interesele Germaniei. Din sursa cea mai bună s-a aflat că d. Hitler a spus, înainte și după abdicare, că ar fi putut împiedica acest act dacă ar fi putut sta de vorbă numai o oră cu ex-regele Eduard al VIII-lea. Purtarea prințului cu ocazia călătoriei sale în Germania a dovedit realmente că Reichul a pierdut.

prin abdicarea sa, un adevărat prieten, dacă ilu chiar un admirator devotat, care s-ar fi aflat) e tronul Angliei. Poate că, fără să-și fi dat seamă prințul s-a pus la dispoziția propagandei național socialiste”.

Dar apariția acestei note în New York Times n. A fost provocată numai de vizita prințului de Walls în Germania, ci și de proiectul unei vizite doar {e apropiate pe care acesta unrna s-o facă, imediat după aceea, și în Statele Unite. Invitat de mai muți mari industriași americani, prințul trebuia să uit din Germania – după o escală de două zile în Franța – direct în Statele Unite, cu vasul german Bremen. Bagajele fuseseră expediate cu o săptămână înainte și prințul se pregătea el însuși să se imbarce. Dar în ultima clipă se văzu silit să

re. Nunțe. Muncitorimea americană îi făcuse să înțe. Leagă pe organizatorii călătoriei princiare că nu dorește să vadă în Statele Unite încă un agent 1% lerist - și mai cu seamă un agent hitlerist de a se. Menea dimensiuni. Revolta muncitorimii America era cu atât mai mare, cu cât britanicul prinț nazist și-a găsit să-și ia ca manager în Statele Unite un anume Charles Bedeaux, autorul unui sistem tje exploatare a muncit - „sistemul Bedeaux” - înfe. Meiat pe „liniștirea socială”. Acest principiu al „Ij. Niștirii sociale” - care duhnea de la o poștă a „stat corporativ” a „armonie socială”, a „frați, je sânge” etc. - nu era decât o versiune grosolană a sistemului nazist de exploatare a muncit. Dar par. Tea gravă era că metoda Bedeaux începuse, puț [n câte

puțin, a fi adoptată de către industriașii ame. Ricani. De aici și violența eu care muncitorii ame. Cani îl atacă, prin presă și mitinguri, pe fostu rege al Angliei. Dacă stăruie să vină în Statqe Unite - îl amenințară ei - nu-l vor lăsa sa de barce. La acțiunea muncitorimii se alăturară toa {e ligile antifasciste americane, care erau pregătite facă demonstrații de protest la Casa Albă și la legația britanică din Washington, dacă prințul de Walles îndrăznește să pună piciorul pe pământu'! american.

Prințul de Walles însă nu îndrăzni. Americanii numiră înfrângerea lui de către muncitorime drept o, A doua abdicare”.

*

—

Nu trecură decât puține zile de la plecarea prințului de Walles din Germania, când - după câteva luni de tratative laborioase între Chamberlain și Hitler, prin intermediul vrednicului Henderson - descindea la Berlin, în noiembrie 1937, un al treilea prieten jurat al naziștilor: lordul Halifax. Tot pe atunci sosiră la Berlin șapte mari industriași și membri ai congresului american: Alfred Slown, președintele lui **General Motors**, Lamot-Dupont, din familia monopolistă americană Dupont de Nemours, senatorul Vandenberg etc., care începură să trateze cu doi emisari hitleriști despre o întărire a relațiilor economice americano-germane. Prin întărire economică, monopolistii americani înțelegeau o întărire politică, întrucât

„întărirea1 economică depășise de mult sensul acestui termen. Așa că Halifax – prevenit sau nu – întâmpină la Berlin concurența americană până și la o strângere de mână a lui Hitler. Bătrân ca și Chamberlain și hotărât, ca și Chamberlain, să facă pentru naziști „ceva mai mult” decât s-a făcut până acuma, Halifax voia să stea de vorbă cu Hitler.

Nota cu privire la întâlnirea dintre Halifax și Hitler ne arată că la începutul audienței, trimisul lui Chamberlain este încântat de a avea:

„... posibilitatea de a se ajunge la o mai bună înțelegere reciprocă între Anglia și Germania, printr-o explicație personală cu Führerul.

Aceasta ar fi de cea mai mare

importanță, nu numai pentru ambele țări, oi și pentru *întreaga civilizație europeană*. Înainte de plecarea sa din Anglia, domnia sa a mai vorbit despre această vizită cu prim-ministrul și ministrul Afacerilor Externe englez și ei au fost perfect de acord în ce privește determinarea scopului vizitei. E vorba să se stabilească modalitatea de a crea ocazia unei examinări deschise și amănunțite a tuturor chestiunilor care interesează ambele țări. În Anglia persistă părerea că neînțelegerile ce există în prezent pot fi pe deplin înlăturate. Se recunosc în întregime și în toată amploarea lor marile merite pe care Führerul și le-a câștigat în ce privește reconstrucția Germaniei și, dacă opinia publică engleză ia uneori o atitudine critică față de unele

probleme germane, aceasta se explică în parte prin faptul că cei din Anglia nu sunt pe deplin informați asupra motivelor și împrejurărilor unor anumite măsuri germane”.

Dar, acestea sunt doar abstracții. De aceea, Halifax se grăbește să treacă la precizări, subliniind că

„... în Anglia toată lumea privește Germania ca o țară mare și suverană și că tratativele cu ea trebuie să se facă numai pe această bază. Englezii sunt realiști și sunt convinși, poate mai mult decât alții, că erorile dictatului de la Versailles trebuie să fie îndreptate. Anglia și-a exercitat și în trecut influența în acest sens realist”. El a amintit „rolul Angliei cu prilejul evacuării înainte de termen a Renaniei, cu ocazia

rezolvării problemei reparațiilor, precum și la reocuparea Renaniei.

Trebuie să se încerce folosirea unui limbaj comun, evitându-se totodată discutarea cu glas tare despre unele perspective prea îndepărtate, deoarece aceasta duce numai la neînțelegeri și nu ușurează soluționarea problemei.

În ce-i privește pe englezi, ei nu cred că statu-quo-ul trebuie să rămână în vigoare în orice condiții. Ei recunosc că trebuie să se aibă în vedere adaptarea la noile condiții, îndreptarea erorilor vedhi, precum și schimbarea devenită necesară a situației existente. Anglia își exercită influența numai în sensul ca aceste schimbări să nu se producă prin acele soluții neraționale, despre care a pomenit Führerul și anume:

prin jocul forțelor libere care, în ultima analiză, înseamnă război. El trebuie să sublinieze. Încă o dată, în numele guvernului englez, că nicio posibilitate de schimbare a situației existente nu trebuie exclusă, dar că schimbările trebuie să se facă numai pe baza unei reglementări rezonabile. Dacă ambele părți sunt de acord că lumea nu este statică, atunci trebuie încercat ca, *pe baza idealurilor comune*, să se tragă concluzii din această recunoaștere, îndreptându-se toată energia existentă *pentru realizarea țelului comun*, în condiții de încredere reciprocă”.

Halifax avea, așadar, din partea primului ministru al Marii Britanii, sarcina de a-l informa pe Hitler că:

Anglia recunoaște, pe de-a-ntregul și

fără de rezervă, marile merite ale Führerului în refacerea Germaniei. Este și Hitler de acord că are mari merite în refacerea Germaniei?

Anglia consideră Germania ca o țară mare și suverană și socotește că tratativele cu ea nu pot fi duse decât pe această bază. Este și Hitler de acord că Germania este o țară mare și independentă și că tratativele cu ea nu pot fi duse decât pe această bază?

Anglia este convinsă că erorile Tratatului de la Versailles trebuie corijate. Este și Hitler de acord că greșelile Tratatului de la Versailles trebuie corijate?

Anglia socotește că statu-quo, adică starea în care se află lucrurile astăzi, nu trebuie să rămână, cu tot dinadinsul, în vigoare. Este și Hitler de acord că statu-quo

nu trebuie să rămână. Cu tot dinadinsul, în vigoare?

Anglia recunoaște că vechile greșeli trebuie corijate, pentru că o adaptare la „noile condiții” se impune. Este și Hitler de acord că vechile greșeli trebuie corijate, pentru că o adaptare la „noile condiții” se impune?

Dacă Hitler primește aceste condiții puse de Anglia, atunci se poate crea posibilitatea unui examen larg și sincer al tuturor chestiunilor care interesează ambele țări.

Hitler, impresionat – aproape speriat – de tonul imperativ al lui Halifax, n-a mai avut încotro și, strâns cu ușa, s-a văzut *silit* să admită ceea ce îi impunea Anglia: anume că el, Führerul, are mari merite în refacerea

Germaniei și că lumea nu *este statică*, ci foarte dinamică și că Germania este un stat puternic și suveran și că tratativele cu ea nu pot fi duse decât pe această bază și că greșelile Tratatului de la Versailles trebuie corijate și că statu-quo nu poate rămâne cu tot dinadinsul în picioare și că, în genere, toate vechile greșeli comise față de Germania trebuie reparate.

Ce să fi făcut bietul Hitler în fața acestui dinamic ultimatum al Marii Britanii?

S-a înclinat și a acceptat.

De altfel, să fi vrut să răspundă, nu-l lăsa Halifax, care, pentru a fi scutit de întrebările inutile ale Führerului, începu să vorbească, în chip călduros, despre „schimbările care, mai curând sau mai târziu, se vor produce, în ordinea

europăană. Printre aceste schimbări se numără *Danzigul, Austria Cehoslovacia*".

Încă din noiembrie 1937, aşadar, Anglia oferea lui Hitler Danzigul, Austria, Cehoslovacia, numai să fie pace între ei.

„Singura preocupare a Angliei – a repetat Halifax – este ca aceste schimbări să se opereze *printr-o evoluție pașnică*, și să se evite metodele susceptibile să atragă după sine noi tulburări, pe care nu le-ar putea dori nici Führerul, nici celelalte țări”.

De ce ținea atât de mult Anglia la Pacea cu Hitler și numai cu Hitler?

„Trebuie încercat – ne lămurește, oarecum, Halifax – ca, pe baza *idealurilor comune*, să se tragă concluzii... îndreptându-se toată energia existentă pentru realizarea țelului comun în condiții

de încredere reciprocă”.

Hitler și Chamberlain aveau „idealuri comune”, „țeluri comune”. De aceea ținea atât de mult primul ministru al Angliei la o colaborare cu Hitler. Pacea anglo-germană era o condiție sine qua non pentru realizarea „idealurilor comune”, oare, în cele din urmă, vor asigura pacea în lume. Aceasta este „concluzia care se impune” din recunoașterea reciprocă a acestui adevăr de nezdruncinat: Anglia democratică și Germania nazistă au de urmărit țeluri „comune”, „idealuri comune”.

Care sunt aceste țeluri, aceste idealuri comune?

O vom afla de îndată ce vom auzi pe lord Hall fax asigurându-l pe Führer că:

„... și ceilalți membri ai guvernului

englez sunt profund conștienți că Führerul a izbutit să realizeze lucruri mari, nu numai în Germania, și că în urma nimicirii comunismului în țara sa, el a barat drumul acestuia din urmă spre Europa occidentală și că.

prin urmare, Germania poate fi, pe bună dreptate, considerată ca un bastion al Occidentului contra bolșevismului”.

De aceea, drept răsplată pentru meritul de a fi distrus comunismul în țara sa, Führerul va primi în dar, din partea lui Chamberlain – reprezentantul tuturor chamberlainilor, indiferent de rasă și limbă – Danzigul, Austria și Cehoslovacia.

Hitler se arată, oarecum, sceptic. Știa el că guvernul englez îi poate oferi Danzigul, fără să întrebe populația Danzigului, îi

poate oferi Austria, fără să-i întrebe pe austrieci, îi poate oferi Cehoslovacia, fără să-i întrebe pe cehoslovaci, dar nu vedea cum Chamberlain i-ar putea oferi Danzigul, Austria, Cehoslovacia, fără să întrebe partidele politice engleze din opoziție. De aceea îi replică lui Halifax:

„Va fi greu să se găsească posibilități pentru soluționarea problemelor internaționale, *până în momentul când sau partidele politice vor deveni mai înțelegătoare, sau se vor introduce astfel se forme de guvernare care nu vor îngădui partidelor să aibă o influență atât de considerabilă asupra guvernelor*”.

La această obiecție a Führerului, Halifax protestă și se străduie să-i demonstreze că în democrația engleză lucrurile stau cu totul

altfel.

„Este o eroare - a zis el - *să se creadă că din cauza influenței partidelor politice* (din Anglia

— N.a.) *s-au scăpat posibilități și s-au respins propuneri. În cazul Angliei, acest lucru este absolut eronat.* Însuși faptul că Anglia a semnat cu Germania un acord naval, în ciuda criticilor pe care unele stipulații le-au suscitât în rândul partidelor, probează tocmai că guvernul englez și el (ca și Hitler - n.a.) lucrează independent de partide. El

(guvernul) nu este de loc sclavul intrigilor demagogice ale acestora. După părerea englezilor, niciun guvern demn de această titulatură nu trebuie *să se lase condus de către partide*”.

Cuvintele pline de simțire ale lui Halifax îl făcură pe Hitler să devină ceva mai optimist. Totuși, o urmă de neîncredere mai stăruia în sufletul lui: presa. Presa engleză. Presa engleză, cum este ea, democratică, ar mai putea să...

Dar nici aici, Halifax nu-l lăsă prea mult în prada îndoielilor pe Hitler, căruia-i răspunse că este.

„De acord cu părerea Führerului în ce privește primejdia din partea presei. El crede, de asemenea, că tratativele anglo-germane trebuie să fie bine pregătite. La plecarea sa, Chamberlain i-a declarat că el este dispus să-și asume riscul unei interpretări greșite în presă a vizitei lordului Halifax în Germania, dacă prin această vizită s-ar putea face măcar un

singur pas în direcția justă”.

Chamberlain nu se lăuda că-și asumă, cu inimă ușoară, riscul vreunei opoziții din partea presei. Era un risc pe care-l putea suporta, într-adevăr, cu inima foarte ușoară. Presa nu era pentru el o problemă. De pildă, ale cui erau ziarele Daily Mail. Evening News, Daily Mirror, Sunday Dispatch, Sunday Pictorial? Ale trustului de presă, condus de vicontele Rothermere! Dar Daily Telegraph, Morning Post, Financial Times, Daily Sketch, Sunday Times și Sunday Graphic? Ale trustului prezidat de lordul Comroe! Dar Daily Express, Evening Standard, Sunday Express? Ale lordului Beaverbrook! Dar marele Times? Al unui trust condus, odinioară, de lordul Northcliffe și după el de John Jacob Astor,

fiu al lordului Astor! Dar The Observer? Al aceleiași familii Astor! Dar

Manchester Guardian? Al unei familii de mari bogătași - Scott! Dar Yorkshire Post? Al lui sir Rupert Evelyn Beckett! Dar News Chronicle și Star? Ale trusturilor de ciocolată Cadbury și Rowntree! Numai lorzi, fabricanți, bancheri.

Atunci cum să nu fi fost dispus dinamicul bătrân Chamberlain să-și „asume” riscul unei interpretări greșite a inițiativelor lui, din partea presei?

Hitler era acum perfect liniștit. Amicul său Chamberlain nu se lăsa „condus de către partide” și nici de presă nu se temea. Iar când peste 4 luni, la 3 martie 1938, Henderson venea să-i comunice că „Chamberlain a luat asupra sa (sarcina) să

călăuzească (el) poporul, în loc să meargă (el) la remorca lui”, Hitler înțelese că poate proceda fără niciun fel de teamă la „schimbările în ordinea europeană”, dar nu „mai curând sau mai târziu”, după cum îi vorbise Halifax în toamnă, ci *imediat*.

—

Hitler începu „schimbările” în ordinea europeană cu Austria.

Care era, în martie 1938, situația în Austria?

De la asasinarea lui Dollfuss, adică din iulie 1934, șeful guvernului austriac era Schuschnigg. Avocat, ales, în 1928, deputat al partidului național-creștin, Schuschnigg a fost numit, în 1932, ministru al justiției. În această calitate a putut să-și dea pe față

întreaga măsură a spiritului său crâncen reacționar, în special după insurecția armată din februarie 1934. Au fost opera lui arestările și condamnările arbitrare, confiscările de bunuri, desființarea libertății presei, restabilirea pedepsei cu moartea, noua constituție despre care el însuși spunea că „*întoarce, în chip voit, spatele principiilor formale ale democrației și sufragiului universal egal și direct*”. După asasinarea lui Dollfuss, Schuschnigg, pus prim-ministru de către Mussolini, își arogă, în scurt timp, puteri de dictator și, ca dictator, continuă, ea și Dollfuss, să lupte pe două fronturi interne: unul împotriva agenților lui Hitler și celălalt împotriva muncitorimii – și pe unul extern: împotriva Anschlussului.

La 21 mai 1935, Hitler se angaja să nu intervină în afacerile interne ale Austriei.

La 11 iulie 1936, Schuschnigg semna, prin intermediul lui Mussolini, un acord de prietenie cu Hitler, care, mărinimos, recunoștea „completa suveranitate a setatului austriac”, iar politica internă a Austriei, ca o afacere internă a Austriei. În schimb, drept recunoștință, Schuschnigg trebuia să primească în guvernul său două personaje politice bine cunoscute pentru activitat ea lor pronazistă în favoarea Anschlussului.

Aceasta se chema că Hitler nu se amestecă în treburile interne ale Austriei.

Dar, în afară de aceste clauze oficiale, tratatul mai conținea și câteva clauze secrete.

Astfel, art. 1 autoriza funcționarea în Austria a unor organizații național-socialiste, pentru cetățeni supuși germani originari din Reich, „cu condiția ca ele să nu încerce să-și întindă, influența făcând propagandă”.

Art. 2 arăta că părțile contractante „ținând seama că ambele părți aparțin unei aceleiași culturi germanice” se obligă să nu tolereze dezvoltarea vreunei tendințe agresive una față de cealaltă, indiferent prin ce mijloace: radio, filme, teatru etc. În consecință, cărțile în care se atacă Germania nazistă vor trebui suprimate, în timp ce „Mein Kampf”, lucrarea semnată de Hitler, care fusese până atunci interzisă, trebuia să fie pusă din nou în circulație.

Art... 3, cu privire la presă, prevedea, și

el, înlăturarea oricărui atac reciproc. Drept urmare, toate ziarele naziste din Germania puteau intra liber în

Austria, dar ziarele austriece care nu erau naziste nu puteau pătrunde în Germania.

Art. 4 se referea la reîntoarcerea în Austria a teroriștilor naziști din Legiunea austriacă.

Art. 5 autoriza pe germanii din Reich, locuitori ai Austriei, să poarte zvestica și să cânte, când vor, Horst Wessel Lied.

Art. 9 îl obliga pe Schuschnigg să acorde amnistie tuturor naziștilor închiși, ca și legionarilor austrieci care s-ar repatria.

În sfârșit, o clauză, cea mai importantă, spunea că:

„În scopul de a favoriza o împăcare

adevărată, cancelarul federal austriac se declară gata, într-un termen apropiat, să cheme pe șefii opoziției naționaliste (naziștii) să-și ia partea lor de răspundere în conducerea treburilor statului. Aceste personalități vor fi alese de cancelar dintre acei care se bucură de încrederea lui. Este convenit că aceste persoane vor avea drept misiune să asigure, după un plan ce va trebui stabilit dinainte, satisfacerea revendicărilor opoziției naționaliste și colaborarea ei la directivele politice date opiniei publice”.

Cu asemenea clauze, Hitler se putea prea bine angaja să nu de amestece în treburile interne ale Austriei, deoarece național-socialismul austriac netezea tot mai mult drumul spre Anschluss, fără ca

Schuschnigg să i se poată opune. Ca și Dollfuss, Schuschnigg era izolat.

În interior, Schuschnigg, orb și încăpățânat, victimă a propriului său reacționarism, se lipsea voluntar de sprijinul muncitorimii organizate de comuniști, singura care-l putea ajuta să reziste presiunii crescânde a naziștilor. În exterior, știa că art. 80 al Tratatului de la Versailles și art. 88 al Tratatului de la Saint Germain îi garantează independența Austriei. Dar garanțiile acestea au fost acordate Austriei în urmă cu 20 de ani și nu pentru că cercurile monopoliste – care au dictat ea cea – ar fi pus vreun preț, cât de mic, pe dreptul de independență al vreunui popor, indiferent care, ci pentru că puneau un preț considerabil pe propriile. Lor

interese. Astăzi, interesele acestea suferiseră schimbări care impuneau cercurilor monopoliste să privească și Anschlussul sub un aspect cu totul altul decât acela care-l prezenta pentru ei faptul acesta în anul 1919. Astăzi, Tratatul de la Versailles nu mai era o garanție. Tratatul de la Saint Germain nu mai era o garanție. Statutul Ligii Națiunilor nu mai era o garanție. Pactul de la Locarno nu mai era o garanție. Nimic și nimeni, din întreaga lume capitalistă, nu mai putea fi o garanție pentru independența Austriei.

Ba, să nu exagerăm! În anul 1938 se mai găsea în Europa capitalistă cineva care nutrea un interes oarecare pentru independența Austriei: ducele! Dar, interesul ducelui nu era decât platonice.

Practic, nu mai putea face nimic. A trecut de mult vremea când se putea proțăpi la granița de la Brennero ca să adreseze Germaniei cuvinte de amenințare. Mussolini din 1938 nu mai era Mussolini din 1922, care venea, în pat-vagon, triumfător, să-și ia locul lui de Cezar al unui probabil nou imperiu roman. Mussolini din 1938 nu mai era nici Mussolini din 1927, care, prin eficacitatea untului său de ricină, a silit pe foarte cunoscutul și foarte dinamicul om de stat englez Churchill să-i dea, prin niște gangsteri fasciști, acest certificat entuziast: „Mișcarea voastră a făcut un mare serviciu lumii întregi. Italia a demonstrat că există un mijloc de a combate forțele subversive. Dacă aș fi italian aș purta cămașă neagră”.

Mussolini din 1938 nu mai era Mussolini

din 1934 la ușa căruia toți monopolistii și toți mercenarii monopolistilor – inclusiv Hitler – băteau atât de stăruitor, încât presa lascistă se putea, pe drept cuvânt, lăuda că „toate drumurile duc la Roma”. Astăzi, în 1938, deși au trecut de atunci numai 4 ani, n-au mai rămas din toate acestea decât niște biete amintiri.

Războiul din Abisinia a fost începutul sfârșitului lui Mussolini. Războiul din Abisinia i-a zdrobit cariera de copil alintat al bancherilor Europei, Acum, cercurile monopoliste își deplasaseră toate simpatiile spre noua lor mare speranță: Hitler. Dar, odată cu deplasarea simpatiilor lor își deplasaseră, inevitabil, și punctul de vedere față de problema austriacă. Spre a-l satisface pe Hitler, lăsau Austria la voia

întâmplării. Numai că schimbarea poziției puterilor apusene, implica și schimbarea poziției lui Mussolini. Aceeași aventură africană care a silit cercurile capitaliste apusene să-și investească toată dragostea în Führerul celui de al treilea Reich, l-a silit și pe Mussolini să se apropie de Hitler. Aceleași interese care cereau cercurilor capitaliste apusene să cedeze lui Hitler Austria, îi dictau și lui Mussolini să cedeze lui Hitler Austria. Începutul idilei a fost făcut, ca în toate idilele, mai mult pe chestie de sentiment. Dar, ca în toate idilele, tânăra pereche de potlogari a trecut repede pe tărâmul pur practic. Dar, iarăși, ca în mai toate idilele, una din părți a trebuit să se aleagă cu lacrimile și cu oftaturile. Acest clasic rol de mireasă păguboasă, destinul i l-

a rezervat lui Mussolini care, vrând-nevrând, a trebuit să cedeze lui Hitler locul de cel mai mare șantajist al Europei. Începând chiar din luna de miere – cea a „sanctiunilor” din 1935 – Hitler era perfect îndreptățit să afirme, ceea ce a și afirmat mai târziu: că-l are pe Mussolini „în buzunar”. Războiul din Spania a fost un nou prilej de a adânci și mai mult sentimentele de prietenie dintre Hitler și

Mussolini – adică de a băga pe Mussolini și mai adânc în buzunarul lui Hitler.

La 28 septembrie 1937, Hitler îi organizează lui Mussolini, în Germania, o recepție măreață, care servi de cadru pentru întărirea solemnă a aceluia acord italo-german, botezat, atât de emfatic, după cum o și cerea stilul fascist: axa de oțel

Roma Berlin.

Peste o lună și ceva, Mussolini aderă la pactul anticomintern, încheiat cu un an înainte între Hitler și dictatorul japonez Hiroto. De aci înainte, axa Roma-Berlin avea să intre în istorie sub o altă titulatură de sperietoare: „triumghiul” Berlin Tokio-Roma.

Așadar, Schuschnigg era acum singur. Ducele nu mai era nici el un garant pentru independența Austriei. Prin aderarea lui la „axa”, ori la „triumghiul” de oțel, Mussolini, ocrotitorul atât de gălăgios al Austriei, înlătura, simultan cu adversarul lui de la Londra, Chamberlain, ultimele piedici care mai stăteau în calea lui Hitler spre Anschluss.

*

—

La începutul anului 1938, puterile garante apusene – Anglia, Franța, Italia – * fură avizate de Schuschnigg că Hitler se pregătește să năvălească în Austria. Anglia reacționează grabnic, prin câteva cuvinte ale dinamicului dictator al democrației engleze, Chamberlain, care declară:

„Cele ce se petrec dincolo de Rin nu interesează Anglia”.

Era o simplă repetare a celor spuse de Baldwin, predecesorul lui Chamberlain la președinție, în 1936, când Hitler intrase cu armata în Renania: *„Granița Angliei este pe Rin”.*

Iată cuvintele precise care exprimau gânduri precise: granița Angliei este pe Rin! Cele ce se petrec dincolo de Rin, nu interesează Anglia. Numai să fie *dincolo* de

Rin. Dincolo de Rin – adică pe malul *de răsărit* al Rinului – Hitler e liber să îfacă ce vrea. Răsăritul rămâne al lui. Anglia nu se amestecă.

Dar garanțiile date de Anglia prin diferite tratate, pacte, acorduri, mai tuturor țărilor de *dincolo* de Rin, până la granița apuseană a Uniunii Sovietelor?

Nimic! Granița Angliei este pe Rin. Cele ce se petrec dincolo de Rin nu interesează Anglia.

Acesta a fost răspunsul Marii Britanii la strigătul de alarmă al lui Schuschnigg.

Dar a fost cel puțin un răspuns. Franța și Italia nu răspunseseră nici măcar cu atât. Păreau surde și mute. Consimțământul la Anschluss al puterilor care garantaseră, și pe hârtie și pe cuvânt de onoare,

independența Austriei, era, așadar, atât de unanim, încât Hitler se puse într-o lumină oarecum comică în ochii lui Henderson când îi declară că, „*Austria este primul și ultimul nostru obiectiv*”. Fra o umilință inutilă. De îndată ce granița Angliei este pe Rin și tot ce se petrece dincolo de Rin nu interesează Anglia de loc, asigurările lui Hitler deveneau de prisos.

Nu era Austria *dincolo* de Rin?

Era!

Atunci ce mai aștepta Hitler?

Într-adevăr, ce mai aștepta Hitler? De ce-și mai pierdea vremea și nu intra cu armata în Austria? Dacă până și dușmanii cei mai firești ai Germaniei acceptau Anschlussul fără nicio obiecție, de cine se mai temea Hitler în primăvara anului 1938?

Aici începea latura paradoxală, de necrezut, a afacerii Anschlussului: în primăvara anului 1938, Hitler era împiedicat să facă Anschlussul, nu de

Anglia, nici de Franța, nici de Italia, ci chiar de statul major al propriei sale armate.

Comandanții armatei germane erau îngroziți de ideea unei intervenții militare în Austria, deoarece arma-ta germană nu era pregătită pentru un război.

Pentru un război?

Cu cine?

Un război cu Franța și Anglia.

Când Hitler răspunse generalilor săi că Germa mă nu are niciun motiv să se teamă de o replică armată a Angliei și Franței, ei se uitară la Führerul lor ca la un nebun.

Franța și Anglia să rămână pasive la operația Anschlussului? Asta i-a spus-o, desigur, lui Hitler vreunul din astrologii lui care-i fac mereu horoscoape! Numai un exaltat ca acest Führer, care crede în stele, își poate închipui că o anexare a Austriei, cu forța, nu va aduce un război. Și în 1938 generalii germani se fereau de război.

Argumentele generalilor germani îl tulburară pe Führer. Într-adevăr! Nu cumva Anglia și Franța se prefac numai că le este indiferentă soarta Austriei și-l împing la aventură, ca să aibă un pretext de război? Poate să aibă el încredere oarbă în Anglia?

Încredere oarbă în Anglia?

Era o întrebare care nu mai cerea un răspuns. Hitler renunță la proiectul unei acțiuni agresive și se hotărî să facă

Anschlussul pe calea terorismului pur diplomatic. În acest scop, îi întinse lui Schuschnigg o cursă.

Pe la începutul lui februarie 1938, von Pappen, ambasadorul german la Viena, se prezentă la dictatorul austriac, în audiență, și-i arătă că încercările de apropiere dintre Anglia și Italia făcute în ultima vreme dovedesc că Mussolini mai este îngrijorat de soarta Austriei și că, din această pricină, pare înclinat să se depărteze de axă și să se apropie de Anglia. Führerul, însă, nu vrea să se despartă de Mussolini. De aceea, ca să-l liniștească pe duce, Führerul ține să încheie cu Schuschnigg un acord – un nou acord – care să asigure Austriei cea mai completă independentă. Încălcările acordului germano-austriac din 1936, care

par să-l supere atâta pe Schuschnigg, se datoresc unei neînțelegeri. De aci înainte, grație noului acord, asemenea neînțelegeri nu vor mai fi cu putință. În concluzie, Hitler îl roagă pe Schuschnigg să vină cât mai degrabă la Berchtesgaden, să stea de vorbă cu el. Un singur lucru îi cere: să fie discret. Să nu afle nimeni de vizita aceasta.

Dar Schuschnigg crezu potrivit să nu facă exces de discreție și informă îndată pe reprezentanții Franței, Angliei și Italiei.

Dar, cu sau fără discreția lui Schuschnigg, ambasadorii Franței, Italiei și Angliei la Viena fură puși repede în curent cu secretul și-i urară lui Schuschnigg călătorie frumoasă. Schuschnigg îl chemă pe Mussolini la telefon, să-l întrebe ce crede despre invitația Führerului. Dar Mussolini îi

răspunse cu un compliment: „*Scumpul meu amic, am toată încrederea în strălucitele dumitale talente de om de stat*”.

Înarmat cu aceste încurajări, Schuschnigg plecă la Berchtesgaden în ziua de 12 februarie 1938. În aceeași zi, la amiază, Schuschnigg sosea la Obersaltzberg, unde fu primit, după o lungă anticameră, în audiență, de Führer. Când Schuschnigg intră, Hitler nici nu se ridică și nici nu-i întinse măcar mâna, iar tot timpul cât a durat audiența, nu i se adresă decât cu „domnule”, cu toate că oaspetele lui, chemat prin von Pappen atât de mios, era și prim-ministru, și doctor, și „von”. Tonul cu oare-i vorbi cancelarului austriac era tonul specific lui Hitler: genul lătrat.

Câteva ore, Hitler îi lătra lui

Schuschnigg, în obraz, că situația germanilor originari din Reich și supuși ai Austriei este intolerabilă. Această minoritate germană din Austria este victima persecuțiilor lui Schuschnigg. Din pricina terorii lui Schuschnigg, membrii minorității lui germane se văd siliți să fugă din Austria și să caute refugiu în Germania. Or, dacă cineva își închipuie că lucrurile mai pot merge așa, se înșală. Poporul austriac – poporul *lui* austriac – (aici Führerul trecu de la minoritatea *lui* germană, la poporul *lui* austriac), moare de foame și-l așteaptă pe el ca pe-un mântuitor. Și datoria lui de Führer al tuturor germanilor de pe fața pământului este să nu-i lase prea mult să aștepte. De aceea l-a poftit pe Schuschnigg aici: să se prezinte de îndată generalului von

Reichenau oare va comanda trupele de ocupație din Austria.

Aici surveni un incident a cărui tristă savoare îl caracteriza pe derbedeul care tindea să ajungă, prin grația monopolurilor democrației apusene, stăpân al Europei: în momentul când Hitler își lătra ultimatumul, Schuschnigg își scoase din buzunar portȝigaretul. Furios, Hitler răcni: *„Nu permit nimănu! să fumeze în prezența mea!”*

Hitler, parvenitul, nu permitea conducătorului unui stat, deocamdată independent, să fumeze în fața lui!

Monopolurile democraȝiilor apusului puteau fi mulȝumite: libertatea popoarelor era în mâini sigure.

Cancelarul Austriei, Schuschnigg, plecă

de la Obersaltzberg, încovoiat de greutatea insultelor personale și a unui ultimatum prin care i se cerea ca: toate posturile cheie să fie încredințate unor naziști, toți criminalii naziști să fie amnistiați, toți naziștii să fie incluși în Frontul patriotic, prezidat de Schuschnigg pe picior de egalitate absolută etc.

etc. – pe scurt, toată Austria să fie dată pe mâna naziștilor.

Drept compensație pentru acest amestec integral, radical, direct, necamuflat, al Germaniei, în treburile interne ale Austriei, ce a cerut Schuschnigg – bineînțeles sub cea mai cuviincioasă formă de deziderat? Ca Hitler să întregească, cu garanția lui personală, garanția dată prin pactul din 1936, că Germania nu se va amesteca în

treburile interne ale Austriei. Schuschnigg iubea, cum s-ar zice, desăvârșirea. Probabil că pactul din 1936, prin care guvernul german îi garanta independența, nu i se părea o garanție suficientă că, foarte curând, nici praful nu se va alege de independența aceasta. Ca să fie încă și mai sigur de sfârșitul apropiat al Austriei, lui Schuschnigg îi mai trebuia și cuvântul de onoare al lui Hitler.

Cărui fapt trebuie să se atribuie această dorință excentrică a lui Schuschnigg? Educației pe care a primit-o în tinerețe la colegiul iezuit din Stella Matutina? Vreunei nebănuite înclinații a cancelarului spre un supraréalism politic? Sau poate pierderii totale a controlului de sine, care l-a lovit după cele câteva ore de exhibiții isterice

hitleriene care ar fi putut scoate din minți și pe un hipopotam?

Greu de aflat. Fapt e, însă, că Hitler, pervers, i-a refuzat lui Schuschnigg până și această nevinovată

— Care ar fi fost și foarte trecătoare – plăcere. Așa că, sub raportul iluziilor, Schuschnigg a fost trimis acasă cu mâinile goale.

*

—

Schuschnigg aduse la cunoștința Franței și Angliei ultimatumul lui Hitler, dar Franța și Anglia iar nu se mișcară. Schuschnigg încercă să-i vorbească lui Mussolini, dar nici măcar la telefon nu-l putu prinde. Schuschnigg mai încercă să trăgăneze cu răspunsul la ultimatum, dar Hitler presa. În

20 februarie 1938, Hitler făcu în Reichstag o declarație că-și ia sarcina de a proteja pe toți germanii care trăiesc dincolo de granițele Reichului. După câteva zile, Goering întări declarația lui Hitler printr-o declarație și mai agresivă: *„Armata aeriană este gata să intre în acțiune, pentru a proteja pe germanii dinafara Reichului”*.

Desperat, Schuschnigg se gândi, pentru întâia oară în existența lui politică, să se adreseze poporului – pe care de patru ani îl ținea sub dictatură – și să-l întrebe, printr-un plebiscit, dacă este *„pentru o Austrie independentă creștină, germanică și unită”*.

Plebiscitul era fixat pentru ziua de 12 martie. Dar cu o zi înainte – la 11 martie – Hitler trimise Austriei patru ultimatumuri, care trebuiau să ducă la rezolvarea

ultimatumului de la Obersaltzberg.

Primul punea în vedere lui Schuschnigg că dacă nu renunță la plebiscit, armata germană concentrată la frontiera austriacă va invada țara.

Schuschnigg, după ce, la început, respinse ultimatumul, îl acceptă și anulă plebiscitul.

Hitler, încurajat de succes, trimise îndată guvernului austriac un al doilea ultimatum, prin care nu se mai mulțumea cu anularea plebiscitului, ci pretindea ca Schuschnigg să-și dea demisia.

Schuschnigg se prezintă îndată la Miklas, președintele republicii austriece, și-i înrnână demisia. Dar Miklas i-o respinse.

Două ore mai târziu, Hitler trimise un nou ultimatum - al treilea - prin care, în

afară de anularea plebiscitului și de demiterea lui Schuschnigg, cerea lui Miklas să numească un nou guvern, compus exclusiv din naziști și pus sub președinția lui Seiyis-Inquart, om de încredere al Berlinului.

Și, în sfârșit, după alte două ore, fără să mai aștepte ca Miklas să-i dea un răspuns, Hitler îi trimise un al patrulea ultimatum: dacă până la ora 19,30, precis, cererile guvernului german nu sunt integral acceptate, două sute de mii de soldați germani vor intra în Austria.

În primele momente, Miklas continuă să stea dârz pe poziție. Dar la orele 19, cu treizeci de minute înainte de expirarea ultimatumului, Miklas îl informă pe Hitler că se supune.

Acuma nu-i mai rămânea lui Hitler decât

să împlinească formele pentru luarea în posesie a Austriei.

Lucrurile se desfășurară în ritmul dinamic potrivit împrejurărilor. În aceeași zi de 11 martie, imediat după ce ultimatumul al patrulea fu acceptat, Schuschnigg își rosti la radio un cuvânt de adio. Când se înapoie acasă, fu arestat. Poliția cu crucea încârligată la braț îl asigură că procedura aceasta a fost luată numai pentru „a-l proteja” de eventuale neplăceri. Luat în primire de un detașament de o sută de cămăși brune, Schuschnigg fu dus spre o destinație necunoscută. Între timp, în orașele principale din Austria, bandele naziste începură jafurile, devastările și maltratările populației, „neariene”, după catehismul nazist – și goana după „roșii”.

Seara, sosi la Viena, cu avionul, Himmler, șeful suprem al Gestapoului german, care, ajutat de un întreg stat major de bandiți, veniți odată cu el din Germania, începu imediat – chiar în noaptea despre 12 martie – să aplice ordinea nazistă germană în Austria, prin Arestări, schingiuri și asasinate.

În aceeași seară, armata germană dădu năvală în Austria și începu s-o ocupe. Să nu uităm că aceasta se petrecea, în primul rând, în seara de martie și, în al doilea rând, *după ce* Miklas acceptase ultimatumul. Ce căuta armata germană în Austria, când Hitler a repetat de patru ori, în toate cele patru ultimatumuri ale lui, că armata germană va ocupa Austria numai în cazul când guvernul austriac îi va respinge

condițiile?

Nedumerirea fu risipită de Hitler a doua zi, în martie, printr-o proclamație care spunea:

„De azi dimineață (adică din dimineața zilei de martie) prin toate frontierele Germaniei austriece înaintează soldații armatei germane – care de asalt, infanterie, S.A. – în timp ce flota aeriană germană zboară sub cerul albastru, *chemată direct la Viena de noul guvern național-socialist*”.

Ca întotdeauna, Hitler mințea și acum, deoarece:

Austria nu era și n-a fost niciodată „Germania austriacă”: nici sub raportul politic, nici sub raportul cultural, nici sub cel teritorial. Istoria a cunoscut dintotdeauna o Austrie de limbă germană,

dar o Austrie independentă și nicidecum o Austrie germană; armata germană n-a început să treacă în Austria în dimineața de 12 martie, cum afirma Hitler „ci în seara de 11 martie; armata germană, intrând în Austria în seara de 11 martie, era exclus să fi fost chemată de noul guvern național-socialist austriac, pentru un motiv foarte simplu: *în seara de 11 martie noul guvern încă nici nu fusese constituit.*

Astfel că, atât preluarea ondinei interne austriece, de către Gestapoul german, cât și pătrunderea armatei germane în Austria, într-un moment când țara aceasta n-avea nicio conducere care ar putea hotărî dacă s-o primească prietenește ori să-i reziste, nu se mai putea numi, cum voia Hitler, un răspuns spontan la un apel amical, ci un act

calificat de agresiune.

Este cam ce voia să demonstreze și ambasadorul Austriei la Londra, guvernului englez. Dar nu izbuti, pentru că – în toată ziua de 12 martie – lordul Halifax a refuzat să-l primească. Era foarte ocupat: de dimineată până seara a stat de vorbă cu Ribbentrop, ambasadorul lui Hitler la Londra.

A fost pentru ambasadorul Austriei încă un prilej fericit să-și aducă aminte de cele ce a spus, la 3 februarie 1935, într-unul din momentele de criză acută austriacă, sir John Simon, ministrul de externe al Marii Britanii: „Noi avem reputația – și sper că o merităm – că ne ținem de cuvânt!”

* * *

În ziua când Austria fu ocupată de

Hitler, se auziră în parlamentul francez glasuri pentru formarea grabnică a unui guvern de uniune națională, în care trebuiau, firește, să intre și comuniștii. Împotriva acestei propuneri se ridică faimosul Flandin, fost ministru și prim-ministru al Franței, care strigă vehement:

„Nu se poate! Nu vrem să intrăm într-un guvern cu comuniștii. *Ar face o impresie prea rea asupra domnului Chamberlain și ar putea duce chiar la o ruptură cu Anglia. Noi așteptăm ziua când toată lumea se va convinge că nu există decât o singură primejdie: primejdia comunistă*”.

Învingător ieși viitorul colaboraționist Flandin.

Cât despre Chamberlain, el era foarte încântat. Hitler i-a urmat sugestiile

transmise întocmai prin Halifax și a făcut prima „schimbare în ordinea europeană”, nu „prin hotărâri nesocotite”, nu „prin jocul forțelor libere, care, în ultimă analiză, înseamnă războiul”, ci printr-o „reglementare rezonabilă”, care a dus la o „evoluție pașnică”. Pentru dinamicul Chamberlain, Anschlussul, smuls de Hitler prin cucerirea armată a Austriei, se numea o „reglementare rezonabilă”, „printr-o evoluție pașnică” a tragicei probleme austriece. Deși bătrân.

Chamberlain avea multă înțelegere pentru tânărul Hitler, deoarece amândoi „se inspirau din idealuri comune” și amândoi luptau să-și „îndrepte toată energia spre un țel comun”. Dacă Hitler mai avea vreo îndoială asupra sentimentelor lui

Chamberlain, următoarea convorbire, care a avut loc la 13 martie 1938, a doua zi după ocuparea Austriei, între Goering, care se afla la Berlin, și Ribbentrop, care se afla la Londra, i-a risipit-o.

„*Ribbentrop*: Domnule Goering, vreau să vă comunic ceva. Zilele acestea, după dejun, am avut o convorbire cu Chamberlain. El a produs asupra mea o foarte bună impresie; mi-a dat o scrisoare, ceva nou pentru Führer, pe care am s-o predau personal Führerului... Aci, tratativele mele sunt terminate. Dacă aş mai rămâne aci, acest lucru ar putea să pară ciudat. Dar Chamberlain a făcut asupra mea o impresie excelentă.

Goering: Sunt bucuros să aud aceasta.

Ribbentrop: Chiar a doua zi am avut o

lungă convorbire cu el. Nu vreau s-o repet prin telefon. Dar am rămas cu impresia că și Chamberlain năzuiește, în mod serios, la o înțelegere cu noi. I-am spus că înțelegerea între Anglia și Germania se va dovedi mult mai ușoară, după ce chestiunea austriacă a fost rezolvată. Cred că el este de aceeași părere.

Goering: Întrucât această problemă este rezolvată în întregime și orice pericol de tulburări sau de zguduiuri este lichidat – doar acesta a și fost izvorul unui pericol real – toți trebuie să ne fie recunoscători pentru nimicirea acestei surse de criză.

Ribbentrop: Acest lucru le-am spus și eu și le-am explicat că noi am lichidat o stare care dădea tot timpul naștere la îngrijorare. Chiar dacă această schimbare va provoca,

în momentul de

față, o oarecare emoție, aceasta va fi numai în folosul înțelegerii reciproce anglo-germane. La finele convorbirii noastre i-am spus lui Halifax că noi năzuim în mod cinstit spre înțelegere. La aceasta, el mi-a răspuns că singurul lucru care-l tulbură este Cehoslovacia.

Goering: Nu, nu. Despre aceasta nici nu poate fi vorba.

Ribbentrop: I-am răspuns că noi n-avem nici interesul, nici intenția de a întreprinde ceva în această direcție. Din contra, dacă frații noștri, germanii de acolo, vor fi bine tratați, atunci, desigur, că vom ajunge la o înțelegere.

Goering: Da, și eu sunt convins că Halifax este în totul un om de înțeles.

Ribbentrop: Impresiile mele despre amândoi – Halifax și Chamberlain – sunt excelente. Halifax presupunea că, în momentul 1 actual, pot surveni aci, anumite dificultăți în legătură cu faptul că, în ochii opiniei publice, toate cele petrecute vor părea o hotărâre impusă prin forță etc. Dar eu m-am ales cu impresia că orice englez normal, cetățean de rând, își va pune întrebarea: ce-i pasă Angliei de Austria?”

„Idealurile comune” evoluau, deci, spre „țelul comun”, într-un spirit de lealitate perfectă. Hitler și-ar fi putut gusta triumful în voie, dacă bucuria nu i-ar fi fost întunecată de două necazuri contradictorii:

Din pricina generalilor săi, care i-au tot repetat să nu aibă încredere nici în Anglia și nici în armata germană, care încă nu este în

stare să suporte un război, Hitler a tremurat toată noaptea despre 12 martie de teamă că monopolurile franceze și engleze, cu toate asigurările lor, îl vor trăda și-i vor sări în spinare. Dar noaptea a trecut, Austria a fost ocupată și cercurile interesate apusene nu l-au trădat și nu i-au sărit în spinare. De aceea era el furios că, din lipsa de pricepere politică a generalilor lui, el, Führerul, eroul printre eroii rasei teutone, s-a scaldat de frică, în sudori reci și calde, câteva ore, în mod inutil.

Pe de altă parte, însă, în dimineața zilei de martie, toate rapoartele cu privire la marșul asupra Austriei i-au confirmat, cu prisosință, cele ce i-au spus generalii: că armata germană este încă departe de a putea face un război. Dezordinea și haosul

care au domnit în tot timpul acestei simple defilări a armatei germane spre o țară unde n-avea de făcut față niciunei. Rezistențe organizate îi puteau da imaginea dezastrului care ar fi fost rezervat lui Hitler, dacă Franța și Anglia ar fi vrut să-i dea peste bot. De aceea, Hitler era furios pentru a doua oară că, din pricina lipsei de pricepere militară a generalilor lui, el, Führerul, invincibilul Führer, era cât pe ce să cadă în prăpastie.

Dar încolo, Hitler putea fi satisfăcut. Cu lovitura din Austria, acțiunile i-au crescut enorm. Singura țară care s-a ridicat împotriva acestei mașinațiuni a fost Uniunea Sovietică, care a arătat cu claritate pericolul ce s-a creat pentru pacea mondială în urma loviturii mârșave îndreptate

împotriva Austriei. Imediat după ocuparea Austriei, ministrul de externe sovietic făcu reprezentanților presei o declarație în care spunea:

„Aderând la Societatea Națiunilor, în scopul unei colaborări organizate cu alte state pașnice, guvernul sovietic n-a scăpat un singur prilej să recomande garanțiile de pace cele mai eficace pe care el le concepea în organizarea unui sistem de securitate colectivă, în cadrul Societății Națiunilor și a unor pacte regionale de asistență reciprocă împotriva agresorilor. Guvernul sovietic a pornit în chip practic pe acest drum, încheind asemenea pacte cu Franța și Cehoslovacia, aceste pacte neamenințând niciun stat care nu ataca. În cursul acestor patru ani din urmă, au avut loc mai multe

violări de obligațiuni internaționale, decurgând din pactul Societății Națiunilor și din pactul de la Paris Briand-Kellogg ca și agresiunile unor state contra altora, ceea ce a dat guvernului sovietic ocazia, nu numai să-și exprime atitudinea negativă cu privire la aceste crime internaționale, dar să și dovedească voința sa de a lua parte activă la toate măsurile ce tind la organizarea unei rezistente colective față de agresor, și aceasta în ciuda unei agravări inevitabile a relațiilor sale cu agresorul. Guvernul sovietic a subliniat totdeauna că pasivitatea internațională și nepedepsirea agresiunii, fie chiar într-un singur caz, ar atrage, în chip fatal, repetarea și înmulțirea unor asemenea cazuri. Evenimentele internaționale mărturisesc cât de juste au

fost aceste avertismente. Ele au găsit o nouă confirmare în invazia armată în Austria, care a lipsit, în chip brutal, poporul austriac de independenta sa politică, economică și culturală. Dacă până acum cazurile de agresiune au avut loc pe continente mai mult sau mai puțin îndepărtate de Europa sau la marginea Europei, ceea ce n-a atins decât interesele câtorva țări vecine, cât și ale victimelor agresiunii, de data aceasta actul de violență a fost făptuit în chiar inima Europei, ceea ce a creat un pericol incontestabil pentru cele 11 țări care, de aci înainte, sunt limitrofe cu agresorul, cât și pentru toate țările europene și nu numai europene. O amenințare a fost creată pentru integritatea teritorială și, în orice caz, pentru

independența politică, economică și culturală a micilor națiuni, a căror robire inevitabilă va crea condițiile ce vor permite să se exercite o presiune asupra marilor puteri și chiar să fie atacate. În primul rând este amenințată Cehoslovacia, după aceea, dată fiind puterea molipsitoare a agresiunii, primejdia amenință să antreneze noi conflicte internaționale, ceea ce se și manifestă prin situația alarmantă care s-a creat la frontiera polono-lituaniană. Situația internațională actuală pune în fața tuturor statelor pașnice și mai ales în fața marilor puteri, chestiunea responsabilității lor pentru soarta popoarelor europene și nu numai europene. Întrucât guvernul sovietic are conștiința părții sale de răspundere, cât și a obligațiunilor ce decurg din pactul

Societății Națiunilor, din pactul Briand-Kellogg și din tratatele de asistență mutuală încheiate cu Franța și Cehoslovacia, pot să declar, în numele său, că, în ceea ce îl privește, el este gata, ca și mai înainte, să participe la acțiunile colective care vor fi decise cu participarea sa și care vor avea drept scop să oprească dezvoltarea ulterioară a agresiunii și să înlăture pericolul crescând al unui nou măcel mondial. El este dispus să procedeze imediat împreună cu alte puteri din Societatea Națiunilor, sau în afară de ea, la examinarea măsurilor practice dictate de împrejurări. Mâine va fi poate prea târziu, dar astăzi mai este încă timp, dacă toate statele, și mai ales marile puteri, vor adopta o poziție hotărâtă. Fără echivoc, cu privire

la problema colectivă a păcii”.

În aceeași zi, guvernul sovietic trimise lui Chamberlain o notă cu același cuprins.

Dar Chamberlain, care voia și el „pace” – cu condiția ca „pacea” să fie a *lui* – trimise guvernului sovietic următorul răspuns:

„Guvernul Majestății Sale ar aproba călduros o conferință internațională la care s-ar putea spera că toate statele europene ar consimți să-și trimită reprezentanții și în care ar fi, în consecință, posibil să se discute în chip amical și să se rezolve, în sfârșit, chestiuni care sunt socotite ca fiind cele mai susceptibile de a pune pacea în primejdie. *Dar, în împrejurările actuale, nu prea pare posibil ca o astfel de conferință să poată fi organizată.* O conferință la care nu ar asista decât unele puteri europene și

oare ar avea drept scop mai puțin asigurarea reglementării problemelor în suferință decât organizarea unei acțiuni concentrate împotriva agresiunii, *nu va avea, după părerea guvernului Majestății Sale, un efect favorabil asupra perspectivelor păcii în Europa*”.

Pace, da – dar pace cu Hitler, nu cu Uniunea Sovietelor.

Și Mussolini?

Ce făcea Mussolini, ocrotitorul Austriei, în zilele acelea în care îi era dat să vadă fluturând, la granița italo-austriacă de la Brennero, drapelul vechiului său prieten și noului său vecin Hitler?

În momentul când Reichul nazist creștea prin transformarea Austriei în simplă provincie germană, Mussolini era foarte

ocupat cu elaborarea decretului prin care înființa, exclusiv pentru el și pentru rege, un nou grad în armată: acela de „prim mareșal al imperiului”.

* * *

Cum s-a încheiat, așadar, agresiunea nazistă împotriva Austriei?

Ca și războiul din Abisinia, ca și remilitarizarea Renaniei, ca și războiul din Spania. Cu excepția Uniunii Sovietice, toți membrii Ligii Națiunilor au adoptat față de agresor soluția a patra: cea „realistă”. Să se uite trecutul și să se admită, ca fapt împlinit, anexarea Austriei la cel de al treilea Reich.

XII

Cucerirea Austriei – prima victorie „militară” a lui Hitler – se producea în

condiții mult mai jalnice decât prima victorie „militară” înregistrată de Mussolini prin cucerirea Abisiniei.

Mussolini se putea cel puțin lăuda că, în organizarea și executarea așa numitului său război din Abisinia, a avut de întâmpinat rezistența, fie chiar formală, a Ligii Națiunilor – în primul rând a Marii Britanii – și a avut de îndurat, dacă nu consecințele practice, în tot cazul, durerea morală a „sancțiunilor”, pe care Mussolini le numea o rușine, o jignire, o umilință, o insultă adusă lui și Italiei. De aceea, Mussolini avea în numele cui să iasă în balcon și să-și laude geniul său militar: în numele soldaților italieni morți, sub cerul fierbinte al Abisiniei, de insolație, de dizenterie, de boli tropicale, de mușcătura perfidă a tot felul

de gângăanii și de puținele gloanțe ale cetelor desculțe de sub comanda negusului, care fusese împins din spate de Marea Britanie să se opună agresorului.

Hitler, însă, nu se putea lăuda nici măcar cu atât. Hitler și-a putut pregăti și executa agresiunea împotriva Austriei, fără să întâmpine nici cea mai mică obiecție din partea țărilor garante. Nici Liga Națiunilor n-a fost convocată, nici despre sancțiuni nu s-a vorbit, nici guvernul austriac nu a fost sfătuit să reziste. Cu excepția Uniunii Sovietelor, consemnul a fost general: Austria trebuie lăsată lui Hitler. De supărat, nu s-a supărat niciunul din marile state imperialiste. Și mai puțin decât toți - Marea Britanie. De aceea, Hitler putea ieși în balcon să se laude, dar n-avea în numele cui

să se laude: cotropirea Austriei nu l-a costat niciun glonte, iar soldați germani morți, n-a avut nici de leac. Unul să zici. Măcar unul rănit. Măcar zgâriat! Nimic! Singurul act eroic din toată combinația aceasta austriacă a fost criza de isterie care l-a apucat pe salvatorul Germaniei, când și-a dat seama că armata germană, deocamdată, încă nu este pregătită pentru dominația lumii.

Era, deci, liber Führerul – care, la fel ca și ducele, visa numai războaie și, firește, numai războaie victorioase – să creadă că invadarea Austriei ar fi o victorie, dar era tot atât de îndreptățit să numească „victorie” Anschlussul făcut cu revolverul în pieptul Austriei, pe cât ar fi de îndreptățită o bandă de tâlhari înarmați să strige „victorie!” pentru că a izbutit să ucidă și să

jefuiască o tutungioaică

— Și încă o tutungioaică bătrână.

Dar, dacă între condițiile militare în care și-a făcut Mussolini războiul din Abisinia și condițiile militare în care și-a făcut Hitler războiul din Austria, erau deosebiri fundamentale, între condițiile economice existente în Italia și cele din Germania, în perioada în care cei doi dictatori au realizat aceste aventuri, nu se putea găsi nici cea mai mică deosebire.

La începutul anului 1938, când Hitler se pregătea să-și îmbrățișeze cu sila țara natală - Austria - Germania de sub regimul nazist ajunsese la același nivel de trai în care se găsea Italia în ajunul războiului din Abisinia, în 1935, când însuși Mussolini se văzuse obligat să admită că, după

doisprezece ani de administrație fascistă, poporul italian a atins „punctul cel mai coborât”. Ca și Italia, Germania se zbătea în cleștele unei nemiloase economii de război care amenința s-o sugrume. Aproape trei sferturi din industrie era ocupată cu producția de arme, muniții și echipament pentru armată. De cinci ani, poporul german trăia din erzațuri și era silit să asculte, ziua și noaptea, discursuri care aveau unul și același leitmotiv: nu unt, ci tunuri. Tunurile trebuiau să suplinească toate aspirațiile, toate gândurile, toate bucuriile și, înainte de orice, toate prânzurile germane.

În primul trimestru al anului 1938, în Germania se murea bine-bine de foame. În afară de mesele alcătuite dintr-un singur fel

de mâncare, în Germania lui Hitler luase o dezvoltare vertiginoasă - paralel cu fabricația tunurilor și avioanelor - industria erzațului sau surogatului. Erzațul era expresia mizeriei germane.

În primul trimestru al anului 1938 apăru cea mai reconfortantă și mai promițătoare statistică din câte s-au dat până atunci asupra succeselor realizate de Hitler în cei cinci ani de „renaștere germană”: delictele de homosexualitate au crescut în 1937 cu 35 la sută față de 1936 și în primul semestru din 1938 cu 40 la sută față de 1937; delictele de avort au crescut în 1937 cu 70 la sută față de 1936 și în primul trimestru din 1938 cu 44 la sută față de 1937; delictele împotriva legii rasiale „de protecție a sângelui rasial” au crescut în

primul trimestru din 1938 cu 12 la sută față de primul trimestru din 1937. Cât despre delictul de foame, nici nu trebuia consemnat în statistici: prânzul cu un singur fel de mâncare

— Și acela gătit din erzaț - era de mult aplicat întregului popor german - cu excepția bandelor de favoriți ai regimului - iar simptomele nemulțumirilor creșteau și ca număr și ca intensitate.

Așa că, pentru Hitler ca și pentru Mussolini, nevoia unei demonstrații „dinamice” în afară, care să dea poporului german iluzia unei forțe irezistibile, devenea tot mai presantă, dar, în același timp, și tot mai ispititoare, pentru că i se părea tot mai posibilă, datorită - pe lângă prevestirile din ho roscoape - ocheadelor

atât de insistente și promițătoare ale lui Chamberlain, dinamicul exponent al vârfurilor monopoliste apusene.

Încrezător - precum am văzut - Hitler făcu primul pas, cu ochii închiși, în vid și - culmea miracolului englez! - căzu în picioare: Austria era a. Lui!

Succesul îl scoase cu totul din minți. Generalii lui ce spun acum? Este sau nu este Führerul lor un geniu?

Este!

De ani și ani le tot spune că este un geniu și nu l-au crezut. Acum, însă, nu mai merge. Trebuie să-l creadă! Este un geniu! Soarta ține cu el. Este un geniu! Anglia ține cu el! Este un geniu! Dacă până la Anschluss lumea era obișnuită să-l audă cum se autoproclamă și se autoadmiră ca

geniu

— Și din pricina aceasta era nespus de greu să stea cineva de vorbă cu el – din momentul Anschlussului, a sta de vorbă cu el nu era numai greu: era o adevărată tortură și – de cele mai multe ori – era cu desăvârșire imposibil. Cu ajutorul lui Dumnezeu și al lui Chamberlain, Hitler avea, în sfârșit, dreptate: era un geniu! Începuseră până și generalii să se lase sugestionați că Hitler este ceea ce spune: un geniu. Așa că, din momentul Anschlussului, nici măcar generalii nu mai cutează să-i taie elanul războinic și-l urmară, orbește, înspre prăpastie, cu cea mai mare viteză. Viteza nu era a lor, el a Führerului, care era foarte grăbit. În jurul lui se lansase în ultima vreme un zvon.

Hitler este convins că nu mai are mult de trăit, dar nici nu-l lasă inima să moară înainte de a-și vedea împlinit visul: o Germanie care să se întindă de la Berlin, de jur-împrejurul pământului, până la Berlin.

Era nițeluș «mistică explicația ce se dădea ritmului în care Hitler a lucrat în ultimii trei ani: reorganizarea armatei, reintroducerea serviciului militar obligatoriu, remilitarizarea Renaniei, războiul din Spania, pactul anticomintern, axa de oțel, Anschlussul... toate s-ar datora numai grabei omului căruia îi este frică să nu-l cheme cel de sus la sânul lui înainte de a isprăvi o treabă începută. Ca și cum Hitler, oricât de grăbit să fi fost, ar fi putut face un pas, dacă nu erau grăbiți mai întâi bătrânul Chamberlain și toți ceilalți

chaimberlaini de dincoace și de dincolo de Rin – germani, francezi, englezi americani – care, dac? stăteau fiecare pe poziții opuse și de neîmpăcat în toate problemele lor de concurență imperialistă, erau foarte uniți și foarte grăbiți când intrau în joc „idealurile comune”, adică tot ce putea fi la ei „țel comun”: anticomunismul.

Dar, indiferent cui voia propaganda nazistă să atribuie graba lui Hitler, Hitler era, într-adevăr, foarte grăbit. Foarte grăbit să aducă în ordinea europeană „modificările” pe care i le consimțise Chamberlain, cu anticipație, în toamna lui 1937, prin Halifax. În listă figurau: Austria, Cehoslovacia, Danzigul. Cu Austria a isprăvit. Acum venea rândul Cehoslovaciei.

*

—

În seara de 11 martie 1938, când Hitler mai ținea mâna în gâtul independenței austriece, care se zbătea în ultimele ei clipe de agonie, Goering, vicefăhreriil Germaniei organiza o recepție, în cursul căreia declara ministrului Cehoslovaciei la Berlin că evenimentele din Austria nu vor avea nicio influență asupra relațiilor de bună prietenie dintre Reich și Cehoslovacia. Spre a da greutate spuselor lui, Goering adăugă cu mult sentiment: „*Vă dau cuvântul meu de onoare!*”

De ce făcea Goering declarația aceasta?

Pentru că, prin făgăduieli și cuvinte de onoare, voia să deruteze guvernul cehoslovac și să-l împiedice să mobilizeze. Cât de tare se simțea, în 1938, formidabila

armată nazistă, o dovedea teama conducătorilor naziști de mobilizarea armatei cehoslovace care era de patru ori mai mică.

Ambasadorul cehoslovac se repezi până la legăție să transmită la Praga declarațiile lui Goering, apoi se înapoie la Goering spre a-i arăta că guvernul lui l-a autorizat să-i comunice că ia act cu satisfacție de asigurările guvernului german și că, în consecință, nu va mobiliza.

Nu se știe dacă satisfacția cu care guvernul cehoslovac primea cuvântul de onoare al lui Goering era integrală sau aproximativă. De fapt, satisfacția aceasta nu putea fi nici integrală, nici aproximativă, ci pe de-a întregul nulă, pentru că îndărătul frumoaselor cuvinte de onoare ale

guvernului nazist se ascundea o foarte urâtă realitate: cuvântul de onoare al guvernanților naziști nu exista. Dovada stătea, proaspătă, sub ochii omenirii întregi.

În iunie 1936, Hitler a dat Austriei un document scris prin care îi garanta independența și i-a înfășurat acest document în nenumărate – și de zeci de ori repetate – cuvinte de onoare. Și astăzi, numai după un an și jumătate, independența aceasta zăcea moartă, sub ciubotele bandelor naziste. Dar, în afară de cuvântul de onoare al lui Hitler, Cehoslovaciei nu-i putea scăpa din vedere și o altă realitate la fel de urâtă: până acum, Cehoslovacia avea numai la nord graniță comună cu Germania. Și granița aceasta – constituită, pe toată lungimea ei de 1539 de

km, dintr-un șir de munți bine fortificați - dădea Cehoslovaciei o serioasă siguranță strategică. Astăzi, însă, după Anschluss, prin ocuparea Austriei de către Hitler, Cehoslovacia devenea vecină cu Germania și la granița de sud, unde era complet descoperită și unde nu s-a gândit niciodată să facă fortificații, deoarece din partea unui stat austriac independent era cu totul exclusă primejdia unei agresiuni.

Deci, nu se știe dacă satisfacția cu care guvernul cehoslovac a primit asigurările lui Goering era sinceră, formală, sau inexistentă, dar fapt este că ministrul cehoslovac la Berlin, din ordinul guvernului său, s-a arătat mulțumit.

Goering, mișcat, își repetă cuvântul de onoare și ținu să sublinieze că vorbește atât

în numele său personal, cât și în numele lui Hitler care, fiind silii să lipsească din Berlin câteva zile (Hitler se pregătea pentru intrarea sa triumfală în Austria), i-a dat lui toate împuternicirile.

A doua zi, la 12 martie, pe la prânz, când Austria era deja ocupată, Goering ghemă la telefon pe ministrul Cehoslovaciei și-l informă că trupele Germaniei au primit ordin să se oprească la 15 km de frontiera austro-cehoslovacă. În după-amiaza aceleiași zile, von Neurath, ministrul de externe al naziștilor, îl pofti la el pe ministrul Cehoslovaciei, spre a-i face cunoscut, în numele lui Hitler, că Germania rămâne credincioasă convenției de arbitraj încheiate în octombrie 1925, la Locarno, și că nutrește sentimentele cele mai

prietennoase pentru Cehoslovacia

Pe de altă parte, Goering îl rugă pe Henderson. Ambasadorul Angliei, să comunice domnului Chamberlain, în numele Führerului că „... dorința cea mai arzătoare a guvernului german este să îmbunătățească relațiile germano-cehe”.

*

—

Două zile mai târziu izbucni criza cehosudetă. Sunase și ceasul Cehoslovaciei să fie „ultima” revendicare teritorială a lui Hitler în Europa.

Așadar, la 14 martie 1938, Henlein, conducătorul germanilor naziști din munții Sudeți ai Cehoslovaciei, lansă, din ordinul lui Hitler, un apel către toți locuitorii germani din regiunea cuprinsă între munții

Sudeți să intre în marele front politic al partidului poporului. Apelul atrăgea atenția că partidul nu primește înscrieri decât până la 31 mai 1938. Rând pe rând (la 22 martie, partidul agrar german – la martie, clericaliile germani – la 26 martie, social-democrații germani) își retraseră reprezentanții din guvernul cehoslovac.

În ziua de 29 martie, Henlein primi dispoziția de la Berlin să formuleze guvernului cehoslovac revendicări din ce în ce mai mari și într-un chip din ce în ce mai imperativ.

În Franța, conflictul ceho-sudet, care mocnea mai de mult, începea să ocupe un loc tot mai larg în presă.

Ca și în Anglia, unde se găsea o presă – presa de mare tiraj, din partea căreia un

Chamberlain își putea lua, cu inima ușoară, riscul unei interpretări greșite a acțiunilor sale diplomatice – se găsea și în Franța o presă de mare tiraj, din partea căreia chamberlainii francezi își puteau lua și ei, cu inima ușoară, riscul unei interpretări greșite a manevrelor lor, din culise. Le Temps, Paris-Midi, Paris-Soir, L'Oeuvre, în sfârșit, 22 din cele 25 de cotidiene pariziene trăiau de pe urma industriei grele, de pe urma salariilor unor oameni politici care își făceau publicitatea și afacerile cu ajutorul fondurilor de propagandă nazistă, distribuite cu găleata de către Abetz, agentul lui Hitler, și de pe urma bacșișurilor pe care ministrul de externe Bonnet le distribuia cu mărnimie din fondurile statului.

Georges Bonnet era de fapt șeful „opinieii publice”. Titlul acesta i se cuvenea și de drept, fiindcă era unanim recunoscut ca fiind cel mai mare mincinos al Franței moderne și cel mai strălucit reprezentant al putregaiului clasei conducătoare franceze.

Era atât de vestit prin pregătirea lui pentru orice dezertare, orice vânzare și orice trădare, acest Bonnet, încât, în 1935, când, la atacurile Italiei împotriva Franței, a luat, în Parlament, o atitudine patriotică și a exclamat: „Nu vom ceda o fărâmbă din teritoriul francez”, un deputat a ripostat în hohotele celorlalți: „Să știți că Bonnet a fost cumpărat de guvernul francez”. Doctorul de casă al lui Bonnet spunea despre el: „Niciodată nu-l pot îngriji cumsecade. E atât de mincinos, încât mă minte și pe mine”.

Presa de mare tiraj, care își zicea „opinia publică”, nu putea fi decât oglinda fidelă a temperamentului și năravurilor dirigitorului ei și un instrument prețios în mâna politicianilor francezi de teapa lui Laval, a lui Bonnet, a lui Taittinger sau a lui Flandin, care – ca buni reprezentanți ai celor două sute de familii de mari bogătași în politica internă și externă a Franței – îl ajutau, pe cât era cu putință, pe Hitler, să modifice harta Europei de *dincolo* de Rin.

Așa că De îndată ce propaganda prin presă a lui Hitler și a agenților lui provocatei din Cehoslovacia confecționa conflictul ceho-sudet, politicienii francezi de dreapta – care, între Franța și Hitler. Optau pentru Hitler – mobilizară „opinia” lor „publică” să lupte spre a salva poporul

francez de un război pe care-l numeau scandalos.

Un război pentru Cehoslovacia?

Un război pentru că sudeții germani cer voie să poarte ciorapi albi *? Un război pentru o țară

— Cehoslovacia - care ne este atât de străină, încât nici numele nu i-l putem pronunța cumsecade? Dar merită întreaga Cehoslovacie să sacrificăm măcar un singur soldat? Sacrificiu? De ce? înțelegem sacrificiu pentru o cauză care ar fi dreaptă. Dar aici despre ce este vorba? Despre o populație germană din regiunea munților Sudeți care trăiește în Ceho

— Ciorapii albi făceau parte din portul național al germanilor din munții Sudeți. Iar în timpul conflictului, portul ciorapilor albi a

fost adoptat și de oamenii lui Henlein ca demonstrație împotriva regimului Cehoslovac.

Slovacia. Și pentru ca să ajuți Cehoslovacia să-și țină sudeții mai departe în robie, trebuie tu, liber francez sau englez, să te duci la război?

*

—

Dar de ce, în timpul crizei sudeto-eehe, presa franceză a avut de lucru mai mult decât oricare alta? Pentru că Franța era legată, mai mult decât oricare altă țară din Europa, de Cehoslovacia, prin câteva tratate de alianță și pentru că hitlerofilii și marea burghezie franceză voiau să reducă la neant aceste tratate care obligau Franța să sară, automat, în ajutorul Cehoslovaciei

în cazul unei agresiuni din partea Germaniei. Și pentru a putea da cu piciorul în alianța cu Cehoslovacia, ce făceau amicii francezi ai lui Hitler?

Contestau, pur și simplu, existența vreunei alianțe între Franța și Cehoslovacia: față de Cehoslovacia, Franța nu are niciun angajament juridic.

Era primul argument împotriva tratatelor cu Cehoslovacia. Este adevărat că, în 1924 și 1925, au fost semnate două acorduri franco-cehoslovace. Dar ce valoare mai au ele în lumina împrejurărilor de astăzi? Valoarea atâtor și atâtor tratate: cea a unui simplu petic de hârtie.

Ministrul Cehoslovaciei la Paris, într-un raport confidențial adresat, în ziua de 4 martie 1938, ministrului de externe

cehoslovac, spunea, în legătură cu argumentul acesta, următoarele:

„... Senatorul Berenger a declarat că în comisia sa a fost susținută teza că tratatul de prietenie franco-cehoslovac este o parte componentă a pactului de la Locarno și că, întrucât acesta din urmă a încetat de a mai fi în vigoare, tratatul franco-cehoslovac nu mai are, în consecință, o putere obligatorie. I-am răspuns obiectând că acesta este un argument mai mult decât ciudat. Când, în prima perioadă de după încheierea Tratatului de la Locarno, Cehoslovacia cerea să i se permită participarea la consfătuirile de la Locarno ale marilor puteri cu Belgia, ni s-a răspuns că tratatul cu Cehoslovacia nu face parte componentă din acordurile de la Locarno și că, în

consecință, Cehoslovacia n-are niciun drept de a participa la aceste consfătuiri. Iar acum ni se declară că, fiind parte componentă a pactului de la Locarno, care și-a pierdut vigoarea, tratatul franco-cehoslovac și-a pierdut de asemenea vigoarea. Este pur și simplu cu neputință a se face afirmații direct opuse celor ce ni se spuneau în cursul celor câțiva ani de după semnarea acordului de la Locarno. În afară de aceasta, tratatul de prietenie franco-cehoslovac are efect de sine stătător, deoarece a fost încheiat în 1924 și chiar dacă Locarno n-ar mai exista, ceea ce este o afirmație îndoielnică, totuși tratatul de prietenie franco-cehoslovac și-ar continua existența ca un tratat independent”.

Răspunsul negativ care se pregătea în

culisele politice începuse, însă, a lua o formă deosebit de concretă în presă.

Astfel, în ziua de 12 aprilie 1938, Joseph Barthélemy – profesor la Facultatea de Drept de la Paris și viitor membru al guvernului francez colaboraționist de sub ocupația nazistă – publica în Le Temps un articol în care spunea:

„Franța și-ar fi dat cuvântul. Ea și-ar fi pus semnătura în josul unor anumite hârtii, ca personajul din Shakespeare și ea ar trebui, pentru nimic, pentru onoare, împotriva oricărei speranțe, să dea nu o livră din carnea, ci hectolitri din sângele ei. Primul tratat, cel din 25 ianuarie 1924, ne obligă, în cazul unor dificultăți internaționale, să ne sfătuim cu Cehoslovacia, în cadrul Ligii Națiunilor. Noi

avem. Deci, obligația de a sta de vorbă cu Cehoslovacia și de a sprijini revendicările ei juste, cu concursul celor cincizeci de state care au aderat la pact. Dacă aceste cincizeci de state dispar, obligația noastră cade. Tratatul din 1924 este o simplă rotiță în organismul Genevei. El nu are valoare decât în acest organism. El nu valorează mai mult decât acest organism. El nu valorează nimic în afară de acest organism.

Al doilea tratat, cel din 16 octombrie 1925, este o simplă rotiță în mecanismul Locarnoului. Aruncați, vă rog, o simplă privire asupra acestui text. La fiecare linie veți vedea afirmația expresă și repetată că acest acord nu este decât un accesoriu al tratatelor de la Locarno și că el trebuie, prin urmare, să urmeze soarta acestor tratate”.

Viitorul ministru de justiție al ocupației naziste în Franța știa foarte bine că pentru a nu-ți respecta cuvântul dat, n-ai nevoie de argumente și texte juridice.

Barthélemy putea, deci, să spună – mai ales că Bonnet avea grijă ca presa, nu numai să nu-l contrazică, ci să-i ia argumentele în brațe – că primul tratat de la 25 ianuarie 1924 obligă Franța „în caz de dificultăți internaționale” să stea „de vorbă cu Cehoslovacia în cadrul Ligii Națiunilor”.

Aceste argumente ridicate împotriva tratatelor de către francezi ca Barthélemy, profesor la Facultatea de drept din Paris, erau speculate și de către germani naziști ca profesorul Drost de la Facultatea de drept din Berlin, care publica în zilele acelea următoarele rânduri:

„Germania a ieșit din Liga Națiunilor: în consecință, articolul 16 asupra sancțiunilor economice, militare sau navale nu i se mai poate aplica. Dacă s-ar întâmpla vreodată (eventualitate de neconceput) ca ea să comită un act de agresiune împotriva Cehoslovaciei, Consiliul Ligii Națiunilor ar trebui, mai în ai, să-i trimită o invitație spre a ști dacă ea vrea, da său. Nu, să se supună obligațiilor care se impun membrilor Ligii Națiunilor. Dacă Germania ar răspunde „da” și nu s-ar conforma, atunci – dar numai atunci – i s-ar putea aplica sancțiunile. Dacă Germania ar răspunde „nu”, atunci nu i s-ar putea aplica articolul 16 decât numai după o procedură foarte lungă. Deci, chiar dacă s-ar admite că tratatul franco-ceh din 1925 ar fi încă valabil, Franța și Cehoslovacia n-

ar putea intra imediat în război una pentru cealaltă, fără a viola pactul Societății Națiunilor din care fac parte. Ele ar trebui să aștepte ca Liga Națiunilor să constate, printr-o dublă procedură, că una din ele este victima unei agresiuni neprovocate”.

Francezul nazist Barthélemy și germanul nazist Drost, apărând aceeași cauză, trebuiau să recurgă exact la aceleași argumente mincinoase. În realitate însă, cum suna textul tratatului încheiat la ianuarie 1924?

Iată cum:

„Art. 1. Guvernele Republicii Franceze și Republicii Cehoslovace se angajează să se consfătuiască asupra chestiunilor externe de natură să pună în pericol securitatea lor și să aducă atingere ordinii stabilite prin

tratatele de pace, ai căror semnatori sunt și unul, și celălalt.

Art. 2. Înaltele părți contractante se vor pune de acord asupra măsurilor potrivite să apere interesele lor comune, în cazul în care ar fi amenințate”.

Prin urmare, nu despre „conflicte internaționale” este vorba aici, ci despre împrejurări de ordin extern, care ar pune în pericol siguranța Franței și Cehoslovaciei; și nici despre o foarte confortabilă, dar vagă obligație de a sta de vorbă cu Cehoslovacia, în cadrul Ligii Națiunilor, ci de obligația „de a se pune de acord”, între ele, pentru „apărarea intereselor comune”.

Cât despre cel de al doilea tratat franco-cehoslovac iscălit la 16 octombrie 1925, el este și mai categoric:

„Art. 1. În cazul în care Cehoslovacia sau Franța vor suferi de pe urma unei abateri de la angajamentele intervenite, începând de astăzi, între ele și Germania, în vederea menținerii păcii generale, Franța, și în chip reciproc Cehoslovacia, prin aplicarea art. 16 al pactului Ligii Națiunilor, se angajează *să-și dea imediat ajutor și sprijin, dacă o asemenea abatere este întovărășită de o agresiune armată care n-ar fi fost provocată.* În cazul în care Consiliul Ligii Națiunilor, statuând asupra unei chestiuni ajunse înaintea lui conform ziselor angajamente, n-ar putea izbuti să facă astfel ca raportul său să fie acceptat de toți membrii, alții decât reprezentanții părților în conflict și în care Cehoslovacia sau Franța s-ar vedea atacate fără a fi

provocat atacul, Franța, sau reciproc Cehoslovacia, prin aplicarea art. 15, al 7 din Pactul Ligii Națiunilor, *își vor da imediat ajutor și asistență*

Prin tratatul acesta, Franța și Cehoslovacia erau reciproc angajate să-și dea ajutor *imediat*, fără „a sta de vorbă” în cadrul Ligii Națiunilor. Felul în care este conceput tratatul asigură funcționarea sa împotriva oricăror eventuale piedici pe care le-ar putea întâmpina din partea unora dintre membrii Ligii Națiunilor.

Din punct de vedere juridic, așadar, tratatele erau inatacabile. Fapt pe care guvernul francez îl mărturisea mai întâi prin campania furibundă - întemeiată pe falsuri, trunchieri și răstălmăciri - împotriva acestor acorduri, care erau, totuși, atât de

precise și clare și apoi, prin aceea că guvernul acesta, simțind că nu sunt destul de convingătoare argumentele cu care vrea să dărâime valoarea juridică a angajamentelor față de Cehoslovacia, venea cu un alt argument: acela că Franța nu poate veni în ajutorul Cehoslovaciei. Chiar dacă juridicește Franța ar fi obligată să sară în ajutorul Cehoslovaciei, din punct de vedere militar, însă, ea nu poate face nimic.

Astfel, același Barthélemy va fi pus să scrie, spre a fi urmat apoi de toți ceilalți viitori colaboraționiști:

„Noi suntem patruzeci de milioane. Axa Berlin - Roma întrunește o sută douăzeci de milioane oameni. Ar fi vorba, pentru noi unu contra trei, să sărim peste linia Siegfried și să străbatem toată Germania, înainte de a

ajunge la Sudeți. Dacă Franța ar încerca, singură, această acțiune, ea nu ar salva edificiul cehoslovac, ci s-ar sinucide”.

Barthélemy prezenta poporului francez o cifră revelatoare: unul contra trei. Imposibil! Oricât ar fi de viteaz francezul, ar fi o nebunie curată să meargă unul contra trei.

Calculul era ingenios. Ca să-i convingă pe francezi că nu trebuie să lupte pentru Cehoslovacia, profesorul de drept Barthélemy evita să treacă în cont nu numai pe ceilalți aliați ai Franței, care însumau de câteva ori o sută douăzeci de milioane de locuitori mai mult decât axa Roma-Berlin, dar până și pe cehoslovaci, care erau primii în cauză și care aveau o armată perfect instruită și perfect înarmată.

Iar pentru acela care, eventual, și-ar fi putut da seama că socoteala lui Biarthelemy pare puțin cam deocheată, „opinia publică” avea un argument și mai hotărâtor: pregătirea militară a Franței. Franța nu este pregătită. Aviație? Moft! Artilerie? Moft! Linie Maginot? Moft! Cum să te bați în asemenea condiții și să te bați, mai ales, cu cine? Cu armata lui Hitler! Cu această fenomenală armată a lui Hitler, echipată cu mii și mii de tunuri, cu mii și mii de avioane și tancuri, cu atâtea și atâtea divizii blindate! Are Franța măcar o singură divizie blindată? Niciuna! Atunci cum să mergi la război? Cu mâinile goale? Aliații? Care? Anglia? Da! Este adevărat! Dar cine este sigur de Anglia! Anglia n-are niciun tratat cu Cehoslovacia. Anglia are numai cu

Franța un tratat, pe baza căruia Anglia este obligată să ne ajute în cazul când vom fi atacați. Și Anglia nu uită să ne-o repete, în fel și chip, că ea nu este obligată să salveze decât integritatea teritorială a Franței. Cele ce se petrec *dincolo* de Rin nu interesează Anglia. Cum ne putem, prin urmare, închipui că Anglia își va trimite milioane de tineri la moarte, pentru că noi – care NU suntem atacați – vrem să ne respectăm cuvântul dat Cehoslovaciei, care este victima unei agresiuni meritate? Meritate pentru că, prin încăpățânarea de a nu acorda germanilor sudeți libertatea de a purta ciorapi albi, îl silește – este cuvântul cel mai adecvat situației – îl silește pe Hitler să intervină. Aaa! Da! mai avem un aliat sigur: Uniunea Sovietică! Uniunea Sovietică

trebuie să ne ajute în caz de război. Să ne ajute? Cu ce? Cu armata! Cu armata sovietică. Poftim: ar-ma-ta so-vi-etică! Dar o armată sovietică nici nu există. Armata sovietică...

Și, după câteva injurii - care, fiind injurii, nu se cereau a fi documentate - la adresa armatei sovietice, „opinia publică” puna în bătaie toată artileria grea a argumentelor ei împotriva tratatului cu Uniunea Sovietică.

Cea mai mare nenorocire a Franței este acordul cu Moscova. Poporul francez trebuie să știe că sân gura țară care poate profita de pe urma unui război cu Germania este Uniunea Sovietică!

Vreți să știți ce se cheamă tratat cu regimul bolșevic de la Moscova? Priviți

cazul Cehoslovaciei. Dacă guvernul cehoslovac se încapătânează să nu rezolve conflictul cu minoritatea germană-sudetă, așa cum i-o cej-e guvernul german, aceasta se datorează Uniunii Sovietice, care nu lasă pe cehi să cedeze. Și cehii îi ascultă, pentru că cehii se simt tari pe tratatul acesta cu Moscova. Dar tocmai asta trebuie să știe poporul francez: dacă este ceva care poate să supere pe Hitler mai mult decât suferințele sudeților săi, este tratatul acesta al Cehoslovaciei cu Uniunea Sovietică. Din pricina acestui tratat, Hitler consideră statul cehoslovac ca un post înaintat comunist în Europa centrală și - ceea ce este și mai rău - ca un cuțit bolșevic înfipt în coasta Germaniei. Aici, prin urmare, nu este vorba doar de libertatea minorității

sudete, ci de însăși siguranța Germaniei, care este în primejdie de a fi atacată de comuniști. Ați citit ce scrie ziarul Combat?

„Partidele de dreapta au impresia că, în caz de război, nu numai dezastrul ar fi considerabil, nu numai o înfrângere sau o devastare a Franței ar fi posibilă, dar, în afară de aceasta, o înfrângere a Germaniei ar avea drept consecință căderea regimurilor autoritare – care constituie cea mai bună reductă contra comunismului – și, poate, a bolșevizării Europei...”

Ce vreți mai mult?

O înfrângere în război a Germaniei înseamnă bolșevizarea Europei.

Așa se pune problema.

Deci, să ne ferim de un război! Nu trebuie și nu vrem să ne batem cu Hitler. De

ce să ne batem cu Hitler? Hitler nu are de gând să ne atace. El a repetat de câteva ori că orice socoteli cu Franța au fost încheiate și că vrea să trăiască, de aci înainte, în cele mai bune relații de prietenie cu noi. Și Hitler își va ține cuvântul dacă renunțăm la tratatul cu Uniunea Sovietică.

„Opinia publică” – aceeași în Franța ca și în Anglia – nu făcea decât să anunțe, din vreme, popoarele că monopolurile franco-ingleze au găsit „calea să se înțeleagă cu Hitler și Mussolini, pentru executarea unei operații grele și delicate, prin discuții în loc de ipierderi de vieți”. Independența Cehoslovaciei trebuie sacrificată pentru că Germania lui Hitler trebuie, ferită de un război cu Franța și Anglia și mai cu seamă de un război în care ar putea fi învinsă.

*

—

Conflictul ceho-sudet căpătă un caracter oficial în ziua de 24 aprilie 1938, când Henlein, cu prilejul congresului german-sudet de la Karlsbad, anunță că germanii sudeți cer guvernului Cehoslovac, printre altele:

— Recunoașterea grupului etnic al germanilor sudeți ca personalitate juridică, pentru menținerea acestei egalități de drepturi în interiorul statului;

— Delimitarea și recunoașterea teritoriului germanilor sudeți în cuprinsul statului ceh;

— Stabilirea unei autonomii administrative germane în teritoriul german, unde sunt în cauză interesele care

privesc grupul etnic german;

— Crearea unor clauze juridice de protecție pentru germanii care trăiesc în afară de teritoriul închis al naționalităților lor;

— Deplina libertate de a împărtăși naționalitatea germană și filosofia lumii germane.

Sudeții lui Henlein cereau, prin aceasta, crearea unei autonomii administrative germane, pe un teritoriu recunoscut ca german, cu dreptul de a practica filosofia nazistă germană, în indiferent ce domeniu al vieții sociale, politice și culturale, toate acestea în cadrul statului cehoslovac.

Dar tocmai prin revendicările acestea, Hitler își trăda adevăratele lui intenții: el nu cerea autonomia sudeților, spre a le asigura

acestora, într-adevăr, o autonomie. Prin autonomia aceasta, Hitler voia, de fapt, să pună piciorul în Cehoslovacia, ceea ce ar fi dus, implicit, și la robia propriilor lui sudeți.

Guvernul cehoslovac, alarmat, sezișă guvernul francez. Guvernul francez – prezidat de Daladier – hotărî să ia contact cu guvernul englez, pentru adoptarea unei atitudini comune față de pretențiile germanilor sudeți. Înainte de a pleca la Londra, reprezentanții guvernului francez îl asigurară pe Osusky, ministrul cehoslovac la Paris, că Franța nu va părăsi Cehoslovacia.

*

—

În dimineața zilei de 28 aprilie, când trebuiau să înceapă, la Londra, discuțiile între reprezentanții Franței și Angliei,

Volkischer Beobachter, oficiosul lui Hitler, publica un articol în care spunea: „Ar fi surprinzător ca doi oameni atât de inteligenți ca domnii Daladier (primul ministru al Franței) și Bonnet (ministrul de externe) să nu fi înțeles că problema cehoslovacă nu poate fi târăgănată, și, cu atât mai puțin, rezolvată, prin metode tactice. O schimbare radicală cu privire la Cehoslovacia este pornită în momentul de față”.

A doua zi, la 29 aprilie, ziarul londonez *Daily Express* se grăbea să dea asigurări confratelui berlinez, în felul următor: „Noi nu iubim pe acești frați (pe cehi). Este imposibil ca guvernul britanic să se angajeze să ne facă să ne războim pentru statul dărăpănat al Cehoslovaciei. Nu! Dacă

Franța este angajată cu cehii, Anglia trebuie să se țină la distanță de Franța!"

* * *

În cursul conversațiilor franco-engleze, Chamberlain luă cuvântul pentru a declara că, în ceea ce-l privește, el se îndoiește că Hitler vrea desființarea statului cehoslovac, mai bine zis a unui stat cehoslovac reorganizat; ci nu crede că Führerul vrea un Anschluss. Fără îndoială, tocmai de aceea, d. Henlein n-a pomenit despre aceasta, cu toată starea de spirit a partizanilor săi. Se înțelege de la sine că este vorba, pur și simplu „de o dorință a cărei realizare se amână și la a cărei împlinire se va mai reveni; dar Beneș trebuie să aibă posibilitatea de a prezenta propuneri care, modificând caracterul statului cehoslovac,

vor împiedica distrugerea lui. Dacă Germania va voi această distrugere, primul ministru nu vede, vorbind cu toată sinceritatea, în ce mod poate fi ea împiedicată s-o facă, dar el nu crede ca acest lucru să fie dorit la Berlin...”

După acest schimb de vederi, care luminează pe deplin pe toți cei de față, conducătorii anglo-francezi căzură de acord să-și pună următoarea întrebare:

Ce cântărește mai mult: războiul cu Hitler, pentru salvarea independenței Cehoslovaciei și comunizarea Europei – sau pacea cu Hitler, prin ciopârțirea Cehoslovaciei, pentru salvarea Europei?

Întrebarea se putea lipsi de răspuns. În definitiv, statuarea unui regim, mai mult sau mai puțin con forțabil, pentru minoritatea.

Sudetă, nu este decât o afacere particulară între cehi și sudeți. Și în afacerile particulare, nici Franța, nici Anglia nu au ce să se amestece în mod obligatoriu. Cu totul altfel se prezintă chestiunea, firește, atunci când e vorba ca Franța și Anglia să dea Cehoslovaciei un sprijin prietenesc, neobligatoriu. Aceasta se poate! Acest lucru nu se cade a fi refuzat! Ar fi inuman.

Și conferința hotărăște ca Franța și Anglia să ajute, în cea mai mare grabă, Cehoslovacia.

Cu ce?

Cu sfaturi.

Cel care lua asupra-și sarcina sfaturilor fu guvernul francez care se obliga să deschidă cehoslovacilor capul că degeaba se încăpățânează, fiindcă tot nu le va folosi

la nimic. Să facă, aşadar, bine şi să înceapă tratativele cu Henlein, şeful sudeţilor.

Franţa, deci, nu părăsea Cehoslovacia.

Dar nici Anglia nu părăsea Franţa. În afară de sfaturile hotărâte pentru Cehoslovacia, discuţiile avură şi o concluzie practică imediată: *Franţa şi Anglia semnară un acord care făcea ca securitatea Franţei să nu mai depindă de sistemul securităţii colective, ci numai de înţelegerea cu Marea Britanie.*

Acest act a fost numit, de către presa mondială de mare tiraj, „evenimentul diplomatic cel mai important de la război”.

Şi fiindcă cele discutate în conferinţă trebuiau supuse controlului popoarelor, la încheierea discuţiilor, aceste popoare au fost rugate să citească un comunicat în care

li se spunea că Franța și Anglia s-au înțeles să ducă mai departe

„... politica de consultare și colaborare pentru apărarea, nu numai a intereselor lor comune, dar și a acelor idealuri de viață națională și internațională care unesc ambele țări”.

Formalitatea controlului fiind împlinită, cele două guverne ale democrației apusene fură lăsate libere să-și vadă mai departe de „idealul lor de viață națională și internațională”.

*

—

În urma presiunilor anglo-franceze, guvernul cehoslovac se arătă gata să trateze cu Henlein. Acesta, însă, refuză să vină la Praga până ce nu vor fi satisfăcute

cele opt puncte din programul de la Karlsbad. În același timp, guvernul german masă trupe la granița cehoslovacă: în Bavaria, Austria, Saxonia.

Fără cea mai mică întârziere, Polonia fascistă a lui Beck făcu cunoscut că nu va permitp trupelor sovietice să treacă prin teritoriul ei ca să ajute Cehoslovacia. Același lucru îl anunță și Ungaria condusă de Horthy și Iugoslavia condusă de Stoiadinovici, și România de sub stăpânirea lui Carol al II-lea. Parcă o singură mână ar fi dirijat toate. Aceste acțiuni, pentru ca guvernul cehoslovac să vadă că nu se poate bizui pe niciuna din țările acestea.

✱

—

Guvernul cehoslovac invită, în chip

oficial, încă o dată pe Henlein să discute statutul naționalităților, prin care se oferă sudeților autonomia comunelor, districtelor și chiar a unor regiuni anumite, în școală, muncă socială și comunicații. Aceste centre autonome vor avea diete locale, în care minoritățile își vor trimite reprezentanți în raport cu numărul lor. Un singur lucru nu prevedea statutul:

autonomia regiunii sudete – așa cum a fost cerută la Karlsbad.

Henlein, în loc de răspuns, trimise în ziua de 7 iunie guvernului cehoslovac o nouă listă de revendicări și mai draconice decât cele enunțate în ziua de 24 aprilie.

În cuprinsul celor patru spunete ale noii lor note, sudeții, conformându-se ordinelor Berlinului, făceau un pas înainte. De astă

dată nu mai cereau doar o autonomie națională în cadrul statului cehoslovac, ci un teritoriu național, propriu-zis, un stat național-socialist dirijat de la Berlin, în cadrul unui stat cehoslovac dirijat de la Praga.

Totuși, la 10 iunie, guvernul cehoslovac a fost silit de către francezi și englezi să accepte aceste revendicări ca bază de tratative.

Pacea trebuia salvată.

*

—

Sudeții, însă, nu voiau să stea de vorbă cu guvernul cehoslovac. Anglia și Franța găsiră o nouă soluție: un mediator care să trateze cu ambele părți în conflict. Pentru această misiune se cerea, firește, un

personaj cu totul dezinteresat în lupta aceasta dintre cehi și sudeți.

Cine poate fi omul acesta imparțial?

Un englez. Cu condiția, însă, să fie englez de la lord în sus.

Și a fost găsit mediatorul ideal în persoana lordului Runeiman, care, pe lângă că era lord, era și mare industriaș și în relații strânse de afaceri cu marea industrie germană și prieten intim al lui Chamberlain, care-l recomanda ca pe „un om independent de guvernul britanic, ca și, de fapt, de orice guvern”.

Ribbentrop, referindu-se la numirea lordului Runciman ca mediator, îi declară lui sir Nevile Henderson, ambasadorul britanic la Berlin, că guvernul german „trebuie să aibă o atitudine rezervată față de misiunea

lordului Runciman și să considere această afacere ca privind exclusiv pe englezi 1.

Lordul Halifax îi trimise lui Ribbentrop o scrisoare prin care îi spunea că

„... regretă această declarație și-și exprimă speranța că guvernul german va colabora cu guvernul englez, pentru a facilita o rezolvare pacifică a chestiunii sudeților, *deschizând astfel calea stabilirii relațiilor anglo-germane pe baza încrederii reciproce și a cooperării*”.

Ceea ce interesa în conflictul) cehosudet era „stabilirea relațiilor anglo-germane”.

Concentrările de trupe germane continuau. Printr-o indiscreție voită, lumea știa că aceste trupe sunt gata să invadeze Cehoslovacia la începutul lunii septembrie,

când trebuia să aibă loc congresul nazist de la Nürnberg. Un milion și jumătate de soldați germani erau pe picior de război. Hitler făcu o inspecție ostentativă a fortificațiilor de pe linia Siegfried, care se întindeau, de-a lungul Rinului, din Elveția până în Olanda. Spaima în Europa creștea. Ca să „liniștească” popoarele, „opinia dublă” anglo - franceză publica fel de fel de știri, reportaje, interviuri, în care reveneau cu insistență trei idei conducătoare: puterea de neînfrânt a lui Hitler, jalnica situație militară a Franței și Angliei și nevoia unei păci cu orice preț.

La 11 iunie 1938, sir Archibald Wilson, unul din partizanii cei mai proeminenți și mai aprinși ai politicii prohi deriste a lui Chamberlain, declară în Camera Comunelor

că „unitatea este esențială și *adevăratul pericol pentru lumea de astăzi nu vine din partea Italiei și a Germaniei, ci din partea Rusiei*”.

Nici până la venirea bătrânului Neville Chamberlain în fruntea conducerii Marii Britanii, guvernele engleze precedente n-aveau să se plângă de reputația ce și-o câștigaseră în lume ca fiind emanația celei mai înverșunate oligarhii anticomuniste cu putință. Dar dinamismul lui Hitler a dat lui Chamberlain atâtea ocazii să demonstreze, prin fapte concrete, că între idealurile democrației engleze și cele ale nazismului german există o afinitate de nezdruccinat, încât, la 10 iulie 1938, von Dirksen, ambasadorul Germaniei la Londra, elibera guvernului englez, într-un raport adresat lui

Ribbentrop, următorul certificat de bună purtare:

„Actualul guvern englez este primul cabinet postbelic care a făcut din căutarea unui compromis cu Germania unul din punctele esențiale ale programului său; de aceea, guvernul acesta manifestă față de Germania acel maximum de înțelegere de care nu ar fi capabil să dea dovadă oricare alt guvern format din indiferent care combinații posibile ale politicienilor englezi. Acest guvern dispune de forța politică internă necesară pentru rezolvarea acestei probleme. El s-a apropiat de înțelegerea punctelor mai esențiale din principalele revendicări formulate de Germania cu privire la înlăturarea Uniunii Sovietice de la rezolvarea destinelor Europei și înlăturarea

în același sens a Ligii Națiunilor, precum și acelea referitoare la utilitatea negocierilor și a tratatelor bilaterale”.

Încă o dată, idealurile engleze și cele germane se suprapuneau de minune: renunțarea la securitatea colectivă, înlocuirea acestui principiu de bază al Ligii Națiunilor prin tratate bilaterale, revizuirea erorilor dictatului de la Versailles, suprimarea Ligii Națiunilor, înlăturarea Uniunii Sovietice figurau ca obiective naționale de frunte atât în programul nazist al lui Hitler, e’ât și în programul Marii Britanii

Ce mai lipsea, deci, pentru ca pacea Europei să fie asigurată?

O vizită a lui Hitler la Londra.

Era visul lordului Halifax, ministrul de

externe al lui Chamberlain, ca Hitler să vină la Londra. Dirksen, ambasadorul nazist la Londra, arată într-un raport că Halifax a declarat, în iunie 1938, în cursul unei întrevederi, căpitanului Wiedeman, aghiotantul lui Hitler, că „cea mai frumoasă clipă din viața lui ar fi aceea în care Führerul în vizită la Londra, ar străbate strada Mall (care duce spre palatul Buckingham) alături de rege”.

Dar pentru englezi, nota cea mai potrivită în favoarea capitulării Europei față de Hitler a fost găsită de ziarul Daily Express, care scria: „În City, oamenii responsabili de bunăstarea poporului nostru spun, fără înconjur, că problema cehoslovacă este suspendată ca un nor amenințător deasupra planurilor lor de

ameliorare financiară și economică”.

Pentru a risipi acest nor, primul ministru urmărea cu perseverență nedezmintită un singur mare obiectiv, – care era de o importanță vitală nu numai pentru Anglia și Germania, „ci și pentru civilizația lumii întregi”: o întâlnire cu Hitler, pentru strângerea relațiilor anglo-germane. Astfel, când lumea, înspăimântată, vedea că războiul se apropie din pricina neputinței de a împăca pe cehi cu sudeți, Chamberlain, în loc să se sperie, se bucura. În ziua de 22 august, un membru al comisiei Runciman – expertul economic Ashton Gwatkin, cunoscut pentru relațiile lui strânse cu cercurile monarhiste ruse din emigrație și pentru înverșunarea cu care ajuta la agitația războinică împotriva Uniunii

Sovietice - îl întrebă pe Henlein, șeful sudeților „... dacă în cazul în care cehii nu vor, arăta, în săptămâna viitoare, nicio voință de împăcare, Konrad Henlein ar fi dispus să sondeze pe Führer, pentru a ști dacă o întâlnire n-ar fi de dorit, înainte de congresul partidului, între reprezentanții englezi și Führer, întâlnire în cursul căreia chestiunea cehoslovacă n-ar fi singura a fi dezbătută. Konrad Henlein întrebă, care sunt punctele eventuale pe care le-ar avea în vedere. Ashton nu putu să dea precizii, dar declară că presupune că este vorba de un acord aviatic, de chestiunea colonială și de o înțelegere în problema înarmărilor”.

Chamberlain miza până și pe rezistența Cehoslovaciei, pentru a avea un pretext să dea ochi cu Hitler, cu care prilej

„chestiunea cehoslovacă n-ar fi singura a fi dezbătută”. S-ar putea spune că bătrânul era gata să instige pe cehoslovaci la rezistență – ceea ce, în treacăt, a și făcut-o, pe sub mână – pentru – a-i putea vinde mai ușor și mai bine în cursul unei întrevederi personale cu Hitler.

Dar nu numai guvernul englez, ei și cel francez urmărea o înțelegere directă cu Führerul. La 21 august, Daladier, președintele consiliului de miniștri al Franței lua cuvântul la radio și spunea, ca să fie auzit la Berlin:

„Ca toți foștii soldați de pe front, sunt hotărât să pun totul în joc spre a scuti Europa de nimicirea civilizației sale”.

Ceea ce nu era decât o variantă a celor spuse de Hitler în ziua de 19 noiembrie

1937, când declara că un om ca el, care a fost soldat în războiul mondial, nu mai vrea război:

„În Anglia și în celelalte țări, domină aceleași tendințe. Numai o singură țară, Rusia Sovietică, ar putea profita în cazul unui conflict general. Toate celelalte sunt, în adâncul sufletului lor, pentru consolidarea păcii”.

Daladier, premierul francez, fiind întru totul de acord cu Hitler ca să scutească Europa de nimicirea civilizației, procedă, în această vară hotărâtoare pentru civilizația Europei, la abrogarea tuturor reformelor sociale câștigate de muncitorimea franceză în ultimii ani, la închiderea frontierei franco-spaniole și pentru republicanii spanioli, la urmărirea „străinilor

indezirabili” și se folosi până și de prilejul vizitei la Paris a suveranilor Angliei pentru a aresta mii de antifasciști.

*

—

La începutul lunii septembrie, lordul Runeiman se agita mereu în jurul revendicărilor sudete formulate în ziua de 7 iunie, care dădeau situației înfățișarea definită astfel în ziua de 28 iunie, de către Halifax, în fața Camerei Comunelor:

„Această problemă consistă în a găsi, în cadrul frontierelor politice ale Cehoslovaciei și fără a se distruge integritatea acestui stat, un mijloc pacific de a acorda o autonomie administrativă substanțială populațiilor oare vorbesc germana, cât și altor populații – poloneză și ungară de

exemplu

— Care trăiesc înăuntrul frontierelor cehe și au naționalitatea ce (hă”.

Așadar, în tot cazul, nu putea fi vorba mai mult decât de „o autonomie administrativă” – fie ea oricât de „substanțială” – și, precum am văzut, sudeții lui Henlein – au dat acestei autonomii substanțiale caracterul unui stat în stat, dar în „cadrul frontierelor politice ale Cehoslovaciei și fără a distruge integritatea acestui stat”.

Că Hitler nu îndrăznea, încă, să pretindă rezolvarea problemei în afară de cadrul statului cehoslovac și prin distrugerea integrității Cehoslovaciei, o demonstra nota publicată în ziarul Informazione

Diplomatica al lui Mussolini, apărută în

ziua de 7 septembrie 1938, prin care se preciza că Italia este favorabilă revendicărilor formulate de Henlein în faimoasele sale opt puncte de la Karlsbad, Revendicări care, cerând o autonomie teritorială pentru minorități, n-au pus niciodată în discuție apartenența lor la statul cehoslovac”.

Democrațiile apusene, însă, erau hotărâte „să pună totul în joc” pentru a salva „pacea” Europei. Astfel că, deși nici măcar asupra revendicărilor sudete, formulate la 7 iunie, cu privire la o autonomie teritorială, în cadrul statului cehoslovac, sudeții și cehii n-au ajuns la o înțelegere; deși a început să se ventileze un nou plan, care prevedea o autonomie cantonală – tot în cadrul statului cehoslovac

- totuși, în ziua de 5 septembrie, un anume Emile Roche, membru al partidului radical francez, primi ordin din partea guvernului său să publice în ziarul La République, al cărui director era, un articol în care să spună: „*Dacă cehii și germanii nu pot trăi în cadrul statului centralizat ceh, atunci ei trebuie despărțiți*”.

Două zile după aceasta, adică la 7 septembrie, ziarul englez Times, organ prin care toate guvernele engleze își lansau, de obicei, bombele lor de încercare, scria următoarele:

„A fost mereu vădit că revendicările de la Karlsbad conțin multe lucruri pe care guvernul ceh ar fi putut, și ar fi trebuit, într-adevăr, să le acorde sudeților, cu mult înainte de a fi fost formulate, într-un limbaj

mai mult imperativ, de către domnul Henlein. Dar cererea care privește deplinul exercițiu al metodelor național-socialiste în Cehoslovacia este o pretenție pe care guvernul din Praga nu putea, evident, s-o accepte, căci ea ar crea un stat cu totul eterogen în republica cehă și ar transfera supușenia personală a sudeților, din mâna șefului statului în care trăiesc, în cea a șefului unui stat vecin. În acele revendicări există, de asemenea, cereri cu privire la prietarea politicii externe a țării, pe care guvernul n-ar putea să le accepte sub presiunea unei minorități. D. Henlein cerea ca Cehoslovacia să nu rămână aliata Franței și a Rusiei. Este destul de firesc ca sudeții să nu prea fie dispuși să-și asume un rol în care ei ar avea de luptat, dacă un război ar

izbucni, de aceeași parte cu rușii și francezii, împotriva compatrioților lor de rasă germană. Dar un grup care constituie mai puțin de un sfert din populație se poate aștepta foarte greu la dreptul de a controla politica externă a restului de 78 la sută. Corespondența pe care am primit-o din Praga, de la trimisul nostru, azi dimineață, ne arată că guvernul ceh este acum gata să meargă, într-adevăr, foarte departe în acceptarea tuturor cererilor rezonabile”.

Ce urmează de aici? Că vina prelungirii conflictului o poartă sude. Ții! Cine trebuie, așadar, pedepsit?

Statul cehoslovac!

„Dacă sudeții – concludă Times – cer acum mai mult decât guvernul ceh este, după cât se pare, dispus să dea în ultima sa

listă de propuneri, se poate numai deduce că germanii merg dincolo de simpla eliminare a greșelilor și nu se simt la largul lor în republica cehă. În acest caz, guvernul cehoslovac ar putea să-și dea osteneală de a vedea dacă trebuie exclus cu totul proiectul, care a fost întâmpinat favorabil în unele cercuri, de a face din Cehoslovacia un stat mai omogen, prin despărțirea de această parte mărginașe a populațiilor străine, care sunt cu trup și suflet alături de națiunea de aceeași rasă cu ele. În tot cazul dorințele populației interesate ar putea fi un element de o importanță decisivă în orice soluție care ar putea fi privită ca permanentă și avantajele pe care Cehoslovacia le-ar avea de pe urma transformării sale într-un stat omogen, ar compensa, poate, dezavantajele

evidente ale pierderii districtelor germane din regiunea sudetă”.

Logica lui Times era logica specifică intereselor celor pe care îi apăra. La urma urmei, nu-i rea de loc soluția aceasta: despărțirea. Să se despartă statul ceh de sudeți și va deveni deodată mai puternic, fiindcă va fi mai omogen. Este o combinație plină de avantaje. Mai cu seamă că – cehii se vor despărți nu numai de sudeții buclucași, dar și de polonezii și ungurii buclucași, și de niște frontiere naturale buclucașe, și de niște fortificații buclucașe, și cu prilejul acesta, îi va fi mult mai ușor să se despartă și de un foarte buclucaș tratat cu Uniunea Sovietică.

Guvernul englez și francez puneau totul în joc pentru a scăpa Europa de nimicire.

Anglia și Franța ofereau lui Hitler mai mult decât îndrăznise el însuși să ceară până în clipa aceea. Führerul avea mâinile dezlegate. Putea să meargă înainte, fără să se teamă de nimeni. În felul acesta, el a putut să-și debiteze, în seara de 12 septembrie, la congresul nazist din Nürnberg, mult așteptatul discurs în care spunea:

„Ceea ce germanii pretind este dreptul de liberă dispoziție, pe care-l posedă toate celelalte popoare. Acestor germani din regiunea sudetă, Cehoslovacia n-are să le facă niciun cadou. Noi avem dreptul de a cere o existență a noastră, ca toate celelalte popoare. Dar în cazul în care democrații ar fi convinși că trebuie să protejeze, prin toate mijloacele, pe opresorii germanilor,

aceasta va avea consecințe grave. Cred că servesc mai mult pacea, dacă nu las nicio îndoială cu privire la acest lucru. N-am revendicat dreptul Germaniei de a opri trei milioane și jumătate de francezi, nici ca trei milioane și jumătate de englezi să fie dați pe mâna Germaniei **t** pentru a fi opriți; ci revendic încetarea opresiunii a trei milioane și jumătate de germani din Cehoslovacia și cer ca opresiunea aceasta să facă loc dreptului de liberă dispoziție”.

De-abia și-a încheiat Hitler discursul, că sudeții și începură să-și aplice – după orariul și tactica stabilită din timp la Berlin – dreptul de liberă dispoziție prin asasinarea a nenumărați cehi și prin devastarea și jefuirea stațiilor de cale ferată, localurilor de poștă, comisariatelor

de poliție, cazărmilor, jandarmeriei, cluburilor socialiste și caselor particulare.

Guvernul de la Praga, speriat, se văzu silit să proclame starea de asediu. Sudeții, furioși, telefonară președinției Consiliului de Miniștri cehoslovac un ultimatum, în care arătau că, dacă până în șase ore starea de asediu nu este ridicată, legea marțială suspendată, poliția cehă rechemată etc, etc., conducerea partidului sudet german își declină răspunderea pentru dezordinea viitoare. Ruptura dintre cehi și sudeți era definitivă.

*

& vf

Cum reacționară Anglia și Franța?

Franța și Anglia pășiră mai departe pe „calea înțelegerii”. În consecință, deși

războiul împotriva Cehoslovaciei era, de fapt, început, guvernul francez dădu, în ziua de 13 septembrie, un comunicat în care spunea că „... este hotărât să-și urmeze acțiunea sa vigilentă, pentru menținerea păcii”.

Șeful guvernului francez înțelegea că ziua cea mare a sosit. Era ziua de 13!

„La sfârșitul după-amiezii de ieri – povestea el, a doua zi, presei, condițiile în care i-a venit inspirația – față de desfășurarea rapidă a evenimentelor din Cehoslovacia, care făceau foarte dificile negocierile locale, am luat inițiativa de a stabili un contact personal și direct cu primul ministru englez, în scopul de a examina cu el posibilitatea de a aplica o procedură excepțională, care să îngăduie

examinarea, împreună cu Germania, a celor mai eficace mijloace de natură să asigure soluția pașnică a diferendului care desparte pe germanii sudeți de guvernul din Praga și, prin aceasta, spre a menține pacea în Europa. Sunt, deci, nespus de fericit că există un acord între punctele de vedere ale ambelor guverne amice – englez și francez”.

Șeful guvernului francez dădu mai târziu – în ziua de 4 octombrie – în ședința Camerei, următoarele declarații complementare:

„În noaptea de 13 spre 14 septembrie, m-am pus în legătură cu el. Chamberlain. I-am împărtășit nevoia care exista de a substitui demersurilor și notelor noastre, întâlniri directe între oamenii responsabili. Primul ministru englez, care avea și el

același sentiment, plecă la Berchtesgaden”.

Dar dacă se lăuda primul ministru al Franței că meritul inițiativei unei întâlniri cu Hitler îi revine exclusiv lui, se lăuda și Chamberlain la fel.

„... În aceste împrejurări - zicea el în discursul său de lung metraj din ziua de 28 septembrie - am decis că a venit vremea să pun în aplicare un plan pe care-l nutream de foarte multă vreme, ca o ultimă soluție. Una din principalele dificultăți în raporturile cu guvernele totalitare este absența mijloacelor de a stabili un contact cu personalitățile în mâinile cărora se găsesc deciziile finale ale țării. Am hotărât, deci, să mă duc eu însumi în

Germania pentru a vedea pe Hitler și a descoperi, printr-o conversație personală,

dacă mai era vreo nădejde de a salva pacea. Hitler răspunse în chip inimos la sugestia mea și, la data de 15 septembrie, am făcut primul meu voiaj aerian spre Germania”.

*

—

Ce se petrecea, între timp, în Cehoslovacia?

În ziua de 13 septembrie, la oră, 4,30 d.a., guvernul cehoslovac din Praga primea un ultimatum din partea sudeților care cereau ca:

legea marțială să fie abolită; poliția de stat să fie retrasă din toate districtele în care populația sudetă este în majoritate; jandarmeria și toate celelalte organisme ale forțelor însărcinate să apere securitatea statului trebuie să se limiteze la funcțiile

normale și să fie reduse la efectivele lor normale; toate formațiile militare să fie consemnate în cazărmile lor sau concentrate numai în jurul obiectivelor militare.

Comitetul henleiniștilor își declina orice răspundere, dacă ultimatumul nu va fi acceptat până la ora 23,30.

Guvernul cehoslovac începu, îndată, examinarea ultimatumului. Între timp, lord Runciman și ambasadorii Angliei și Franței dădeau mereu telefoane prin care stăruiau ea guvernul cehoslovac să fie înțelegător. Hodza, președintele de consiliu cehoslovac, precum și miniștrii agrarieni se declarară pentru tratative cu henleiniștii. La orele 11 seara, guvernul informă pe henleiniști că acceptă punctele 2,3 și 4 din ultimatum și

că ar fi dispus să discute și punctul 1, dacă ei renunță la orice încercare de a obține rezolvarea conflictului prin violență.

Tocmai atunci se află că Henlein a dispărut din țară. Panica între sudeți era enormă. Un „consiliu național german”, improvizat în grabă de mai mulți membri ai partidului creștin-social, lansă către populația germană un apel la loialism față de guvern. Apelul avu un succes uluitor. Nenumărați germani adresară guvernului de la Praga declarații de loialitate. O seamă de membri importanți ai partidului henleinist se declarară contra politicii de violență și se jurară că nu au niciun amestec cu ultimatumul și cu rebeliunea.

Deodată, căzu ca un trăsnet vestea proiectului de călătorie a lui Chamberlain în

Germania. Naziștii lui Henlein redeveniră agresivi și comunicară guvernului că cele opt puncte ale programului din Karlsbad sunt depășite. Sudeții cer acum, pur și simplu, dreptul de a dispune de ei înșiși. Și spre a demonstra guvernului că ei nu știu de glumă, lansară manifeste în oare instigară populația sudetă la asasinate în masă și aruncară granate de mână asupra posturilor de jandarmi și a posturilor vamale. Acesta a fost primul rezultat al vizitei lui Chamberlain la Hitler, înainte chiar ca ea să fi avut loc. În aceeași zi, Henlein reapăru la Asch, unde avu o întrevedere cu Ashton Gwatkin, căruia îi spuse cu patetism:

„Vă mulțumesc dumneavoastră, ca și celorlalți membri ai misiunii dumneavoastră

pentru marea muncă pe care ați depus-o”.

Henlein mulțumea, pentru că era mulțumit. Sarcina comisiei Runciman fusese împlinită cu vârf și îndesat.

*

Cea dintâi întrevvedere a lui Chamberlain cu Hitler a avut loc la Berchtesgaden. În tot timpul cât a ținut vizita aceasta a premierului englez în Germania, popoarele au fost mereu hrănite cu comunicate și declarații.

În ziua de 14 septembrie – comunicatul guvernului englez:

«Se anunță oficial că primul ministru a adresat cancelarului Hitler, prin intermediul ambasadorului Marii Britanii la Berlin, următorul mesaj: „Din pricina situației din ce în ce mai critice, îmi propun să vin

imediat la dv., pentru a încerca să găsim o soluție pacifică. Propun să călătoresc cu avionul și sunt gata să plec mâine. Vă rog să-mi arătați momentul cel mai apropiat în care ați putea să mă vedeți și să-mi propuneți un loc de întâlnire. Aș fi recunoscător să primesc repede un răspuns.”»

În dimineața zilei de 15 septembrie, înainte de îmbarcarea în avion pentru Germania – declarația bătrânului democrat:

„Mă duc să mă întâlnesc cu cancelarul Germaniei, pentru că situația mi se pare a fi una din acelea în care oare conversațiile personale între el și mine ar putea avea rezultate folositoare. Politica mea a fost întotdeauna să mă străduiesc să asigur pacea. Chipul spontan cu care Führerul a

acceptat propunerea mea mă încurajează să sper că vizita pe care i-o fac nu va fi fără rezultate”.

În seara zilei de 15 - comunicatul agenției naziste D.N.B.:

„Führerul cancelar s-a consfătuît, astăzi, la Obersaltzberg, cu premierul britanic. În cursul întrevederii a avut loc un schimb de vederi, larg și deschis, asupra situației politice. Premierul britanic se reîntoarce mâine în Anglia, pentru a se consfătui cu cabinetul britanic. În câteva zile va avea loc o nouă întrevedere. *

La aceeași oră - declarația făcută presei de către Chamberlain:

„Conversația noastră a fost foarte amicală. Mă întorc mâine la Londra, pentru a face un raport colegilor mei din cabinet.

Sper să mă întorc în Germania într-un viitor apropiat, pentru a-l vedea pe Hitler. Acest nou voiaj va avea loc, poate, în câteva zile, poate abia peste o săptămână. Dar nu voi mai veni la Berchtesgaden, fiindcă este probabil că Hitler va propune să ne întâlnim la jumătatea drumului”.

În dimineața zilei de 16 septembrie, înainte de a se urca în avion pentru Anglia – declarația lui Chamberlain la microfon:

„Ieri am fost fericit de căldura și cordialitatea primirii ce mi s-a făcut, nu numai de către guvern, dar și de către popor, care a ieșit pe străzi pentru a mă saluta. Acum mă înapoiez în Anglia, după lunga mea convorbire de ieri după-amiază cu cancelarul german și sper să am în curând o altă conversație cu el, după ce voi

fi consultat pe colegii mei de la Londra”.

În după-amiaza zilei de 16 septembrie, la sosirea pe aerodromul londonez, de La Hendon – o nouă declarație a domnului Chamberlain:

„M-am întors mai repede decât am prevăzut, după o călătorie pe care, dacă n-aș fi fost preocupat de altele, aș fi găsit-o delicioasă. Ieri, joi după-amiază, am avut o lungă întrevedere cu Hitler. Această întrevedere a fost sinceră, *dar amicală*, și sunt acum convins că fiecare dintre noi înțelege tot ce gândește celălalt. Bineînțeles, să nu vă așteptați să vă vorbesc acum despre rezultatul acestei întrevederi. Tot ce am de făcut acum este să discut cu colegii mei și vă sfătuiesc să nu acceptați, în chip prematur, niciun raport neautorizat

asupra naturii acestei conversații. Dar, încă o dată, voi discuta astă-seară cu colegii mei și alte persoane, în special cu lordul Runciman. Mai târziu, poate peste câteva zile, voi avea o – altă întrevedere cu Hitler. Numai că atunci, mi-a spus el, – are intenția să facă jumătate de drum, pentru a veni în întâmpinarea mea. El dorește să scutească pe un om bătrân, de un voiaj atât de lung”.

E adevărat – ceea ce spunea bătrânul democrat: s-a întors cam degrabă din voiajul acela în Germania nazistă, pe care l-ar fi găsit *delicios*, dacă n-ar fi avut pe cap alte griji. Toată întrevederea – a durat trei ore, când cei mai optimiști – și în fruntea lor se găsea însuși primul ministru tal Angliei – se așteptau să dureze cel puțin trei zile.

Ce s-a întâmplat? S-au certat de la

început? Nu s-au plăcut și și-au dat seama din capul locului, că nu se vor putea înțelege?

Asta nu s-ar putea spune. Dimpotrivă! S-au plăcut, am putea zice, enorm. Și-au vorbit în chip foarte *amical* – deși *sincer* – și s-au despărțit atât de legați unul de altul, încât au aranjat între ei ca bătrânul să mai vină o dată în Germania. Rândul viitor însă, Hitler – băiat cumsecade și bine crescut, pe care nu-l rabdă inima să lase pe un om bătrân să facă un voiaj prea obositor – se va întâlni cu el la „jumătatea drumului”. Nu trebuie să răstălmăcim, însă, în niciun fel acest termen: „jumătatea drumului”. Hitler – era dispus să facă bătrânului Chamberlain concesiile numai în ceea ce privește lungimea unei călătorii. Astfel, „jumătatea drumului”

trebuie înțeleasă așa cum a înțeles-o, de altfel, și bătrânul Chamberlain: în sens strict geografic. La urma urmei, Germania poate fi delicioasă pentru acest bătrân și aiurea nu numai la Berchtesgaden, de vreme ce Führerul va fi acolo.

Ce am putea deduce, prin urmare, chiar din co. Muncilele și declarațiile în jurul acestei ciudat de scurte întrevederi dintre Hitler și Chamberlain?

Că președintele de consiliu al Marii Britanii și Führerul Reichului s-au înțeles de minune, fără să-și piardă vremea în vorbării inutile.

Nici comunicatele oficiale și nici „opinia publică” nu s-au întins prea mult asupra celor discutate la Berchtesgaden. Conversația a avut loc între patru ochi,

pentru că - așa cum ne-a informat și Duff Cooper, membru al guvernului englez - lui Chamberlain nu-i plăcea să aibă martori, atunci când punea pacea la cale. Deci, din sursă directă, nu putem ști *tot* ce și-au spus Hitler și Chamberlain în după-amiaza zilei de 15 septembrie 1938. Totuși, dacă avem în vedere cine erau cei doi preopinenți oare s-au întâlnit la Obersaltzberg, ne-ar fi foarte ușor să reconstituim scena prin prisma a doua eventualități.

Prima eventualitate:

Chamberlain, președintele de consiliu al vechii democrații britanice, venea în Germania să-i atragă lui Hitler atenția să nu se joace cu democrația. În acest caz, conversația trebuia să se desfășoare, fără doar și poate, în felul următor:

Chamberlain: - Văd că ești gata să faci război și tot atât de gata ești să discuți j) acea! De ce război? De ce pace?

Hitler: - Ca să lichidez conflictul sudetocехoslovac!

C.: - Dar dumneata ce ești? Ceh?

H.: - Nu!

C.: - Slovac, poate?

H.: - Nu!

C.: - Ești sudet, prin urmare!

H.: - Nu!

C.: - Dar ce ești!

H.: - Austriac!

C.: - Și în numele cui, te rog, ameninți cu război Cехoslovacia?

H.: - În numele Germaniei!

C.: - Să mă ierți! N-am știut!... Așadar, Germania este biata țară sudetă ținută în

lanțuri de către cehoslovaci!

H.: - Ba să mă ierți dumneata. Germania este o „țară puternică și independentă”!

C.: - Dar, dacă e așa, ce treabă are Germania cu populația sudetă din Cehoslovacia?

H.: - Germania este ocrotitoarea sudeților.

C.: - Prin urmare, sudeții sunt de fapt cetățeni germani, oare locuiesc în Cehoslovacia!

H.: - Ba nu! Sudeții sunt cetățeni cehoslovaci de origine etnică germană.

C. (izbucnind violent): - Atunci ce te bagi dumneata? Ceh nu ești, slovac nu ești, sudet nu ești și nici măcar neamț, ci austriac... și vii să faci război în numele Germaniei, statului cehoslovac, pentru că el s-ar purta

nu știu cum cu niște cetățeni cehoslovaci!
Cum îți permiți, domnule, una ca asta?

H.: - Dar dreptul de liberă dispoziție...

C.: - Desigur! Dreptul de liberă dispoziție! N-am nimic de zis... Dimpotrivă! ... Dar să se dispună ei... Nu să dispui dumneata pentru ei! Vorbești de dreptul de liberă dispoziție și te bagi tu, neamț - care abia ești austriac - în bucătăria cehoslovacă! Vrea Cehoslovacia să rămână ea singură, în această Europă democratică, un stat reacționar? Să rămână! Mă întrebi pe mine, Anglie, dacă accept principiul de liberă dispoziție a popoarelor? Dar tocmai fiindcă îl accept, mă opun oricărui amestec dinafară în treburile interne ale unui stat, indiferent care. Nu-ți place, dumitale, Hitler, vechi democrat, cum Cehoslovacia

calcă în picioare drepturile minorităților? Știi ce trebuie să faci? Să rupi cu ea orice relații! Să nu faci niciun fel de afaceri cu o asemenea țară! Boicot! Boicot economic... Boicot cultural... boicot politic... boicot în toate! Și eu, Anglia, stat democratic, voi face la fel. Și Franța... Toate țările care se inspiră din principiile de dreptate, libertate, egalitate, fraternitate etc. Vor ocoli Cehoslovacia. Să vedem atunci dacă Cehoslovacia, lăsată singură, la propriile ei mijloace, va putea să-și ducă existența de stat în mijlocul unei lumi democratice. Dar atât! mai departe nu putem merge, dacă, într-adevăr, suntem atât de zeloși în apărarea principiului de liberă dispoziție. Însăși existența statului cehoslovac este o creație a acestui drept democratic. Iar

conflictul dintre guvernul cehoslovac și minoritatea sudetă este „o ceartă”, în interiorul unei țări ale cărei granițe au fost determinate prin libera consimțire a tuturor celor care se aflau pe acest teritoriu în momentul declarării independenței Cehoslovaciei. O „ceartă” care privește numai pe cehi și sudeți și nicidecum pe nemți, pe francezi, pe englezi, pe italieni... Să se certe, să se împace, nu mă bag, nu mă amestec!

H.; – Ba văd că te bagi! Altfel n-ai fi venit până aici.

C.: – Că mă bag? Cum să nu mă bag, dacă dumneata mă silești? Cum să nu fi venit, dacă dumneata ești gata să faci pozne? Dar se poate? auzi ce-i trece prin minte! Să ceară Cehoslovaciei să facă un

stat în stat... un stat sudet în statul Cehoslovac... un stat german național-socialist, dirijat de la Berlin, în mijlocul unui stat cu regim democratic... Și nu numai că te amesteci prin tot soiul de manevre conspirative, prin organizare de sabotaje și tulburări, prin incitații fățișe la rebe lume, dar concentrezi armata germană la graniță și ameninți cu invadarea Cehoslovaciei, dacă nu se face „dreptate” sudeților până la ora cutare și cutare.

H.: -? Și pe dumneata ce te doare?

C.: - Mă doare! Pentru că dacă te lăsăm să-ți duci amenințarea până la capăt și intri în Cehoslovacia ca să faci „ordine” - este expresia dumitale - ca să faci ordine în gospodăria cehoslovacă, fără ca Cehoslovacia să-ți fi făcut ție, Germanie, cel

mai mic rău, știi ce se întâmplă? Se creează un precedent care, în scurtă vreme, va arunca omenirea în haos. Dacă fiecare stat ar fi lăsat liber să intre cu armata în alt stat, sub pretext că vrea să „ocrotească” nu știu pe cine, ori să facă „ordine” nu știu pentru ce, niciun popor nu ar mai fi sigur de libertatea și de independența sa.

H.: - Ba nu este așa! Eu mă amestec numai în Cehoslovacia, unde am de ocrotit o populație de același sânge cu mine.

C.: - Numai în Cehoslovacia? Dar în Austria de ce ai intrat cu armata germană și nu ai lăsat pe austrieci să decidă ei singuri, pe baza dreptului de autodeterminare, pentru sau contra Anschlussului? Acolo pe cine ai ocrotit? Contra cui? Dacă erai sigur că majoritatea austriecilor vrea să facă

Anschlussul cu tine, ce nevoie ai avut să vii cu armata? Dar în Spania ce cauți? Ce spanioli de origine germană ocrotești acolo? Și Italia ce „ocrotește” în Spania? Dar în Abisinia pe cine „ocrotește” Mussolini? Dar Japonia ce „ocrotește” în Manciuria și China? V-ați apucat să „ocrotiți” și să faceți „ordine”. Numai că, pentru noi, democrații, asemenea specie de „ocrotire” și „ordine” nu se mai cheamă luptă pentru triumful principiului de liberă dispoziție a popoarelor, ci luptă pentru anexiuni de teritorii străine și prin urmare, ea nu urmărește eliberarea unei minorități, ci subjugarea unei majori tăți. Principiul „ocrotitor” nu-i decât un camuflaj al scopurilor dumitale de reîmpărțire a lumii. Și nu vrem să ne lăsăm înșelați, domnule

Hitler! înțelegi dumneata? Chiar dacă am vrea, nu putem fi atât de proști, încât să ne lăsăm înșelați, mai cu seamă de unul ca dumneata. Auzi, auzi! Hitler gata să facă război pentru apărarea dreptului de „liberă dispoziție” a popoarelor! Te-ai uitat în oglindă, domnule Hitler? Dumneata și dreptul de liberă dispoziție a popoarelor! Dumneata, omul providențial al Germaniei... Ideologul lui Herrenvolk... profetul nazist... dumneata care vii să proclami că numai poporul german are drept să trăiască, dumneata care ai, de pe acum, pe suflet mii de inși suprimați, pentru că n-au fost de aceeași părere ori de aceeași origine eu dumneata... dumneata care ai în buzunar planul de invazie a Poloniei, care nu este germană... a Ucrainei, care nu este

germană... a României, care nu este germană... a cui vrei și nu vrei... să vorbești de dreptul de liberă dispoziție a popoarelor? Mai las-o încurcată! Prea ne crezi proști și slabi, domnule Hitler! De aceea, iată ce am venit să-ți spun azi, 15 septembrie, în numele democrației engleze, veche de trei sute de ani: astâmpără-te și astâmpără-ți sudeții! Retrage-ți armata de la frontiera cehoslovacă! încetează cu ultimatumurile și cu amenințările! La cea mai mică abatere, află că noi, popoarele cu adevărat democratice, îți vom da peste mână și ți-o vom plăti cu aceeași monedă! Îți vom invada teritoriul, ca să facem și noi ordine aici, dar nu o ordine totalitară, nazistă, ci o ordine a dreptății, libertății, egalității, pentru ca, de aci înainte, să nu se mai poată găsi, printre

nemții cu adevărat liberi, niciunul care să îndrăznească să creadă că numai el are dreptul să poruncească și să mănânce, iar ceilalți trebuie să-i Instruiască pantofii!

Hitler, impresionat de tonul energic al bătrânului democrat Chamberlain, n-a mai spus decât atât:

— Iartă-mă, domnule Chamberlain... nu mai fac!

Și i-a întins mâna.

Chamberlain, fericit că prin acest răspuns, scurt dar plin de pocăință, toate problemele păcii europene se rezolvă, s-a despărțit „foarte amical” de Führer, urmând ca peste câteva zile să vină iar la el, doar așa, să mai discute câte ceva despre ale democrației

Așa s-ar fi petrecut lucrurile în lumina

primei eventualități: cea a democrației.

A doua eventualitate:

Hitler știa că bătrânul Chamberlain venea la Obersalzberg, exclusiv în numele „idealurilor comune”. De aceea, când l-a auzit pe bătrân că începe să-i vorbească despre democrație, l-a întrerupt, mânios, cu o întrebare neașteptată:

H.: – Ia spune-mi, domnule Chamberlain, cine a fost în familia dumitale unul Joseph Chamberlain?

C. Pălind): – Tata!

H.: – Și ce meserie avea tata?

C.: – Monopolist.

H.: – Monopolist în ce?

C.: – În de toate! Muniții, vapoare, hrană, după cum se întâmpla.

H.: – Dar de uzinele metalurgice

Birmingham Trust, ai auzit?

C.: - Am auzit!

H.: - Dar de societatea de construcții navale Hoskin & Sons Ltd?

C.: - Da! Desigur!

H.: - Dar de societatea comercială Colombo Commercial Company, știi ceva?

C.: - Știu!

H.: - Dar de fabrica de muniții Kynoch Company?

C.: - Și de Kynoch Company știu!

H.: - Dacă știi, atunci fii, te rog, drăguț, domnule Chamberlain, și spune-mi: ce amestec avea tatăl dumitale în afacerile astea?

C.: - Era acționarul lor principal.

H.: - Bun! Dar Austen Chamberlain, cine era?

C.: - Frate!

H.: - Și ăsta ce meserie avea?

C.: - Tot monopolist!

H.: - Bravo! Dar dumneata ce meserie învârți?

C. (tărăgănat și cu glasul scăzut): - Tot...

H.: - Ce tot...? Spune ce?

C.: - ... monopolist!

H.: - Păi vorbește așa, domnule Chamberlain! Prin urmare și dumneata tot monopolist... ca și Joseph, ca și Austen, ca și Francis, ca și Arthur, ca și... în sfârșit, ca toți chamberlainii, că nu-i mai pot ține minte pe toți pe de rost... Nu-i așa?... Mai departe: tata, în afară de monopolism, cu ce-și mai pierdea vremea din când în când?

C.: - Era ministru al Marii Britanii!

H.: - Perfect! Dar îți aduci aminte ce fel

de ministru era el, în 1900, în timpul războiului cu burii?

C.: - Ministru al coloniilor.

H.: - Dar, odată cu tatăl dumitale, în guvernul acela, cine era ministru de finanțe?

C.: - Frate-meu, Austen.

H.: - Acu, ia vezi... poți să-ți aduci aminte ce scria revista Punch sub o caricatură a tatălui dumitale în anul acela?

C.: - Da.

H.: - Ce?

C.: - *„Cu cât se întinde imperiul mai mult, cu atât câștigă mai mult familia Chamberlain”*.

H.: - Exact! Și Lloyd George. Ce era pe vremea aceea?

C.: - Deputat de Carnavon.

H.: - Și ce spunea Lloyd George, în parlament, despre tatăl și despre fratele dumitale?

C.: - I-a acuzat de corupție.

H.: - De ce?

C.: - Fiindcă în calitatea lor de miniștri, au obținut comenzi de la stat, pentru întreprinderile lor și fiindcă s-au folosit de puterea lor politică, spre a înlătura orice concurență.

H.: - Dar dumneata ce incident ai avut, în 1926, cu Arthur Henderson, în parlament?

C.: - M-a acuzat de corupție, ca Lloyd George pe tata.

H.: - Pentru ce?

C.: - Pentru aceleași motive.

H.: - Ajunge! Și acuma, destupă-ți bine

urechile și ascultă ce-ți spun! mai întâi și
întâi să nu-mi spui mie să mă uit în oglindă!
În oglindă să te uiți dumneata! Mă întrebi
pe cine am vrut să ocrotesc în Austria, ori în
Spania, ori în Cehoslovacia! Dar dumneata,
monopolist și fecior și frate de monopolist,
pe cine ocrotești în Indii, că te-ai instalat
acolo ca la mama acasă! Pe indienii de
origine etnică engleză? Dar în Palestina pe
cine ocrotești? Pe arabii de origine engleză
împotriva evreilor? Dar în Cipru pe cine
ocrotești? Pe grecii de origine engleză
împotriva turcilor? Dar în Kenya pe cine?
Dar în Uganda? Dar în Malta? Dar în
Zanzibar? Dar ce să ți le mai înșir pe toate...
Adică dumneata ai voie să „ocrotești”, și eu
nu? De ce? Ești mai frumos decât mine?
Atunci ce mă iei, așa, nu știu cum? Ai

dumneata autoritatea morală să mă tragi pe mine de urechi?

C.: - Desigur! Pentru că eu vorbesc, ca englez, în numele democrației engleze.

H.: - Englez? apoi și eu tot englez sunt... neamț-englez... cum spune Goering al meu „Două națiuni surori”... Suntem, deci, amândoi de aceeași origine etnică! De aceeași origine etnică! Îți dai seama ce-i asta? De aceea, în loc să vorbești așa, de parcă nu ne-am cunoaște, mai bine am cădea de acord să ne ocrotim unul pe altul, ca frații, ca să-i putem ocroti pe ceilalți, după legea și „idealurile noastre comune”, anglo-germane. S-a înțeles?

Bătrânul Chamberlain și-a dat seama, pesemne, că este pe calea cea bună a păcii, fiindcă, fără să mai opună cea mai mică

rezistență lui Hitler – rezistență, de ce? – i-a răspuns vesel:

— S-a înțelese!

Așa a decurs conversația în eventualitatea a doua.

Totuși, dacă ne gândim bine, cea mai veridică ar fi nu prima, nici a doua, ci a treia eventualitate:

Cei doi Führeri se cunoșteau atât de bine, încât n-a mai fost nevoie ca Chamberlain să-i aducă aminte lui Hitler de democrație și nici Hitler să-i aducă aminte lui Chamberlain de monopoluri. Ar fi dat amândoi dovadă de o lipsă de seriozitate care nu se prea potrivea nici cu uriașul lor rol politic, nici cu gravitatea momentului. Ceea ce ar pleda pentru această a treia eventualitate este faptul că atâta timp cât

Hitler. Și Chamberlain au stat încuiați în odaie, niciunul din demnitarii englezi care se aflau în anticameră n-a prins, de dincolo de ușă, vreun zgomot suspect cât de mic – un glas ridicat, un scaun trântit, o lovitură de pumn în masă – din care să poată deduce că cei doi Fühneri s-ar certa între ei. Se pare că nu s-au certat și că tratativele între patru ochi s-au desfășurat, din primul moment, în liniștea cea mai perfectă.

Ca la Locarno.

Dar fie că Chamberlain i-a vorbit lui Hitler ca un „democrat”, fie că Hitler i-a vorbit lui Chamberlain ca un șantajist, fie că amândoi au găsit, mulțumită dibăciei lor politice, mijlocul de a face compatibilă democrația cu monopolurile, rezultatul convorbirii a însemnat încă un pas înainte

pe calea păcii. După aceasta, în două cuvinte, afacerea a fost încheiată:

Hitler cerea să se organizeze, în toate districtele cu majoritate sudetă, un plebiscit asupra alipirii la Reich. Iar Chamberlain, care guverna Anglia și Franța de unul singur, s-a angajat să-i aducă, până în șapte zile cel mult, consimțământul guvernului său și al guvernului francez.

*

A doua zi, la 16 septembrie, Chamberlain sosi la Londra. În aceeași zi îl primi pe Runcâman, care-i prezentă raportul asupra situației din Cehoslovacia. Imediat după aceea, premierul britanic îl convocă pe șeful guvernului francez la o nouă conferință, care se deschise în dimineața zilei de 18 septembrie. După

expozeul bătrânului prim-ministru al Angliei asupra convorbirii sale cu Hitler și după dezbateri

— Despre care nimeni n-a afirmat că ar fi fost aprinse - reprezentanții Angliei și Franței luară hotărârea să nu admită cererea de plebiscit a lui Hitler.

Cum? Au avut cele două democrații curajul să respingă acest plebiscit pretins, cu atâta insistență, de Führerul Reichului?

Da!

Fiindcă, după informațiile pe care le dețineau conducătorii Franței și Angliei, dacă plebiscitul ar fi avut loc, rezultatul ar fi fost dezastruos pentru Hitler. Spre a-l feri de dezastru pe Führer, guvernele apusene hotărâră să-i acorde teritoriile cerutei *fără niciun fel de plebiscit*. În dorința lor

nețărmită dr pacg, monopolistii dădeau încă o dată lui Hitler mai mult decât îndrăzneia el însuși să ceară;

Hotărârea ambelor guverne - prin care se prevfe* dea cedarea teritoriilor sudete cu o majoritate germană, fără plebiscit, organizarea unui plebiscit sub Supravegherea unei comisii internaționale în teritov riilfe sudete cu o majoritate germană încă nesigură; și, drept consolare, pentru statul cehoslovac, garantarea noilor frontiere cehoslovace de către marile puteri, inclusiv Anglia - hotărârea aceasta a fost comunicată guvernului cehoslovac cu indicația că ea ar fi fost inspirată de concluziile raportului Runciman.

Afirmația era, însă, foarte departe de adevăr. Raportul Runciman avea conținutul

următor:

„S-a ajuns la concluzia că niciuna din aceste propuneri nu este destul de acceptabilă pentru partea cealaltă, spre a permite continuarea tratativelor pe această bază și de aceea tratativele au fost sistate la 17 August. După o serie de convorbiri private între personalitățile conducătoare ale sudeților și reprezentanții autorităților cehoslovace, guvernul cehoslovac a adoptat o nouă bază de discuții, care mi-a fost comunicată, mie, la 5 septembrie, iar conducătorilor sudeți la 6 septembrie. Era așa-zisul... Al patrulea plan”. După părerea mea, și bănuiesc că și după părerea conducătorilor sudeți, dintre cei cu mai mare răspundere, acest plan cuprindea aproape toate revendicările formulate în

cele 8 puncte de la Karlsbad și, după oarecare lărgire și clarificare, ar fi putut să le cuprindă în totalitatea lor. Tratatativele trebuiau reluate de îndată pe această bază favorabilă și promițătoare; dar nu am aproape nicio înțelegere că tocmai faptul că erau favorabile a împiedicat ca elementele extremiste din partidul sudetn-german să le accepte.

Eu socot că incidentul survenit în urma – vizitei unor deputați sudeto-germani, făcută în scopul de a studia procesele persoanelor arestate pentru aducerea de armament prin contrabandă la Morawska Ostrawa, a fost folosit pentru a furniza un pretext de suspendare, dacă nu pentru ruperea tratativelor. Guvernul ceh a cedat însă, imediat, cererilor partidului sudeto-german

în această chestiune, și tratativele preliminare în jurul oelui „de-al patrulea plan” au fost reînnodate la 10 septembrie. Sunt, de asemenea. Convins că acest lucru nu corespundea politicii extremiștilor sudeți și că incidentele au fost pregătite și provocate pentru 11 septembrie și, cu un efect sporit, cele de după discursul lui Hitler, din 12 septembrie. În urma dezordinilor și a vărsării de sânge; provocate în felul acesta, delegația sudetă a refuzat să vină la întâlnirea cu autoritățile cehe, fixată pentru 13 septembrie. D. Henlein și d. Franck au prezentat o nouă serie de revendicări - îndepărtarea poliției de stat, limitarea atribuțiilor trupelor ia în deplinirea misiunii lor militare etc. - pe care guvernul cehoslovac era, totuși, din nou

gata să le recunoască, cu singura condiție ca un reprezentant al partidului să vină la Praga, pentru a discuta modalitatea restabilirii ordinii. În noaptea de 13 septembrie, această condiție a fost respinsă de d. Henlein, iar tratativele complet întrerupte...

...Răspunderea pentru ruperea definitivă a tratativelor trebuie să cadă, după părerea mea, asupra d-lor Henlein și Franck și asupra aceloră dintre partizanii lor din țară și din străinătate, care i-au îndemnat la acțiuni extremiste și neconstituționale”.

Raportul Runciman, deși englezesc, nu conține niciun fel de echivoc:

Cei care au contracarat negocierile dintre guvernul cehoslovac și sudet au fost extremiștii și nu guvernul cehoslovac; cei

care poartă răspunderea rupturii finale sunt conducătorii sudeților naziști, nu guvernul cehoslovac

Totuși, la soluții, Runciman se contrazice cu propriul său raport și propune ca:

...Regiunile limitrofe cu frontiera să fie cedate imediat.

...Partidele și persoanele din Cehoslovacia, care au sprijinit, în mod deliberat, o politică opusă țărilor vecine (Germaniei naziste – n.a.) să fie pedepsite de guvernul ceh prin interdicția de a continua agitația lor și

— ... la nevoie, să se ia măsuri legale care să împiedice agitații de felul acesta”.

Erau condiții pe care nici sudeții nu s-au gândit să le pună.

Cum se face că concluziile n-au nicio

legătură cu textul raportului? Ziarul New York Tribune, din 1 octombrie 1938, a încercat să dezlege misterul:

„Punctul cel mai important cu privire la raportul Runciman – scrie ziarul acesta-este data sa. El este datat 21 septembrie, trei zile după ce au fost făcute cehilor propunerile anglo-franceze, care au urmat imediat întrevederii dintre Chamberlain și Hitler la Berchtesgaden. Cu alte cuvinte, raportul Runciman a fost, pare-se, făcut după comandă, pentru a cadra cu acordul la care au ajuns mai înainte, Chamberlain și Hitler. El nu constituie baza propunerilor anglo-franceze, ci este scuza lor. El nu corespunde, nici într-un fel, cuvintelor din urmă rostite de Runciman înainte de a părăsi Cehoslovacia, cuvinte pronunțate cu

prilejul unei manifestații a germanilor sudeți: „*Rog pe Dumnezeu să trăiți cu toții, împreună, în pace, în această țară frumoasă!*” Lordul Runciman trebuie să fi adresat, desigur, mai înainte, și alte rapoarte care, în interesul istoriei, ar trebui publicate. Scopul care a fost urmărit, după câte se pare, prin plasarea raportului Runciman în fruntea cărții albe (cartea albă a guvernului englez cu privire la Cehoslovacia – n.a.) este să se prepare spiritul cititorului pentru cele ce vor urma. Nu este prin urmare, un raport, ci propagandă.

Pe scurt, raportul Runciman, înmânat lui Chamberlain în ziua de 16, a fost publicat în ziua de 21 cu data de 21, pentru că – așa cum se întâmplă cu toate rapoartele

comisiilor de anchetă cunoscute în istoria colonială a Angliei - una este raportul în forma lui originală și alta după ce trece prin laboratorul oficiului colonial ori al ministerului de externe. Guvernele francez și englez nu s-au condus, prin urmare, în sentința lor, după raportul Runciman, ci au ajustat raportul Runciman pe calapodul sentinței lor și numai după aceea l-au dat publicității. Așa se face că în raportul acesta, ca în toate rapoartele comisiilor de anchetă engleze, premisele nu au nicio legătură cu concluziile. În orice caz, un fapt sare în ochi: asemănarea izbitoare dintre articolul apărut în Times, la 7 septembrie, hotărârile luate de guvernele Angliei și Franței la 18 septembrie și soluțiile atât de vădit lipite la raportul Runciman publicat

la 21 septembrie.

—

Și popoarele? Ce au aflat popoarele despre conferința aceasta?

Ceea ce s-a putut citi, după conferința de la Londra, în inevitabilul comunicat pentru popoare, care spunea:

„După o discuție completă asupra situației internaționale actuale, reprezentanții guvernelor francez și englez au căzut complet de acord asupra politicii ce trebuie urmată pentru a facilita soluția pacifică a chestiunii Cehoslovaciei. Ambele guverne speră că le va fi după aceea posibil să urmărească o reglementare mai generală în interesul păcii europene”.

Mussolini, care abia cu unsprezece zile mai înainte era pentru o soluție a problemei

ceho-sudete în cadrul statului cehoslovac, își schimbă, deodată, părerea și, într-o cuvântare pe care o rosti în ziua de 18 septembrie la Triest, spuse:

„Declarația mea este dictată de prietenia ce ne leagă de unguri, polonezi și alte naționalități conlocuitoare în așa-zisul stat pestriț numărul 2. Soluționarea problemelor istorice, noi, fasciștii, o facem în chip totalitar. Sper că mesagerul zburător al păcii, Chamberlain, va izbuti să ajungă la o soluționare pașnică a conflictului. În caz contrar, doresc să se afle că locul Italiei este fixat de pe acum”.

La 19 septembrie, semioficiosul guvernului francez, ziarul La République, scria:

„Ni se spune că Praga n-ar accepta nici

plebiscit, nici despărțire. Dacă ea își ia această răspundere, o privește. Noi nu cunoaștem tratate care să ne oblige să intervenim în acest caz”.

< /

*

—

La 19 septembrie, a doua zi după conferința de la Londra, guvernul ceh primește o notă franco engleză în care se spune că:

„... în urma recentelor evenimente, s-a creat o astfel de situație, încât menținerea pe viitor în cadrul statului cehoslovac a regiunilor locuite în majoritate de germani sudeți nu mai poate fi continuată de fapt, fără a pune în primejdie chiar interesele Cehoslovaciei, precum și interesele păcii

enropene”.

De aceea, guvernele francez și englez sunt de părere că lucrurile nu ar putea fi limpezite decât dacă guvernul cehoslovac cedează, imediat și fără plebiscit, teritoriile sudete cu majoritate germană și dacă renunță la diferitele acorduri militare în vigoare, care ar putea fi compensate printr-o garanție generală contra oricărei agresiuni neprovocate. Și nota încheie:

„Primul ministru trebuie să reînceapă convorbirile cu el. Hitler cel mai târziu în ziua de miercuri, iar, dacă va fi posibil, și mai devreme. Credem, de aceea, că se cuvine să vă rugăm să ne dați un răspuns cât mai grabnic posibil”.

Nu o sugestie, ci un ultimatum: guvernele apusene cereau ca până în

douăzeci și patru de ore, guvernul cehoslovac să fie de acord să mutilizeze Cehoslovacia și să anuleze anumite pacte militare

— De o importanță vitală pentru independența teritoriului care ar mai rămâne liber – și în Primul rând. Pactul cu Uniunea Sovietică.

Pus în discuția comitetului permanent al parlamentului, acest ultimatum este respins numai de doi oameni: deputatul comunist Gottwald și deputata Zamirova. Afară, în rândurile mulțimilor, cii excepția sudeților naziști, vestea ultimatumului stârnește o indignare aproape unanimă. Nu numai cehii și slovaci, ci și o mare parte din populația germană se ridică împotriva oricăror concesi. Dar presiunea asupra

Cehoslovaciei crește. Regizorii de la Berlin aranjează în așa fel lucrurile, încât în zilele acelea și primul ministru al Ungariei și ministrul său de externe să se afle la Berchtesgaden, spre a trata „o coordonare1 a cererilor ungurești și germane în ceea ce privește minoritățile din Cehoslovacia. Pe de altă parte, este instigată și Polonia să ridice revendicări asupra teritoriului Teschen în care se află o minoritate poloneză.

După lungi discuții, guvernul cehoslovac, în ciuda presiunilor neînduplecate la care este supus de Anglia și Franța, respinge în ziua de 20 septembrie hotărârile luate, la Londra, printr-o notă în care spune:

„Acele propuneri au fost formulate fără

a consulta punctul de vedere al reprezentanților Cehoslovaciei. Ele sunt îndreptate împotriva Cehoslovaciei, a cărei părere nici n-a fost măcar ascultată, cu toate că guvernul cehoslovac a atras atenția asupra faptului că el nu-și poate asuma răspunderea pentru o declarație făcută fără consimțământul său. De aci. Reiese clar că numitele propuneri nu pot fi acceptabile pentru Cehoslovacia.

Și guvernul cehoslovac continuă arătând că:

„... Dacă ea (Cehoslovacia) se împotrivește acum eventualității unui act de violență, o face în baza declarațiilor și obligațiilor recente ale vecinului său, precum și pe baza tratatului de arbitraj din 16 octombrie 1926, pe care actualul guvern

german, în câteva din declarațiile sale, l-a recunoscut ea fiind în vigoare.

Guvernul cehoslovac declară că acest tratat poate fi aplicat, și roagă ca acest lucru să fie făcut. Respectându-și semnătura, guvernul cehoslovac este gata să accepte orice hotărâre de arbitraj, care ar fi pronunțată...”

Refuzul Cehoslovaciei de a se supune, supără guvernele Angliei și Franței.

În noaptea de 20 spre 21 septembrie, la ora unu și jumătate, miniștrii Franței și Angliei înmânează guvernului cehoslovac, fiecare, câte un nou ultimatum din partea guvernelor lor. Franța făcea cunoscut Cehoslovaciei că:

dacă războiul izbucnește în urma atitudinii negative a guvernului ceh, Franța

nu se va mișca, și în acest caz, Cehoslovacia va fi făcută responsabilă ție a fi provocat un război. Dacă cehii își unesc forțele lor cu cele ale Rusiei, războiul poate deveni o cruciadă antibolșevică, de la care ar fi foarte greu ca guvernul englez și francez să se dea la o parte”.

Iar guvernul englez, în nota sa, pe care o redăm în întregime ca document, arată că:

a „... După părerea Guvernului Majestății Sale, răs ptunsul guvernului cehoslovac nu corespunde de fel acelei situații critice pe care propunerile anglo-francq-ze au căutat s-o prevină. Dacă s-ar rămâne la a; acest răspuns, publicarea lui ar duce, după părerea guvernului Majestății Sale, la o invazie germană imediată. De aceea, Guvernul Majestății Sale propune ca

guvernul cehoslovac să-și retragă acest răspuns și să caute, fără întârziere o altă soluție, pornind de la situația reală. În baza răspunsului primit, Guvernul Majestății Sale n-ar putea spera în obținerea unui rezultat pozitiv de pe urma celei de a doua vizite proiectate la d. Hitler, iar primul ministru ar fi obligat să anuleze pregătirile corespunzătoare pentru aceasta. Guvernul Majestății Sale roagă, de aceea, ca guvernul cehoslovac să întărească, repede și în mod serios, toate urmările, înainte de a crea o situație pentru care Guvernul Majestății Sale n-ar putea să-și asume răspunderea.

Guvernul Majestății Sale ar fi, desigur, gata să propună guvernului german proiectul cehoslovac de arbitraj, dacă ar presupune că, în situația dată, ar putea

exista o speranță icât de slabă, ca acest proiect să provoace o atitudine favorabilă. Guvernul Majestății Sale nu crede însă, un singur moment, că această propunere se va dovedi actualmente acceptabilă și nu poate, de asemenea, să presupună cp guvernul german va considera că situația este te natură a fi soluționată printr-un arbitraj, așa cum propune guvernul cehoslovac.

Dacă, examinând din nou problema, guvernul cehoslovac s-ar socoti silit să respingă acest sfat – atunci el va trebui desigur să aibă libertatea oricăror acțiuni, pe care le va socoti corespunzătoare situației ce ar putea surveni ulterior”.

În momentul când remiseră nota, ambasadorii Angliei și Franței cerură președintelui guvernului cehoslovac să

convoace imediat, chiar în cursul nopții, un consiliu de miniștri spre a lua o hotărâre definitivă. Ședința este convocată și discuțiile au loc: Cum? În prezența miniștrilor Franței și Angliei; Obiceiul acesta, foarte frecvent în colonii, era pentru întâia oară introdus de regimurile democratice totalitare apusene de sub conducerea lui Chamberlain. Dezbaterile durară până la orele 6 dimineața Pentru acceptarea ultimatumului – în afară de cei doi ambasadori ai Angliei și Franței, care ținură tot timpul consiliul sub amenințări – pledară, în special, cei doi miniștri care aparțineau partidului» agrarian și care dețineau două din cele mai importante posturi în guvern: internele și războiul. În timpul ședinței s-a ridicat chestiunea dacă

Cehoslovacia nu s-ar putea lipsi de ajutorul Franței și; Angliei, spre a rezista numai cu ajutorul sovietic. La aceasta, unul dintre miniștrii agrarieni, cel care deținea portofoliul războiului, replică: „*Mai bine să fim invadați de Hitler, decât apărați de Vorosilov*”.

— Și amenință că va deschide chiar el frontierele pentru Hitler, dacă va fi chemată într-ajutor armata roșie.

În cele din urmă, guvernul cehoslovac cedă încă o dată presiunilor anglo-franceze și acceptă uiți - matumul. I

Știrea că guvernul a acceptat ultimatumul stârni indignarea țării, care a început să-și dea seama că/ de când s-a deschis criza ceho-sudetă, guvernul a repetat jocul acesta de câteva ori: a rezistat

cât a; rezistat, apoi a cedat brusc. Devenea limpede pentru toată lumea că guvernul cehoslovac accepta ultimatumurile, din același motiv care-l făcea mai înainte să le respingă: acela că era de acord cu punctul de vedere al lui Chamberlain. Bătrânul democrat de la Londra voia să speculeze, în folosul bancherilor și industriașilor pe care îi reprezenta, nu numai capitularea guvernului cehoslovac în fața ultimatumurilor, dar și scurtele rezistente ale acestui guvern. Așa că același Chamberlain, care cerea conducătorilor politici de la Praga să se închine în fața pretențiilor lui Hitler, cerea acestor conducători la început să reziste. De ce rezistentă? Pentru a-și putea pune cât mai mult în valoare, în ochii lui Hitler, meritul

de a-i fi silit pe cehoslovaci să cedeze și – prin aceasta – pentru a-l obliga pe Führer cu atât mai mult la recunoștință față de companionii lui englezi din asociația „idealurilor comune”.

Masele din Cehoslovacia își putură stăpâni mânia cu atât mai greu, cu cât chiar în după-amiaza aceleiași zile, se aduse știrea că Uniunea Sovietică, fără a pierde nici un singur moment, l-a însărcinat pe reprezentantul ei la Geneva să ia cuvântul la Liga Națiunilor și să spună următoarele:

„... Conștient de importanta pe care acest eveniment (Anschlussul cu Austria – n.a.) o avea pentru destinul întregii Europe și în primul rând al Cehoslovaciei, guvernul sovietic s-a adresat în chip oficial, numaidecât după Anschluss, marilor state

europene, pentru a le propune să discute imediat, împreună, urmările posibile ale acestui eveniment, pentru a putea lua, împreună, măsuri cu caracter preventiv. Din nenorocire, această propunere, a cărei aplicare ar fi putut să ne ferească de îngrijorarea pe care o resimte azi lumea întreagă pentru soarta Cehoslovaciei, n-a fost apreciată la justa ei valoare. Uniunea Sovietică, legată de Cehoslovacia printr-un pact de asistență mutuală (încheiat la 16 mai 1935 - n.a.), s-a abținut apoi de la orice intervenție în tratativele guvernului ceh cu germanii sudeți, socotind că aceasta este o afacere internă a statului ceh. Ne-am abținut să dăm sfaturi guvernului ceh, socotind inadmisibil să-i cerem ca să facă concesii unor elemente pe care el le judecă

în stare să aducă prejudicii intereselor sale naționale, numai pentru a nu se considera că vrem să ne scuturăm de obligația respectării angajamentelor noastre prin tratat. De asemenea, noi n-am dat sfaturi nici în sensul contrar.

Am prețuit întotdeauna tactul guvernului ceh, care nu ne-a întrebat dacă ne vom împlini obligațiile pe baza tratatului. Nu era, deci, niciun motiv să se creadă că el s-ar fi îndoit. Câteva zile înaintea plecării mele la Geneva, guvernul francez ni s-a adresat, pentru întâia oară, pentru a ști care va fi poziția noastră în cazul unei agresiuni împotriva Cehoslovaciei. Am dat, în numele guvernului mai, un răspuns perfect clar în sensul că suntem gata să ne împlinim obligațiile conform pactului și să

venim în ajutorul Cehoslovaciei, odată cu Franța prin mijloacele de care dispunem. Autoritățile noastre militare sunt gata să participe imediat la o conferință cu reprezentanții militari ai Franței și Cehoslovaciei, pentru a examina măsurile cerute de situație.

Independent de această chestiune, noi credem utii să se zisăm de această problemă Liga Națiunilor Trebuie să folosim toate mijloacele menite să evite un conflict armat. Credem că ar fi oportun să convocăm, fără întârziere, o conferință a marilor puteri europene și a altor state interesate spre a pregăti, apoi, un demers colectiv. Iată care a fost răspunsul nostru:

Abia acum trei zile guvernul ceh a întrebat guvernul sovietic dacă este gata,

conform pactului ceho-sovietic, să-i dea asistență, imediată și eficace, în cazul în care Franța, fidelă angajamentelor sale, va face la fel. La care, guvernul sovietic a dat imediat un răspuns absolut clar și pozitiv. Cred că oricine va recunoaște că a fost răspunsul unui semnatar loial al unui tratat internațional, răspunsul unui apărător fidel al Ligii Națiunilor.

Nu ne revine nouă vina dacă n-a fost acceptată propunerea noastră care cred că ar fi îngăduit să se găsească o soluție favorabilă Cehoslovaciei, întregii Europe și păcii generale. Din nenorocire, au fost alese alte mijloace, mijloace care au dus la o capitulare ale cărei consecințe vor fi, mai curând sau mai târziu, catastrofale”.

Dând curs revoltei, milioanele de

cehoslovaci organizează în țara întreagă demonstrații uriașe de protest, prin care cereau înlăturarea guvernului și organizarea rezistenței. Comuniștii au avut, atunci, un rol principal. La Praga, sute de mii de cetățeni, încolonați, străbătură orașul și se îndreptară spre parlament strigând: *„Jos falșii aliați!... Runciman și Chamberlain – doi hitleriști!... Trăiască armata!... Guvernul capitularzilor să demisioneze! Trăiască Armata Sovietică!... Arme!... Vrem să luptăm! mai bine să murim în picioare, decât să trăim în genunchi!”*

La primul etaj al parlamentului apăru la fereastră deputatul comunist Gottwald, care se adresă mulțimii:

„Cetățeni și prieteni, tovarăși!

Cuvântul de ordine pe care l-ați strigat

azi dimineață și a străbătut străzile s-a realizat: guvernul și-a dat demisia. Se va forma un guvern de apărare națională. Un guvern care se va sprijini pe popor, pe armată, pe adevărații democrați din toate partidele”.

Patru sute de mii de cetățeni întâmpinară cu urale care nu mai conteneau cuvintele lui Gottwald, conducătorul singurului partid cehoslovac care s-a ridicat împotriva capitulării, Dar entuziasmul poporului nu putea lupta cu hotărârea președintelui Beneș de a urma politica dictată de la Londra. Cu câțeva vreme în urmă, guvernul sovietic îl informase pe Beneș că poate conta pe ajutorul militar al Uniunii Sovietice, chiar dacă Franța nu și-ar respecta angajamentele. Pentru aceasta

însă, Uniunea Sovietică cere Cehoslovaciei ca și ea însăși să se apere și să ceară ea însăși ajutorul sovietic. Beneș, deși a luat cunoștință de această comunicare, continuă să asculte de poruncile care-i veneau din apus. Un fapt, petrecut în aceeași zi de 21 septembrie, poate da un indiciu semnificativ asupra poziției lui Beneș față de pătura exploatatoare din Cehoslovacia: în momentul când milioane de cehi și slovaci își manifestau, ca unul, durerea pe care le-o inspira capitularea, câțiva dintre cei mai importanți bancheri și industriași cehoslovaci, simpatizanți ai organizațiilor reacționare ca partidul agrarian și Uniunea Națională, se adunau în casa bancherului Iaroslav Pr. Eiss, directorul celei mai mari instituții financiare cehoslovace –

„Zivnovstenska Banka” – și hotărau că Cehoslovacia trebuie să cedeze imediat teritoriile cerute de Hitler, să rupă imediat toate tratatele de alianță și să încheie imediat, un paot cu Germania, far dacă armata cehoslovacă va vrea război, să i se răspundă că războiul cere bani și că banii sunt la bancheri. Cât privește măsurile împotriva comuniștilor, ele trebuie să fie luate de către armata germană. Or, președintele Beneș, cu toate că era informat de acțiunea lui Preiss și a complicilor săi, nu făcu nimic spre a-i sili să se astâmpere.

Era vădit că Beneș se lăsa dirijat de capitaliștii lui Preiss, ca și de partidul agrarian și de guvernele francez și englez. De aceea, în loc să dea țării un guvern de rezistentă, Beneș alcătui un guvern de

funcționari, care nu erau decât niște interpuși al fostului guvern demis. Mai mult decât atât: Beneș toleră ca ministrul de interne și cel de război, amândoi membri ai partidului agrarian, înainte de a-și iscăli demisia, să dea ordin jandarmilor și armatei să se retragă de pe pozițiile în care se aflau în fața primei linii a fortificațiilor dinspre Germania. În felul acesta, datorită pe de o parte grabei lui Chamberlain de a-l servi pe Hitler, de cealaltă, trădării capitaliștilor cehoslovaci, teritoriile sudete începură a fi cedate Germaniei naziste, încă înainte de a se fi cerut guvernului cehoslovac punerea în aplicare a propunerilor franco-engleze.

Chamberlain era fericit. Politica lui de pace a triumfat. Dar fiindcă nu putea rămâne rece la doliul Cehoslovaciei, iată ce

comunica el, în ziua de 23 septembrie, Camerei Comunelor:

„Ministrul Majestății Sale la Praga a fost însărcinat, la 22 septembrie, să informeze pe domnul Beneș că Guvernul Majestății Sale este profund conștient de imensele sacrificii care au fost acceptate de către guvernul cehoslovac și de marele simț de răspundere ce l-a arătat... Promptitudinea guvernului cehoslovac de a merge până la limitele atât de extreme ale concesiunilor, trebuie să asigure Cehoslovaciei o simpatie, pe care nimic altceva n-ar fi putut s-o trezească”. (Aclamații)

Iar președintele guvernului francez anunța parlamentului său că: „Guvernul ceh, în devotamentul său eroic față de cauza păcii, a acceptat planul”.

*

—

Prin semnarea propriului său act de deces, Cehoslovacia „salvase” nu numai pacea, dar și obrazul unui bătrân gentleman care dăduse lui Hitler cuvântul de onoare că, până în cel mult șapte zile, îi aduce răspunsul dorit. Exact după șapte zile – în dimineața zilei de 22 – Chamberlain urcă iar în avion, pentru Germania. Dar, înainte de a părăsi Anglia, neobositul bătrân nu uită să facă iar o declarație pe tema sa favorită: pacea anglo-germană.

„O soluție pacifică a problemei cehoslovace – a spus el – este un preliminarium esențial pentru o mai bună înțelegere între poporul englez și german și această înțelegere este, la rândul ei, o

temelie indispensabilă a păcii europene. Pacea Europei este scopul meu și sper că această călătorie va deschide calea către ea”.

La ora 5 după-amiază, Chamberlain strângea mâna lui Hitler, de astă dată nu la Berchtesgaden, ci la Godesberg, pe malul Rinului.

Godesberg este o mică localitate, situată într-un peisaj încântător care-l inspirase, în iunie 1934, pe Hitler să asasineze pe șefii propriului său S.A. Și din acest Godesberg se dusesse de-a dreptul la München spre a ordona uciderea celui mai bun prieten al său, Ernst Röhm, comandantul suprem al S.A.-ului.

Cum se găsi în odaie singur cu Hitler, Chamberlain, care ardea de nerăbdare să-i

poată vorbi în liniște, începu vesel:

— S-a făcut! S-a făcut mult mai mult și mai bine decât ai fi putut dumneata să mi-o ceri.

— Crezi? făcu Hitler sceptic.

— Stai să vezi! Mi-ai cerut - nu-i așa - ca teritoriile cu o populație germană mai mare de 50 la sută să fie supuse unui plebiscit?

— Da!

— Ei bine - făcu triumfător Chamberlain - ți le dau fără niciun fel de plebiscit!

Și așteptă ca Hitler, de bucurie, să-i sară de gât și să-l proclame dacă nu Gauleiter al regiunilor petrolifere din Caucaz, cel puțin un „Wertvoller En gländer”.

Dar bătrânul avusese dreptate când spunea că-l cunoaște atât de puțin pe Führer. Fiindcă acesta, în loc să se bucure,

strâmbă groaznic din nas și-i spuse:

— Fără plebiscit? Foarte rău! Eu aş fi vrut cu plebiscit. Dar dacă-i fără plebiscit, atunci îmi iau țara sudetă îndată.

— Îndată? holbă ochii bătrânul. Cum îndată? Dar Comisia internațională? Trebuie doar să numim o Comisie internațională care să delimiteze granițele și să supravegheze plebiscitul în teritoriile cu majoritate germană nedefinită!

— Astea-s fleacuri!... Pretext pentru Cehoslovacia să târăgăneze lucrurile încă o mie de ani. Eu nu vreau să știu de nimic. Eu ocup tot ce mi se cuvine - cu majoritate de 50 la sută, fără majoritate de 50 la sută... mi-e indiferent! Cât despre Comisia aceea internațională, dacă vrea să vină, să vină! De ce să nu vină? Dar *după*... numai *după*...

Eu n-am timp s-aștept. Guvernul ceh să facă bine și să-și retragă îndată – am zis: îndată! – armata, poliția, jandarmeria, funcționarii vamali, grănicerii... Toți sudeții germani să fie eliberați din armată... Toți deținuții politici germani să fie scoși din pușcării... Plebiscitul pentru zonele cu majoritate încă nestabilă să aibă loc înainte de 25 octombrie... Guvernul cehoslovac trebuie să-mi predea toate uzinele, căile ferate, depozitele de alimente, mărfuri, materiile prime... toate „în cea mai perfectă stare, fără să ridice nimic de acolo. De altfel, am să ți le aștern pe hârtie! Totul trebuie să rămână pe loc... până și vitele! Știe guvernul ceh ce are de făcut!

Lui Chamberlain îi vâjâiau urechile de atâta dinamism.

— Dar bine!... **b** albâi el. Asta este o situație cu totul neașteptată.

— Așteptată, neașteptată, asta e... Sudeții nu mai pot suporta opresiunea cehoslovacă. Așa că cer să mi se predea îndată tot ce am cerut. Altminteri, nu-mi iau nicio răspundere.

— Stai, să ne înțelegem! Nu vreau să cred că ăsta e un ultimatum. Ar fi groaznic. Pacea ar fi în pericol!

— Ultimatum? se miră Hitler, cinstit, întinzându-i o hârtie. Uită-te și dumneata. Aici nu scrie „ultimatum”, ci „memorandum”. De altfel, nu-i nici măcar un memorandum. Este o listă...

— Înțeleg! Dar dumneata zici că vrei să intri *îndată*, cu armata, în Cehoslovacia. Ce ne facem, însă, doamne ferește, dacă cehii

rezistă? Și mă tem că rezistă!... Și asta se cheamă război! Ce-ți trebuie război când poți obține totul fără niciun fel de război! Nu socotești, așadar, că intrarea armatei dumitale în Cehoslovacia este „o desfășurare de forțe” cu desăvârșire „inutilă”, care ar putea supăra lumea?

— Și ce vrei? Să mă sperii? Crezi că-mi vor face război?

Și cu ochii țintă în ochii lui Chamberlain:)

— Dumneata vrei război? Vrei comunizarea Europei?

Chamberlain se cutremură:

— Eu, război? Ce ți-a venit? Război cu dumneata? Să mai mănânci bătaie? Să ncapă Europa pe mâna comuniștilor? Numai asta n-aș mai vrea să apuc!

— Atunci ne-am înțeles! Aștept să-mi vii cu răspunsul mâine dimineață la 11.

Dar a doua zi - la 23 septembrie - bătrânul, în loc să vină la întâlnire, rămase la hotel, unde luptă pe două fronturi: pe frontul cehoslovac și pe cel prohitlerist.

Pe frontul cehoslovac, Chamberlain instigă guvernul de la Praga la rezistență. În aceeași după-amiază, la orele 16,30, guvernul cehoslovac primea de la Londra, prin telefon, această comunicare:

„Ne-am pus de acord cu guvernul francez spre a face cunoscut guvernului cehoslovac că guvernul englez și francez *nu-și mai pot asuma răspunderea de a sfătui Cehoslovacia să nu mobilizeze*”.

Iar la orele 18,15, guvernul cehoslovac primea din partea Legației Franceze o

comunicare cu același conținut.

Guvernul englez și guvernul francez sfătuiau, așadar, guvernul cehoslovac să mobilizeze. Singura recomandatie complementară era s-o facă discret. Era o condiție foarte subtilă, pentru că, dacă în genere o mobilizare nu se poate face discret, mobilizarea cehoslovacă se putea face, mai puțin ca oricare alta, în mod discret, deoarece criza atinsese punctul culminant și nu mai era timp de pierdut niciun moment. În consecință, guvernul cehoslovac difuză ordinul de mobilizare pe calea cea mai puțin discretă: prin radio.

Pe frontul prohitlerist, Chamberlain expedie scumpului său Führer Hitler o scrisoare în care-i repeta lamentațiile orale de aseară, pentru a încheia că este gata să

ceară cehoslovacilor „să-și retragă îndată forțele militare și polițienești din regiunile în care sudeții germani sunt în stare să mențină ordinea”.

Chamberlain, așadar, în timp ce-i îndemna pe cehoslovaci la rezistență, se grăbea, încă o dată, să-l satisfacă pe Hitler. Ce pretindea Führerul? Ca teritoriile ce urmează a fi cedate Germaniei să fie ocupate îndată. Vor fi ocupate îndată, dar pe cale internă. Pentru aceasta se va recurge la un truc tranzitoriu. Cea care va prelua teritoriile din mâna Cehoslovaciei nu va fi armata germană de afară, ci populația germană sudetă dinăuntru. În acest chip, Hitler își va căpăta țara sudetă îndată, fără să riște un război, care este aproape sigur dacă năvălește cu armata în Cehoslovacia.

După-amiază la orele 15,35, primul ministru al Angliei primi la hoț? **1** răspunsul lui Hitler: nimic de făcut. El nu este dispus să facă jocul Cehoslovaciei, care vrea să întindă lucrurile până ce-și va construi fortificații în locul celor pe care trebuie să le cedeze odată cu teritoriile sudete.

„Guvernul din Praga se folosește de propunerea mea de a ocupa țara sudetă de către trupele germane - scria el - pentru ca, deformând sensul și scopul acestei propuneri, să mobilizeze forțele existente în celelalte țări, în particular în Anglia și Franța - de la care el speră un ajutor necondiționat - și pentru a face astfel posibil un război general”.

Vrea Chamberlain război? Vrea comunizarea Europei?

Bătrânul președinte al Consiliului englez îl rugă pe Hitler, printr-o nouă epistolă, să-i încredințeze memorandumul: „Primind acest memorandum, îl voi înainta, de îndată, la Praga, cerând guvernului să răspundă în cel mai scurt timp”.

În ziua de 23 septembrie 1938, în timp ce la Godesberg, Hitler și Chamberlain se țineau de drăgălășenii și cochetării, din care avea să se nască, în mai puțin de un an, cel de-al doilea război mondial, reprezentantul Uniunii Sovietice declara în fața Comisiei a 6-a a Ligii Națiunilor că Uniunea Sovietică este gata, chiar și acum, după ce Praga a acceptat condițiile franco-britanice, să-și îndeplinească obligațiile, dacă Cehoslovacia este atacată.

Seara, Chamberlain se întâlnește cu Hitler,

care-i înmână memorandumul.

În aceeași seară, peste zece minute, agenția nazistă D.N.B. Anunța: „*D. Chamberlain s-a însărcinat să facă să parvină acest memorandum guvernului cehoslovac*”.

*

* * *

După versiunea lui Henderson, tratativele de la Godesberg dintre Hitler și Chamberlain s-au desfășurat în felul următor:

„Domnul Hitler l-a primit pe primul ministru în pragul hotelului și l-a condus îndată într-o cameră situată la primul etaj, unde se desfășurau de obicei ședințele consiliului de miniștri. Ei luară loc la capătul unei mese lungi, acoperite cu o

cuvertură. Verde și ședința fu deschisă. Populația germană își manifestase spontan, pe malul râului, plăcerea de a-l vedea pe primul ministru britanic în care ea saluta pe mesagerul păcii. Dar Hitler nu era într-o dispoziție împăciuitoare. Domnul Chamberlain deschise dezbaterile, amintind că la Berchtesgaden el a acceptat, în principiu, dreptul sudetilor germani de a dispune de ei înșiși, și că s-a angajat să încerce de a obține atât consimțământul guvernului său, cât și acela al guvernului francez; că el a înțeles că în cazul în care va reuși, să revină aici, spre a-l consulta pe Hitler asupra modalității de executare a acestui acord. El a putut, continuă domnul Chamberlain, să obțină foarte repede consimțământul cabinetului britanic;

miniștrii francezi au venit la Londra și au acceptat și ei acordul.

Mai mult încă: a fost obținut și acordul guvernului cehoslovac. Apoi, domnul Chamberlain arată ceea ce ar trebui să se facă, după opinia sa, pentru a se opera în mod pacific cedarea teritoriului sudeților într-un termen cât mai scurt cu putință.

Când primul ministru termină, domnul Hitler îl întreabă dacă trebuie să înțeleagă că guvernele britanic, francez și cehoslovac au consimțit într-adevăr la cedarea teritoriului sudet către Germania. „Da!” răspunse primul ministru. Se făcu liniște, o liniște în timpul căreia Hitler părea că ia o hotărâre bruscă. Apoi declară pe un ton categoric: „Es tut mir furchtbar leid, aber das gent nicht mehr 1” (îmi pare nespus de rău, dar

nu mai merge). Primul ministru își exprimă o surpriză indignată. Nu se poate, declară el, să i se ceară să se reîntoarcă la Londra cu noi propuneri și noi revendicări, pentru ca după aceea să audă încă o dată că „nu mai merge”. Hitler explică pricina acestei schimbări de atitudine, invocând revendicările Ungariei și Poloniei, cărora acum trebuie să li se facă dreptate. Prietenia care îl leagă de aceste două țări, zicea el, îl obligă să le dea tot sprijinul său. La care primul ministru (Chamberlain) răspunse că, chiar după cuvintele domnului Hitler, aceste revendicări nu prezintă același caracter de urgență ca problema germanilor din țara sudetă și că revendicările ungaro-poloneze n-ar putea fi luate în considerație decât numai după ce

problema sudeților ar fi lichidată. Conversația se concentrează atunci asupra propunerilor domnului Chamberlain. Domnul Hitler refuză categoric să le examineze, sub pretext că ele implică o prea mare întârziere în reglementarea chestiunii. El cere să se cedeze imediat teritoriile a căror populație este de limbă germană și ca aceste teritorii să fie ocupate de trupele germane. La raidul său, domnul Chamberlain refuză să consimtă și, după 3 ore de discuții, întrucâtva violente, ședința fu ridicată”.

*

—

Chamberlain dădu, în Camera Comunelor, asupra vizitei de la Godesberg o versiune mai completă:

«În primul rând – a spus el – cancelarul mi-a repetat, cu multă seriozitate, ceea ce mi-a mai spus și la Berohtesgaden: că aceasta este ultima dintre ambițiile lui teritoriale în Europa și că *el nu dorește să includă în Reich populații de altă rasă, decât rasa germană*. În al doilea rând, mi-a spus, de asemenea, în chip foarte serios, că ar vrea să tră*iască în termeni amicali cu Anglia și că dacă această chestiune sudetă ar putea fi lichidată pe cale pașnică, el ar relua, cu bucurie, tratativele. Este adevărat că a adăugat că există o afacere nenorocită – aceea a coloniilor. Apoi, făcând aluzie la mobilizarea armatei cehoslovace, care fusese anunțată în mijlocul conversației noastre, d. Hitler a adăugat: „Nu va fi mobilizare din pricina coloniilor.”»

După înseși declarațiile lui Chamberlain, Hitler revenea în afacerea Cehoslovaciei cu același cântec folosit în afacerea Austriei: regiunea sudetă este ultima dintre ambițiile lui teritoriale în Europa. Numai că găsea prilejul să facă o delicată aluzie la colonii.

„O afacere nenorocită” coloniile acestea! Ca și afacerea Ansehlussului, care a fost o afacere nenorocită. Ca și afacerea sudetă, care este o afacere nenorocită. Toate sunt afaceri nenorocite. Hitler nu isprăvea bine o afacere nenorocită, că se și apuca de o altă afacere nenorocită. Trăia numai din afaceri nenorocite, dar care, toate, miroseau a război. Tocmai de aceea îl și asigura pe Chamberlain că

„Nu va fi mobilizare din pricina coloniilor”. Aceasta spre a-i da a înțelege că

va fi!

Continuându-și declarațiile,
Chamberlain spuse:

„În timpul șederii mele la Londra (între cele două vizite în Germania), guvernul englez a elaborat împreună cu guvernul francez un plan pentru transferul teritoriului propus și pentru delimitarea frontierelor finale. L-am explicat domnului Hitler. Hitler mi-a răspuns că el nu poate accepta propunerile pe care le-am expus, pentru că sunt prea dilatorii, și ar da cehilor prea multe posibilități de a se strecura. Hitler a insistat asupra nevoii unei soluții rapide din pricina opresiunii și terorismului la care sunt supuși germanii sudeți și a continuat, expunându-mi în linii mari, propunerea pe care o formulă apoi în scris,

sub formă de memorandum. În cursul conversației, nu mi-a indicat nicio limită de timp. Onorabilii membri vor înțelege perplexitatea în care mă găseam în fața unei situații cu totul neașteptate. *Mi s-a spus la Berchtesgaden că dacă principiul liberei dispoziții va fi acceptat, d. Hitler va discuta cu mine căile și mijloacele aplicării ei. D. Hitler, însă, îmi spuse mai târziu că nu și-a închipuit un singur moment că m-aș putea întoarce să-i spun că principiul a fost acceptat (râsete). N-aș vrea ca onorabilii membri să-și închipuie că el mă înșela cu intenție.* Nu mă gândesc la asta o clipă. Dar eu speram că, întorcându-mă la Godesberg, voi avea de discutat cu el, liniștit, numai propunerile pe care le aduceam. A fost pentru mine o lovitură grea că aceste

propuneri erau inacceptabile și că trebuiau înlocuite cu altele la care nu m-am gândit de loc”.

Bătrânul, ca să explice de ce în dimineața de 23

septembrie părea supărat și, de ce, în loc să se ducă la Hitler, i-a trimis o scrisoare, dar seara când l-a văzut încă o dată părea că este cu el iarăși.

În cele mai bune relații, spune, așadar, că în conversația avută cu Führerul, la 22 – evident, Fără martori – acesta nu i-a indicat niciun termen pentru ocuparea teritoriilor. Asta l-a speriat pe Chamberlain: lipsa de termen. El credea că Hitler, declarându-i că înțelege să ocupe teritoriile îndată, va și da ordin trupelor sale să intre în Cehoslovacia. În seara de 23 septembrie, însă, când Hitler

i-a încredințat memorandumul, a văzut că există o dată precisă: 1 octombrie. Asta i-a redat liniștea și, implicit, dragostea sa pentru Hitler. 1 octombrie nu este *îndată*, ci abia peste 7 zile. E cu totul altceva.

În al doilea rând, bătrânul face o prețioasă revelație. Hitler și-a bătut joc de el în chip crunt. După ce că el, bătrânul președinte al guvernului Marii Britanii, se deranjează până la Godesberg să-i aducă plocon teritoriile cu majoritate germană, fără niciun plebiscit, satisfăcând prin aceasta, cu vârf și îndesat, pretențiile formulate pe baza dreptului de liberă dispoziție, Hitler s-a tocmit, a țipat, i-a dat așa-zisul ultimatum-memorandum, pentru ca, „mai târziu” - adică după ce a obținut de la Chamberlain angajamentul să-i silească

pe cehoslovaci să accepte acest ultimatum-memorandum - să-i spună că nu și-ar fi închipuit că Anglia și Franța vor accepta principiul liberei dispoziții.

Parlamentul englez, evident, a răs. Chestia era, într-adevăr, nostimă. Aveai de ce râde.

Dar motivele de răs nu se opreau aci. La 24 septembrie, mobilizarea cehoslovacă era în toi și Hitler nu știa ce să mai creadă. El își închipuise că îi sperie pe cehoslovaci și când colo, cehoslovacii se pregăteau de război. Și iată că se repetă cazul Austriei: Hitler ar fi fost dispus să facă război, dar statul lui major era împotriva războiului, pentru că armata germană încă nu era pregătită. Hitler voia să facă război, dar Chamberlain știa că Hitler nu poate face

războiul acesta.

Șiret, primul ministru britanic îl amenința pe Hitler cu rezistența cehoslovacă, spre a-l face mai îndatorat față de Marea Britanie și mai maleabil în lupta lor comună pentru realizarea „idealurilor comune”. Dar și Hitler știa că Chamberlain are prea mare grijă de el, ca să-l lase să se bage într-un război inutil, când are nevoie de trupele lui în celălalt război: războiul necesar, războiul pentru „idealurile comune”. De aceea, Hitler îl speria din nou cu războiul pe Chamberlain, ca să-l silească, din nou, la alte concesii. Și, din nou, izbuti.

*

—

Hotărârea guvernelor francez și englez era luată: trebuia să i se facă din nou pe

plac Führerului. El cere 1 octombrie? Va fi 1 octombrie. Cu un amendament însă: armata germană să nu dea buzna în Cehoslovacia. Hitler va trebui să se mulțumească, deocamdată, să trimită un mic număr de trupe, care să facă, la data aceea, o pătrundere simbolică printre fortificațiile cehoslovace.

Pe baza acestei hotărâri, Chamberlain adresează lui Hitler o scrisoare. Era un apel în plus la bunăvoința lui Hitler, care trebuia să înțeleagă că poate să obțină tot ce-i dorește inima, numai să nu se bage în bucluc. Nu-i trebuie război. Așa că, îl ruga pe Führer să accepte o întâlnire între reprezentanții Germaniei și ai Cehoslovaciei pentru reglementarea metodei de trecere a teritoriului sudet în mâna germanilor, și

încheie prin a se declara gata să trimită la această conferință ceho-germană și delegați ai guvernului britanic.

Scrisoarea, expediată în ziua de 26 septembrie, prin sir Horace Wilson, trebuia să ajungă în mâna lui Hitler înainte ca acesta să-și țină la Sportpala st acel discurs pe care publicitatea nazisto-anglo-franceză îl anunța drept ultimul cuvânt în chestia ceho-sudetă. Care a fost răspunsul dat de Hitler lui Chamberlain prin sir Horace Wilson, în seara de 27 septembrie? Un ultimatum! Tocmelile nu-și mai au niciun rost. Dacă până a doua zi, 28 septembrie ora 14, Praga nu acceptă condițiile, el „va începe acțiunea”.

În seara de 27 septembrie, la orele 20,22, agenția Havas primea de la Berlin

știrea că Führerul „a informat pe sir Horace Wilson că dacă Praga nu va da un răspuns satisfăcător până a doua zi, 28 septembrie ora 14, el își rezervă dreptul să ia măsurile necesare!” Și corespondentul de la Berlin al lui Havas exprima convingerea tuturor cercurilor politice din capitala Germaniei că Hitler înțelegea prin „măsurile necesare” mobilizarea generală și invadarea Cehoslovaciei.

O altă informație a agenției preciza că și Goering a dat același avertisment lui Henderson (ambasadorul Angliei la Berlin - n.a.), iar o telegramă din Berlin a Agenției Reuter anunța, de asemenea, în aceeași seară, la orele 23,15, că „se crede că dacă guvernul german nu primește din partea guvernului cehoslovac un răspuns favorabil,

până mâine, la orele 14, va fi decretată mobilizarea generală”.

În aceeași seară, Hitler lua cuvântul în sala Sportpalast, la Berlin, și declara:

„Acum, noi avem înaintea noastră *ultima* problemă care trebuie să fie rezolvată și care va fi rezolvată. Este *ultima* revendicare teritorială, pe care o avem de formulat în Europa, dar este o revendicare de la care nu mă voi da în lături și pe care o voi realiza cu ajutorul lui Dumnezeu. Sunt recunoscător domnului Chamberlain pentru sfaturile sale. L-am asigurat că poporul german nu vrea nimic altceva decât pacea, dar i-am mai declarat că nu pot să mă dau îndărătul limitelor răbdării noastre. *L-am mai asigurat, și o repet, aici, că o dată această problemă rezolvată, nu va mai exista pentru*

Germania, în Europa, vreo problemă teritorială. L-am mai asigurat că din momentul în care Cehoslovacia se va fi aranjat cu minoritățile ei, nu prin oprimare, ci pe cale pacifică, nu mă voi mai interesa de statul ceh. Și aceasta i-o garantez. Noi nu vrem de loc r. Ehi”.

Și încheia, amenințând cu războiul, dacă etc, etc.

Totul părea, deci, gata pentru prăpăd. Moartea, foamea, haosul așteptau doar primul glonț de pușcă. Sufletele sutelor de milioane de inși erau cufundate în beznă totală. Orice nădejde părea iremediabil pierdută.

În mijlocul dezolării cumplite care cuprinsese omenirea în noaptea aceea teribilă de 27 spre 28 septembrie,

Chamberlain, însă, nu dezarma. În lupta lui pentru „pace” era sprijinit din tot sufletul de monopolurile americane și de guvernul american, înainte cu o zi, la 26 septembrie, Chamberlain primise – cum au primit și Daladier și Hitler, și Beneș și Mussolini – un mesaj semnat de însuși F.D. Roosevelt, care implora statele interesate să rezolve problema sudetă numai pe cale pașnică, adică numai prin capitulare. Cercurile reacționare americane luptau – ca și Chamberlain – pentru pacea lui Hitler. Un foarte harnic campion american al păcii naziste era, în zilele acelea, colonelul Lindberg, cunoscut ca aviator și ca propagandist național-socialist, însărcinat să răspândească în lume ideea că Uniunea Sovietică este slabă și că Germania lui

Hitler este de neînvins. Cu aceeași neobosită ardoare lucra pentru cauza Germaniei agresive, Bullit, ambasadorul american la Paris – și Kennedy, ambasadorul american la Londra. Avea, deci, bătrânul Chamberlain destule îndemnuri. Spirituale care să-i îngăduie ca, în ciuda răspunsului tranșant al lui Hitler, să se mai țină **d** arz pe baricade. Toți factorii de răspundere își puneau încrederea în abilitatea pacifistă a bătrânului. În Anglia lui, singurul partid care refuza să-l susțină era partidul comunist, exponentul intereselor maselor populare. La Congresul al XV-lea, Partidul Comunist din Anglia afirma că lupta pentru pace; dusă de Chamberlain, este de fapt o luptă pentru război.

Dar și Daladier avea de luptat în Franța

lui cu un singur partid: cu cel comunist.

Dar și guvernul american avea de luptat cu un singur partid: cu cel comunist.

Încolo, toate partidele burgheze, de pretutindeni, voiau pacea lui Hitler și Chamberlain. Și Chamberlain voia pace, neapărat pace! Și hotărât, acest bătrân – pe care numai Dumnezeu îl dăruise omenirii în acele clipe înspăimântătoare – făcu o încercare supremă: ținu, seara, la radio, o cuvântare. Era cuvânt a rea unui erou pacifist, care, în acele momente de panică, sub amenințarea unui ultimatum german, îndemna Anglia la pace.

„Mai întâi – a arătat el – trebuie să spun câteva cuvinte acelor care mi-au scris sau care au scris soției mele în cursul acestor săptămâni din urmă spre a ne arăta

recunoștința lor pentru eforturile ce le-am făcut și a ne asigura că ei se roagă pentru succesul acestor eforturi. Cele mai multe din aceste scrisori veneau din partea soțiilor, mamelor și surorilor compatrioților noștri; dar printre scrisorile acestea, multe veneau din Franța, Belgia, Italia și chiar Germania. Ți. Se rupe inima când vezi îngrijorarea crescândă cuprinsă în ele și marea ușurare pe care o traduceau când s-a crezut, prea curând, că pericolul războiului trecuse. Mai înainte simțeam toată greutatea răspunderii mele. Citirea acestor scrisori a făcut-o să pară ai aproape zdrobitoare.

CÂT DE ÎNGROZITOR, CÂT DE FANTASTIC, CÂT DE NECREZUT ESTE SĂ FIM SILIȚI SĂ SAPAW TRANȘEE ȘI SĂ

ÎNCERCĂM MĂȘTI DE GAZE DIN PRICINA
UNEI CERTE CARE S-A PRODUS ÎNTR-O
TARĂ DEPĂRTATA ÎNTRE NIȘTE *OAMENI*
DESPRE CARE NOI NU ȘTIM NIMIC. SE
PARE ÎNCĂ ȘI MAI CU NEPUTINȚA CA O
CEARTĂ, DEJA LICHIDATA ÎN PRINCIPIU,
SĂ POATĂ DA LOC UNUI RĂZBOI”.

Așa cum - prezenta **d.** Chamberlain
lucrurile în ochii poporului său, conflictul
ceho-sudet avea toate aspectele unei afaceri
de ordin strict intern: „o cearte”... „într-o
țară” - și nu între două țări - „între niște
oameni”, adică între niște Locuitori ai uneia
și aceleiași țări.

Problema era, deci, de ordin intern.
Însăși pledoaria lui Chamberlain în favoarea
păcii și împotriva „tranșeelor” și a „măștilor
de gaze” se folosea de acest argument: totul

se reducea la o „ceartă” oarecare, într-o țară oarecare, între niște oameni oarecari. Ce avem, noi, englezii, să ne băgăm într-o afacere de bucătărie a unei țări depărtate?

Dar dacă bătrânul Chamberlain a socotit că nu-i vorba decât de o afacere de ordin intern, de ce s-a băgat? Ce-a căutat cu o săptămână înainte la Godesberg? Ce-a căutat cu două săptămâni înainte la Berchtesgaden? De ce l-a poftit pe Daladier, de câteva ori, la Londra? De ce a însărcinat cu diverse mesagii pe lângă guvernele cehoslovac, german, italian, pe ambasadorul său de la Praga, Newton, pe cel de la Berlin, Henderson, pe cel de la Roma, lord Perth? Ce au fost toate comunicatele și discursurile și declarațiile și călătoriile și presiunile și făgăduielile care

au umplut până în vârf activitatea depusă de el în ultimele luni, în jurul „certei” ceho-sudete? Ce sunt, în sfârșit, garanțiile pe care le dădea el Germaniei că Cehoslovacia își va ține cuvântul? De ce toate acestea? Pentru o „ceartă 1?

Și încă ceva: în seara zilei de 27 septembrie 1938, când Chamberlain făcea dizertații în jurul „certei” ceho-sudete, amiralitatea engleză dădea ordin de mobilizare a flotei, în timp ce armata de uscat aștepta și ea să fie chemată sub arme din clipă în clipă.

Dacă Chamberlain a aprobat mobilizarea, înseamnă că nu excludea eventualitatea unui război nu Germania. Dar, în acest caz, de ce, simultan cu mobilizarea poporului său, spunea acestui

popor că este îngrozitor, fantastic, de necrezut, să sapi tranșee, adică să faci un război pentru o „ceartă” între niște oameni cu care nu ai nici în din nici în mânecă? Ce urmărea primul ministru al Angliei, atunci când cu o mână semna ordinul de mobilizare, iar cu cealaltă întorcea în fața microfonului foile discursului său antirăzboinic?

✱

—

Mai departe, Chamberlain a spus la radio poporului său:

„În urma conversațiilor mele cu Hitler, cred că dacă s-ar da numai o amânare, ar fi cu putință să se realizeze o înțelegere care să permită să se ia dispozițiile necesare pentru transferarea teritoriilor pe care

guvernul ceh a acceptat să le dea Germaniei, în condiții care ar asigura un tratament echitabil populațiilor interesate. Știți că am făcut tot ce un om poate să facă, pentru a rezolva acest diferend. După vizitele mele în Germania, mi-am dat seama de chipul în care domnul Hitler crede că trebuie să fie campionul fraților săi germani și de indignarea sa din pricină că aceste revendicări nu au fost încă satisfăcute.

El mi-a spus în intimitate – și a repetat-o și aseară în mod public – că *odată acest incident cu germanii sudeți lichidat, se va isprăvi cu revendicările teritoriale germane în Europa*. Nu voi abandona speranța, nici eforturile mele pentru a menține pacea, atât cât va mai exista cea mai mică șansă de pace. Nu voi ezita chiar să fac o a treia

vizită domnului Hitler, dacă aş socoti că aceasta ar putea folosi la ceva. Dar în momentul acesta nu văd să mai pot face ceva util în domeniul mijlocirii”.

Triste şi răscolitoare erau cuvintele acestui bătrân democrat. Victimă a cuvântului de cinste englez, sărmanul brav Chamberlain pune sub ochii poporului său absurditatea unui război pentru Cehoslovacia.

„Oricare ar fi – spunea el în cuvântarea aceea – simpatia noastră pentru o mică naţiune care se găseşte în conflict cu un mare şi puternic vecin, noi n-am putea, în indiferent care împrejurare, să târâm Imperiul Britanic într-un război numai pentru această mică naţiune. Dacă ar trebui să ne batem, ar fi pentru probleme mai

vaste decât aceasta”.

Și apoi de ce războiul acesta, tocmai împotriva lui Hitler? Ce avem noi cu Hitler? De ce să ne batem cu el?

„Dacă aș fi convins că o națiune, oricare ar fi ea, este hotărâtă să domine lumea prin forță, aș socoti că trebuie să-i rezistăm. Sub o asemenea stăpânire, viața popoarelor care cred în libertate nu ar mai merita să fie trăită. Dar războiul este un lucru teribil și *noi trebuie să fim siguri, înainte de a ne angaja, că în joc sunt, într-adevăr, cauze mari* și că apelul de a se risca totul pentru apărarea lor, după ce toate consecințele au fost cântărite, este într-adevăr irezistibil”.

Evident! mai întâi, nu sunt cauze mari în joc și după aceea, nu sunt convins că Hitler vrea să domine lumea prin forță! Atunci,

pentru ce război și mai cu seamă pentru ce război tocmai cu Hitler, care mă asigură că aceasta este ultima sa revendicare teritorială în Europa!

Așa a vorbit Chamberlain poporului său, în seara aceea de groază.

Dar bătrânul pacifist Chamberlain nu se mulțumi cu atât: noaptea, la 0,30, chemă la el „opinia publică”, spre a-i face următoarea declarație, care era un răspuns la discursul lui Hitler:

„Am citit discursul cancelarului german și-i mulțumesc pentru cele ce-a spus despre eforturile mele de pace. N-aș vrea să renunț la aceste eforturi, pentru că mi se pare de necrezut ca popoarele Europei, care nu vor război unele cu celelalte, să fie cufundate într-un conflict sângeros, pentru o chestiune

asupra căreia acordul a și fost, în mare parte, realizat. Este evident că d. Hitler n-are încredere că făgăduielile care i-au fost făcute vor fi executate... Noi ne socotim moralmente responsabili pentru a veghea ca aceste făgăduieli să fie împlinite într-un chip just și complet și suntem gata să ne angajăm ca ele să fie împlinite cu toată promptitudinea la care te poți aștepta în chip rezonabil, dacă guvernul german consimte la stabilirea unor termene și la condițiile de transfer prin discuții și nu cu forța. Sper că d. Hitler nu va respinge această propunere care este făcută în același spirit de amicitie cu care eu am fost primit în Germania și care, dacă este acceptată, va satisface dorința germană de a uni pe sudeți cu Reichul, fără a se vărsa

sânge în nicio parte a Europei”.

Și cum termină, ridică receptorul spre a chema la telefon pe președintele de consiliu al Franței

*

—

În seara de 27 septembrie 1938, mobilizarea armatei franceze era în plină desfășurare. Cu toate acestea, știrea asupra mobilizării germane, trans - , misă de la Berlin și confirmată la Londra, era dezmințită categoric din ordinul lui Georges Bonnet și denunțată ca fiind o ispravă a agenților Moscovei, iar a doua zi, dis-de-dimineată, toate zidurile capitalei franceze erau tapetate cu manifeste în care se spunea: „*Francezi, sunteți înșelați! Frontul Popular vă atrage într-un război și*

răspândește vești neadevărate, ca să vă facă să credeți că războiul este inevitabil!”

Așadar, ca și în cazul lui Chamberlain: dacă ministrul de externe francez credea în posibilitatea unui război – ceea ce ar explica și mobilizarea armatei franceze – de ce a dezmințit mobilizarea armatei germane? Iar dacă nu credea în posibilitatea unui război – ceea ce ar explica graba cu care ministrul de externe a dezmințit mobilizarea armatei germane – de ce a subscris la mobilizarea armatei franceze? Ce a urmărit ministrul de externe francez prin dubla sa acțiune atât de bizar contradictorie? Complicarea unui mister?

De loc! Aici n-a fost vorba de niciun mister! Georges Bonnet – care, sub presiunea maselor, a trebuit să adere la

ordinul de mobilizare a armatei franceze – a dezmințit mobilizarea armatei germane, pentru că *vestea acestei mobilizări punea în primejdie operațiile sale de bursă*. Ministrul de externe al Franței voia să întârzie confirmarea mobilizării, până-și va vinde stocurile lui de acțiuni.

*

—

Bătrânul Chamberlain, în mijlocul nopții de 27 spre 28 septembrie, după ce a stat de vorbă la telefon cu președintele de consiliu al Franței, s-a apucat să redacteze două epistole: una adresată lui Hitler și a doua lui Mussolini.

În cea adresată lui Hitler spunea:

„După ce am citit discursul dumneavoastră, sunt sigur că ați putea

obține totul fără război și fără amânare. Sunt gata să vin îndată, eu însumi, la Berlin, pentru a discuta modalitatea transferului cu dumneavoastră și cu reprezentanții guvernului ceh și ai guvernelor Franței și Italiei, dacă doriți. Sunt convins că putem ajunge la un acord într-o săptămână, oricât v-ați teme dumneavoastră că guvernele englez și francez n-ar avea puterea să vegheze ca promisiunile să fie respectate în chip cinstit, grabnic și în întregime. După cum știți, am declarat în mod public că suntem gata să ne angajăm ca făgăduielile să fie respectate. Nu pot să-mi închipui că vă veți lua răspunderea de a dezlănțui un război mondial, care ar putea să pună capăt civilizației, doar pentru câteva zile de amânare în reglementarea acestei

probleme”.

Lui Mussolini, Chamberlain îi scria:

„Am adresat azi domnului Hitler un ultim apel să nu recurgă la forță în reglementarea problemei sudeților, care, sunt sigur, poate fi aranjată printr-o discuție scurtă și care îi va da teritoriul esențial, populația și protecția pentru sudeți în timpul transferului. M-am oferit să merg eu însumi îndată la

Berlin, și pentru a discuta asupra procedurii, cu germanii și cu cehii și, dacă domnul Hitler o dorește, cu reprezentanții Italiei și ai Franței. Am încredere că Excelența Voastră va informa pe cancelarul german că sunteți dispus a fi reprezentat și că veți stăruia să accepte propunerea mea, care va feri popoarele noastre de un război.

Am garantat că promisiunile cehilor vor fi respectate și rămân încredințat că un acord complet, poate fi obținut într-o săptămână.

Bătrânul pacifist Chamberlain, așadar, socotea că Anglia și Franța – pe baza tratatelor directe și indirecte cu Cehoslovacia – nu mai trebuie să dea sprijin Cehoslovaciei în cazul unei agresiuni din partea Germaniei, ci, dimpotrivă, sunt obligate să dea garanții Germaniei că nu va avea neplăceri din partea Cehoslovaciei. Prin aceasta, candidul, blândul, dezarmatul, modestul, discretul, timidul Führer al Reichului era luat sub aripa ocrotitoare a Franței și Angliei împotriva violentului, năbădăiosului, agresivului Beneș, președintele statului cehoslovac. Hitler poate fi liniștit. Anglia și Franța îi dau toate

garanțiile că n-o să i se întâmple nimic.
Numai pace să fie!

Așa a luptat Chamberlain pentru pace în
acea noapte de pomină din 27 spre 28
septembrie 1938.

Și a urmat așteptarea. O zi grea,
penibilă, sub un cer încărcat cu norii negri
ai ultimatumului Germaniei naziste. Încă un
cuvânt, un singur cuvânt necugetat și toată
opera de pace a lui Chamberlain s-ar fi
prăbușit.

În atmosfera aceasta de panică, Neville
Chamberlain, primul ministru al Marii
Britanii își făcu intrarea, în ziua de 28
septembrie, orele 14,50, în Camera
Comunelor, ca să facă un expozeu asupra
situației. Era ora când expirase ultimatumul
și când Hitler anunțase că era hotărât „să

înceapă acțiunea”. Până în chipa aceea, Chamberlain încă nu primise răspunsul la apelul adresat Führerului.

Trist, lung, monoton, Chamberlain își începu expozeul în fața unei săli arhipline, care știa că astăzi se joacă ultima carte. Chamberlain vorbea... vorbea... vorbea... în timp ce sala, posomorâtă și îngrijorată, aștepta un cuvânt decisiv. Bătrânul președinte de consiliu, însă, părea cucerit de propria sa expunere în care nu făcea alta decât să repete, până în cele mai mici amănunte, ceea ce lumea știa de mai înainte prin grija „opinie publice”: cum a luat naștere conflictul... cum minoritatea germană din regiunea sudetă a cerut guvernului cehoslovac autonomia... ce a răspuns guvernul cehoslovac... în ce fel au

intervenit Franța și Anglia pe lângă Germania și Cehoslovacia... comisia Runciman... raportul Runciman... prima întâlnire cu Hitler la Berchtesgaden... a doua întâlnire cu Hitler la Godesberg... și cum Hitler s-a jurat că aceasta este ultima sa revendicare teritorială în Europa și că acum nu mai rămâne decât să se rezolve problema coloniilor... și cum Hitler i-a spus că „numai vizita mea (adică a lui Chamberlain) în Germania a oprit o invazie pentru care totul era pregătit”... Și a vorbit Chamberlain... și a vorbit atâta, că lumea a început să-și spună: ce l-a apucat pe moșneag mândărimea asta de limbă? Unde vrea să ajungă? Nu! Aici nu-i lucru curat la mijloc! Este ceva suspect în afacerea asta! Vrea să câștige timp, bătrânelul! Hitler

trebuia să invadeze Cehoslovacia la ora aceasta și lui îi arde de flecăreală! Ce s-a întâmplat?

Dar Chamberlain, lung și placid, își râșnea mai departe palpitantul său expozeu, fără să vadă înaintea sa nimic și pe nimeni. Și treaba asta a mers așa, cam la vreo două ceasuri, când, deodată, lordul Halifax, ministrul de externe și suberou pacifist, chemat afară în grabă, se înapoie cu niște foițe pe care le strecură primului său ministru prin sir John Simon, ministrul de finanțe. Chamberlain își întrerupse istoria, citi foițele cu atenție încordată și-l întrebă pe «în John Simon:

— Să le-o spun acuma?

— Da 1 fu răspunsul.

La care Chamberlain se îndreptă înspre

public și, cu foițele împăturite în mână, își văzu mai departe, în liniște, de expozeu, lung, trist, monoton, deșirat... fără să-i pese că sala, intrigată de incident, începea să se agite. Și abia când ajunse cu înșiruirea faptelor istorice în ordinea lor cronologică, până azi 28 septembrie orele 14,50, cum arătase ceasornicul în clipa în care și-a început cuvântarea, președintele de consiliu al Marii Britanii luă notă de acel „da” al lui sir John Simon și, cu un glas subit ridicat și plin de nuanțe patetice, anunță:

„Ca răspuns la mesajul meu către Mussolini, am fost informat că ducele a trimis instrucții ambasadorului italian la Berlin ca să-l vadă imediat pe von Ribbentrop și să-i spună că el, Mussolini, deși hotărât să-și țină în întregime

făgăduielile date că va fi alături de Germania, totuși - dată fiind marea importanță a cererii adresate de guvernul englez - speră că Hitler va găsi un mijloc să-și amâne, cel puțin cu 24 ore, acțiunea care, așa cum cancelarul i-o comunicase lui sir Horaoe Wilson, trebuia să înceapă astăzi la ora 2 după-amiază, pentru a permite lui Mussolini să reexamineze situația și să încerce să găsească mijlocul unui aranjament pașnic. Hitler a consimțit să amâne mobilizarea cu 24 ore. *Oricare ar fi ideile pe care onorabilii membri au putut să le aibă despre Mussolini în trecut, cred că fiecare va face o bună primire gestului său de bunăvoință în străduința comună pentru pace în Europa...* Asta nu-i tot. Mai avem ceva de spus Camerei... Sunt informat de

Hitler că mă invită să-l întâlnesc mâine dimineată la München”.

Regia era excelentă. Totul era pus la punct. Efectul a fost fulgerător. Camera, în picioare, începu literalmente să urle de bucurie. Winston Churchill îl strânse în brațe pe bătrânul campion pacifist. Regina-mamă, prezentă în sală, izbucni în lacrimi de fericire.

Pacea era pe cale să fie salvată.

Așadar, în ultima secundă a ceasului al doisprezecelea, bătrânul dar curajosul campion pacifist Chamberlain a găsit drumul salvării: München-ul! Mobilizare... război... comutnizarea Europei! Și deodată, nici mobilizare, nici război, nici comunizarea Europei!

De ce război, când, după răspunsul lui

Hitler, președintele guvernului francez trimitea noaptea la 2 pe generalul Gamelin la Osusky, ministrul Cehoslovaciei la Paris, ca să-i ceară să transmită imediat guvernului cehoslovac sfatul de a evacua, până la 1 octombrie, teritoriile sudete, iar Georges Bonnet, după ce a stat de vorbă cu Halifax prin telefon, însărcina pe François Poncet, ministrul Franței la Berlin, să anunțe pe Hitler că Franța și Anglia își retrag propunerea unei pătrunderi simbolice a armatei germane printre fortificațiile cehoslovace și că sunt de acord cu Führerul Reichului ca, de la octombrie, să înceapă o ocupație masivă și adâncă printre fortificații, în tranșe succesive? De ce să facă Hitler război, când cele două democrații nu vor decât pace? Pace nu

numai în interesul Germaniei, ei și în interesul Franței și Angliei. Altminteri ar fi vai de noi! Ne amenință comunizarea Europei

În ziua de 29 septembrie la ora 12,45, în loc să se încaiere pe câmpul de luptă, s-au așezat în jurul unei mese, în capitala Bavariei, calmi, zâmbitori, dacă nu chiar veseli, ca și cum nici vorbă n-ar fi fost vreodată de ultimatumuri și mobilizări, patru apostoli ai păcii.

Patru au fost: președintele de consiliu al Marii Britanii, președintele de consiliu al Franței, Führerul celui de al treilea Reich și ducele imperiului roman!

Patru: un englez, un francez, un german și un italian – care au dat sentința cu privire la libertatea sudeților, cetățeni ai statului

liber cehoslovac.

Dar Cehoslovacia?

Niciun delegat cehoslovac?

Niciun cehoslovac! Cei patru au hotărât, în numele dreptății și libertății, că statul liber cehoslovac nu are dreptul să-și spună cuvântul în toată afacerea aceasta cehoslovacă.

După datele stenografice respective am putea reconstitui aici, pe scurt, dar fără nicio deformare sau răstălmăcire, ci folosindu-ne exclusiv de citate fidele din texte autentice, epocala conferință de la München la care au fost puse bazele păcii hitleriste, adică ale celui de al doilea război mondial.

PROLOG

Hitler: Această chestiune (ceho-sudetă)

este socotită ca un conflict ceho-german sau ca o problemă europeană?

Chamberlain (prompt): Chestiunea este europeană. O chestiune europeană a cărei reglementare este pentru marile puteri nu numai un drept, dar și o datorie. (Așadar ce-a fost chestiunea ceho-sudetă: ceea ce a spus Chamberlain în seara de septembrie: o „ceartă” de ordin intern? – sau ceea ce a spus Chamberliam în ziua de 29 septembrie: „o chestiune europeană”?)

TABLOUL I

Hitler: Mulțumesc șefilor de guverne de a fi acceptat invitația mea să vină la München.

Chamberlain: Mulțumesc Führerului că m-a invitat la această conferință. Mulțumesc, de asemenea, ducelui, căci,

dacă am înțeles bine, conferința de astăzi are loc datorită inițiativei sale.

Daladier: Mulțumesc Führerului i pentru inițiativa sa. Sunt fericit că am ocazia să mă întâlnesc cu el personal. Proiectul unei asemenea întâlniri exista mai de mult. Din nenorocire, împrejurările au împiedicat să fie realizat până acum. Dar un proverb francez zice: „Mai bine mai târziu, decât niciodată”. Exprim, de asemenea, ducelui întreaga mea admirație pentru demersul său, care sperăm că va permite să reglementăm chestiunea.

TABLOUL ÎI

Hitler: Existența Cehoslovaciei sub forma actuală pune în pericol pacea Europei. În interesul păcii europene această problemă trebuie rezolvată în timpul cel mai

scurt. Sudeții germani și cehii sunt două națiuni care se urăsc de moarte. Este o ură seculară, pe care, orice ai face, n-o poți lecui. Conviețuirea dintre cehii și germanii din regiunea sudetă nu mai poate continua. N-ar fi decât o sursă de conflicte sângeroase. Germanii cu germanii și cehii cu cehii...

Chamberlain: Această conferință dă Europei un mare răgaz, când încă ieri catastrofa părea a fi în imediată apropiere. Sunt și eu perfect de acord că trebuie acționat repede.

Mussolini: În principiu, toată lumea este de acord. Orice întârziere este o sursă de primejdie. Trebuie lucrat în grabă căci în cazul de față graba coincide pe de-a întregul cu justiția.

Daladier: Sunt, ca și domnul Chamberlain, de părere că trebuie acționat cu cea mai mare rezeziune.

TABLOUL III

Hitler: În discursul meu de la Sportpalast, am declarat că „la 1 octombrie, în orice caz, voi intra în Cehoslovacia”... Mi s-a răspuns atunci că „o asemenea acțiune ar avea un caracter de violență”. Este, deci, vorba să iau acestei acțiuni caracterul ei violent... Dar trebuie lucrat fără întârziere.

Chamberlain: Salut, îndeosebi, declarația Führerului, că nu vrea să uzeze de forță, ci dorește să stabilească ordinea.

TABLOUL IV

Chamberlain: În ce privește garanțiile cerute din partea Angliei aş saluta faptul, dacă ar exista aici reprezentantul

guvernului ceh, întrucât e firesc că Anglia nu poate da garanții că teritoriul va fi evacuat până la 10 octombrie și că nu vor avea loc niciun fel de distrugerii, dacă în această privință nu vor fi date asigurări și din partea guvernului ceh.

Führerul: Nu este nevoie de garanțiile guvernului ceh, fiindcă tocmai acest guvern dă ordin să se facă distrugerile. Este nevoie, să se găsească mijloacele de a obliga guvernul ceh să accepte acest plan. Acest teritoriu va fi cedat Germaniei. În această privință părerile sunt unanime. Dar cehii nu-l vor evacua atâta vreme cât nu vor ridica noi fortificații și nu vor interveni hotărâri cu caracter economic.

Daladier: În niciun caz guvernul francez nu va îngădui, în această chestiune,

tărăgăneli din partea guvernului ceh. Guvernul ceh și-a dat cuvântul și trebuie să și-l țină. Nici nu poate fi vorba de amânarea evacuării regiunii până în momentul în care vor fi construite noi fortificații.

Chamberlain: Sunt gata să-mi dau semnătura și să fac cunoscut guvernului ceh că trebuie să accepte hotărârile... Sunt sigur că Führerul va face să domnească ordinea și că va avea (grijă ca locuitorii ostili alipirii să mu fie persecutați.

Daladier: Eu mi-am și luat o dată răspunderea la Londra, când, fără a consulta guvernul ceh, am acceptat în principiu transferul regiunilor germane.

TABLOUL V

Daladier: În linii generale socotesc, ca și
d. Chamberlain, că prezența unui

reprezentant ceh, cu care ne-am fi putut consulta la nevoie, ar fi fost utilă. Utilă, înainte de toate, pentru a evita dezordinea, care ar putea, foarte ușor, să se producă într-o afacere atât de delicată cum este cedarea unui teritoriu.

Hitler: Dacă pentru fiecare amănunt va trebui să cerem consimțământul ceh, n-am putea nădăjdui într-o soluție decât în patrusprezece zile.

Chamberlain: Nici eu nu socotesc necesar să așteptăm mai mult.

Mussolini: Și eu sunt de părere că este imposibil să mai așteptăm sosirea unui reprezentant ceh. Marile puteri trebuie să dea garanții.

Daladier: În cazul când participarea unui reprezentant al guvernului ceh la lucrările

conferinței ar prezenta dificultăți, sunt gata să renunț (la reprezentant, firește - n.a.), fiindcă esențialul este ca chestiunea să fie reglementată repede.

TABLOUL VI

În scenă, Chamberlain, Daladier, Horace Wilson, diplomat englez, Alexis Leger, diplomat francez, și cei doi reprezentanți - în anticameră - ai cu vernului cehoslovac. Scena se petrece noaptea, undeva, la hotel.

Chamberlain (căscând): Iată acordul stabilit de noi, cei patru conducători ai Europei (înmânează unuia din delegați textul). Citește-l!

Delegatul ceh (citește): „Germania, Regatul Unit, Franța și Italia, în conformitate cu acordul deja realizat în principiu, referitor la cedarea regiunii

sudeto-germane, au căzut de acord asupra următoarelor condiții și forme ale acestei cesiuni, precum și asupra măsurilor necesare pentru aceasta și se declară, în baza acestei convenții, responsabile, fiecare în parte, pentru asigurarea măsurilor necesare executării ei.

Evacuarea începe la 1 octombrie.

Regatul Unit, Franța și Italia au căzut de acord ca evacuarea teritoriului să fie terminată la octombrie, fără a se proceda la niciun fel de distrugere a instalațiilor existente și că guvernul cehoslovac poartă răspunderea pentru evacuarea regiunii fără deteriorarea instalațiilor indicate.

Modalitățile evacuării vor fi stabilite în mod detaliat de către o comisie internațională, compusă din reprezentanții

Germaniei, ai Regatului Unit, Franței, Italiei și Cehoslovaciei.

Ocuparea în etape de către trupele germane a sectoarelor în care populația germană este predominantă începe la 1 octombrie etc, etc”.

Delegatul cehoslovac, după ce isprăvește lectura acordului, ridică ochii spre ocrotitorii anglo-francezi ai Cehoslovaciei și întreabă: Se așteaptă din partea noastră o declarație sau un răspuns la acordul ce ni se propune?

Leger: Cei patru oameni de stat nu dispun de prea mult timp. (D. Chamberlain, obosit, „cască” – relatare oficială). Nu se așteaptă niciun răspuns din partea guvernului dumneavoastră. Planul este socotit ca și adoptat, guvernul

dumneavoastră trebuie chiar astăzi, până la orele cinci dimineața, cel mai târziu, să-și trimită un reprezentant la Berlin, la ședința Comisiei internaționale.

Delegatul (stupefiat): ...Dar...

Leger (tranșant): Este o sentință fără drept de apel și fără modificări posibile.

*

—

În după-amiaza aceea de 30 septembrie 1938, două avioane decolau de pe aerodromul de la München, ducând, în pântecul lor, câte o povară prețioasă: unul cu destinația Londra, celălalt – Paris. În primul se găsea președintele de consiliu al Marii Britanii, iar în al doilea, președintele de consiliu al Franței.

Doi eroi care se întorceau triumfători de

pe câmpul de luptă. Anglia și Franța ieșiseră victorioase din crâncenul război diplomatic pentru pace, dus cu Hitler și Mussolini.

— Pacea a fost salvată! - comunică președintele de consiliu al Franței, coborând timid din avion, în mijlocul unei mulțimi de la care se aștepta să fie linșat.

Dar se înșela. Mulțimea nu-l linșă. Dimpotrivă!

aclamă. Erau derbedeii nazisto-fasciști, adunați pe aerodrom de ministrul de externe Bonnet, spre a-l primi pe primul ministru în urale:

— Ura! Trăiască salvatorul păcii!

După o oră, Chamberlain cobora, sprinten, din avion pe aerodromul londonez de la Hendon:

— Avem pacea asigurată pentru o generație!

Și radios, flutură, cu mâna întinsă spre mulțime, o hârtiuță.

Hârtiuța aceasta era cecul pe care i-l dăduse azi dimineață Hitler la München. Era prețul vânzării Cehoslovaciei. Era comisionul primit de monopolurile britanice pentru tranzacția făcută cu inde-ți endența Cehoslovaciei. Închiși singuri, la München, în camera lor de hotel, Führerul Germaniei și Führerul Marii Britanii au semnat, <pe această hârtiuță, un acord cu următorul cuprins:

„Am continuat convorbirile noastre și am ajuns, în unanimitate, la convingerea că problema relațiilor anglo-germane are o importanță deosebită atât pentru cele două

țări, cât și pentru Europa. Considerăm acordul semnat ieri seară și acordul naval anglo-german drept simbolul dorinței ambelor noastre popoare de a nu lupta niciodată unul împotriva celuilalt. Suntem hotărâți să examinăm și alte probleme care privesc ambele noastre țări, pe calea consultărilor și să căutăm, în viitor, să înlăturăm orice pretext de neînțelegere, pentru ea, astfel, să contribuim la asigurarea păcii în Europa”.

Semnat: ADOLF HITLER ȘI NEVILLE CHAMBERLAIN.

Avea Chamberlain motive să fie încântat. A luptat din greu pentru hârtiuță aceasta, care poartă semnătura lui Adolf Hitler. Cel puțin Chamberlain știa că de astă dată voiajul lui în Germania a fost

— Precum spunea el - într-adevăr „delicios”. N-avea de ce să se plângă. Problema ceho-sudetă, nu numai că nu l-a îmbătrânit pe bătrânul democrat Chamberlain, dar l-a întinerit. Bătrânul democrat Chamberlain nu numai că n-a vrut să se dezică de afacerea aceasta, dar s-a amestecat de bunăvoie, încă înainte de a fi fost pusă măcar chestiunea în discuție. Nu numai că nu a vrut s-o limiteze la o „ceartă” de ordin intern, dar a contribuit, în mod calculat, la degenerarea ei într-un conflict de ordin european. Nu numai că s-a ferit să ajute Cehoslovacia să sacrifice cât mai puțin, dar a silit-o să dea cât mai mult. Mai mult decât cerea însuși Hitler fățiș. Când Hitler a pretins o autonomie teritorială, Chamberlain i-a oferit despărțirea. Când

Hitler a cerut un plebiscit pentru despărțirea aceasta, Chamberlain i-a oferit țara sudetă fără plebiscit. Până și acum, la München, când s-a pus chestiunea minorităților poloneză și ungară din Cehoslovacia, Chamberlain a fost acela care a stabilit un termen precis: trei luni. Dacă până în trei luni, Cehoslovacia nu satisface pe unguri și pe polonezi, cel se dezice de soarta ei. N-a fost zi să nu se dezică de soarta Cehoslovaciei, de fiecare dată sub un alt pretext. Trebuia! Fără jertfe nu poate fi pace. Și câte jertfe n-a adus bătrânul democrat Chamberlain pe altarul păcii, numai în acest singur an din urmă!

A jertfit, mai întâi, în principiu, printr-un discurs, rostit în februarie 1938, securitatea colectivă pe care a acuzat-o că amenință „să

împartă Europa în două”. Naziștii, încântați, se grăbiră să scrie în Nacht-Ausgabe: „Noi știm acum că primul ministru englez, ca și noi înșine, consideră că securitatea colectivă nu este altceva decât un non-sens”. Ceea ce a îndemnat pe Henderson, ambasadorul Angliei la Berlin, să spună la 3 martie 1938, lui Hitler, că primul ministru al Angliei „a dat dovadă de un mare curaj când a smuls masca unor fraze internaționale ca securitatea colectivă etc”.

A jertfit la 3 martie 1938, în fapt, securitatea colectivă printr-un „nu” categoric al lui Halifax, opus apelului lui Alvarez del Vayo, ministrul de externe al Spaniei Republicane, ca Liga Națiunilor să aplice art. 16 din Statut și să hotărască o intervenție colectivă împotriva agresorilor

nazisto-fasciști.

A jertfit la 5 martie stipulațiile Tratatului de la Versailles cu privire la independența austriacă, punând pe sir John Simon să susțină de la tribuna Camerei Comunelor, împotriva adevărului, că: „An glia n-a dat niciodată garanții speciale cu privire la independența Austriei”.

A jertfit, în aceeași ședință, ultima rămășiță a prestigiului, oricum născut mort, al Ligii Națiunilor spunând că: „Nu trebuie să încercăm să ne înșelăm singuri și, cu atât mai mult, nu trebuie să înșelăm națiunile mici și slabe, dându-le speranța că ele vor primi ajutor din partea Ligii Națiunilor împotriva agresiunii și că se va putea acționa în acest sens din moment ce știm că nimic asemănător nu poate fi întreprins”.

A jertfit, în ziua de 12 martie 1938, Austria, care era invadată de armata lui Hitler și a plecat foarte obosit în weeik-end la țară, ca să mai răsufle puțin înainte de a porni mai departe la drum pentru atingerea idealurilor sale pacifice.

A jertfit, la 16 aprilie 1938, Abisinia, semnând un acord italo-englez, prin care recunoștea cucerirea Abisiniei de către Italia.

A jertfit, prin același acord, Spania Republicană, acceptând condiția pusă de Mussolini ca Italia să nu-și retragă „voluntarii” decât numai după ce Franco va învinge pe republicani.

Și azi, în sfârșit, a jertfit Cehoslovacia.

Jertfit! Este ușor să spui „jertfit”! Dar cât a trebuit să muncească acest bătrân

Chamberlain, câte zile și nopți nedormite, câte epistole și câte discursuri, câte idei și câte orientări democratice date „opinie publice”, până ce s-a îndurat dumnezeu și i-a îngăduit să aducă această jerifă supremă pe altarul păcii anglo-germane – ca să poată pune mâna pe hârtiuță. A muncit din greu pentru hârtiuță aceasta și i se cuvine!

Atunci de ce să nu-l fi tras pe sfoară azi dimineață, în ultimul ceas, pe președintele guvernului francez, care habar n-avea că primul ministru al Marii Britanii s-a închis cu Führerul celui de al treilea Reich în odaie ca să-i smulgă hârtiuța aceasta!

Încă o jertfă pe altarul păcii, acest președinte al Consiliului de miniștri francez! Dar trebuia jertfit! Neapărat! O cerea hârtiuța!

Dulce și scumpă hârtiuță care asigura pacea septuagenarului Chamberlain cel puțin pentru o generație: generația sa. Hârtiuța aceasta este cheia atâtor coincidențe ciudate, atâtor fapte de neînțeles pentru o minte obișnuită, atâtor puncte obscure, dinadins, parcă, desprinse din universul umbrelor, atâtor intervenții de ultima clipă, care pot fi atribuite numai voinței divine.

Priviți! Patru oameni – un italian, un francez, un german și un englez – se adună să facă ordine în țara cehoslovacă și să asigure fericirea germanilor sudeți și, când colo, iese din toată afacerea asta un pact de prietenie anglo-german! Nu este aici mâna lui Dumnezeu? Și toate numai spre a asigura pacea Europei – pacea aceasta a Europei

care trebuie asigurată pentru un singur țel: „țelul comun”! Grea meserie pacea Europei! Tare grea. Trebuie să dezertezi de la demnitatea ta națională, să faci cele mai înfiorătoare traficuri pe socoteala poporului, trebuie să minți, să corupi conștiințe, să ajuți din toate puterile instaurarea unor regimuri de „ordine” în toată Europa, să calci în picioare ultimele rămășițe din tradiții liberale în propria ta țară, să slăbești, prin toate mijloacele, voința de rezistență a popoarelor, să falsifici toate noțiunile de drept și dreptate, să organizezi o „opinie publică” spre a injecta, fără milă, în vinele maselor, cantități uriașe de stupefiante și să vinzi, să vinzi țări, dacă țările acelea sunt bune ca obiect de schimb pentru „pacea” pe care Germania nazistă o

are de vânzare! Pacea Europei! Ce știu popoarele ce se cheamă pacea Europei! Pacea Europei este salvarea Europei de comunism! Pacea Europei este lupta împotriva Uniunii Sovietice! Pacea Europei este risipirea în neant a acestui vis groaznic pentru marele capital, care este Uniunea Sovietică!

*

—

Trei zile după înapoierea sa la Londra, la 3 octombrie, Chamberlain explica în fața Camerei Comunelor pacea de la München, în felul următor:

„Adevăratul succes (al Münchenului - n.a.) este că a dovedit că reprezentanții a patru mari puteri pot găsi calea să se înțeleagă pentru executarea unei operații

grele și delicate, prin discuții și nu prin pierderi de vieți. Ei au evitat o catastrofă care ar fi însemnat sfârșitul civilizației, după cum știm cu toții. De când mi-am asumat această însărcinare, scopul meu principal a fost să activez pentru pacificarea Europei, pentru alungarea suspiciunilor și animozităților care au otrăvit atâta timp aerul. Drumul ce duce către pace este lung și presărat cu obstacole. Această chestiune a Cehoslovaciei este ultima și poate cea mai periculoasă problemă. Acuma, după ce am trecut-o, cred că ar fi posibil să se facă pe un drum sănătos noi progrese”.

După ce în termenii mai sus arătați, Chamberlain stabili că mutilarea Cehoslovaciei este un pas „pe drumul sănătos”, avu câteva cuvinte delicate și

tulburătoare și pentru Cehoslovacia.

„Trebuie să nutrim – a zis el cu ochii la Dumnezeu – o simpatie profundă față de mica și eroica națiune în ceasul de durere națională. În numele acestei Camere și al poporului acestei țări (Anglia) afirm că Cehoslovacia și-a câștigat respectul și admirația noastră pentru abnegația, demnitatea și disciplina ei măreață în fața unei astfel de încercări pe care n-a întâlnit-o încă nicio națiune”.

Chamberlain nu uită nici pe Mussolini, față de care, dacă a mai avut în ultima vreme anumite, dar destul de vagi, rezerve, acum, după München, nu avea decât cele mai calde sentimente de prietenie și recunoștință.

„Contribuția lui Mussolini – a zis, așadar,

Chamberlain - a fost, desigur, importantă și poate chiar hotărâtoare. Datorită sugestiei sale, etapele finale ale mobilizării Germaniei au fost amânate cu 24 de ore pentru a se da ocazia să se discute situația. Cred că Europa și lumea întreagă au toate motivele să fie recunoscătoare șefului guvernului italian pentru munca sa, pentru contribuția sa la o soluție pacifică”.

Camera Comunelor întâmpină discursul post-munchenez al lui Chamberlain cu aplauze, dar cu aplauze care nu erau unanime. S-au găsit glasuri de protest - răzlețe, dar de protest. Printre ele a fost și glasul lui Duff Cooper - care deși departe de a fi om de stânga, își dăduse demisia din guvern ca demonstrație împotriva politicii prohitleriste a lui Chamberlain și care,

oprindu-se asupra hârtiuței engleze, îi dădu, în aceeași ședință, replica următoare:

„O să-mi permit să arăt că, atunci când primul ministru al Marii Britanii semnează cu dictatorul unei mari puteri un document de acest fel, fără a-și consulta colegii, fără a face nicio aluzie, după câte știu, aliaților săi, fără a lua niciun contact cu dominicanele și fără asistența niciunui expert și niciunui sfat diplomatic, când el lucrează astfel, afacerile străine ale Imperiului Britanic nu sunt conduse așa cum ar trebui să fie”.

Duff Cooper exagera, pentru că afacerile străine ale Imperiului Britanic erau conduse așa cum trebuiau să fie, erau conduse așa cum trebuia, inevitabil, să fie condus un imperiu: prin - dictatură. Indiferent - dacă dictatura era exercitată de o singură familie

sau de o sută, dar tot dictatură era, și tot prin mijloace diplomatice secrete își putea apăra privilegiile externe. Că în Anglia s-a dat dictaturii monopolurilor o glazură democratică, aceasta era o simplă chestiune de ingeniozitate cu care lumea putea fi mai ușor înșelată. Sub regimul lui Chamberlain, glazura aceasta s-a toipit și a ieșit la iveală, în văzul până și al celor mai creduli dintre proștii creduli, adevăratul ei conținut. Pactul eu Hitler a fost – și n-a putut fi altceva – decât consecința întregii politici secrete de dictatură dusă de monopolști prin împuternicitul lor, Chamberlain, care nu numai că nu a lucrat sub controlul „poporului”, dar nu s-a consultat nici cu dominicanele, nici cu parlamentul și nici măcar cu miniștrii guvernului său, ci a

înfășurat toate operațiile lui într-o beznă atât de impenetrabilă încât, pentru a apăra cât mai bine interesele celor pe care îi reprezenta, s-a ferit să ceară până și sfatul unui expert diplomatic, pentru ca nimeni pe lumea asta să nu afle în ce fel pune el la cale pacea Europei.

Dirijând destinele poporului englez în secret, Chamberlain a urmat, consecvent, tradiția predecesorilor săi, care au construit un imperiu vast și bogat, întins peste toate cele cinci continente, pentru huzurul a numai o sută de familii de stăpâni, cărora să le facă patul și să le aducă mâncarea la masă sute de milioane de sclavi.

Celălalt pionier münchenez, președintele Consiliului de miniștri al Franței, se

prezentă și el în fața parlamentului său spre a proslăvi actul de la München și, mai ales, spre a sublinia grija deosebită a celor patru parteneri de a nu se îndepărta, în munca lor, un singur moment de la cele mai sfinte tradiții ale democrației.

„Poate pentru întâia oară în istoria lumii – a spus premierul francez în discursul său din 4 octombrie – totul a fost făcut în chip public și discutat în fața popoarelor. Și cred că o pot spune că dacă pacea a fost, în cele din urmă, menținută și apărată, aceasta se datorează faptului că noi **n**, – am recurs la combinațiile diplomației secrete. Noi am lucrat în plină lumină, sub controlul popoarelor”.

Șeful guvernului francez era vesel și se străduia să transmită veselia lui întregului

popor francez. Numai că adevăratele sentimente ale poporului francez nu se reflectau în buna dispoziție a lui Daladier, ci în replica pe care a dat-o politiciii munoheneze Partidul Comunist Francez: în parlamentul francez au votat împotriva acordului de la München 75 de deputați. Din acești 75 de deputați, 73 erau comuniști. Dar erau comuniști - așa că Daladier nu se tulbură pentru atât. Altceva nu-l lăsa să doarmă: pactul anglo-german care n-a mai fost încheiat „în plină lumină”, și nici „sub controlul popoarelor”. Ce conținea pactul anglo-francez din aprilie 1938, președintele de Consiliu al Franței o știa, pentru că el a fost cel care l-a semnat. Franța nu putea face nicio mișcare fără Marea Britanie. D-ar ce se ascundea

îndărătul hârtiuței anglo-germane din 30 septembrie n-o mai știa. Nu cumva era o înțelegere care să sacrifice anumite interese coloniale ale Franței?

Un fapt era neîndoielnic: Hitler nu putea fi mulțumit de blocul anglo-francez - de aceea a și semnat hârtiuța, care era încă o încercare de a despărți Anglia de Franța.

Dar dacă este așa, ce ar fi ca Hitler să semneze și o hârtiuță franco-germană? În tot cazul, Franța, aliata Marii Britanii, nu putea îngădui, în spatele ei, un pact între Germania și Marea Britanie. În consecință, Franța, ori obține din partea aliatei ei, Anglia, anularea hârtiuței - ceea ce este cu neputință - ori obține și ea, de la Hitler, o hârtiuță, cu tainele ei inerente, ceea ce ar fi atât un mijloc indirect de anulare a hârtiuței

anglo-germane, cât și un mijloc excelent de război împotriva lui Chamberlain, pentru că, în afară de faptul că l-ar pune într-o mare încurcătură de ordin politic pur practic, i-ar răpi și farmecul exclusivității. Dar este cu putință acest lucru?

Este!

Este, cu toate că aparențele sunt împotriva, deoarece chiar după douăzeci și patru de ore de la încheierea conferinței de la München, propaganda lui Hitler și Mussolini și-a reluat atacurile împotriva Franței și Angliei, ca și cum Münchenul nici n-ar fi existat, nu numai în diplomația secretă a democrației anglo-franco-hitleristo-mussonniene, darnici măcar în manualele de geografie.

A doua zi după München, în gazeta

Giornale d'Italia a lui Mussolini apărea un articol în care se spunea că „chestiunea Cehoslovaciei nu este decât un prim punct câștigat pentru pace. Numeroase alte probleme importante obligă, în ceasul de față, Italia și Germania să adopte o atitudine de așteptare și de neîncredere”.

A treia zi după München, Ribbentrop răspundea celor care-i aduceau aminte de garanțiile ce trebuie date cehoslovacilor: „Dacă stăruiești, voi aduce chestiunea în fața Führerului, care va pune din nou în discuție întregul acord”.

A zecea zi după München, la 9 octombrie, Hitler rostea la Saarbrück un discurs în care zbiera că „mai sunt frați germani mai puțin privilegiați, dincolo de frontierele marelui Reich german”; că „a

hotărât să continue construirea fortificațiilor din apus cu o energie crescândă” și că „nu va mai admite tutela unei guvernante”.

Iar între timp, Ciano, foarte-ginerele de la externe al Italiei, organiza manifestații în parlamentul fascist și în toate orașele de seamă ale Italiei împotriva Franței, cu lozinca: „Tunisia, Corsica, Nisa!” Iar marele său socru, Mussolini, denunța înțelegerea italo-franceză încheiată în 1935.

Dar toate acestea nu însemnau nimic. Toate acestea nu erau pentru Hitler o piedică să-și exprime, *după* Munchen și *după* ce a semnat hârtiuța lui Chamberlain, în conversațiile cu ambasadorul Franței la Berlin, o mânie tot mai crâncenă împotriva Angliei și o dragoste tot mai fierbinte

pentru Franța și pentru președintele ei de consiliu.

„Avansurile pe care el (Hitler) este dispus să le facă Franței - scria la 19 octombrie 1938, François Poncet, ambasadorul francez la Berlin, Ministrului de externe Georges Bonnet - îi sunt dictate de un sentiment pe care îl împărtășește, cel puțin cu intermitență, cu majoritatea germanilor, adică sentimentul de oboseală pricinuit de un duel secular și dorința de a-i pune capăt; acest sentiment se găsește astăzi întărit de amintirea întâlnirii de la München, de simpatia pe care președintele Daladier i-a inspirat-o, precum și de ideea că țara noastră este pe cale de a evolua într-un sens care-i va permite să înțeleagă mai bine cel de-al treilea Reich”.

Aluzia era mai mult decât transparentă. După cele ce s-au petrecut la München, Hitler își putea permite toate speranțele cu privire la „evoluția Franței” în singurul „sens” care i-ar înlesni să înțeleagă cel de-al treilea Reich: în sensul fascist.

Avansurile pe care Hitler le făcea guvernului francez, prin ambasadorul francez de la Berlin, erau foarte concrete și ispititoare. Într-un raport cu data de 15 decembrie 1938, trimis de François Poncet lui Georges Bonnet. Se pot găsi toate făgăduielile făcute Franței de Hitler în particular, dar dezvoltate și popularizate cu un tam-tam imens de presa monopolistă franceză, care voia ceea ce voia și Führerul: să zăpăcească poporul francez.

„Stabilirea unor bune raporturi cu

Franța - scria François Ponoet - răspunde, în ceasul de față, în Germania, unei dorințe generale. Toate personalitățile conducătoare germane de care m-am apropiat, fără excepție, s-au pronunțat în această privință în chipul cel mai categoric și fără cea mai mică reticență. Toate mi-au afirmat că Germania dorește o apropiere de Franța, cu respectul statu-quo-ului teritorial și ar vrea să pună capăt certei seculare dintre Franța și Germania... Stăruința cu care mi s-a precizat că „din partea Franței” Germania nu revendică nimic, ar fi fost suficientă să mă lumineze. Dar lucrurile au devenit mai clare și toți interlocutorii mei, cu excepția lui Hitler, mi-au vorbit, sub forme diverse și ținându-se, de altfel, tot timpul, într-o imprecizie voită, *despre*

necesitățile de expansiune ale Germaniei în Europa Orientală.

Pentru d. Ribbentrop este vorba „de a se căuta zone de influență în est și sud-est”. Pentru mareșalul Goering, de „o penetrație, în primul rând economică, în sud-est”.

N-am primit personal confidențe prea precise, dar se pare că se văd desemnându-se, puțin câte puțin, în ceea ce este încă o nebuloasă, formele marii întreprinderi germane. *A pune stăpânire pe Europa Centrală prin ocuparea Cehoslovaciei și Ungariei, după aceea a pune marea Ucraină sub hegemonia germană – aceasta pare a fi, esențialmente, con cepția adoptată acum de diriguitorii naziști și, fără îndoială, de însuși d. Hitler”.*

În aceste condiții, desigur, guvernul

francez și-a putut vedea, foarte repede și foarte ușor, visul împlinit. La 6 decembrie 1938, Franța obținea, și ea, semnătura guvernului nazist al celui de-al treilea Reich – pe o hârtiuță care avea următorul cuprins:

„Lucrând în numele și din ordinul guvernelor lor, au fost convenite cele ce urmează în cursul întâlnirii lor la Paris, în ziua de 6 decembrie 1938:

Guvernul francez și guvernul german împărtășesc din plin convingerea că relațiile pacifice și de bună vecinătate între Franța. Și Germania constituie unul din elementele esențiale ale consolidării situației în Europa și ale menținerii păcii în general. Ambele guverne se vor strădui în consecință din toate puterile să asigure dezvoltarea relațiilor dintre țările lor în sensul acesta.

Ambele guverne constată că între țările lor nicio chestiune de ordin teritorial nu rămâne în suspensie și recunosc, în chip solemn, ca definitivă, frontiera dintre țările lor, așa cum este ea astăzi trasată.

Ambele guverne sunt hotărâte, sub rezerva relațiilor lor particulare cu alte țări, să rămână în contact asupra tuturor chestiunilor care interesează țările lor și să se consulte reciproc în cazul în care evoluția ulterioară a acestor chestiuni ar risca să ducă la dificultăți internaționale.

Drept care reprezentanții ambelor guverne au semnat prezenta declarație care intră imediat în vigoare”.

Această declarație era semnată de miniștrii de externe ai Franței și Germaniei.

Îi venise, deci, și președintelui de

consiliu al Franței rândul să fluture pe la nasul poporului francez o hârtiuța și să strige, radios ca și Chamberlain: „Avem pacea asigurată pentru o generație!”

A încercat să strige de bucurie, dar n-a putut s-o facă decât numai cu jumătate de gură, deoarece hârtiuța avea un cusur: nu purta semnătura lui Hitler, așa cum purta hârtiuța lui Chamberlain. Și tocmai asta ar fi vrut președintele de consiliu al Franței: ca din toată declarația aceasta frâneo-germană care

— Știa el bine - nu făcea nici două parale, să se fi ales măcar cu un autograf de-al Führerului.

*

N-am putea încheia acest capitol münchenez al tragediei cehoslovace, fără a

nota două amănunte - mici, dar foarte elocvente.

Primul: din momentul în care naziștii luară în primire teritoriul sudet, Gestapoul își începu acțiunea de teroare împotriva locuitorilor, cehi sau germani, adversari ai anexiunii. Peste două sute de mii de locuitori trebuiră să fugă din țară. La Londra se deschise o listă de subscripție pentru refugiații cehi. Lordul Runciman răspunse apelului și subscrise 50 de lire sterline.

Al doilea: în toiul crizei sudete, Standard-Oilul american a semnat un acord cu I.G. Farbenindustrie german, prin care, pe de o parte, I.G. Farbenindustrie și va primi, de aici înainte, o cotă-parte din câștigurile rezultate de pe urma benzinei de

aviație produsă în Statele Unite, iar pe de altă parte, Standard-Oil renunță la exportul din Germania al benzinei sintetice, deoarece Germania are nevoie de această benzină pentru armată. Adică pentru război.

XIII

Cu asasinatetele, cu câmpurile de concentrare, cu devastările din țara sudetă și cu declarația franco-germană din 6 decembrie 1938, se poate spune că vârfurile monopoliste anglo-franco-germano-americeane și-au încununat opera lor pacifică pe anul 1938.

Dar peste câteva săptămâni, Hitler se năpusti, cu tot elanul său pacifist, asupra anului nou 1939 și înscrise, pe prima filă, încă imaculată a calendarului, o nouă declarație de pace:

„Germania - a spus el într-un discurs ținut în ziua de 1 ianuarie 1939 - nu are nicio pretenție teritorială față de Anglia și Franța, în afară de restituirea coloniilor. Dar aceste probleme nu necesită o intervenție armată. Dacă nu s-a ajuns la o soluție, aceasta se datorează în primul rând mașinațiilor unei anumite prese.

...Eu cred într-o pace de lungă durată; căci ce interese opuse sunt între Anglia și Germania? Germania nu vrea să facă niciun rău Imperiului Britanic și în Anglia sunt oameni care apreciază această atitudine a Germaniei”.

Ca și Chamberlain, Hitler era incurabil: credea mereu într-o pace de lungă durată. Și dacă zâmbeai, se supăra. La 7 februarie, Ribbentropul lui, devenit, de curând,

ministru de externe, spunea lui Coulondre, noul ambasador al Franței la Berlin: „Am să vorbesc cu toată sinceritatea: este o tică loșie să se pretindă, cum se face uneori în străinătate, că noi urmărim scopuri de război”.

Și caută să demonstreze că țelul principal al politicii externe a Reichului este – în afară de recuperarea coloniilor – „să combată bolșevismul prin toate mijloacele, în special prin aplicarea pactului anticomintern.

La fel vorbea Ribbentrop și cu ambasadorul englez: singurul țel al Germaniei este „țelul comun”. În atmosfera aceasta îmbâcsită de intenții pacifice, sir Samuel Hoare, ministrul de interne al Angliei, pronunță la 11 martie 1939 în fața

mai multor membri ai partidului conservator de la putere, un discurs pe care presa îl numi „senzațional”. Sir Samuel Hoare propunea în discursul acesta întocmirea unui „plan european pe cinci ani”. Acest plan „ar da o șansă care nu s-ar mai putea ivi niciodată celor cinci oameni de seamă din Europa: domnilor Hitler, Mussolini, Franco, Daladier și Chamberlain, de a face omenirea fericită... Domnii Hitler, Mussolini, Franco, Daladier și Chamberlain, pornind o acțiune comună, ar deschide o nouă eră în istoria lumii”.

Münchenul deschisese pofta cercurilor imperialiste: acum, ele aspirau la un supra-miinchen. Münchenul făcuse feridită numai Cehoslovacia. Acum, sir Samuel Hoare voia să facă fericită omenirea întreagă. La

München fericirea Cehoslovaciei s-a putut realiza fără niciun fel de plan mai lung ori mai scurt. Acum, pentru fericirea întregii omeniri, sir Samuel Hoare cerea un plan de cinci ani. La München s-au adunat patru. Acum, sir Samuel Hoare cerea cinci. Ba, să nu ne înșelăm: cerea șase.

„Colaborând – spunea el, mai departe în discurs

— Cu președintele Statelor Unite, cei cinci oameni de stat ar putea deveni binefăcătorii neamului omenesc”. 44 g

Prin urmare, cu președintele Statelor Unite erau ase. Și planul i se păru lui sir Samuel Hoare atât de ispititor, încât nu-i venea să creadă că i-ar putea rezista cineva.

„Nu pot crede – spunea sir Samuel Hoare – că ceilalți conducători ai Europei

(adică ceilalți conducători ai Europei în subordinea celor patru de la München – n.a.) vor refuza colaborarea lor la aceste eforturi”.

Și a încheiat cu câteva sublinieri referitoare la: înarmările Marii Britanii, Franței și Statelor Unite, cele trei mari democrații, azi mai hotărâte ca oricând „să respingă orice agresiune împotriva libertăților”; la importanța apropierii dintre industriașii germani și britanici care urmau să se întâlnească în vară la Berlin; precum și la călătoria pe care o va întreprinde în curând, la Berlin, ministrul britanic al comerțului, d. Oliver Stanley.

Fericirea omenirii începea, așadar, cu proiectul vizitei unui ministru (care era și ministru al comerțului, dar și ministru în

guvernul uneia din cele trei mari democrații, mai hotărâte ca oricând „să respingă orice agresiune împotriva libertăților”) în cel de al treilea Reich, spre a stabili relații strânse cu industriașii și comercianții naziști, care nu se salutau decât cu „Heil Hitler!” și nu-și puneau semnătura decât pe scrisori de afaceri care se încheiau cu același „Heil Hitler!”

Dar, patru zile mai târziu, la 15 martie 1939, drept răspuns la discursul lui Samuel Hoare, Hitler, mult mai dinamic, ocupă tot ce mai rămăsese din Cehoslovacia.

De ce-i trebuia lui Hitler întreaga Cehoslovacie? Tot pentru a-i salva pe sudeți? Încă nu s-a isprăvit cu sudeții prin anexarea regiunii sudete3

Ba da! Cu sudeții s-a isprăvit! Dar nu s-a

isprăvit cu ținuturile agricole din Cehoslovacia; cu zăcămintele de magneziu și de cărbuni din Cehoslovacia; cu marea producție a lemnului din Cehoslovacia; cu uriașele întreprinderi industriale care funcționau la Pilsen, Bino, Ostrava, Zlin, Kladno din Cehoslovacia; cu uzinele de război Škoda, Binenscka, Zbrojowka etc. Din Cehoslovacia!

Toate bogățiile acestea nu se găseau în țara sudetă, ci în Boemia, în Moravia, în Slovacia, unde se găseau în plus: o rezervă în valoare de cincizeci de milioane de dolari aur și devize, depuse la Institutul de emisiune ceh; materiale militare, ale armatei cehoslovace, pe care toată industria de război a lui Hitler nu le-ar fi putut fabrica decât în doi ani și jumătate; imense

depozite de materiale de cale ferată și de automobile; un izvor de milioane de brațe de muncă, bune spre a înlocui brațele de muncă ale muncitorilor din Reich, care erau destinați a fi trimiși, la momentul oportun, pe câmpul de luptă.

Își avusese, incontestabil, anexarea țării sudete importanța ei. Și încă una considerabilă. Dar, prin cucerirea acestui ținut, Germania nazistă nu făcuse decât să pună piciorul în Cehoslovacia. Pe când acum intrase în țara aceasta cu totul. Și cum?

Fără niciun München. Münchenul cerea prea multă bătaie de cap și o prea mare pierdere de vreme. Hitler, însă, n-avea timp de pierdut. La urma urmei ce-i trebuie lui Münchenul, când, cu sau fără el, tot acolo

ajunge! Poate să înghită ce, cum și cât îi face plăcere, fără a trebui să dea cuiva socoteală. Iar dacă s-ar întâmpla, prin absurd, să capete o indigestie, are cine să-l îngrijească! În cei cinci ani de experiență de când se află în fruntea Reichului, a ajuns să știe cine-i va sări, îndată, în ajutor.

Totuși, Hitler trebuia să explice într-un fel sau altul această nouă agresiune. În consecință, a început să urle cu câteva zile înainte de ocupație că guvernul cehoslovac persecută, fără niciun fel de milă, minoritatea germană din Cehoslovacia.

Pentru a patra oară, în doi ani, Hitler folosea trucul acesta cu minoritățile: întâia oară, în vara lui 1936, când și-a început războiul de intervenție în Spania, sub motivul că guvernul republican s-ar fi atins

de niște membri ai minorității germane de acolo; a doua oară, în primăvara lui 1938, când și-a făcut Anschlussul, sub motivul că regimul Schuschnigg ar fi persecutat minoritatea germanilor din Reich, supuși Austriei; a treia oară, în toamna lui 1938, când a cerut să se dea țara sudetă, sub motivul că guvernul cehoslovac supune minoritatea germană sudetă la cea mai crâncenă opresiune; și acum, a patra oară, în primăvara lui 1939, când ocupa Cehoslovacia, sub motivul că guvernul cehoslovac își bate joc de minoritatea germană din Cehoslovacia.

Afacerea cehoslovacă a fost rezolvată într-un tempo record. Toată regia, inclusiv invazia în Cehoslovacia, nu i-au luat lui

Hitler mai mult de cinci zile - și a început prin atacuri furibunde împotriva guvernului din Praga.

Care guvern? Din cine era compus guvernul acela cehoslovac care îndrăznea să se atingă, în primăvara anului 1939, de minoritatea germană?

La 3 octombrie 1938, imediat după München și după ocuparea teritoriului sudet de către armata nazistă, Beneș, președintele republicii cehoslovace, se văzuse obligat să demisioneze. Deși în cursul crizei se arătase atât de docil față de guvernele francez, englez, american și german, ca și față de grupările capitularde de sub influența marilor moșieri, în dustriași și bancheri, Hitler îl înlătură, spre a-l înlocui cu un om demn de toată încrederea lui:

Hacha, fost președinte al Tribunalului Suprem administrativ, personaj cu mari legături în lumea magistraturii naziste de la Berlin. Hacha, noul președinte al statului cehoslovac, numi ca președinte al noului guvern central pe Beran, șeful capitularzilor; ca priim vicepreședinte al guvernului pe Sidor, șef al grupului extremist de dreapta al partidului fascist slovac și unul din cei mai activi agenți ai lui Hitler în Slovacia, iar ca ministru de externe pe Chwalkowsky, care, în prima sa declarație dată presei, în octombrie 1938, spunea: „Ne trebuie o nouă orientare internă și externă. Noi dorim, mai cu seamă, să întreținem cele mai bune relații cu marea noastră vecină, Germania”.

În Slovacia, provincie care făcea parte

din corpul statului cehoslovac, Hitler pusese, la 8 octombrie un guvern autonom nazist - sub președinția lui Tiso - care-și trimitea reprezentanți în guvernul din Praga.

Pe cine reprezenta și interesele cui apăra guvernul acesta cehoslovac din Praga, se poate înțelege din faptul că imediat după ce s-a constituit, a desființat secția germană a biroului îl de spionaj - care devenea inutilă - și, în schimb, a întărit secția de spionaj care trebuia să lucreze împotriva Poloniei.

Cu asemenea guverne, dirijate de la Berlin, fasciștii putură să-și organizeze, în voie, îndată după acordul de la München, tulburări în toată țara. În Boemia și Moravia, teritorii pur cehe, fasciștii se

dedară la o asurzitoare propagandă nazistă și anticomunistă, la demonstrații, la atentate și devastări, fără ca guvernul central din Praga să facă cel mai mic gest de represiune.

Dar despre ce represiune putea fi vorba, când în zilele acelea, însuși Beran, primul ministru al Cehoslovaciei, făcea în parlament apologia hitlerismului și cerea ca poporul ceh să aibă „*o atitudine amicală față de marile idei ale noii doctrine*”! Punctarea lui Beran era atât de revoltătoare, încât până și un deputat de dreapta extremistă i-a răspuns indignat: „*Să nu ne acoperim de rușine în fața lumii. Noi mai suntem democrați credincioși tradiției istorice a poporului nostru*”.

Dar, dacă din partea autorităților

propaganda nazistă nu era de loc stingherită, se întâmpina rezistența mută, dar serios resimțită, din partea poporului ceh ridicat la luptă de către comuniști. Hitler, furios că nazificarea internă a Cehoslovaciei nu face progrese, cerea guvernului, pus chiar de el, mereu alte dovezi că are, într-adevăr, *„voința de colaborare și aliniere”* cu doctrina nazistă. Guvernul, ea să-și arate voința de *„aliniere”*, decretă legi rasiste, luă măsuri împotriva comuniștilor și acordă un statut excepțional minorității germane din Cehoslovacia, care, pe lângă toate celelalte drepturi constituționale, obținea o serie de drepturi extrastatale: dreptul de a învăța după ideologia național-socialistă în școlile germane, dreptul de a se organiza după

principiile național-socialiste, dreptul, pentru membrii minorității germane, de a purta insigne naziste etc. Și o scutire, pur și simplu, de orice obligații, de orice natură, față de statul cehoslovac. Prin aceasta, guvernul central din Praga asigura minorității germane din Cehoslovacia un regim similar cu acela de care se bucură europenii în coloniile africane.

Totuși, nici guvernul din Berlin, nici fasciștii cehoslovaci nu uitau să atragă mereu atenția guvernului cehoslovac, atât de supus, atât de cuminte, atât de înțelegător față de interesele celui de al treilea Reich, că, dacă nu se pune la pas cu idealurile Berlinului, Führerul se va vedea silit să intervină.

Pe de altă parte, guvernul Reichului

nazist în fermă, printr-o notă, Anglia și Franța, că dacă

Germania nu se poate conforma pactului de la München, prin care ar fi obligată să dea garanții Cehoslovaciei, nu este vina ei, ci a guvernului cehoslovac care n-a respectat anexa 1 a acordului. Și ce spune anexa 1? Că Germania și Italia vor da garanții statului cehoslovac numai după ce problema minorităților poloneză și ungară va fi rezolvată. Până acum, însă, această problemă n-a fost rezolvată.

În aceeași notă, guvernul nazist își exprima părerea că o asemenea garanție din partea guvernului englez și francez, în loc să fie de folos Cehoslovaciei, mai mult i-ar strica, pentru că ar provoca supărarea și poate chiar și un război între ea și Polonia și

Ungaria. Și nofa încheia, cu multă sinceritate:

„Guvernul german își dă perfect seama că, în ultimă analiză, evoluția generală în această parte a Europei, aparține, în primul rând, sferei celor mai esențiale interese ale Reichului, și aceasta nu numai din punct de vedere istoric, ci și din punct de vedere geografic și mai ales economic”.

Ceea ce înseamnă că, dacă Franța și Anglia garantează granițele și independența statului cehoslovac, s-ar supăra nu Ungaria și Polonia, ci Hitler, și că nu supărarea Ungariei și Poloniei ar putea degenera într-un război, ci supărarea lui Hitler. În consecință, Anglia și Franța, dacă nu vor război – iar război! – să-și vadă de treabă și să nu-și mai piardă vremea cu niște

garanții, pe cât de inutile pe atât de primejdioase, pentru că „evoluția generală în această parte a Europei aparține, în primul rând, sferei celor – mai esențiale interese ale Reichului”.

Și, pentru că nu înțelegea să trăgăneze prea mult cu apărarea acestor interese, Hitler organizează o mișcare separatistă în Slovacia, încurajă organizația naționalistă extremistă slovacă Rodebrana, puse la cale agresiuni anticehe, pe care le prezintă apoi, în presa berlineză, drept atacuri împotriva populației slovace, instigă pe miniștrii slovaci din guvernul central: Tiso, Mach și Durcansky să nu se mai supună ordinelor guvernului central din Praga și, când guvernul central îi destitui pe acești trei agenți hitleriști din funcțiile lor, criza atinse

punctul ei culminant. Tiso ceru lui Hitler să sară în ajutorul Slovaciei, ca s-o scape din ghearele cehilor. Demonstrația era făcută: slovacii, victime ale persecuțiilor guvernului central, nu mai pot conviețui cu cehii. La apelul dictat lui Tiso de Hitler și adresat de Tiso lui Hitler, Hitler adresă un ultimatum guvernului din Praga, pe care-l soma: să recunoască, fără condiții, statul independent slovac și „să elimine pe toți membrii guvernului central care s-au făcut vinovați de a fi dezlănțuit acțiunea împotriva guvernului monseniorului Tiso”. Prin același ultimatum, Hitler cerea „o garanție completă a minorităților germane din Boemia și Moravia”.

Garanție completă împotriva cui – sau a ce?

Garanție completă împotriva persecuțiilor la care este supusă minoritatea germană din cele două regiuni cehe: Boemia și Moravia.

Și, deodată, începând din ziua de 12 martie 1939, presa germană uită de slovaci și încep să urle că cehii ucid pe germani și că viața celor 500.000 de germani se află în primejdie. Cehoslovacia înoată în sângele minorității germane. Germani uciși sau răniți, drapele germane arse, masacre antigermane la Iglau, la Budejovica, la Bino etc. Ziarul Deutsche Allgemeine Zeitung scria în legătură cu aceasta următoarele:

„Numai datorită Germaniei, statul cehoslovac a supraviețuit în forma actuală, atunci când alte state voiau să-i smulgă anumite teritorii... Germania s-a ales chiar

și cu supărarea ungurilor din pricina aceasta. Astăzi, situația a devenit intolerabilă. Viața comună a diferitelor naționalități devine imposibilă. Germania este direct provocată!”

La rândul său, Hamburger Fremdemblatt spunea:

„Această provocare este cu atât mai gravă cu cât are loc într-o zi de sărbătoare, sfântă pentru toți germanii. Orice atac îndreptat împotriva unui singur german este împotriva întregului popor german. Acest popor nu mai este dispus să tolereze injuriile, ca atunci când era dezarmat. Evenimentele de duminică l-au făcut să i se urce sângele în obraz de mânie. După ce și-a stăpânit o vreme ura împotriva Germaniei, poporul ceh își dă jos masca... Astăzi, țările

vecine cu Reichul trebuie să priceapă că insultele aduse drapelului nostru și răul tratament aplicat germanilor, oricare ar fi ei, au toată greutatea politică a unei ofense la adresa unei mari puteri, conștientă de forța armelor sale”.

În seara de 13 martie, Tiso este chemat la Berlin, unde Führerul îi declară că singurul lui vis este să vadă o „Slovacie liberă”. A doua zi, la 14 martie, dieta slovacă proclamă independența Slovaciei, îndată, presa germană se folosește de acest fapt pentru a susține că Cehoslovacia s-a descompus, că a încăput pe mâna bolșevicilor care ucid pe germani și că Führerul nu mai poate tolera la granițele Reichului un stat care a ajuns un element de dezordine pentru pacea Europei. În

același timp, Hitler concentrează trupe la graniță și, spre a mări panica, cheamă contingentul 1913 sub drapel. Numeroase trupe sunt masate la Viena, sub pretextul primei aniversări a ocupării Austriei. Alte trupe sunt îngrămădite în sudul Germaniei sub pretextul că stau gata să sprijine revendicările Italiei față de Franța căreia îi pretinde Corsica, Nisa, Tunisia, Alger.

Tocmai în zilele acelea de fierbere, Goering, vice-führerul Germaniei, plecase în Italia, la San-Remo, spre a face o cură de slăbire, pentru că regimul de „tunuri, nu unt”, pe care-l administra cu cea mai mare strictețe poporului german, îl mai îngrășase cu vreo patruzeci de livre. Hitler îl chemă de urgență înapoi. Călătoria de plăcere a lui Goering și urgenta lui rechemare făceau

parte din înscenările grosolane ale lui Hitler, care voia să dea lumii impresia că nici el, nici colaboratorii lui nu se așteptau la evenimentele din Cehoslovacia, așa că toată vina celor ce au urmat o poartă numai guvernul cehoslovac.

Patruzeci și opt de ore mai târziu, întreaga Cehoslovacie era anexată oficial la Reich.

O versiune lansată de anturajul guvernului cehoslovac tindea să-i scuze pe trădătorii din guvern cu argumentul că Hitler a putut realiza acest al doilea Anschluss, numai pentru că a folosit față de Hacha, președintele statului cehoslovac, aceleași metode violente pe care le folosisese încă înainte cu un an și față de Schuchnigg. După această legendă, Hacha ar fi fost *silit*

de Hitler să vină la Berlin, unde ar fi fost *silit* să subscrie actul de deces al independenței Cehoslovaciei.

Hacha – silit! Silit – de cine? De Hitler.

Dar cine era Hacha? Președintele Republicii Cehoslovace. Și cine l-a pus pe Hacha președinte al Republicii Cehoslovace? Hitler. Atunci, de unde cuvântul acesta: „silit”? De ce să-l fi „silit” Hitler pe Hacha să accepte, indiferent ce ordin va primi de la el, când Hitler l-a numit pe Hacha președinte al Cehoslovaciei, tocmai pentru că a găsit în el omul dispus să accepte indiferent ce ordin va primi de la el! „Hacha silit” era o antinomie. Hacha nu era Schuschnigg. Pentru ca Hitler să-l poată aduce pe Schuschnigg la el, a trebuit să-i întindă o cursă. Lui Hacha n-a avut *de ce* să-

i întindă o cursă. Hacha era un slujbaş al lui Hitler, așa că nu era cazul să fie *silit* să se prezinte înaintea patronului. Însuși Henderson, ambasadorul englez la Berlin, recunoaște că Hacha a venit la Berlin în ziua de 14 martie - imediat după Tiso - și, la fel ca și Tiso, a venit fără să fi fost silit de nimeni, ci numai de bunăvoie. Un om care a sprijinit din toate puterile mișcarea separatistă slovacă și fascizarea Boemiei și Moraviei, nu trebuia să fie *silit* să-l vadă pe Führerul său. Venea de bunăvoie și singur, și entuziast, și flatat. Așa că, de bunăvoie a venit Hacha la Hitler. De aceea, sau și acordat, la Berlin, toate onorurile rezervate oricărui șef de stat. De aceea, fi-sa care-l însoțea, a primit, la sosire, în gara Anhalt, un buchet de flori din însuși mâna lui

Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului. De aceea, peste o jumătate de oră, când ea și tatăl ei au ajuns la Hotel Adlon, unde erau găzduiți, tânăra Hacha a primit un pachet de ciocolată pe care i-l trimitea, cu câteva gingășii de bun sos, însuși Führerul Reichului.

Toate acestea nu prea aduceau a metode de intimidare, care să-l fi *silit* pe Hacha să vândă Cehoslovacia.

*

}} X

Întrevederea dintre șefii germani și șefii cehi ținu cinci ore: de la 14 martie orele 11 seara, până la 15 martie orele 4,15 dimineața. Dar înainte de a se fi început măcar discuțiile care aveau să se încheie cu semnarea actului de vânzare-cumpărare a

Cehoslovaciei, trupele germane se și găseau pe teritoriul ceh, pe care - din grija trădătorilor din fruntea armatei cehe - îl ocupau acum, provincie după provincie, întâmpinând doar o rezistență răzleață și neorganizată. În timpul conversației cu șefii hitleriști, Hacha și-a exprimat teama că, totuși, anumite unități cehe, ar putea, din patriotism, să se opună trupelor germane. La care Goering îi răspunse că dacă cehii vor trage un singur foc de armă împotriva armatei Reichului, bombardierele germane vor șterge Praga de pe suprafața pământului. Spre a preveni o asemenea nenorocire, Goering îl pofti pe Hacha să telefoneze îndată la Praga celor în drept să ia toate măsurile. Hacha se execută.

În zorii zilei de 15 martie, Hacha puse,

sub semnătura lui Hitler, propria sa semnătură pe următorul act de transfer al Cehoslovaciei în mâinile Reichului:

„Ambele părți și-au exprimat convingerea că scopul tuturor eforturilor trebuie să fie menținerea și garantarea securității, ordinii și păcii în această parte a Europei Centrale. Președintele statului cehoslovac a declarat că, pentru a atinge aceste scopuri și pentru a obține o pacificare definitivă, el pune cu încredere soarta poporului și a țării cehe în mâinile Führerului Reichului german. Führerul, acceptând această declarație, și-a formulat hotărârea de a lua sub protecția sa poporul ceh. El îi garantează o dezvoltare autonomă care să corespundă caracterului său particular...”

Înarmat cu acest document, Hitler apăsă, în cursul dimineții de 15 martie, în pervazul uneia din ferestrele vechiului castel imperial ihradcin din Praga, unde se afla instalată președinția republicii și vesti poporului ceh că, de aici înainte îl ia sub protecția sa, a Führerului celui de al treilea Reich, Din ziua de 15 martie 1939, Führerul noii Germanii devenea „ocrotitorul” poporului ceh.

Era o declarație căreia i se cuvenea toată atenția. Numai cu șase luni în urmă, la München, Hitler, ca să-și poată întemeia revendicările asupra regiunii sudete, susținea că este prea mare ura dintre cele opt milioane de cehi și cele trei milioane și jumătate de germani din țara sudetă pentru ca să mai poată trăi împreună. Sudeții

trebuie să se despartă de cehi. Germanii cu germanii, cehii cu cehii;

Acum, însă, când anexarea ținuturilor cehe implica înglobarea a opt milioane de cehi în populația germană, ura de moarte dintre cehi și germani dispărea, ca prin farmec, din propaganda nazistă și făcea loc unui amor pentru cehi, atât de înflăcărat, încât Hitler se declara hotărât să se ia cu toată lumea de piept pentru ei. Să îndrăznească cineva să se atingă de cehi, că va avea de-a face cu el! El, Führerul, este protectorul cehilor.

Anexarea Slovaciei fu operată pe o cale mai simplă: prin corespondență. Tiso, primul ministru al Slovaciei, expedie la 16 martie Führerului o telegramă prin care-i. Comunica:

„Însuflețit de marea încredere în dumneavoastră. Führer cancelar al Marelui Reich German, statul slovac se pune sub protecția dumneavoastră. Statul slovac vă roagă să vă asumați această protecție”.

Iar Hitler; îi răspunse lui Tiso tot telegrafic:

„Confirm primirea telegramei dumneavoastră și prin prezenta îmi asum protecția statului slovac”.

Führerul confirma, de fapt, nu primirea telegramei, ci primirea statului slovac, cu simplitatea cu care ar fi confirmat primirea unui transport de scrumbii sau ciorapi.

A cerut și Rutenia, sau Ucraina subcarpatică, „protecția” lui Hitler. Dar Hitler, generos, o trecu sub protecția Ungariei lui Horthy. Iar Teschenul. Tot cu

consimțământul lui Hitler, trecu sub protecția Poloniei condusă de guvernul de trădători în care colonelul Beck juca rolul de frunte.

La 16 și 17 martie 1939, von Schullemburg, ambasadorul Germaniei la Moscova, a înmânat guvernului sovietic câte o notă cu privire la instituirea protectoratului german asupra Boemiei și Moraviei. Guvernul sovietic a dat următorul răspuns:

„... Socotind că nu este posibil să treacă sub tăcere notele sus-zise și să creeze, astfel, o impresie greșită asupra atitudinii sale așa-zis indiferente față de evenimentele cehoslovace, guvernul sovietic crede că este necesar să expună, ca răspuns la aceste note, atitudinea sa reală față de

evenimentele în chestiune.

Conceptiile politico-istorice expuse în partea introductivă a declarației germane servind la argumentarea și justificarea ei și îndeosebi aserțiunea că statul cehoslovac ar fi un focar de tulburări constante și o amenințare a păcii europene, că statul cehoslovac nu ar fi viabil și că din aceasta ar decurge, pentru imperiul german, necesitatea de a avea griji, îndeosebi, în această privință, nu pot fi considerate ca juste și conforme cu faptele cunoscute de întreaga lume.

Guvernul sovietic nu cunoaște nicio constituție a vreunui stat oarecare ce ar atribui șefului guvernului, fără asentimentul poporului său, dreptul de a anula existența sa de stat independent.

Este greu de admis ca un popor să consimtă, de bunăvoie, la distrugerea independenței sale și la alipirea sa la alt stat, cu atât mai mult un popor care timp de secole a luptat pentru independența sa și care a și menținut, timp de douăzeci de ani, o existență independentă.

Președintele Cehoslovaciei, domnul Hacha, semnând la 15 ale acestei luni actul de la Berlin, nu avea depline puteri din partea poporului său și a acționat în contradicție flagrantă cu art. 64 și 65

din constituția cehoslovacă. În consecință, actul în chestiune nu poate fi considerat ca având forță de lege.

Principiul liberii dispoziții a popoarelor, pe care guvernul german îl invocă frecvent, presupune libera exprimare a voinței unui

popor care nu poate fi înlocuită prin semnătura uneia sau a doua persoane oricât de sus-puse ar fi ele.

În cazul de față, poporul ceh nu și-a exprimat de loc libera sa voință, nici chiar sub forma unui plebiscit, ca acele plebiscite care au avut loc, de exemplu, pentru a fixa soarta Sileziei superioare și a zonei Saar.

Dat fiind absența oricărei libere exprimări a voinței poporului ceh, ocuparea Cehiei de către trupele germane și actele ulterioare ale guvernului german nu pot fi considerate altfel decât ca arbitrare, violente și agresive.

Observațiile de mai sus sunt în legătură în întregime și cu schimbarea statutului Slovaciei în sensul subordonării acesteia la imperiul german, schimbare care nu a fost

cu nimic justificată prin libera exprimare a voinței poporului slovac.

Actele guvernului german au fost semnalul unei incursiuni violente a trupelor ungare în Rutenia și >al violării drepturilor elementare ale populației sale.

În consecință, guvernul sovietic nu poate recunoaște anexarea Cehiei la imperiul german, și, sub o formă sau alta, - aceea a Slovaciei, ca fiind legitime și conforme cu normele stabilite de dreptul și echitatea internațională, sau cu principiile liberii voințe a popoarelor.

După părerea guvernului sovietic, actele guvernului german nu elimină nicio amenințare a păcii generale, ci, dimpotrivă, ele au creat și agravat această amenințare, ele au tulburat stabilitatea politică în

Europa Centrală, au accentuat starea de alarmă, creată mai înainte în Europa și au dat o Nouă lovitură sentimentului securității popoarelor”.

Cum a reacționat guvernul lui Chamberlain la noua tâlhărie a lui Hitler?

În ziua de 15 martie, de îndată ce a luat cunoștință de cele ce se petrec în Cehoslovacia, lordul Halifax făcu, în Camera Lorzilor, o declarație în care spunea:

„Declarația făcută la 4 octombrie trecut (1938) de către sir Thomas Inskip, din care reieșea că „guvernul britanic își recunoaște obligația morală de a considera garanțiile date față de frontierele Cehoslovaciei, ca și cum ar fi de pe acum în vigoare, deși urmează a fi, formal, în vigoare numai după „redactarea lor într-o formă uzuală”, se

raporta la o situație care a fost considerată totdeauna de guvern (guvernul englez) ca fiind de natură tranzitorie. Această situație – în urma ocupației întregii Cehoslovacii – a încetat astăzi de a exista, în consecință, guvernul britanic nu se mai poate considera obligat să respecte mai departe o obligație de asemenea natură”.

Mai clar nu se putea – adică, mai clar nu se putea cere guvernului englez să-și exprime adevăratele lui gânduri. Prin acordul de la München, Anglia și-a luat obligația morală față de Cehoslovacia de a o ajuta din punct de vedere militar, dacă va fi obiectul unei agresiuni. Cehii au crezut că obligațiile ar fi, într-adevăr, obligații. S-au înșelat. Nu erau. Și nu erau din patru motive:

Primul: obligația nu era decât „morală”.

Al doilea: obligația – care nu era decât morală – pentru a putea intra în vigoare, trebuia să fie redactată într-o „formă uzuală”, pe hârtie. Dar, dat fiind că până în momentul când s-a produs anexarea Cehoslovaciei la Reich, obligația n-a fost redactată într-o formă uzuală, pe hârtie, valoarea ei este nulă.

Al treilea: obligația – oare nu era decât morală și care, în plus, nu era redactată într-o formă uzuală, pe hâr +; e – se raporta numai la o situație „tranzitorie” întrucât, după ciopârțirea de la München, Cehoslovacia se afla într-o situație doar „tranzitorie” și nicidecum „definitivă”.

Tranzitorie

— Spre ce? Asta, Chamberlain o știa,

probabil, încă de la München, când s-a închis singur cu Hitler în odaie. Acum, prin anexarea Boemiei, Moraviei și Slovaciei, situația „tranzitorie”, care îndreptățea garanția, a încetat. Deci a încetat și rostul garanției.

Al patrulea motiv și cel mai serios: obligația – oare nu era decât „morală”; care nu „era redactată în formă uzuală”, pe hârtie; care se raporta numai la o situație „tranzitorie” – era totuși o obligație, atâta vreme cât exista un stat cehoslovac. Dar, astăzi, statul cehoslovac nu mai există. Atunci, cum mai poate avea Anglia vreo obligație, morală sau materială, scrisă sau nu pe hârtie, față de ceva care nu mai există?

Și din toată afacerea aceasta cine a mai

ieșit supărat?

Guvernul lui Chamberlain. Căci iată ce spunea lordul Halifax mai departe:

„Orice s-ar putea pretinde, cele petrecute au primit adeziunea guvernului ceh. Eu nu pot face altceva decât să consider aceasta ca incompatibil cu spiritul acordului de la München”.

Deci, Anglia a fost trasă pe sfoară de Cehoslovacia. La München, Anglia a semnat un acord care nu prevedea decât mutilarea Cehoslovaciei; pe când guvernul cehoslovac a acceptat alipirea totală a Cehoslovaciei la Reich, ceea ce era, pe drept cuvânt, „incompatibil cu spiritul acordului de la München”. „Trădarea” Angliei de către Cehoslovacia era evidentă. *f*

Foc supărat, guvernul englez se

răzbună. După München, Anglia acordase Cehoslovaciei, cu titlu de consolare, un împrumut de zece milioane lire sterline. Astăzi, în momentul anexării, mai rămăsese neridicată de către Cehoslovacia suma de 6.750.000 lire sterline. Drept pedeapsă – pentru că a călcat „spiritul acordului de la München” – lordul Halifax anunță că „până la limpezirea situației, Banca Angliei nu va mai face plăți din acest împrumut”.

Dar cui se gândea Halifax că ar putea face plăți *după* limpezirea situației?

Probabil lui Hitler. N-ar fi fost de mirare. Hitler a ocupat Cehoslovacia, pentru că avea motivele lui, dar, prin aceasta, nu înțelegea să lipsească Cehoslovacia de împrumut. Una era anexarea Cehoslovaciei și alta împrumutul. Anexarea Cehoslovaciei

era o afacere de ordin intern a Germaniei. Pe când împrumutul englez o afacere de ordin extern. Deci, suspendând, ca măsură de represalii, plata împrumutului către Cehoslovacia, Anglia se amesteca în treburile interne ale Germaniei. Dar, de Când, mă rog, are Anglia dreptul să se amestece în treburile interne ale Germaniei?

Și dacă lucrurile n-ar fi evoluat prea rapid în vara aceea, Chamberlain i-ar fi plătit, desigur, lui Hitler cele 6.750.000 lire, cu conștiința împăcată că le plătește Cehoslovaciei. Nu era Hitler ocrotitorul Cehoslovaciei? Și nu era Chamberlain ocrotitorul lui Hitler, deci și al Cehoslovaciei?

*

* * *

În timp ce lordul Halifax, în Camera Lorzilor, stabilea, pentru istorie, adevărul asupra rușinosului act de trădare făcut de Cehoslovacia împotriva Angliei, Chamberlain făcea același lucru în Camera Comunelor, unde spunea:

„Nu pot considera că modul în care aceste schimbări (la Chamberlain, anexarea Cehoslovaciei era o „schimbare**) au fost operate, este conform cu spiritul de la München”.

Dar Chamberlain, { iacă era supărat pe cehoslovaci pentru că n-au respectat acordul de La München și s-au autoanexat Germaniei, găsea, în schimb, compensația acestei neplăceri sentimentale în spiritul neclintit pacific al Führerului.

„Să ne amintim – a spus Chamberlain – că dorința popoarelor lumii rămâne concentrată asupra speranței de pace și revenirii unei atmosfere de înțelegere și bunăvoință, atmosferă care a fost atât de adeseori tulburată. Țelul guvernului englez este acum, ca întotdeauna, de a favoriza realizarea acestei dorințe și de a înlocui metoda forței prin metoda discuției în rezolvarea diferendelor”.

Bătrânul avea un teribil chef de „discuții” în jurul păcii. Încuraja „diferendele** numai ca să aibă, după aceea material de „discuții** pentru aplanarea lor pe căile păcii.

La interpelări, sir Archibald Sinclair, membru al partidului liberal, l-a întrebat pe Chamberlain dacă guvernul a protestat

contra invaziei germane în Cehoslovacia, Chamberlain a răspuns cu un *nu* care abia s-a putut auzi. Întrebat de ce n-a protestat, Chamberlain a răspuns că n-a putut protesta, deoarece n-a fost pus oficial în cunoștință de încorporarea Cehoslovaciei La Reich. Și avea dreptate - din punctul lui de vedere: dacă Hitler nu l-a încunoștințat oficial că a anexat Cehoslovacia, înseamnă că anexarea nici nu s-a produs.

Un alt deputat îl întreabă pe Chamberlain *„dacă va comunica guvernului german că orice acțiune ce se va porni contra vieții și libertății conducătorilor poporului ceh va spori indignarea resimțită aci (în Anglia) în urma agresiunii germane*

La aceasta, Chamberlain a răspuns:

„Nu cred că avem dreptul să

presupunem că guvernul german ar avea o asemenea intenție*

În aceeași seară, prima seară trăită de Cehoslovacia sub ocupația nazistă, Gestapoul lui Hitler făcea, numai la Praga, 1.200 de arestări.

*

—

Cum s-a încheiat, aşadar, agresiunea nazistă împotriva Cehoslovaciei?

Ca şi războiul din Abisinia, ca şi remilitarizarea Renaniei, ca şi războiul din Spania, ea şi ocuparea Austriei, ca şi anexarea ţării sudete. La. Liga Naţiunilor, singura care s-a ridicat cu tărie împotriva agresiunii hitleriste împotriva Cehoslovaciei a fost Uniunea Sovietică. Toţi ceilalţi membri ai Ligii Naţiunilor au adoptat, faţă

de agresor, soluția a patra: să se uite trecutul și să se admită, ca fapt împlinit, anexarea Cehoslovaciei la cel de al treilea Reich.

XIV

În primăvara - anului 1939, în timp ce Hitler jecmănea, în interesul păcii europene, statul cehoslovac de ultimul lui rest de independență și-și mai acorda, ca primă, portul lituanian Metnel - pe care-l anexă peste șapte zile, la 23 martie 1939, fără niciun ultimatum - se mai găsea cineva care lucra de zor la pacificarea Europei: primul mareșal al Italiei, ducele Benito Mussolini.

Benito Mussoilini nu cerea altceva decât ceea ce cerea și Führerul: să i se facă dreptate. Pentru dreptate și-a vărsat

sângele în Abisinia, pentru dreptate își mai varsă sângele în Spania, și pentru dreptate este hotărât să-și verse sângele în Corsica, în Tunisia, în Alger, în sfârșit, peste tot unde sunt țări care i se cuvin – și unde nu sunt țări care i se cuvin? – și care, dacă nu i se dau de bunăvoie, va ști să și le ia și singur, cu puterea brațului său înarmat.

„Putem dezlănțui atacul în toate punctele pământului!” – spunea Mussolini, într-un discurs, rostit în martie 1939, în fața veteranilor lui fasciști. Declară că dacă ar fi să se producă coaliția proiectată împotriva regimurilor autoritare, aceste regimuri ar primi sfidarea și ar trece de la apărare la atac în toate punctele pământului.

În discursul meu de la Genua, am vorbit de o baricadă care desparte Italia de

Franța. Această baricadă poate fi considerată de ajuns de șubrezită. În câteva ceasuri, frumoasa infanterie a Spaniei naționaliste va da ultima lovitură acelui Madrid, unde stânga aștepta moartea fascismului și care va fi, dimpotrivă, mormântul comunismului. Noi nu cerem o judecată a lumii, dar dorim ea lumea să fie informată. În nota italiană de la 17 decembrie 1938, problemele italiene față de Franța., probleme cu caracter colonial, au fost puse clar.

Aceste probleme au un nume și se cheamă Tunisia, Djibuti și Alger. Guvernul francez este eu desăvârșire liber să refuze chiar o simplă discuție a acestor probleme, cum a făcut-o până acum prin ale sale „nicio dată”, prea repetate și, poate, prea

categorice. Dar el nu va trebui să se plângă dacă brazda care desparte acum cele două țări va deveni atât de adâncă, încât va fi foarte greu, dacă nu cu neputință, să fie împlinită.

Oricare ar fi desfășurarea evenimentelor, dorim să nu se mai vorbească de legături între surori și veri sau de alte înrudiri bastarde, căci raporturile între state sunt raporturi de forță care determină politica lor”.

Și, trecând de la expunerea concretă a ideii „raporturilor de forță”, Mussolini – ca și Hitler – cerea arme. Arme cât mai multe.

„Ultima, dar cea mai de seamă poruncă: trebuie să ne înarmăm – spunea el. Cuvântul de ordine este acesta: să sporim numărul tunurilor, al vapoarelor, al

avioanelor. Cu orice preț, chiar dacă ar fi să facem tabula rasa din tot ceea ce se numește viața civilă.

Când ești puternic, ești iubit de prieteni și ești temut de dușmani. Din evenimentele istoriei, un strigăt se ridică pe valul secolelor și al generațiilor: vai de cei dezarmați. În cuvintele *a crede, a asculta și a combate* a stat și rămâne secretul oricărei victorii”.

Apoi, ca încheiere, Mussolini își plasă formula de care nu se mai putea lipsi în discursurile lui din ultimul an:

„Mărturiile de solidaritate ale Germaniei față de Italia se înmulțesc”.

O spunea cu glas cu atât mai tunător cu cât, spre marea lui durere, știa că dacă a fost vreodată un moment mai puțin fericit

ales pentru a vorbi de o solidaritate a Germaniei cu Italia, era tocmai cel de acum, în martie 1939, când Hitler își bătea joc de el fără pic de milă.

Clauzele axei Roma-Berlin prevedeau categoric obligația reciprocă a celor doi aliați de a se informa și de a se consulta asupra proiectelor lor de politică internațională, *înainte* de a trece la fapte. Mussolini, însă, își debita flecărelile lui despre solidaritatea din ce în ce mai strânsă dintre Germania și Italia, în zilele când Hitler își călca până și obligațiile contractuale și invadea Cehoslovacia, fără a-l fi prevenit din timp pe asociatul său din axă.

Dar Mussolini trebuia să tacă și să înghită. Ce să fi făcut? Să se certe cu Hitler și să iasă din axă, când Hitler era marele

său atu în jocul de-a pacea Europei?

De aceea, când Hitler dezlănțui atacul, care tindea vădit la ocuparea Cehoslovaciei, Mussolini – poreclit chiar de către unii dintre amicii săi intimi „Gauleiterul Italiei” sau „guvernatorul german al Italiei” – își văzu de treabă, adică de campania lui antifranceză, folosind firma Germaniei naziste, fără urmă de supărare.

„A sunat ceasul pentru a pune la ordine zilei harta colonială a lumii! – scria gazeta Relazioni internazionali în ziua de 11 martie 1939. Dacă Italia și Germania nu pot obține pacea bazată pe justiție, ele vor obține justiția prin forța armelor. Niciun fel de înarmări, cât de mari ar fi ele, nu pot lipsi Italia și Germania de dreptul lor de a trăi. Și axa Roma Berlin va realiza acest

drept cu orice preț. Italia vrea dreptate, Italia va câștiga victoria”.

În primăvara anului 1939, când apăreau rândurile acestea, n-a răs nimeni.

În primăvara anului 1939 nimeni nu mai râdea în Europa. Cu zece ani în urmă, frazele acestea mussoliniene, care păreau simple fanfaronade, erau foarte căutate și cu mult succes folosite de autorii de skeciuri humoristice. Dar, după ce, pe de o parte, Mussolini și-a făcut războiul din Abisinia și a fost tolerat; după ce și-a făcut războiul din Spania și a fost tolerat; după ce, pe de altă parte, Hitler a zvârlit la coș tratatul de pace de la Versailles și a fost tolerat; după ce a intrat cu armata în Renania și a fost tolerat; di? pe ce și-a anexat Austria și a fost tolerat; după ce a

ocupat Cehoslovacia și a fost tolerat; după ce toate aceste fapte – legate, fiecare în parte, de zeci și zeci de mii de asasinate – au fost tolerate și încurajate de cercurile imperialiste apusene sub masca unui democratism dornic de pace, în primăvara anului 1939 n-a mai răs nimeni. În primăvara anului 1939, pentru milioanele de oameni simpli era limpede că între regimurile fasciste și cele de democrație monopolistă, rolurile erau bine împărțite și ireproșabil interpretate: un Chamberlain să țină victima de mână, pentru ca un Hitler sau Mussolini s-o poată buzunări. Pentru milioanele de oameni simpli era limpede, în primăvara anului 1939, că, în vederea „țelului comun”, toate crimele celor doi tâlhari internaționali – Hitler și Mussolini

— Vor primi, în faza finală, soluția a patra, soluția realistă, soluția recunoașterii faptului împlinit și că numai victima va fi pedepsită. În primăvara anului 1939, I.G. Farbenindustrie lucra - cu enorm capital american cointerestat - numai pentru război! Uzinele Opel ale trustului american **General Motors** lucrau numai pentru război! Uzinele germane Ford ale americanului Ford lucrau numai pentru război! Trustul german al oțelului - atât de strâns legat de capitalurile americane prin Allan Dulles, fratele lui John Foster Dulles, ambii, de pe atunci, activi filo-naști - lucra numai pentru război! De aceea, în primăvara anului 1939, nimeni nu mai răsese la discursul lui Mussolini. Toată lumea știa că Mussolini nu se mai laudă.

Mai bine decât toți, însă, o știa – și avea de unde s-o știe – bătrânul președinte de consiliu al Angliei, Chamberlain, al treilea campion pacifist al Europei, după Mussolini și Hitler – deși în ordinea importanței putea fi socotit primul. Și acest Chamberlain – care nu putea tolera ca pacea de la München să fie atinsă măcar cu o floare – se oferi ca mediator între Franța și Italia. Dar Mussolini era mult mai mândru decât Führerul. Un Mussolini n-are nevoie de un mediator. El nu-și negociază dreptatea. Așa scria, printre alte foi fasciste, și Resto de la Carlino, din 23 februarie 1939: „Italia n-are nevoie de mediator și chiar dacă ar fi să admită un mediator, propunerile ei ar merge, în orice caz, spre domnul Hitler”.

Așa au scris după aceea și celelalte foi

ale lui Mussolini: Italia n-are nevoie de mediator. În afară de Hitler, Italia nu vede un mediator demn de a examina și decide asupra dreptului Italiei de a trăi. Fiindcă, orice ar spune Franța – care are îndrăzneala să afirme că ar fi sora latină a Italiei numai ca să nu-i dea ce i se cuvine – Italia nu mai poate trăi fără Corsica, fără Nisa, fără Alger, fără Tunisia, fără Djibuti! Nu poate! Iar dacă englezii au de gând să sprijine Franța – ei bine! – să afle englezii că Italia nu poate trăi nici fără Malta, nici fără Suez!

Campania antifranceză, cu aluzii amenințătoare la adresa Marii Britanii, creștea, pentru – a atinge, la începutul lui aprilie 1939, accente atât de alarmante, încât lumea aștepta, din moment în moment, știrea că trupele italiene au atacat

Franța, fie pe teritoriul național european, fie pe cel colonial african.

Și, într-adevăr, la 6 aprilie, știrea sosi: armata italiană a ocupat Albania.

Albania nu era nici pe teritoriul francez european, nici pe cel african. Dar Albania era ceea ce-i trebuia lui Mussolini, ca să-și asigure o poziție strategică în Adriatica și să pună un picior în Balcani. Este adevărat că Albania mai era ceva: era o țară independentă. Dar aceasta avea importanță mai mică, pentru că independența Albaniei era destul de aproximativă: de câțiva ani, regele Ahmed Zogu se afla sub tutela lui Mussolini.

Mussolini a anexat Albania la imperiul abisinian al Italiei, în condiții mult mai romantice decât și-a făcut Hitler operația

din Cehoslovacia: a cucerit-o. A făcut, cum s-ar zice, război ca să pună mâna pe Albania, deși avea Albania în mână.

În ziua de 4 aprilie 1939, presa din lumea întreagă primea următoarea telegramă:

„Redactorul diplomatic al agenției Reuter semnalează că în cercurile oficiale engleze se declară că nu există nicio confirmare a zvonurilor că Italia ar concentra trupe în porturile italiene din fața litoralului albanez. El subliniază, pe de altă parte, că orice acțiune care ar fi de matură să compromită independența Albaniei, ar constitui o violare a acordului anglo-italian din 15 aprilie 1938, care prevede menținerea statutului teritorial actual în bazinul Mediteranei”.

În aceeași zi, o altă telegramă de la Roma anunța:

„În legătură cu zvonurile neîntemeiate ce circulă în străinătate cu privire la problema albaneză, în cercurile autorizate italiene se comunică următoarele: După o cerere specială a regelui Ahmed Zogu al Albaniei, au loc actualmente negocieri destul de înaintate pentru întărirea alianței ce există, din 1927, între Italia și Albania. În intențiile Italiei nu intră nicidecum vreo acțiune îndreptată contra independenței și întregității albaneze”.

În ziua de 4 aprilie, deci, Italia nu avea de gând să se atingă de independența și integritatea Albaniei.

În aceeași zi, o altă telegramă, din Londra, transmitea următoarele:

„Din sursă autorizată se anunță că azi după amiază, la Foreign Office s-a primit un raport urgent al lordului Perth asupra conversației avute azi dimineață cu contele Ciano, care a remis lordului Perth o comunicare de o extremă importanță din partea guvernului italian.

Această comunicare a fost transmisă imediat de lordul Halifax guvernului Marii Britanii spre examinare. Cel mai absolut secret este păstrat asupra cuprinsului mesajului trimis de guvernul italian”.

Două zile după ce Ahmed Zogu al Albaniei a adresat lui Mussolini o „cerere specială” pentru „întărirea alianței” cu Italia și după ce contele Ciano, ministrul de externe al Italiei, a transmis, prin lordul Perth, guvernului englez, un mesaj secret,

de o „extremă importanță”, Albania era ocupată de fasciști. Era rezultatul „cererii speciale” a lui Zogu și al mesajului secret al lui Mussolini către guvernul englez. Deci „cererea specială”, plus mesajul – egal anexarea Albaniei.

Spectacolul s-a desfășurat întocmai așa cum a fost regizat de către anglo-italieni cu ajutorul politicienilor albanezi. Pretextul anexării era unul de ordin financiar: Albania, înfeudată din 1928 statului italian, își încheia, în fiecare an, socotelile cu un deficit bugetar de 10 milioane lire, sumă care urma să fie acoperită, ca și în anii precedenți, de către Italia. Deodată, Italia declară că de aci înainte nu va mai suporta acest deficit decât dacă Albania îi satisface anumite condiții. Condițiile – în număr de

17 - aveau, toate, un caracter ultimativ. Cităm câteva, spre a se vedea cum statele mici de sub regimul capitalist existau sau nu existau, după bunul plac al câtorva inși care puteau practica - fără să se teamă de nimeni - în mijlocul secolului XX, toate metodele feudale ale evului mediu:

„1.

— *Dreptul de a debarca trupe oricând și oriunde pe teritoriul albanez.*

— *Dreptul, pentru autoritățile militare italiene, de a controla și supraveghea toate lucrările albaneze de fortificații și de ameliorare a porturilor.*

— *Acordarea acelorași drepturi civile, ca și albanezilor, inclusiv dreptul de a fi deputați și miniștri, italienilor stabiliți în Albania.*

— *Suprimarea ministerului de afaceri străine albanez, interesele Albaniei urmând să fie reprezentate în străinătate de guvernul italian.*

— *Numirea unor secretari generali italieni la ministerele albaneze.*

— *Ministrul Italiei la Tirana să facă parte din guvernul albanez, iar în schimb ministrul Albaniei la Roma să facă parte din guvernul fascist italian”.*

Camera albaneză refuză ultimatumul. Era o formalitate necesară, aranjată pentru ca Mussolini să poată înscrie în lista istoricelor lui fapte de arme încă un război, oricât de mic o fi, numai război să se cheme. Refuzul atrase, îndată, replica lui Mussolini: 170 de vase de război și 400 de avioane

începură să bombardeze porturile albaneze Durazzo, Valona, Santi-Quaranta și San Joan di Medua unde prefăcură instituții și case în ruină și uciseră femei și copii, numai de dragul noului imperiu roman.

După două ore de exerciții de tir, începu debarcarea. După alte patru ore, toate orașele de pe coasta Albaniei erau ocupate și după încă două ore, armata italiană mășăluia în interiorul Albaniei. Rezistență? A fost! Dar din partea patrioților albanezi și nicidecum din partea regelui, a guvernului sau a autorităților. Toți conducătorii Albaniei îl aclamară, ca stăpân, pe Benito. Rezistența propriu-zisă a fost destul de slabă și neorganizată spre a putea opri parada fasciștilor.

Ca din pământ răsări un „comitet

administrativ” albanez, alcătuit din ofițeri și funcționari superiori, care trimise ducelui această savuroasă depeșă:

„Am primit cu bucurie glorioasa armată italiană, în același spirit și cu aceeași dragoste pe care le-ați arătat dumneavoastră în relațiile cu Albania”.

Acum, poporul albanez putea afla de ce a ocupat Mussolini Albania: din dragoste!

X

—

După ocuparea Albaniei, Mussolini îl însărcină pe ministrul său la Londra să comunice lordului Halifax că totul nu se limitează decât la un conflict între Italia și regele Zogu, că Italia înțelege să respecte statu-quo și că nu are de gând să aducă cea mai mică atingere independenței Albaniei.

Lordul Halifax luă notă, oficial, că Albania a fost ocupată de italieni și-și exprimă marea lui satisfacție că Italia nu se va atinge de independența Albaniei. Apoi, trecu la statu-quo în Mediterană, asupra căruia stăruie în mod deosebit, s-ar putea zice, mai mult chiar decât asupra independenței Albaniei. Ceea ce interesează Anglia, a spus lordul Halifax, este ca statu-quo să se mențină în special în Corfu și Grecia.

Dar, în aceeași zi, apărură în ziarul englez Sunday Express o declarație că Marea Britanie se pregătește să ocupe insula Corfu. La aceasta, ziarul italian Messagero răspunse că o ocupare a insulei Corfu ar constitui „*un gest ostil*”, care iar amenința Italia și pacea Europei. Iar Popolo d'Italia, și mai șiret, arăta că, pe de o parte, Anglia

tine la respectarea statu-ciuo-ului în Mediterana, iar pe de alta vrea să ocupe insula Corfu. Cum se împacă una cu alta?

În același timp, se zvonii că nu Anglia, ci Italia vrea să ocupe insula Corfu. Dar, după un schimb de vederi în secret – se înțelege între italieni și englezi – dezmințiră și englezii că vor să ocupe insula Corfu, și după ei dezmințiră și italienii că vor să ocupe insula Corfu.

Dacă au vrut italienii ori englezii, sau unii și alții, să ocupe insula Corfu cine ar putea, oare, s-o știe, când ei numai în secret se vedeau și numai în secret își vorbeau? Dar este indiscutabil că zvonurile, comentariile, polemicile, declarațiile și dezmințirile în jurul ocupării insulei Corfu fură foarte bine folosite ca diversiune

pentru mușamalizarea micului război albanez.

Nu trebuie să mai spunem – că peste câteva zile, Victor Emanuel, regele Italiei și împăratul Abisiniei, fu proclamat și rege al Albaniei. Era încă o ocazie pentru lordul Halifax să fie pe deplin mulțumit, de duce: porturile albaneze le-a bombardat, femeii și copii albanezi a ucis, Albania a ocupat-o, autoritatea italiană în Albania a instituit-o, pe Victor Emanuel, regele Italiei și împăratul Abisiniei, ca rege al Albaniei l-a uns, dar de independența Albaniei, de independența Albaniei ducele nu s-a atins!

Și apoi, Albania era dincolo de Rin.

Și iar a fost pace câteva ore în Europa.

Lichidarea Cehoslovaciei de către Hitler și a Albaniei de către Mussolini dădea

cercurilor monopoliste apusene mari speranțe de pace. Ceea ce au vrut Germania și Italia, asta și-au luat. Acuma nu mai puteau spune că ar fi țări nesatisfăcute. Italia și-a făcut un imperiu. Are o Abisinie, are anumite interese aproape asigurate în Spania, are o Albanie! Germania, la fel: și-a anexat Austria – care a fost ultima ei revendicare teritorială în Europa; șase luni mai târziu și-a anexat țara sudetă – care a fost, și ea, ultima ei revendicare teritorială în Europa; după alte șase luni și-a anexat Slovacia, Boemia, Moravia, Memelul – care au fost și ele ultima revendicare în Europa! Acuma, ce ar mai putea să ceară, în afară de colonii? Nimic! Absolut nimic!

Nimic, în afară de „spațiu vital”. Pentru că, lucru ciudat! În primăvara anului 1939,

s-au găsit mulți oare credeau că, după anexarea Cehoslovaciei, Germania nazistă își va îngădui un răgaz de cel puțin un an-doi, ca să-și rumege prada în liniște și va mai lăsa nițeluș Europa în pace cu gălăgia ei în jurul „spațiului vital”.

Spre uimirea lor, însă, efectele acestui prânz copios au fost cu totul contrarii. Niciodată propaganda nazistă n-a făcut atâta agitație în jurul „spațiului vital” ca imediat – *imediat* – după anexarea Cehoslovaciei.

„Acest câștig de teritoriu – scria Berliner Borsenzeitung – face din noi, mai mult ca oricând, un popor fără spațiu”.

Era tema întregii prese naziste: să nu-și închipuie lumea că prin anexarea Cehoslovaciei, poporul german și-a lărgit

spațiul vital. Dimpotrivă! Cehoslovacia ne-a complicat și mai mult problema aceea sta! Suntem gâtuiți! Ne trebuie spațiu vital! Neapărat și degrabă. Degrabă! N-avem timp de pierdut.

Perfect! Spațiu vital. Dacă Hitler cere spațiu vital, să-i dăm spațiu vital.

Dar ce înțelegea Hitler, în vara anului 1939, prin spațiu vital?

Danzigul! Lui îi trebuia Danzigul! Fără Danzig, poporul german se sufocă.

Voia Hitler război pentru Danzig? Se părea că nu!

Simptome aproape sigure asupra intențiilor de pace ale Führerului erau două și foarte precise:

La începutul lui 1939, Hitler a declarat că congresul din Nürnberg, care va avea loc

în septembrie, va fi „congresul păcii”. Hitler a spus deci că va fi pace. Și dacă Hitler a spus că va fi pace, va fi!

Cât privește Danzigul însuși, părea greu de crezut că el ar putea fi un motiv de război între Germania și Polonia. Toată lumea își amintea că Führerul – Führerul în persoană – a declarat la 20 februarie 1938, că „*Danzigul a încetat de a mai fi un punct nevralgic pentru Europa*”. Și, în afară de aceasta, relațiile dintre țările acestea sunt mai mult decât cuviincioase: sunt amicale.

Așa și era. În tot timpul cât a ținut afacerea cehoslovacă, Hitler s-a arătat nu numai un prieten al Poloniei imperialiste, dar un prieten plin de atenții pentru ea. N-a fost el acela care a declarat, la München, că atâta vreme cât Cehoslovacia nu va

satisface revendicările Poloniei asupra unor teritorii de la granița polono-cehoslovacă el nu poate considera rezolvată problema cehoslovacă? N-a fost el acela care a declarat, după München, că nu poate considera valabilă obligația lui de a da garanții Cehoslovaciei, deoarece statul cehoslovac încă nu a rezolvat litigiul cu Polonia?

Și apoi încă ceva: cât e de când Hitler a preamărit pactul polono-german?

Două luni. Cu două luni în urmă, la 30 ianuarie 1939, cu ocazia celei de a șasea aniversări a regimului său, Hitler a dat acest pact polono-german ca exemplu de prietenie și bună înțelegere. Era vorba de pactul contractat pe o durată de 10 ani, în ziua de 26 ianuarie 1934. Polonia susținea

că unul din motivele pentru care s-a legat de Germania lui Hitler a fost nemulțumirea față de politica pe care Franța și Anglia o duceau în răsărit, pe spatele ei. Pe de o parte, Franța încheiase cu Polonia, la Locarno, în ziua de 16 decembrie 1925, un acord care la art. 1 spunea că: „În cazul când Polonia sau Franța ar avea de suferit o încălcare a angajamentelor intervenite, începând de astăzi, între aceste țări și Germania, în vederea menținerii păcii generale, Franța, și în mod reciproc Polonia, acționând conform art. 16 din pactul Ligii Națiunilor, își iau angajamentul de a-și acorda, de îndată, sprijin și asistență, dacă o asemenea încălcare a angajamentelor este însoțită de o acțiune armată care n-ar fi fost provocată” – iar pe de altă parte, atât

Franța cât și Anglia se străduiseră să încheie, încă înainte de venirea lui Hitler la putere, un pact în patru cu Germania și cu Italia lui Mussolini care-și întemeia politica externă pe principii revizioniste. Urmărindu-și, stăruitor, proiectele lor de a împinge Reichul al doilea și mai târziu Reichul al treilea cât mai departe spre răsărit – unde aveau de atins „țeluri comune” – conducătorii monopolurilor apusene erau dispuși să ușureze Germaniei o revizuire a granițelor răsăritene.

S-ar părea, însă, că la semnarea acestui pact polono-german au avut de spus un cuvânt chiar guvernele englez și francez, care, în afară de perspectivele larg revizioniste ce i le ofereau, între patru ochi, lui Hitler, favorizau înjghebarea unui bloc

antisovietic compus din Germania condusă de Hitler, Polonia condusă de Pilsudski și toate statele fasciste din „cordonul sanitar” – de la granița de apus a Uniunii Sovietice.

În 1933, Pilsudski făcuse lui Hitler oferta de a încheia cu el un tratat de bună vecinătate. Hitler, abia venit la putere, avea, în afară de atâtea alte considerente, interesul de a semna de mai multe pacte de amicitie – așa că acceptă. Tratatul începură la 3 mai 1933 și se terminară la 26 ianuarie 1934, printr-o declarație comună germano-polonă în care ambele țări se declarau de acord să deschidă „o nouă perioadă în relațiile polono-germane” și să lichideze, pe calea unor „acorduri directe”, toate neînțelegerile, spre a stabili „raporturi de bună vecinătate” și spre a evita, cu orice

preț, nevoia de a „recurge la forță”.

De atunci, raporturile acelea de bună vecinătate s-ar putea spune, într-adevăr, că au existat, cel puțin formal și cel puțin în discursurile lui Hitler, care, an de an, găsea să spună, în Reichstag, la adresa Poloniei, câte un cuvânt drăguț de felul următor:

„Cu înțelegerea și amicitia cordială a unor adevărați naționaliști, noi recunoaștem statul polonez ca patria unui mare ipopor, conștient de naționalitatea sa”. (21 mai 1935)

„Aș vrea ca poporul german să înțeleagă motivele adânci ale politicii externe național-socialiste, care găsește că este dureros ca accesul la mare al unui popor de 32 milioane de suflete (poporul polonez - n.a.) să fie situat pe un teritoriu care mai

înainte aparținea Reichului, dar care recunoaște că este fără noimă și cu neputință să refuzi orice acces la mare unui stat de o asemenea importanță” (7 martie 1936)

„Propriilor mei concetățeni aș vrea să le spun că națiunea poloneză și statul polonez au devenit o realitate”. (30 ianuarie 1937)

„În acest al cincilea an de la primul mare acord în politica externă a Reichului (acordul cu Polonia – n.a.) suntem sincer satisfăcuți să putem afirma că în relațiile noastre cu statul de care ne despărțeau cele mai mari divergențe, nu s-a produs numai o destindere, dar, ceva mai mult, că în acești ani s-a înregistrat o neîntreruptă îmbunătățire a relațiilor noastre”. (20 februarie 1938)

Dar, deodată, în aprilie 1938, minoritatea germană din Polonia începu să se plângă că polonezii o persecută; că în ultimele luni, muncitorii germani din Silezia de sud ar fi fost concediați și înlocuiți cu muncitori polonezi; că reforma agrară din ținuturile apusene ale Poloniei ar fi îndreptată numai împotriva moșierilor germani; că mai multe școli germane au fost închise etc.

Pe de altă parte, polonezii se plânseră și ei că minoritatea poloneză din Germania este maltrată de autorități și că minoritatea germană din Polonia, sub instigațiile guvernului de la Berlin, se agită împotriva Poloniei și cere reîncadrarea în Germania. Ca și în Spania, ca și în Austria, ca și în țara sudetă, ca și în Cehoslovacia,

guvernul lui Hitler începea și în Polonia să-și cânte cupletul minoritar.

După câteva săptămâni, însă, atmosfera se calmă subit. Toată propaganda nazistă era concentrată în jurul crizei ceho-sudete. Germanii din Polonia nu numai că se cumințiră pe neașteptate, dar, în vara aceea premiincheneză, se luară la întrecere eu pe lonezii în demonstrațiile lor de patriotism polonez, iar Hitler începu din nou să ridice în slăvi prietenia polono-germană. La 14 septembrie 1938, când afacerea ceho-sudetă nu era încă definitiv aranjată, Hitler spunea la congresul de la Nürnberg:

„În Polonia, un mare patriot și un mare om de stat s-a arătat gata să încheie un acord cu Germania. Noi ne-am pus îndată pe lucru și am încheiat o înțelegere, care

era mai importantă pentru pacea Europei decât toate flecărelile din templul Societății Națiunilor”.

În ziua de 26 septembrie 1938, cu două zile înainte de München, Hitler, în discursul său de la Sportpalast din Berlin se lăuda cu prietenia germano-polonă.

„Cu el (mareșalul Pilsudski) – spunea Hitler – noi am izbutit, numai într-un an, să realizăm o înțelegere care îndepărta, în esența ei, deocamdată pe o durată de 10 ani, primejdia unui conflict. Suntem convinși cu toții că această înțelegere va aduce o pacificare durabilă. Noi ne dăm seama că aci sunt două popoare care trebuie să trăiască unul alături de celălalt. Un stat de 32 de milioane de locuitori va tinde întotdeauna să aibă acces la mare.

Trebuia deci găsită calea către o înțelegere. Această înțelegere a fost găsită și se dezvoltă tot mă bine. Elementul hotărâtor este acela ca ambele guverne și toți oamenii înțelepți și clarvăzători ai celor două popoare și ai celor două țări să aibă dorința fermă de a îmbunătăți, fără încetare, relațiile lor”.

Această idilă suplimentară era, deci, în plină înflorire. Hitler iubea guvernul reacționar polonez care își manifesta, prin toate acțiunile lui, nerăbdarea de a-și vedea Polonia, prin anexarea ținutului ceh Teschen, graniță în graniță cu Germania lui Hitler și” în sud-vest. Pradă pasiunii lui mistuitoare pentru Polonia, Hitler simți nevoia, la 30 ianuarie să spună următoarele:

„Noi am sărbătorit a cincea aniversare

de la încheierea pactului nostru de neagresiune cu Polonia. Este neîndoielnic că nu - poate exista nicio deosebire de păreri în ceea ce privește valoarea acestui acord. Ajunge să ne întrebăm ce s-ar fi întâmplat în Europa, dacă această înțelegere, care a adus atâta ușurare, n-ar fi fost încheiată acum 5 ani. Punându-și semnătura, acest mare mareșal polonez și acest patriot a făcut poporului său un serviciu tot atât de mare ca acela pe care șefii statului național-socialist l-au făcut poporului german. În timpul lunilor de neliniște din anul trecut, amicitia dintre Germania și Polonia a fost unul din factorii liniștitori ai vieții politice europene”.

Pe la sfârșitul lui ianuarie 1939, von Ribbentrop, ministrul de externe al

Germaniei naziste, veni cu soția lui la Varșovia, spre a discuta și întări relațiile de bună vecinătate cu Polonia. La 30 ianuarie, după ce Ribbentrop a părăsit Polonia, presa polonă și presa germană publicară textul telegrammei prin care ministrul de externe al Germaniei mulțumea colonelului Beek, ministrul de externe al Poloniei, pentru ospitalitatea „extraordinar de cordială, acordată soției sale și lui” și-și exprima convingerea că „raporturile amicale dintre cele două state au fost. În mare măsură, adâncite prin convorbirile de la Varșovia”.

„Spiritul în care mareșalul Pilsudski și Führerul au stabilit, la timpul lor, relațiile germano-poloneze – adăuga Ribbentrop – garantează că viitorul va aduce o dezvoltare neîncetată a raporturilor noastre pașnice și,

în același timp, va strânge și mai mult legăturile de prietenie care există între cele două țări ale noastre ca state vecine”.

La aceasta, colonelul Beck i-a răspuns, tot telegrafic, lui Ribbentrop:

„Sunt convins că convorbirile de la Varșovia, purtate într-o atmosferă de sinceritate și de respect a intereselor reciproce ale celor două națiuni, vor contribui la întărirea bunelor relații de vecinătate, stabilite prin acordul din 1934. Aceste întrevederi vor aduce o contribuție prețioasă la opera cancelarului și a mareșalului Pilsudski și vor permite ca raporturile dintre cele două țări ale noastre să se dezvolte în spiritul cel mai prietenesc”.

În aceeași zi de 30 ianuarie 1939, Hitler

își rosti, în Reichstag, mai suspomenitul discurs, cu privire la pactul de amiciție polono-german, în care spunea: *„La ora aceasta s-ar putea cu greu găsi o divergență de păreri printre adevărații prieteni ai păcii, asupra valorii acestui pact”*.

Încrederea și stima reciprocă ce domnea între conducătorii fasciști ai Poloniei și cei ai Germaniei pe terenul bunei vecinătăți, nu se oprea aici. În septembrie 1938, în ianuarie 1939, în martie 1939, adică de trei ori, guvernul lui Hitler a propus guvernului lui Beck o colaborare îndreptată împotriva Uniunii Sovietice. Această propunere – după cum rezultă din mărturisirile făcute de un colaborator al lui Beck, lui Leon Noel, ambasadorul Franței la Varșovia – *„mergea*

mult mai departe decât adeziunea Poloniei la un pact anticomintern". Adică mergea până la o acțiune militară antisovietică.

Situația aceasta a ținut până la ocuparea Slovaciei, Boemiei și Moraviei: raporturile dintre Germania și Polonia erau excelente. Și au rămas excelente și după anexarea întregii Cehoslovacii.

Au rămas excelente cinci zile în cap.

A cincea zi, însă, de ia data istorică de 16 martie 1939 când Hitler a intrat în Praga, adică la 21 martie 1939, se născu „Danzigul”.

Astfel, la 21 martie 1939, Lipski, ambasadorul Poloniei la Berlin, era informat de către Ribbentrop că Führerul cere Poloniei să răspundă printr-un „da” sau „nu”, dacă acceptă să discute: modificarea

statutului Danzigului și retrocedarea acestui teritoriu către Reich; stabilirea în favoarea Germaniei a unei căi ferate și a unei autostrade cu caracter exterritorial de-a lungul Coridorului, precum și clarificarea atitudinii Poloniei față de axă.

Totodată, Führerul cerea Poloniei ca, deocamdată, dacă nu se poate alătura, din pricina Angliei, pactului anticomintern, „să caute cel puțin să-și apropie, pe cât e cu putință, politica ei generală de politica urmată de Germania”.

Le-a venit așadar, și Danzigului și Coridorului polonez rândul să fie „ultima revendicare teritorială” a lui Hitler în Europa. Ultima! Noua „ultima revendicare teritorială” a lui Hitler. În ziua de 1 iulie 1939, contele Welezek, ambasadorul

german la Paris, spunea lui Bonnet, ministrul de externe al Franței, că *„este regretabil că problema Danzigului n-a fost supusă mai de mult Franței și Angliei, înaintea problemei cehoslovace, căci aceasta este într-adevăr ultima revendicare a Reichului, dar nimeni nu ar putea crede că este așa!”*

Welezek se înșela, fiindcă se mai găsea în Europa cine să-l creadă pe Hitler: în primul rând Chamberlain, care, – în noiembrie 1937, i-a dat, prin Halifax, mână liberă să procedeze, pentru început, la *„schimbări”* în *„ordinea europeană”*: Austria, Cehoslovacia și Danzig. Iar în al doilea rând, guvernul francez – împreună cu guvernul englez – deoarece avea interesul – cel mai mare și cel mai presant interes – să-l

creadă pe Hitler că Danzigul și Coridorul polonez ar fi ultima lui revendicare teritorială în Europa: Danzigul și Coridorul polonez îi apropiiau de „țelul comun”.

*

—

Pe ce-și întemeia Hitler pretenția asupra Danzigului și asupra Coridorului?

În primul rând, pe drepturile istorice: Danzigul ar fi un străvechi oraș german.

Istoria spune, însă, altfel: din anul 968 până în anul 1938, adică timp de 971 de ani, Pomerania, căreia îi aparținea Danzigul și Coridorul, a fost, aproape 700 de ani, sub stăpânire polonă și numai vreo 300 de ani sub cea germană.

În al doilea rând, Hitler revendica Danzigul pe principiul spațiului vital. Dar

Polonia era infinit mai îndreptătită să dețină acest teritoriu, deoarece, în 1919, în momentul în care s-a reconstituit ca stat independent, n-avea nicio ieșire la mare. Acesta a și fost considerentul care a decis pe autorii păcii de la Versailles să decreteze portul Danzig oraș liber care - pe baza unor anumite privilegii - să i poată fi folosit de Polonia, sub controlul Ligii Națiunilor. Dacă nu i s-ar fi dat un port - în cazul în speță portul Danzig - Polonia s-ar fi sufocat. Danzigul era - cum i se și spunea - plămânul Poloniei. Dar un singur plămân. Pentru nevoile ei economice, Polonia avea neapărată nevoie de două porturi. De aceea, Polonia a trebuit să construiască, pe lângă Danzig, încă un port. Un port nou: Gdynia. Tot comerțul de import-export al Poloniei

era împărțit între Danzig și Gdynia. Statisticile arătau că în anul 1938, dintr-un comerț global cu străinătatea de 19.200.000 tone, erau făcute prin Danzig și Gdynia:

prin Danzig și 9.200.000 prin Gdynia. Prin Danzig se făcea tot exportul de cereale și lemne, ca și cel al cărbunelui din bazinul Dombrowa. Dar, pe lângă valoarea lui economică, Danzigul avea și o valoare militară esențială, care-i asigurase, din partea (polonezilor, denumirea de „amiralul Poloniei”.

Polonia, deci, dacă voia să-și continue existența de stat independent, nu se putea, sub niciun cuvânt, lipsi de Danzig. Garanții, cuvinte de onoare? S-a văzut câte parale fac garanțiile, tratatele, cuvintele de onoare ale lui Hitler. Polonia știa că dacă Hitler pune

picioarul în Danzig, ea nu se va mai putea folosi nici de portul acesta, nici de fluviul Vistula, la îmbucătura căruia se află.

Cât privește Coridorul, rostul lui era în funcție de port. „Coridor” - sau „Coridor polonez” - se numea acea fâșie de teren care despărțea Reichul german de Prusia Orientală și care lega Polonia de portul Danzig. Și Hitler ce pretindea? Ca, în afară de anexarea Danzigului, Polonia să-i admită să-și construiască, prin mijlocul și de-a lungul întregului Coridor polonez, o șosea, considerată pământ național german, de care Polonia să nu aibă drept să se atingă.

Că cererea era atosurdă? Era! Dar pentru un singur motiv: devenea de prisos. Ar fi fost destul ca Polonia să accepte numai cedarea Danzigului, pentru ca să-i fie, după

aceea, absolut indiferent dacă Hitler își ia doar o porțiune din Coridor, sau tot Coridorul. Fără Danzig, Coridorul își pierdea, pentru Polonia, orice valoare.

Putea Polonia să pună măcar în discuție cererile Germaniei? Ce discuții și cu cine? Cu Hitler? Și cine garanta că dacă Polonia ar fi făcut nebunia să cedeze Danzigul și Coridorul, mâine Hitler n-ar fi venit cu noi pretenții care să ducă la anexarea în tregii Poloniei, așa cum s-a întâmplat și cu Austria și cu Cehoslovacia?

Așa că, la întrebarea categorică pusă de Führer prin Ribbentrop, Polonia răspunse printr-un *nu!* tot atât de categoric.

Răspunsul negativ al Poloniei își avu, îndată, în propaganda nazistă, eco-ul, firește, pregătit dinainte... Toate gazetele naziste,

în frunte cu Volkischer Beobachter și Deutscher Dienst începură să acuze Polonia că n-ar fi decât o satelită a Angliei, care o îndeamnă să reziste cererilor atât de juste ale Germaniei. De la acuzație presa nazistă trecu îndată la amenințări: dacă Polonia nu cedează, s-ar putea să aibă și ea în curând, soarta *altor națiuni mici*. Polonia trebuie să-și bage, deci, mințile în cap. Germania nu poate trăi fără Danzig și fără Coridorul polonez. Coridorul polonez este însuși viitorul poporului german, însăși onoarea germană.

Agitația în jurul acestui Coridor polonez, dacă avea, pentru întâia oară, acum, caracterul unei lozinci de război, nu era, totuși, nouă în repertoriul revanșarzilor germani. Încă din primele timpuri de după

pacea de la Versailles, propaganda germană transformase Coridorul polonez într-o obsesie a tineretului nazist german. În 1934, un scriitor francez, Maurice Bedel – unul din acei scriitori la care toate problemele politice, sociale, economice, se reduc la o singură problemă: cea a amorului – a făcut o anchetă europeană asupra amorului. Când a ajuns în Prusia, a aflat din gura tinerelor naziste că nu se pot gândi la amor, pentru că nu au – să mă iertați de cuvânt – Coridorul polonez.

Starea de spirit era, așadar, pregătită. Coridorul polonez era un bun pretext de șantaj. Astfel că, din nou începu să miroasă a praf de pușcă în Europa. La 5 aprilie 1939, Ribbentrop declara lui Tiso, șeful mercenarilor slovaci ai lui Hitler:

„Führerul nu vrea război; el nu s-ar hotărî decât împotriva voinței lui. Dar nu de el depinde hotărârea în favoarea războiului sau a păcii. Hotărârea depinde de Polonia. Polonia trebuie să cedeze asupra unor probleme de un interes vital pentru Reich și să satisfacă anumite revendicări la care noi nu putem renunța. Dacă ea refuză, răspunderea unui conflict va cădea asupra ei, nu asupra Germaniei”.

Filosofia politică a lui Hitler era neschimbată: să zicem că tu ai un ceasornic. Se întâmplă, însă, că eu am nevoie de ceasornicul ăsta. Ce urmează de aici? Ca tu să-mi dai ceasornicul tău. Dar tu văd că refuzi! Și-n acest caz, ce-mi rămâne să fac? Să trag cu revolverul în tine. A cu e vina? A mea? Nu! A ta! Fiindcă tu, prin

încăpățânarea ta, m-ai silit să fac uz de revolver. Deci, agresorul ești tu.

Aceasta era marea grijă a lui Hitler: să nu fie el agresorul. Îi era silă de cuvântul acesta: agresor! De aceea, el își aranjă o poză de apostol crucificat al păcii când luă cuvântul, la 28 aprilie, în fața Reichstagului, ca să arate cât suferă el din pricina Poloniei agresive și cât de teribil își violentează el instinctele lui firești de mândrie, de onoare, de demnitate germană, numai să nu fie socotit agresor. În acest scop, el a făcut Poloniei o ofertă cât se poate de pașnică: *dă-mi!* Dar Polonia, crudă, n-a răspuns la sentimentele lui. Polonia s-a lăsat intimidată – zicea Führerul – de guvernele francez și englez, și, în loc să se folosească de acest prilej unic de a se înțelege cu el, a dat ordin

de mobilizare și a făcut apel la Chamberlain, care și-a permis să anunțe Camerei Comunelor, în ziua de 31 martie 1939, că guvernul englez s-a angajat să ajute Polonia în cazul când independența ei ar fi amenințată de vreo agresiune. Polonia uită, însă, că tratatul polono-german din 1934 – care prevede că orice litigiu dintre cele două state contractante trebuie să fie rezolvat între ele, în pace și bună-înțelegere – nu prevede vreun drept al Poloniei de a încheia și cu alte state înțelegeri. Prin această uitare, Polonia a violat pactul polono-german. În consecință, Germania consideră pactul, care ar mai fi fost valabil încă 5 ani, ca nul și neavenit. Aceasta, din vina Poloniei, căreia el, Führerul Germaniei, nu-i va mai face nicio altă ofertă.

*

—

După câteva zile, la 5 mai, cplonelul Beck, ministrul de externe al Poloniei, răspunse că Polonia primește să discute oferta numai pe baza „unui acord liber negociat, pe picior de egalitate și care să apere interesele ei vitale”.

Dar guvernul german nici nu voia să audă de vreo condiție din partea Poloniei, mai ales că nici pretențiile Germaniei nu mai erau aceleași cu pretențiile din 21 martie. Crescuseră între timp și continuau să crească mereu. După șase săptămâni, la 21 iunie, Goebbels, luând cuvântul la sărbătorirea solstițiului de vară, declară că „Germania înțelege să-și reia toate teritoriile care i-au aparținut în cursul

istoriei". Iar a doua zi, Hitler vorbea despre Danzig, despre întreg Coridorul și despre ceva nou: Silezia orientală, redevenită poloneză în 1919.

Dar război nu voia. Nu voia să fie agresor. Să fie cine o vrea agresor. Numai el nu! Nu-i place!

La 16 iunie 1939, într-o audiență de adio acordată ambasadorului Argentinei, Hitler i-a spus că n-are de gând să atace Polonia. Aceeași declarație a făcut-o și Ribbentrop ambasadorului Franței: „Noi nu ne gândim să atacăm Polonia”. Dar, în acest caz – i-a răspuns ambasadorul Franței – nu poate fi vorba de un război, pentru că nici Polonia nu va ataca Germania! Ribbentrop se arătă mai puțin sigur. Nu se știe, nu se știe! Se pot întâmpla incidente care să ducă la

război. De pildă, n-ar fi exclus ca „vreun consul german să fie asasinat de polonezi”.

Naziștii nu voiau să fie ei agresorii. Dar polonezii? S-ar putea ca polonezii să fie *ei* agresorii. Posibil! Ribbentrop susținea chiar că e probabil! Polonezii *vor fi agresorii*. E sigur! Ba, Ribbentrop nu numai că prorocea un act de agresiune poloneză, dar mergea, cu clarviziunea lui, atât de departe, încât preciza și ce fel de act de agresiune va fi: asasinarea vreunui consul german. Și acest Ribbentrop era ministru de externe al Reichului al treilea, adică șeful regatului subtilităților, delicatețelor, abilităților diplomatice ale Germaniei.

*

—

Pe măsura în care-și adăuga la vechile

pretenții noi pretenții, Hitler își ascuțea filipicele împotriva Angliei: Anglia e de vină. Dacă n-ar fi Anglia, n-ar exista nici conflicte între el și vecinii săi și ar fi pace în Europa.

Era un reproș nemeritat, al cărui ascuțiș otrăvit bătrânul Chamberlain simți că i se înfige până în adâncul inimii lui de prieten loial al noii Germanii. Tot Anglia e de vină! Anglia! Mereu Anglia când, abia acum trei luni și ceva, în martie 1939, a doua zi după ocuparea Cehoslovaciei de către naziști, reprezentanții celor mai mari monopoluri engleze se întâlneau la Düsseldorf, în Germania, cu cei mai mari monopolști germani și încheiau, cu consimțământul ambelor guverne, un pact prin care concurența comercială dintre Anglia și Germania trebuia să fie, de aci înainte,

înlăturată. Nu cumva se plânge Hitler și de cosemnatarii englezi ai acestui acord economic? Asta le-ar întrece pe toate!... Să te plângi de oamenii aceștia care, după două luni de la conferința din Dtisseldorf, în mai 1939, făceau în Buletinul Federației Industriașilor Britanici propagandă hitleristă și sfătuiau țările din Europa centrală și de sud-est „*să sacrifice, într-o anumită măsură, suveranitatea lor națională*” lui Hitler, întrucât, prin anexarea Austriei și Cehoslovaciei, încă n-a fost soluționată problema spațiului vital pentru Germania.

Așa că, amărât de ingratitudinea Führerului, Chamberlain îl însărcină pe lordul Halifax să rostească, la 30 iunie 1939, cu ocazia banchetului anual al lui

„Royal Institute of International Affaires”
(Institutul regal al afacerilor internaționale)
un discurs de explicații. Halifax vorbi și
arăță că politica Marii Britanii este
întemeiată pe două concepții strâns legate
una de alta.

„Una - zicea el - este ferma voință de a
ne împotrivi oricărei folosiri a forței. A doua
este aceea că noi avem dorința, pe care o
are lumea întreagă, de a intensifica munca
constructivă a păcii. Dacă am putea fi siguri
că intențiile celorlalți sunt identice cu ale
noastre și că dorim cu toții soluții pacifice,
atunci, o spun cu hotărâre, noi am putea să
discutăm problemele care îngrijorează în
acest moment omenirea. Într-o asemenea
nouă atmosferă, am putea examina
problema colonială, problema materiilor

prime, a barierelor comerciale, problema „Lebensraumului” (spațiului vital) și toate celelalte probleme care ating viața tuturor cetățenilor Europei”.

Pentru un Chamberlain și un Halifax, Europa se întindea de la coasta engleză apuseană de pe Atlantic până la Rin. Tot ce se petrecea dincolo de Rin nu-i interesa. Tot ce se petrece dincolo de Rin nu mai este Europa. Cu atât mai stăruitor, deci, vor apăra ei interesele Europei. Problemele europene există. Litigii există. Dar toate pot fi rezolvate în pace. Singurul ideal al chamberlainilor este pacea. Dacă pacea reclamă cât mai multe dictaturi fasciste în Europa, să fie dictaturi fasciste. Dacă pacea reclamă ca mii de muncitori să fie închiși și uciși în toate țările capitaliste din lume să

fie închiși și uciși. Dacă pacea reclamă pogromuri în care să fie masacrate populații lipsite de apărare, să fie pogromuri. Numai pace să fie. Dar pace sinceră! Adică numai dacă suntem siguri că intențiile celuilalt – recte: intențiile lui Hitler – sunt identice cu cele ale noastre și că vrea și el, ca și noi, „pace”. Într-o asemenea atmosferă de pace, putem discuta și lămurii problemele cele mai grele. Zice Hitler: „problemă colonială”? Vom examina problema colonială. Dar numai în pace! zice Hitler: „materii prime” sau „bariere comerciale”? Vom discuta despre „materii prime” și „bariere comerciale”. Dar în pace! Numai în pace! zice Hitler: „spațiu vital”? Vom discuta spațiul vital. Numai să fim înțeleși: în pace! Orice „spațiu vital” – în pace și – se înțelege

- cât mai încolo! Dincolo de Rin!... Granița noastră este pe Rin! Ce se petrece dincolo de Rin nu ne privește!... Dincolo de Rin, este destul „spațiu vital” pentru un om de geniu ca Hitler, dacă acest om de geniu are, ca și noi, intenții pacifice. Să și-l ia!... Dar în pace!... Cât mai în pace!... În orice caz, pe noi să ne lase în pace!

Paralel cu această bine simțită predică de pace adresată lui Hitler, Chamberlain, tot din dragoste de pace, dădea neconținut îndrumări Poloniei, să nu facă cea mai mică mișcare înainte de a-l consulta, chiar dacă ar fi atacată pe neașteptate. Colonelul Beck, exponentul politicii fasciste a guvernului polonez, se supunea, cuminte și ascultător. Era singurul mijloc de a servi, în același timp, și pe Hitler și pe Chamberlain și

guvernul francez. În acest scop, conducătorii politici polonezi făceau uz de cele mai rafinate gingășii diplomatice, care puteau fi foarte bine caracterizate printr-un cuvânt spus de către comisarul general polonez din Danzig, consulului francez din Danzig, la 3 iulie 1939: *„Toleranța noastră are limite, dar aceste limite încă n-au fost atinse și conduita noastră trebuie să aibă o mare elasticitate”*.

Ca ilustrație a „elasticității” acestor „limite” care se puteau întinde la dimensiuni nebănuite, este faptul următor:

La 19 iulie 1939, generalul Ironside, inspector general al armatelor coloniale britanice, care se afla în vizită în Polonia, întrebă pe Beck și pe mareșalul Rydz-Śmigły, șeful marelui stat major polonez, ca

și cum ar fi vrut să știe dacă au învățat lecția bine:

„1. Ce va face Polonia dacă Anschlussul ar fi, pur și simplu, proclamat de către germani, fără a fi însoțit de demonstrații militare, ea intrarea unor detașamente germane etc?

— Polonia crede că ar trebui făcut un demers la Berlin de către cele trei puteri, răspunseră ei.

2. Ce va face Polonia dacă unitățile Reichswehrului ocupă fățiș teritoriul orașului liber?

— Statul major polonez va trimite comandantului acestor unități ofițeri, să-l întrebe care sunt motivele unei asemenea acțiuni.

Atât! Generalul Ironside nu mai socoti

necesar să întrebe pe cei doi înalți demnitari polonezi ce ar face în cazul când, la cererea lor de a fi lămurii, comandantul acestor unități germane le-ar trânti ușa în nas.

Continuându-și chestionarul, generalul Ironside întreabă ce s-ar întâmpla dacă s-ar ivi vreun *„incident care ar putea servi germanilor drept pretext pentru a ataca Polonia”*. La aceasta, mareșalul Rydz-Śmigły, plin de încredere, răspunse că în acest caz *„germanii și-ar dezvălui, dinainte, intențiile lor prin măsuri prealabile pe care ar trebui să le ia, înainte de a trece la acțiune”*.

„Dar care e, din acest punct de vedere, situația actuală?” întreabă generalul Ironside. *„Activitatea militară germană –*

răspunse mareșalul polonez - pare să țintească, în parte, scopuri de intimidare, însă ea nu arată să corespundă, pentru moment, unor dispoziții luate în vederea unui conflict apropiat". Acestea le spunea comandantul armatei poloneze la 19 iulie 1939, cu mai puțin de șase săptămâni înainte de a fi atacată Polonia. La toate găsea un răspuns. Și fiecare răspuns avea stilul englez al lui Chamberlain.

*

& a-La începutul lui iulie 1939, Hitler - care făcea crize de epilepsie din pricina lipsei de înțelegere a Poloniei pentru revendicările lui întemeiate pe principiul etnicității - încheie cu Benito Mussolini un acord prin care populația germană din Tirolul de Sud - teritoriu fost austriac,

trecut Italiei prin Tratatul de la Versailles – era obligată să părăsească ținutul acesta și să se mute în Germania.

Hitler, care ca și Kaiserul Wilhelm al II-lea, proclama drept teritoriu național german orice pământ îngrășat cu sângele unui singur german, Hitler, care pretindea încorporarea în Reich a oricărui teritoriu locuit de o minoritate germană, acest Hitler zvârlea, brusc, la coș, toate poveștile lui etnicâste – prin care tindea să-și asigure dominația lumii – și accepta ca teritoriul Adigelui tirolez, locuit nu de un singur german, ci de o masivă minoritate germană, nu de ieri, de alaltăieri, ci de secole, să fie lăsat în mâinile unui stăpân străin de neamul teuton, iar zecile de mii de germani să fie goniți de acolo și transferați în

Germania, unde să-și înceapă o nouă existență în condiții penibile de refugiați.

Polonezii, evident, s-au folosit din plin de acest acord italo-german, spre a demonstra cât de elastice sunt principiile rasiste ale lui Hitler, care nici în ruptul capului nu vrea să renunțe la Danzig, pentru că ar fi un vechi ținut german – dar care a renunțat, atât de ușor, la Adigele tirolez, deși acesta este un ținut mult mai vechi și mai autentic german.

Dar Hitler nu pentru dispute în jurul logicei și nici pentru a fi consecvent cu teoriile lui se afla în fruntea Germaniei. Hitler voia Danzigul. Cu sau fără logică, el cerea Danzigul. Și, pentru a obține acest Danzig, recurgea la toate provocările din care putea să scoată un pretext. Pretextul! Pretextul șantajului ultimativ. Și căută atâta

pretextul acesta până îl găsi, pe la sfârșitul verii lui 1939, în cazul oferit de inspectorii vamali polonezi din Danzig.

Încă din 1934, agenții lui Hitler începuseră să introducă, prin fraudă, arme și muniții pe teritoriul Danzigului. Alarmat, guvernul polonez numi, în 1936, mai mulți inspectori la vama care separa Danzigul de teritoriul polonez cu sarcina de a curma contrabanda. Timp de trei ani, inspectorii polonezi putură lucra cu succes, mai mare ori mai mic, dar fără a fi tulburați de nimeni. Iată, însă, că la începutul lui august 1939, autoritățile vamale din Danzig luară măsuri ca, începând din ziua de 6 august 1939, ora 7 dimineața, un anumit număr de inspectori vamali polonezi să nu-și mai poată împlini funcția de supraveghetori. La

aceasta, guvernul polonez trimise președintelui senatului din Danzig, care era cel mai înalt demnitar german al orașului liber, o adresă prin care-l înștiința că toți inspectorii vamali polonezi au primit ordinul ca, de la aceeași dată de 6 august, să se prezinte la serviciu în uniformă și înarmați. În același timp, guvernul polonez atrăgea atenția președintelui senatului din Danzig că orice încercare de a-i împiedica pe inspectorii polonezi să-și facă datoria, va fi considerată ca un act de violență îndreptat împotriva funcționarilor statului polonez, ceea ce va obliga Polonia să ia măsuri de represalii împotriva orașului liber.

A doua zi, senatul Danzigului răspunse că se miră foarte mult de ultimatumul guvernului polonez. Nimeni n-a dat vreun

ordin prin care *toți* inspectorii vamali ar fi împiedicați să-și facă datoria, așa că senatul Danzigului nu înțelege de ce guvernul polonez a dispus ca *toți* inspectorii vamali polonezi să se prezinte la serviciu înarmați. De aceea, senatul din Danzig protestează contra acestei măsuri și socotește că „guvernul polonez este pe de-a întregul responsabil de urmările pe care le-ar putea implica”.

Era vădit că acest incident a fost iscat de senatul Danzigului, compus din notabilități germane locale, cu scopul de a întreține pe germani într-o stare de surescitare războinică. Tot ce putea alimenta propaganda războinică era folosit de naziști. La

— August 1939, se împlineau 25 de ani

de la izbucnirea războiului mondial care a dus la dezastrul Germaniei. A fost o zi speculată de guvernul nazist tot pentru instigație războinică, prin diferite ordine de zi date de către comandanții armatelor de uscat, marină și aviație. În ziua aceea, Goering, comandantul suprem al aviației germane, declara:

„Născută din spiritul aviatorilor marelui război, unită prin voința Führerului nostru, șef suprem al armatelor germane, armata aerului este gata să execute orice poruncă a Führerului cu repeziciunea fulgerului și cu o putere de șoc nebănuită”.

La rândul lui, generalul von Brautschisch, comandantul trupelor de uscat, spunea:

„Aceleași forțe care ne-au constrâns la o

luptă de apărare încearcă acum să încercuiască Germania. Vrem pace, dar dacă suntem siliți la război, armata germană va lupta pentru drepturile vitale ale Germaniei cu aceeași unitate de hotărâre ca și în 1914 și va dovedi din nou superioritatea soldatului german”.

*

—

Până în ziua de 9 august 1939, guvernul german lăsa lucrurile pe seama agenților provocatori din rândurile populației germane minoritare din Polonia și pe cea a senatului din Danzig – și nu se amesteca direct în conflict decât doar prin presă și radio. În mod oficial începu să intervină numai în ziua de 9 august când Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului, comunică

verbal ambasadorului polonez la Berlin că orice, ultimatum adresat senatului din Danzig sau orice măsuri de represalii luate împotriva orașului liber vor duce la agravarea relațiilor dintre Polonia și Germania.

A doua zi, guvernul polonez răspunse, tot pe cale verbală, că Polonia contestă Germaniei dreptul juridic de a interveni în treburile care nu privesc decât Polonia și orașul liber Danzig. Așa că, la rândul său, face cunoscut guvernului german că „orice viitoare intervenție a acestuia din urmă, în pofida drepturilor și intereselor poloneze în Danzig, vor fi considerate ca un act de agresiune”.

Interesele cui apăra ministrul de externe al Poloniei atunci când își permitea să dea o

replică atât de tranșantă celui mai agresiv ministru de externe al Europei? Interesele Poloniei? Dar de când apăra interesele Poloniei acest colonel Beck, care nu avea voie să iasă nici din cuvântul guvernului francez și englez și nici din cuvântul lui Hitler?

Răspuns precis, cu documente negru pe alb, n-avea cine să dea. Dar fapt era că avertismentul dat de colonelul Beck Germaniei, cuprindea *aproape* toate elementele necesare de care avea nevoie Hitler pentru mult căutatul pretext. Cu dinamica ei promptitudine, toată presa lui Hitler tăbări asupra Poloniei, pe care o acuză că vrea, nici mai mult nici mai puțin, decât să nimicească Germania. Polonia – scria presa nazistă – nu este mulțumită că

stăpânește Danziigul și Prusia orientală și că a ajuns până la Oder. Acum vrea și distrugerea poporului german „*așa cum Roma voia, odinioară, să distrugă Cartagina*”.

Pentru Hitler, absurdul și ridicolul erau necunoscute. În martie, când Polonia îi respinsese primul ultimatum, Hitler amenința Polonia că s-ar putea să aibă soarta și „a altor națiuni mici”. Pe atunci „ca s-o sperie, Hitler trecea, deci, Polonia printre „națiunile mici”. Acum, numai după patru luni, Hitler, în căutarea pretextului, uita, în primul rând, că Polonia este o „națiune mică” și o compara cu imperiul roman, iar, în al doilea rând, uita că Germania este ceea ce spunea chiar el – cea mai mare putere din lume – și o compara cu

Cartagina, victimă a agresivității romane. Astfel, în august 1939, noul imperiu roman al Poloniei, care număra 32 de milioane de suflete, urmărea nimicirea noii Cartagine: Germania nazistă, a cărei populație – după anexarea Austriei și Cehoslovaciei – nu se ridica decât la vreo 80 de milioane de locuitori.

Pe la mijlocul lui august 1939, oricine voia să vadă, vedea că nu numai propaganda germană, dar, de fapt, și mașina de război germană fusese pusă în mișcare. Or, în zilele acelea, apăru în gazeta engleză News Chronicle următoarea notă:

„Vinerea trecută – spunea ziarul englez – împuterniciții Reichului au cumpărat cantități mari de cauciuc plătind orice preț, iar un ordin pentru cumpărarea a 3.000 de

tone de aramă a determinat creșterea bruscă a cursurilor. (În ultima vreme, Germania a cumpărat peste 10.000 de tone aramă pe piața londoneză.) Și cursurile cauciucului s-au urcat din același motiv, Germania cumpărând 4.000 de tone. În primele 15 zile ale lunii august, Germania a cumpărat de la fabricanții englezi 17.000 tone cauciuc”.

Rândurile acestea nu aduceau, propriu-zis, ceva nou în problema înarmării. În genere – și a reînarmării germane în special – și cu atât mai puțin puteau veni cu ceva nou în chestiunea atât de mult dezbătută a traficului de arme.

Pe la sfârșitul anului 1933, guvernul francez agita un proiect de control internațional, permanent și automat, al

regimurilor militare, care urma să se fixeze printr-o convenție generală de dezarmare treptată. După planul francez, s-ar fi stabilit o perioadă de 3,4 sau 5 ani, în cursul căreia armatele europene, inclusiv Reichswehrul – sau mai bine-zis armatele țărilor care ar fi subscris convenția generală de dezarmare – s-ar fi transformat în miliții, cu termenul de serviciu foarte redus și ar fi încetat de a mai fabrica arme ofensive: tancuri grele, tunuri de calibru mare, avioane de bombardament etc. La sfârșitul acestui termen, dacă s-ar fi dovedit că Germania respectă convenția și că nu se reînarmează în secret, s-ar fi procedat, printr-o operație generală de dezarmare, la punerea în aplicare a principiului de egalitate militară. Toate țările – învinse și învingătoare – ar fi la fel

de înarmate, sau la Fel de dezarmate.

Proiectul a fost supus tuturor puterilor europene Trimisul ziarului englez Manchester Guardian la Geneva, într-o corespondență apărută la începutul lui decembrie 1933, spunea că Uniunea Sovietică s-a declarat perfect de acord cu Franța în problema dezarmării și a controlului internațional permanent și automat. În schimb – susținea corespondentul lui Manchester Guardian – guvernul englez, care la 14 octombrie era de acord cu planul francez, a început să se răzgândească. El cerea Franței să se mulțumească cu un control periodic, nu permanent „*Dar un control intermitent* – scria Manchester Guardian – *și nu unul permanent înseamnă că n-ar fi control de*

loc". De asemenea, după informațiile aceluiași corespondent, Anglia ar fi cerut Franței să nu treacă batalioanele de asalt naziste printre efectivele militare reale. Guvernul englez nu era dispus să admită că milioanele de naziști din S.A., perfect echipați și perfect instruiți pentru război, ar fi militari. În concluzie, corespondentul spunea că:

aci (la Geneva) lumea este, în general, de acord că discuțiile diplomatice de acum nu se învârtesc în jurul dezarmării, ci în jurul reînarmării Germaniei. Pactul acesta provoacă mari îngrijorări".

Cât despre traficul de arme care se făcea în însăși incinta Ligii Națiunilor – instituție pusă să apere pacea – fapte foarte interesante au fost relevate în cursul unei

anchete instituite, în septembrie 1934, de către senatul american. Cu prilejul acesta s-a putut afla că societatea americană Electric Boat Company a vândut Japoniei și altor țări, foste aliante sau inamice în primul război mondial, brevetul celui mai nou model de submarine și că „Statele Unite au fost tratate ca oricare țară străină”. Un client era un client și nimic mai mult. Societatea americană Electric Boat Company lucra în asociație cu marile întreprinderi engleze de armament British-Vickersărmstrong. *„Astfel, trustul nostru câștiga chiar atunci când concurenții noștri făceau afaceri”* – a declarat Carse, președintele consiliului de administrație al lui Electric Boat Company. Dar avantajele erau reciproce: același Carse declară că sir

Basil Zaharoff, care era sufletul lui British-Vickersărmstrong, a încasat, între 1919 și 1930, suma de 766.999 dolari numai din afacerile realizate de Electric Boat Company.

Un alt aspect important, dezvăluit în cursul anchetei, a fost cel al bacșișurilor. Carse a mărturisit că a distribuit bacșișuri grase diferiților mari demnitari ai țărilor interesate, spre a-și putea vinde submarinele fără a întâmpina greutate. În legătură cu aceasta, prezidentul comisiei a declarat:

„Avem aici probe că chiar în momentul când oamenii de stat încercau să consolideze pacea la conferința dezarmării, reprezentanți ai caselor de armament se agitau pe culoare pentru a obține comenzi

din partea delegaților diferitelor țări”.

În depoziția sa, senatorul Bône a arătat că nu înțelege ce rost au misiunile navale pe care Statele Unite le trimit peste tot. La aceasta, Speer, vicepreședintele consiliului de administrație al lui Electric Boat Company, răspunse:

„Prin aceste misiuni, noi întreținem relații amicale cu țările din America de Sud.

— Aceasta înseamnă - întrebă senatorul Bône

— Că marina noastră trebuie să servească drept agent de vânzări?

— Aceste misiuni servesc operei de propagandă!

— Intervenți D. Carse.

— Astfel - replică Bône - cu o mână vindem submarine și muniții și cu alta

consolidăm pacea la Geneva. „Lusitania” (vas american de pasageri - n.a.) n-a fost oare torpilată de un submarin german?

— Da, pentru că germanii ne furaseră planurile!”

Asupra felului în care se făceau afacerile și erau înșelați „clienții”, s-au aflat, la ancheta Senatului american, detalii prețioase dintr-o scrisoare adresată, la data de 3 noiembrie 1925, de (lătre Basil Zaharoff lui Speer. După ce se plângea că firmele germane câștigă teren în Spania, Zaharoff spunea următoarele:

„Ambasadorul nostru în Spania (defunctul Alexander J. Moroe), care fusese înainte ministru în Perú, este un om inteligent. Trebuie să obținem de la departamentul de stat ca el să scrie

guvernului spaniol pentru a-l încunoștința cât de satisfăcut este de vasele lui Electric Boat. De îndată ce el va face aceasta, voi obține cu ușurință o scrisoare în același sens din partea guvernului britanic. *

Guvernele erau puse, așadar, să joace rolul unor simpli trepăduși ai fabricantilor de arme. S-a aflat, apoi, din anchetă, că submarinele germane care au scufundat numeroase vapoare italiene în cursul primului război mondial erau înarmate cu tunuri americane cumpărate pe credit de la americani de firma germană de armament Krupp (care, în treacăt fie zis, a și uitat să le plătească). Tot în cursul primului război mondial, Turcia, oare era în tabăra inamică, a putut, totuși, cumpăra un mare transport de arme și muniții de la americani sau, mai

precis, de la Electric Boat Company. Aceeași companie a încasat, de asemenea, beneficii imense de pe urma tulburărilor din Cuba, livrând arme atât cu

502

vernului cuban cât și celor răsculați împotriva guvernului.

Concluzia anchetei a fost că în comerțul de arme și muniții, negustorii americani – adică politicienii americani – ocupau locul de frunte. Iar în comerțul de arme, în special cu Germania, tot americanii ocupau locul de frunte. Din revelațiile făcute, în 1935, tot de un senator american, rezultă că, înainte de a veni la putere, naziștii își procurau revolvere, pulbere și mitraliere de la firma Thomson din Statele Unite. Armele acestea erau introduse în Germania, prin

Belgia și Olanda. Exportul de pulbere făcut de Statele Unite în Europa se ridica pe atunci la tone anual. Cea mai mare parte era vândută naziștilor. Avioanele pe care America le vindea Olandei erau destinate Germaniei. O altă firmă americană de arme, care făcea afaceri strălucite în Germania, era și Dupont de Nemours.

Afaceri la fel de bune făceau în Germania și firmele franceze, care au contribuit, în bună măsură, la reînarmarea Germaniei. În anul 1936, un publicist francez, Jean Galtier Boisiere, care *nu* era om de stânga, scria următoarele:

„În afară de presa care se găsește, în chip notoriu, la ordinele „negustorilor de tunuri”, ziarele moderate, hărțuite de scrisorile primite de la cititorii lor, se văd

astăzi obligate să publice cifrele apărute în Jurnalul Oficial, cu privire la exportarea minereului de fier din Lorena franceză în Germania și care sunt următoarele:

În 1932, metalurgia franceză exporta 7.116.599 chintale metrice (un chintal metric reprezintă o sută de kilograme - **n.n.**); în 1933, cifra se ridică la 11.566.202 chintale; în 1934 - 17.060.916 chintale; în 1935 - 58.616.111 chintale.

Rețineți diferența: 1932 - 7.000.000. 1935 - 58.000.000. Anul 1935 este anul reînarmării intense a Germaniei...

Și cine furnizează acest minereu Germaniei care-l transformă în oțel, fabrică din el tancuri, care blindate, cuirasate și submarine, tunuri ușoare și grele?

Proprietarii minelor din Lorena

(franceză - n.n.).

...Cel mai sigur mijloc de a evita războiul nu ar fi tocmai acela de a fi puși - fără conferințe și vorbării deșarte - în neputința de a face rău un anumit număr de reprezentanți ai celor „200 de familii”, care, obișnuiți să-și sporească averile din ororile săvârșite pe câmpurile de luptă, și-au trădat întotdeauna țara, atât în timpul războiului, cât și în timp de pace?”

La explicațiile, foarte puțin convingătoare, date de către ziarele acestor 200 de familii franceze, revista franceză La Fleche (Săgeata) făcea acest comentariu:

„De cine-și bat joc? Este sau nu este exportul francez în Germania, de aproximativ 6.000.000 de tone? Este sau nu este consumul de minereu al Germaniei de

12.000.000 de tone? În acest caz. Franța, sau mai curând domnii de Wendel, ceea ce nu este tocmai același lucru, furnizează Germaniei 50 la sută din minereul de care ea are nevoie. Restul nu este decât cfațibușerie.

Să ni se spună apoi că minereul furnizat nu poate aproape de loc să servească la fabricarea oțelului, că el este folosit mai ales pentru fabricarea fontei și a oțelului Thomas – iată un lucru din cele mai comice.

Ca și cum fonta nu ar putea fi folosită decât pentru o producție eminentemente pacifică, fără nicio legătură cu industria de război. De altfel, afirmația cu privire la calitatea minereului nostru ni se pare destul de ciudată. Cu ce, oare, facem oțelul nostru? Te pomenești că-l facem cu minereu

german?”

Ziarul francez Le Temps, oare era oficiosul principal al Ministerului de Externe și al celor 200 de familii, contraargumenta precum urmează:

„Ce s-ar întâmpla dacă noi am înceta să livrăm minereu Germaniei? Minereul de fier este o materie foarte obișnuită oare poate fi găsită oriunde aiurea Germania își procură, de pe acum, 84 la sută din minereul său din altă parte decât din Franța. Ea ar putea să fie, pentru moment, stingherită, dar i-ar fi ușor să-și acopere lipsa. Chiar dacă ar trebui să plătească mai scump pe noii ei furnizori, sacrificiul bănesc ar fi prfeea puțin însemnat. Minereul de fier este o marfă puțin costisitoare. Valoarea totală a livrărilor noastre este de aproximativ 130

de miliciane de franci. În schimb, noi am fi expuși la represalii din partea Germaniei. Ea s-ar lipsi cu ușurință de minereul nostru, însă noi ne-am lipsi mai cu greu de cărbunele și de cocsul ei pentru furnalele înalte. De la război încoace s-a insistat, deseori, îndeosebi de către cei mai înverșunați partizani ai păcii, asupra colaborării dintre minereul loren și cărbunele german. Ar trebui să acceptăm consecințele rupturii acestei colaborări. Primul său rezultat ar fi șomajul în minele de fier. În ciuda tuturor acestor neajunsuri, n-ar trebui să ezităm în a opri livrările noastre de minereu către Germania, dacă interese superioare ar cere-o. Însă, așa cum am arătat, această măsură n-ar avea nicio influență deosebită asupra reînarmării

Germaniei. Ea n-ar priciniui niciun neajuns Germaniei, așa că nu și-ar avea locul decât numai într-un ansamblu de măsuri”.

Cât despre rolul pe care-l avea Anglia în reînarmarea Germaniei, el este destul de binișor scos în evidență prin cele citate de noi cu câteva pagini în urmă din gazeta engleză News Chronicle.

Totuși, Germania nazistă, ajutată „în chip masiv” de către toate țările capitaliste, cu arme, muniții și materii prime necesare fabricării de arme și muniții, era ea aceea care se plângea că imperiul roman al Poloniei și-a pus în gând s-o nimicească.

Dar pe la jumătatea lunii august 1939, presa nazistă începu să dea atacul hotărâtor: Roma polonă, în urmărirea planurilor ei de nimicire a Cartaginei

germane, nimicește minoritatea germană din Polonia. Agitația în jurul persecuțiilor antigermane în Polonia, începută subit în aprilie 1938, și la fel de subit suspendată după câteva săptămâni, spre a fi reluată în martie 1939, după câteva zile de la ocuparea Cehoslovaciei, realiza acum toate formele de isterie „care au precedat zilele din septembrie 1938 ale Munchenului și, mai târziu, cele din martie 1939 care au precedat anexarea Cehoslovaciei. Pentru a îngroșa efectul campaniei antipoloneze, presa nazistă îngroșă și cifra minoritarilor germani care aveau de suferit teroarea stăpânirii poloneze. După Goebbels, în Polonia s-ar fi aflat peste 1.500.000 de germani. După datele reale, cifra germanilor din Polonia se reducea exact la

jumătate. Lui Goebbels, însă, îi trebuiau în Polonia neapărat peste 1.500.000 de germani. Așa că, zilnic lumea era informată că autoritățile poloneze ar fi dezlănțuit un adevărat pogrom împotriva celor peste de germani; că bande înarmate de guvernul polon atacă femei și copii germani; că din pricina violențelor antigermane făptuite de polonezi, mii și mii de germani sunt siliți să fugă din Polonia și să se refugieze pe teritoriul german etc. Dar la toate aceste agresiuni poloneze antigermane de ordin intern, presa nazistă adăuga, cu mărinimie, tot felul de agresiuni poloneze antigermane de ordin extern, în care locul de frunte îl ocupa violarea teritoriului german de către avioanele militare poloneze. Prin propaganda aceasta, – care, după înseși

principiile hitleriste, trebuia să fie cât mai mincinoasă cu putință spre a-și putea face efectul, Hitler urmărea să transforme problema Danzigului și a Coridorului într-o problemă a teritoriilor poloneze în care locuiau minoritarii germani. Și cum minoritarii germani – cu excepția Danzigului – nu erau masați într-un punct anumit, ci erau risipiți în toată Polonia, orizontul polonez al lui Hitler devenea foarte cuprinzător.

Tuturor știrilor germane, ziarele poloneze le opun c-au dezmințiri categorice. În Polonia, arăta presa polonă, minoritarii germani nu au de suferit nici cel mai mic neajuns din partea autorităților. În schimb, minoritatea poloneză din teritoriile germane limitrofe este bătaia de joc a autorităților

germane. În zona de frontieră germană mai multe școli poloneze au fost rechiziționate, golite de mobilier - care a fost aruncat în stradă - și ocupate de trupe germane. În Silezia germană, numeroși funcționari ai instituțiilor poloneze au fost trimiși în Lagăre de muncă și numeroși muncitori polonezi au fost expediați în interiorul Germaniei.

Toată atmosfera prielnică unui război era pregătită.

*

—

În tot răstimpul acesta, ce făcea primul ministru al Angliei? Ca deofoicei, lupta pentru pace. În acest scop, Henderson, ambasadorul Angliei la Berlin, se prezintă la Hitler în ziua de 23 august și-i comunică,

din partea lui Chamberlain, că Anglia este hotărâtă să-și respecte obligațiile față de Polonia și să-l întrebe dacă n-ar fi de acord să se aranjeze o discuție, directă și fără intermediar, între Germania și Polonia, cu privire la minorități.

Hitler răspunse lui Henderson că Germania are interese istorice și economice de importanță vitală

— Printre care se numără Danzigul și Coridorul – pe care nu le poate neglija; că a vrut să stea de vorbă cu Polonia pe baza unei oferte generoase, dar că, *din vina Angliei, care a încurajat Polonia să reziste*, oferta lui a fost respinsă; și că, tot din pricina acestui sprijin din partea Marii Britanii, Polonia își permite să țină sub teroare peste de germani și să trimită

ultimatumuri senatului din Danzig. Guvernul celui de al treilea Reich, însă, nu va mai tolera de aci înainte, aceste îndrăzneli poloneze. Dacă Anglia are de gând să încurajeze Polonia și de aci înainte, asta o privește. Dar *Anglia va fi aceea care va purta întreaga răspundere a războiului*. Chamberlain zice că Anglia e gata să sprijine Polonia în caz de război. Dacă Anglia vrea război, fie! Vom face război. Dacă Anglia vrea o soluție pașnică, de acord. Pace va fi! Asta depinde de Anglia. Nu de el. El nu este „un om politic”. El, „*de felul lui, este un artist*” și, de îndată ce i se va da satisfacție în chestiunea Poloniei, se va retrage de la conducerea Germaniei „*spre a-și sfârși viața ca un artist, nu ca un om care face războaie*”. Dacă va trebui să

atace – Polonia, vina nu va fi a lui. Numai a Angliei, care, de la Tratatul de la Versailles, s-a opus oricărei revizuirii pașnice. Toată viața, el, Führerul, a luptat pentru îmbunătățirea relațiilor dintre Germania și Marea Britanie. Regretă că n-a izbutit. Și nici nu va izbuti. *„Atâta vreme cât spiritul puterilor responsabile nu se va modifica”*. În orice caz, d. Chamberlain trebuie să știe că problema Danzigului nu poate fi rezolvată decât numai dacă i se dă Danzigul, Coridorul și anumite rectificări de teritoriu în Silezia, dacă i se satisfac revendicările coloniale și dacă *nu* se pretinde să anuleze obligațiile pe care le are față de Italia, anume acelea de a o sprijini în revendicările ei față de Franța. În aceste condiții, el crede că Germania ar putea lega cu Marea

Britanie o prietenie pe veci.

A doua zi, Hitler avu o nouă întrevedere cu Henderson, căruia îi declară, scurt, că nu mai poate avea încredere în Chamberlain. E clar că Chamberlain vrea război. Foarte bine. El, Hitler, preferă să facă războiul la vârsta de 50 de ani, decât la vârsta de 55 sau 60 de ani. Că lumea va avea de suferit? Ce importanță are, atâta vreme cât el nu este satisfăcut! Că s-ar putea să piardă războiul? Exclus. Un Hitler nu poate pierde războiul. Dacă el ar fi fost în fruntea Germaniei în 1914, Germania n-ar fi fost învinsă în 1918. Germania a pierdut războiul pentru că nu a fost el șeful. El este omul marilor hotărâri și va ști să se arate mare și în aceste împrejurări. Vrea amicitia Angliei. *Admite ca Anglia să existe și este*

gata să-și ia, personal, angajamentul să asigure Angliei existența ei și în viitor și să pună toate forțele Reichului la dispoziția ei, dacă i se dă ceea ce a spus ieri: Danzigul, Coridorul, Silezia, coloniile și dacă nu i se cere să-și oalee obligațiile față de Mussolini. El face această propunere domnului Chamberlain pentru ultima oară. De îndată ce problema poloneză va fi soluționată, el va supune Angliei „o ofertă importantă și largă”. Dar să i se dea mai întâi Danzigul, Coridorul etc, etc.

Din cele ce spunea el lui Henderson ar fi putut rezulta, la prima vedere, că pentru „pacea eternă” cu Anglia, Hitler ar pune lui Chamberlain trei condiții:

I. Să i se dea - adică Anglia să-i dea - Danzigul, Coridorul, Silezia.

Anglia să-i satisfacă revendicările coloniale.

III. Anglia să nu-i pretindă să-și calce obligațiile ce și le-a luat față de Mussolini de a-l ajuta în conflictul cu Franța.

Dar trei erau condițiile lui Hitler numai formal. În fond, toate trei se reduceau la una singură: prima, adică aceea prin care Hitler cerea Angliei să-i dea pe mână Polonia, așa cum i-a dat și Austria și Cehoslovacia. Celelalte două condiții nu formulau decât obiectele de troc cu oare Führerul voia să încheie tranzacția cu Anglia. În schimbul Poloniei, Hitler renunța să mai ridice problema coloniilor și renunța să fie de partea lui Mussolini în chestiunile lui litigioase cu Franța. La colonii a renunțat – cel puțin deocamdată – și avea

tot dreptul să-i pretindă lui Chamberlain să-l creadă, pentru că a mai renunțat

— Cel puțin deocamdată - să insiste asupra revendicărilor coloniale și în martie 1936, când a remilitarizat Renania; și în martie 1938, când a ocupat Austria; și în septembrie 1938, când a ocupat țara sudeților; și în martie 1939, când >a ocupat Cehoslovacia. Mereu a pus pe tapet, la începutul afacerii, Chestiunea colonială, dar mereu s-a decis să renunțe pentru că Anglia, înțelegătoare, l-a lăsat, în cele din urmă, să remilitarizeze Renania, să ocupe Austria, să ocupe țara sudeților, să ocupe Cehoslovacia. Și, imediat după ce-și isprăvea treburile, Hitler adresa Angliei aceleași cuvinte drăguțe: coloniile? Nu-i nicio grabă! mai e timp! În tot cazul, nu va fi

război pentru colonii! Erau cuvinte emoționante, cuvintele acestea ale lui Hitler. Pline de perspective pentru pacea Europei. Hitler nu va mai cere colonii. Hitler se mulțumește cu Austria? Să-și ia Austria! Hitler se mulțumește cu țara sudeților? Să-și ia țara sudeților! Hitler se mulțumește cu Cehoslovacia? Să-și ia Cehoslovacia! să-și ia tot ce vrea, dar numai tot ce se găsește „dincolo de Rin”. „Ce se petrece dincolo de Rin nu ne interesează!” Hitler n-a mai stat mult pe gânduri și și-a luat, cu consimțământul Angliei, tot ce a putut lua „dincolo de Rin”. Iar, de fiecare dată, drept recunoștință, a dăruit Angliei coloniile engleze

— Pacea Europei *de dincoace* de Rin – și câteva ocheade cu mult înțeles în legătură

cu „idealurile comune”. Așa era obișnuit, până acum, Hitler să speculeze cu coloniile.

Cât despre cuvântul de onoare pe care i l-a dat lui Mussolini în chestia Franței, să nu mai vorbim! Unde s-a mai pomenit să-ți respecti cuvântul de onoare dat unui om pe care-l ai, oricum, „în buzunar”! Lasă. Nu-i nimic. Nu se va supăra Mussolini pentru atât! Nu este primul cuvânt de onoare pe care l-a dat și pe care l-a călcat apoi în picioare! Și în chestia Anschlussului cu Austria i-a dat – nu unul, ci mai multe cuvinte de onoare – și nici praful nu s-a ales de ele! Și în chestia Cehoslovaciei i-a dat un cuvânt de onoare – și încă unul așternut pe hârtie – că nu va face nimic înainte de a-l preveni. Și ce s-a întâmplat după aceea? A murit Mussolini? A îndrăznit Mussolini,

măcar, să strâmbe din nas? Atunci, ce să ne mai facem probleme din cuvântul ăsta de onoare, mai cu seamă că tragedia nu era chiar atât de mare pe cât se părea: dacă Hitler i-a dat lui Mussolini cuvântul de onoare, sub rezerva lui „deocamdată”, nimic nu-l oprea să-și calce cuvântul acesta de onoare tot sub rezerva lui „deocamdată”.

Hitler putea, deci, face cadou Angliei cuvântul de onoare dat lui Mussolini, convins că va face lui Chamberlain o deosebită plăcere. Franța era doar „dincoace” de Rin, nu „dincolo”. Și Baldwin, predecesorul lui Chamberlain, avea toată dreptatea să spună, după remilitarizarea Renaniei, că „frontiera Marii Britanii este pe Rin”. Desigur că frontiera Angliei este pe Rin! Frontiera Angliei este pe Rin, pur și

simplic pentru că pe Rin se află armata franceză a cărei misiune este să apere, odată cu interesele celor 200 de familii franceze, și interesele celor 100. De familii engleze, înrudite cu ele prin monopoluri și idealuri comune.

Că Hitler nu făcea din cuvântul dat lui Mussolini, în chestia Franței, decât o marfă de speculă, o demonstra și felul cum i-a vorbit ambasadorului Franței, în aceeași zi de 23 august, un ceas după ce s-a despărțit de ambasadorul englez. Toată conversația a decurs într-o atmosferă sentimentală. Timp de un ceas, Führerul a debitat tot ce a mai spus de atâtea ori până atunci în diferite împrejurări: că el nu este un dușman al Franței; că el „personal” a renunțat la Alsacia și Lorena și că a recunoscut

frontiera franco-germană; că nu vrea să aibă conflicte cu Franța, ci, dimpotrivă, dorește, din inimă, să fie cu ea în relații din ce în ce mai prietenești și că de aceea îi este penibil gândul că ar trebui să lupte într-o zi împotriva Franței, din pricina Po Ioniei. Dar nu este vina lui, ci a Angliei.

„Țin s-o spun încă o dată – declară el – că doresc să evit un conflict cu țara dv. Nu voi ataca Franța, dar dacă ea intră în conflict, voi merge până la capăt. Eu cred că voi învinge și dv. Credeți că veți învinge. Dar sigur este un fapt: că va curge mai ales sânge german și sânge francez, sângele a două popoare deopotrivă de curajoase. O spun din nou: îmi este foarte penibil să mă gândesc că am putea ajunge acolo”.

Ambasadorul Franței îi răspunse că,

după credința sa, în cazul unui război, Franța va ieși învingătoare. Totuși, *„dacă, într-adevăr, cred – a zis el – că noi vom fi învingători, mă și tem, în același timp, că la sfârșitul războiului, singurii victorioși vor fi comuniștii*

Hitler sări: *„Atunci de ce i s-a dat Poloniei un cec în alb?”*

Ambasadorul francez îi arată că Poloniei i s-a dat acest Cec, pentru că, în urma celor petrecute în Cehoslovacia, s-a pierdut încrederea în securitatea Europei.

Führerul se arată foarte uimit. Este drept că a luat sub protecția sa Boemia și Moravia, dar de libertatea locuitorilor nici nu s-a atins. Ar fi vai de acela care ar încerca să clinească măcar un fir de păr din capul cehilor lui!

La despărțire, Hitler își exprimă din nou groaza care-l cuprinde la gândul că s-ar putea întâmpla ca Germania să intre în război cu Franța din pricina Poloniei. Dar, încă o dată, vina unui război ar fi a Angliei, numai *ea* Angliei.

Despre multe a vorbit Hitler în cursul conversației lui cu ambasadorul Franței, numai despre un singur lucru a neglijat să amintească: angajamentul ce și l-a luat că-l va susține pe Mussolini în conflictul cu Franța. Angajament? Niciun angajament. Mussolini? Niciun Mussolini. Conflict italo-francez? Niciun fel de conflict italo-francez. Un asemenea conflict italo-francez era bun în conversațiile cu Anglia. Altul trebuia să fie limbajul cu Anglia. Un limbaj tot sentimental, dar cu sentiment de afaceri. Pe

tonul lui „dă-mi și-ți dau”!... Dă-mi Polonia și-ți recunosc dreptul de ea exista! El, Hitler, recunoștea Marii Britanii dreptul de a exista. El, Hitler, își lua personal angajamentul de a asigura existența și mai departe ia Angliei. El, Hitler, pune la îndemâna Angliei toate forțele Reichului, cu o singură condiție, una singură: să-i dea Polonia.

Și totuși, lucrurile nu mai mergeau așa de ușor cum au mers cu Austria, cu țara sudeților, cu Slovacia, Moravia, Boemia! Chamberlain, în loc să-i spună în spirit locarnian, între patru ochi: ia-ți!...

Propunea discuții directe cu Polonia. Și Franța la fel: să discute cu Polonia. *El* să discute cu Polonia. Franța și Anglia garantează că Polonia se va strădui să

găsească o soluție, dar numai dacă Hitler acceptă să stea de vorbă cu ea pe picior de egalitate și prin bună înțelegere. Parcă dinadins, Franța și Anglia îi cereau tocmai ceea ce știau că el nu poate accepta: să se umilească până într-atât, încât să stea de vorbă cu polonezii!... El, Führerul - și polonezii! Absurd! Ridicol! Rușinos!

Scurt: „Este inutil!” a strigat el.

Discuțiile directe erau pentru el inutile, deoarece era obișnuit să-și ia tot ce voia, fără să discute direct cu viitoarea lui victimă, ci numai cu guvernele englez și francez!

Iar în timp ce prin îndemnul lor de a discuta direct cu Polonia, stârneau și mai rău încăpățânarea acestui Führer neobișnuit cu rezistența, guvernele francez

și englez trimiteau guvernului polonez instrucții să se abțină de la orice reacție militară în cazul când senatul Danzigului ar anunța alipirea orașului liber la Reich. Polonia trebuia să fie foarte atentă să nu se pună în situația de agresor, pentru că aceasta ar împiedica să intre în funcție pactul de asistență frâneo-polon din 1934, cât și obligațiile luate de Anglia la 31 martie 1939, care prevăd că Polonia poate fi sprijinită numai în cazul când ar fi atacată. În consecință, Franța, și Anglia cerură, în ziua de 24 august 1939, Poloniei să-și apere drepturile numai pe cale diplomatică. După părerea statului major francez, armata polonă, dacă s-ar angaja într-un război pe teritoriul orașului liber, s-ar găsi într-o situație foarte delicată. Să se ferească

Polonia de situații delicate!

Care era, deci, situația în ziua de 24 august 1939?

Hitler amenința cu invadarea Poloniei dacă nu i se cedează Danzigul, Coridorul, Silezia etc. Drept replică, Franța și Anglia, pe de o parte, în loc să-l satisfacă pe Hitler, așa cum au făcut-o până acum, îl poșteau la discuții directe cu Polonia, iar pe de altă parte, tot Franța și Anglia îndemneau Polonia să nu reziste lui Hitler cu armele, ci numai pe cale diplomatică. Dar pentru Hitler, cu arme sau pe cale diplomatică, rezistența tot rezistență era și aceleași efecte avea asupra lui: îl făcea să-și piardă capul cu totul.

Voiau sau nu voiau asta chamberlainii? Adică: voiau sau nu voiau chamberlainii, englezi sau francezi, ca în clipele iacei ea de

maximă tensiune internațională, Hitler să-și piardă capul?

VOIAU! DE DATA ASTA VOIAU 1

Și vom vedea îndată de ce.

*

—

În seara de 25 august, lui Hitler îi fu rezervată o nouă surpriză, care-i agravă senzația oribilă de rezistență ce i-o dădeau comunicările Franței și Angliei: la Londra se semna pactul de asistență mutuală anglo-polonez.

Ce era acest pact? O măsură luată de Anglia, spre a apăra Polonia de o invazie – deci spre a apăra interesele păcii?

Nu! Ci, dimpotrivă, o măsură strict necesară, spre a-l arunca pe Hitler asupra Poloniei – deci spre a compromite interesele

păcii.

Dacă monopolurile – engleze, franceze și americane – ar fi vrut să apere pacea, Hitler n-ar fi putut ajunge Führer al Germaniei. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, Hitler, chi ar dacă ar fi ajuns cancelar al Germaniei, nu s-ar fi putut menține la putere nici măcar câteva luni. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, Hitler nu mai apuca să militarizeze Germania, să anexeze Austria, țara sudeților, Slovacia, Boemia, Moravia. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, Hitler n-ar fi putut să obțină, atât de ușor, o întâlnire a puterilor europene de la oare să fie eliminată Uniunea Sovietică. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernul Franței și Angliei n-ar fi tărăgănat

luni de zile tratativele începute în martie 1939 cu Uniunea Sovietelor, în jurul propunerilor sovietice cu privire la încheierea unui pact de asistență mutuală și a unui acord militar între aceste state, precum și la garantarea statelor din Europa Centrală și Orientală și a celor limitrofe cu U.R.S.S. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernele francez și englez n-ar fi cerut, în cursul acestor tratative, ca Uniunea Sovietică să dea tuturor acestor țări *toate* garanțiile de asistență, fără ca ele să dea cea mai mică garanție Uniunii Sovietelor. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernul englez n-ar fi răspuns că propunerea sovietică de a convoca o conferință a statelor interesate – Marea Britanie, Franța, România, Polonia,

Turcia și Uniunea Sovietelor - ar fi „prematură”. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernul englez n-ar fi comunicat, la 1 aprilie 1939, că proiectata declarație comună - prin care guvernele sovietic, englez și francez s-ar fi angajat *„să se consulte cu privire la măsurile ce vor trebui să fie luate în vederea opunerii unei rezistențe comune”* în cazul când *„independența, oricărui stat european”* ar fi amenințată - a devenit *„inoportună”*. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernul englez n-ar fi propus, pe la mijlocul lunii aprilie 1939, guvernului sovietic să facă o declarație că *„în cazul unui act de agresiune împotriva oricărui vecin european al Uniunii Sovietice ce va opune rezistență, se va putea conta pe*

ajutorul sovietic, dacă acest ajutor va fi de dorit", fără ea Anglia să-și ia cea mai mică obligație în cazul când obiectul agresiunii ar fi Uniunea Sovietică. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, la contrapropunerea Uniunii Sovietice - care prevedea că, în cazul unei agresiuni, Uniunea Sovietică, Anglia și Franța sunt obligate să-și dea ajutor militar reciproc, *imediat* și ea aceste trei state să dea ajutor militar *imediat* tuturor statelor de la granița apuseană sovietică, între Baltica și Marea Neagră - guvernul englez n-ar fi răspuns, după 3 săptămâni de amânări, la 8 mai 1939, printr-o altă propunere, după care guvernul sovietic ar trebui să facă o declarație precum că se obligă el, el singur, „*în caz că Marea Britanie și Franța vor fi atrase în*

operațiuni militare, în virtutea obligațiilor asumate de ele” (față de Belgia, Polonia, România, Grecia și Turcia) „să acorde ajutor imediat, dacă acesta va fi de dorit, ajutor ale cărui modalități și condiții trebuiau să fie stabilite printr-o convenție” – dar, încă o dată, fără ca Anglia și Franța să-și ia vreun. Angajament față de Uniunea Sovietică, Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernul englez și francez n-ar fi tolerat ca guvernul polonez, dirijat de la Londra și de la Paris, să declare guvernului sovietic, la 11 mai 1939, când tratativele dintre Uniunea Sovietică, Anglia și Franța mai continuau, că „Polonia nu socoat, e posibilă încheierea unui pact de asistență mutuală cu U.R.S.S.”. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernele englez și

francez n-ar fi pus, cu atâta ostentație, piedici în calea tratativelor, încât până și un Lloyd George, unul dintre cei trei făuritori ai păcii de la Versailles, conducător al partidului liberal englez și un reprezentant al marii burghezii engleze, s-a văzut silit să declare, în ziarul francez *Ce soir*, că „*Neville Chamberlain, Halifax și John Simon nu doresc niciun fel de acord cu Rusia*”. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernul englez n-ar fi trimis să trateze la Moscova delegați de mâna a doua, fără niciun drept de a semna, pe când, pentru tratativele cu Hitler, s-a deplasat în Germania însuși Chamberlain, șeful guvernului. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, atunci când s-au pus în discuție efectivele militare pe care iar

trebui să le arunce în luptă imediat fiecare din părțile contractante, guvernul englez n-ar fi răspuns că el poate da numai 5 divizii de infanterie și o divizie moto-mecanizată, în timp ce Uniunea Sovietică declara că este gata să dea 136 de divizii, 5.000 de tunuri mijlocii și grele, de tancuri și tanchete, peste 5.000 de avioane de război etc. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, guvernele englez și francez n-ar fi respins, timp de 22 de ani, în mod sistematic, toate propunerile făcute de Uniunea Sovietică pentru dezarmarea generală, pentru organizarea securității colective, pentru definirea și pedepsirea agresorului, pentru împiedicarea invaziei fascisto-naziste în Abisinia, Spania, Austria, Cehoslovacia, Albania, pentru încheierea unor pacte

sincere și efective de asistență mutuală care să facă imposibilă orice agresiune și să asigure pacea în mod eficace; n-ar fi instigat toate țările vecine cu Uniunea Sovietică să nu încheie niciun fel de pacte cu ea; n-ar fi urmărit pe toate căile izolarea Uniunii Sovietice, care, spre a zădărnici planurile imperialiste, *a încheiat în august 1939 un tratat* de neagresiune cu Germania – act folosit de Uniunea Sovietică numai spre a *câștiga timp* să-și intensifice pregătirile de apărare împotriva agresiunii naziste pe care o știa Sigură și inevitabilă. Dacă monopolurile ar fi vrut să apere pacea, pacea era apărată. Dar monopolurile acestea – engleze, franceze și americane – *n-au* vrut să apeleze la pacea. De aceea, guvernele englez și francez au tergiversat

cât mai mult tratativele de la Moscova, cu gândul de a înșela Uniunea Sovietică. De aceea îl ațâțau pe Hitler cu invitația lor stăruitoare de a ducir tratative de pace cu poporul polon. De aceea sfătuiau guvernul polon să nu reziste unei agresiuni cu arma în mână, dar să reziste, totuși, prin protesta diplomatice. De aceea a încheiat Chamberlain pactul cu Polonia. Pentru că voia război. Pentru că voia să-l scoată pe Hitler din minți. Pentru că voia să facă din Polonia o a doua Abisinie: o țară pe care s-o îndemne la rezistență; o țară pe care s-o îndemne la rezistență, dar pe care să n-o ajute în niciun fel; o țară care să fie lăsată să piară, pentru că așa cer interesele vârfurilor monopoliste apusene.

Dar era sacrificiul Poloniei un scop?

„Nu! Ci un mijloc! Un mijloc fericit, spre a-și vedea realizate „idealurile comune”. Acesta era scopul monopolistilor: să-l împingă pe Hitler înspre Polonia. Să-i asigure lui Hitler o victorie ușoară asupra Poloniei. Erau siguri imonopoliștii că pe Hitler, îmbătat de succes, o dată ajuns la granița sovietică, nu-l va mai răbda inima să’**s**. E oprească și va da năvală în Uniunea Sovietică. Era marea speranță a vârfurilor monopoliste: să vadă în cu rând pământul sovietic cotropit de naziști.

Aceasta era situația până la 25 august 1939: de o parte un Hitler, care, scos din fire de o rezistență la care nu s-**<**ar fi așteptat, în loc să se astâmpere, își mărea zilnic pretențiile și agresivitatea, convins că, în cele din urmă, sistemele lui șantajiste vor

înregistra încă un succes; iar de cealaltă, toți chamberlainii, cărora nici prin minte nu le trecea să-i dea lui Hitler Polonia prin bună înțelegere. Vrea Hitler Polonia? Poftim! Să și-o ia! Dar nu prin bună înțelegere, ci prin război!

Și înșelăciunea continuă!

*

—

Drept răspuns la pactul încheiat la 25 august între Polonia și Marea Britanie, Hitler trecu la un act decisiv: în dimineața zilei de 26 august îl numi pe Gauleiterul Forster - șeful naziștilor din Danzig - Reichsoberhaupt, sau șef al statului Danzig.

După două zile, la 28 august, Henderson, ministrul britanic - care plecase la Londra să transmită guvernului său

ofertele de prietenie eternă ale lui Hitler – venea din nou în audiență la Führer, cu un sac plin de sentimente și intenții dintre cele mai bune din partea „guvernului său care se angaja să facă uz de toată influența sa pentru a contribui la găsirea unei soluții mulțumitoare i pentru ambele părți și care ar putea, nădăjduia el, să deschidă calea unor negocieri în vederea unei înțelegeri mai largi și mai complete între Marea Britanie și Germania”.

După ce transmise lui Hitler acest mesaj al guvernului său, Henderson continuă, foarte mișcat, în felul următor relevat chiar de el:

„Am făcut uz de toate argumentele pe care le-am putut imagina pentru a-l face să înțeleagă și a-l convinge să opteze pentru

pace. Alegerea, i-am arătat eu, se găsea în mâinile lui. Negocierile pacifice ar însemna pentru el prietenia cu Marea Britanie pe care el afirmă întotdeauna c-o dorește, în vreme ce atacarea Poloniei ar însemna război. Am făcut apel chiar și la sentimentele sale, citind un pasaj dintr-o carte pe care știam c-o cunoaște, asupra epocii în care Marea Britanie lupta, alături de Germania, împotriva lui Napoleon și în care era vorba de părerea pe care germanii și-o făceau, pe atunci, despre onoare și despre cuvântul dat. Bliicher, în momentul în care se grăbea să pornească în ajutorul lui Wellington, la Waterloo, și-a îmbărbătat trupele epuizate, prin aceste cuvinte: „Înainte, copii! Am dat cuvântul fratelui meu Wellington, și cred că n-ați vrea ca eu

să-l trădez...” Din acea zi, bătrânul feldmareșal a devenit cunoscut în Anglia, ca și, în Germania, sub numele de mareșalul „înainte”.

Era răscolitoare povestea lui Henderson, care mirosea a invitație la dans, dar Hitler, dornic și el să rămână în istorie cu porecla de Führer „înainte”, își continuă pregătirile. În tot cursul lunii august concentrează – sub pretextul celei de a 25-a aniversări a luptei de la Tannenberg – trupe numeroase la granița polonă și-și intensifică răcnetele în jurul terorii polone antigermane. Ba că în apropiere de

Łódź ar fi fost uciși 24 de germani, ba că în apropiere de Bielska ar fi fost uciși 8, ba că în apropiere de Danzig a avut loc o tragică violare de frontieră în cursul căreia

ar fi fost uciși un S.S. Și un S.A. Germani. Și să mai stea de vorbă cu Polonia? După ce Polonia comite, zilnic, atentate la viața poporului german, să mai stea de vorbă Hitler cu ea? Führerul

— Cu guvernul polon, care lasă țara pe mâna bandelor de teroriști?

„Guvernul polonez – spunea Ribbentrop în după-amiaza zilei de 27 august ambasadorului Franței căruia i-a înmânat o copie a răspunsului dat de către Hitler lui Daladier – guvernul polonez nu mai este stăpân pe țara sa. Poate că aceasta e mai bine căci altfel ar trebui să-l facem responsabil de provocările la care suntem supuși. Dar trebuie să vă previn că noi vom lovi la primul incident”.

Iar până una alta, bandele naziste

dădeau repetate atacuri împotriva posturilor de frontieră polone și făceau incursiuni adânci pe teritoriul ipolon. Trupele polone, însă, nu se mișcau. Aveau ordine severe din partea guvernelor francez și englez să nu se miște. Polonia nu trebuia să dea lui Hitler niciun pretext de a o putea numi agresoare. S-ar afla într-o situație delicată. Și Polonia trebuie să se ferească de „situații delicate”.

În atmosfera aceasta de mobilizare nazistă, de vaiete naziste, de /acuzatii naziste și de atacuri naziste la granița polono-germană, Hitler trimise, la 29 august, guvernului britanic o nouă notă prin care cerea Danzigul, întreg Coridorul, Silezia, plus unele modificări substanțiale în teritoriul polonez și prin care se arăta gata

să semneze un acord cu „*ceea ce va rămâne din Polonia*”. Cât despre discuțiile directe cu Polonia, fie! Va discuta și direct cu Polonia. Dar Polonia să-i trimită un plenipotențiar, până a doua zi, 30 august, dimineața.

Henderson, ambasadorul Angliei, îi răspunse că guvernul său este dispus să încheie un acord cu Germania, dar ține ca Hitler să reglementeze mai întâi problema poloneză pe cale pașnică. Acest nou îndemn la tratative pașnice, directe, cu Polonia, era o nouă porție de otravă pentru nervii surescitați ai lui Hitler, care și dăduse ultimele dispoziții pentru invadarea Poloniei. Așa că Hitler replică lui Henderson, mai tăios ca oricând, că chestiunea se cere urgent rezolvată. Fiecare

minut de întârziere face noi victime în rândurile minorității germane care este măcelărită de polonezi. Și, ridicând tonul, patetic, strigă:

„Guvernului englez puțin îi pasă de nemții care sunt uciși în Polonia. Dar mie, mie îmi pasă. Și statului meu major. Statul meu major e foarte grăbit. Soldații mei – adăugă el la urmă – îmi cer un da sau un nu!”

Într-adevăr, generalii lui erau foarte grăbiți. Dar grăbiți nu din pricina masacrului antigerman din Polonia, ci din pricini meteorologice și strategice. Odată cu luna septembrie, în Polonia începea toamna, cu ploile și noroaiele ei, care ar fi compromis marșul triumfal al armatei naziste. Asta-l făcea pe Hitler să ceară un

da sau un nu: de frica noroiului!

Henderson îi răspunse lui Hitler că se înșală când crede că guvernului englez nu-i pasă de suferințele minorității germane din Polonia. Guvernul Majestății Sale este animat de sentimentele cele mai umanitare.

Hitler găsi, în replică, momentul să-și exprime, încă o dată, arzătoarea lui dorință „*de a-și asigura prietenia cu Marea Britanie... respectul pentru Imperiul Britanic și simpatia pentru englezi în general*”. Dar el cere Danzigul. Danzigul și Coridorul. Danzigul, Coridorul și Silezia. Danzigul, Coridorul, Silezia – și încă ceva: Gdynia.

Era ceva nou. La 29 august, pentru întâia oară”, Hitler cerea, pe lângă celelalte, și Gdynia, adică al doilea port polonez locuit

exclusiv de polonezi, construit de polonezi, din bani polonezi. Dar Hitler mai cerea și altceva la 29 august 1939: un acord economic care să înlăture „*orice posibilitate de incidente cu Polonia*”. Ce putea să însemne un asemenea „acord economic”? Un regim *politic* și NU – economic, care să pună Polonia sub controlul Germaniei, adică, nici mai mult, nici mai puțin, decât desființarea Poloniei ca stat independent, așa cum a fost desființată și Austria și Cehoslovacia. Hitler zicea că vrea toate astea pentru ea să pună Germania la adăpost de o invazie a armatei polone.

Era o lozincă de ultimă clipă a propagandei germane: „Polonezii invadează Germania!” Roma polonă invadează Gartagina germană.

Și cu acest strigăt de alarmă, bandele naziste, din ordinul lui Hitler, năvăliră în Polonia în ziua de 1 septembrie 1939, la orele 4 dimineața. Fără ca Hitler să mai stea de vorbă cu reprezentanții Poloniei. Fără ca Hitler să fi trimis Poloniei vreo declarație de război. Pretextul?

Polonia a provocat. Polonia a atacat cea dintâi. Polonia ar fi agresoare. Polonezii ar fi aruncat în Aer, la Dirkau, podul de peste Vistula și ar fi năvălit – ei – cu trupe din armata regulată, în Germania. În seara de 31 august, la ora 22,30, armata polonă ar fi atacat postul german de radio-emisiune din Gleiwitz de pe teritoriul german. Adevărul, însă, era exact opus: cei care iau atacat la Gleiwitz au fost soldații germani și încă niște soldați germani îmbrăcați în uniforme

poloneze. Putea deci Hitler să strige că Reichul era în primejdie. Reichul trebuia apărat.

În realitate, însă, Polonia n-a atacat nicăieri pe naziști. Agresiunea a pornit din partea naziștilor, de-a lungul întregii frontiere. În dimineața zilei de septembrie 1939, la ora 4, trupe germane, venind dinspre Danzig, au trecut, în mai multe locuri, frontiera de răsărit a Coridorului - în special prin Kartuzi și Gardeja. Avioanele germane au atacat, la sud de Danzig, vasul polonez Tezew. În Prusia Orientală, în Posmania de sud, în Silezia și la frontiera slovacă, aviația germană - a bombardat pretutindeni localitățile poloneze.

Tot la ora 4 dimineața, radioul german lansă o proclamație a Führerului, care

declara că Germania „*va răspunde de aci înainte la forță, prin forță*”.

La ora 7 dimineața, radioul anunța anexarea Danzigului la Reich.

La ora 10,30 dimineața, Hitler declara în fața Reichstagului că în unele regiuni din Polonia, „germanii au fost supuși la un tratament atât de rău, încât peste un milion dintre ei au trebuit să fugă în Germania”. Trecând la problema generală a păcii, Hitler spuse:

„Am încercat întotdeauna să obțin revizuirea acestei stări de lucruri prin mijloace pașnice. Este o minciună să pretinzi că noi am recurs întotdeauna la violență. De fiecare dată, nu numai o singură dată, ci de mai multe ori, am încercat să obțin modificări indispensabile

pe calea negocierilor. A fost respinsă o încercare de a limita armamentele, de a suprima anumite arme, de a exclude anumite metode de război, pe care le consideram incompatibile cu dreptul ginților. În zadar am încercat să rezolv, pe cale pașnică, problemele Austriei, sudeților, Boemiei și Moraviei. Este cu neputință să se pretindă admiterea numai a revizuirilor pașnice și să se persiste întotdeauna în a le respinge”.

Mijloace pacifice, limitarea armamentelor, dreptul ginților, rezolvarea pe cale amiabilă a problemei Austriei, sudeților, Slovaciei, Boemiei, Moraviei – pentru câte idealuri n-a luptat Hitler în cei șase ani de când se afla la putere – numai ca să fie pace în Europa! Și, în schimb, cu ce’s

- a. Ales? Numai cu insulte și cu umilințe! Și iată că acum i se cerea să rabde o nouă insultă: Polonia.

„Totuși am făcut o ultimă tentativă - continuă Hitler. Guvernul britanic a propus stabilirea unui contact direct între Polonia și Germania. Am acceptat această propunere și am pregătit bazele negocierilor. Am așteptat două zile, fără ca polonezii să-și fi trimis plenipotențiarii. Aseară, ambasadorul Poloniei a făcut cunoscut că guvernul său examinează în ce măsură poate să accepte începerea unor negocieri. Dar dacă ei cred că pot trata în felul acesta Reichul german și pe șeful său, atunci Germania n-are altceva de făcut decât să dispară de pe scena politică”.

Lui Hitler nu-i venea să creadă că Anglia

va îngădui ca lucrurile să ajungă până aici. A bătut cu pumnul în masă, a amenințat, a făcut declarații de dragoste, a făgăduit oferte „largi” de prietenie eternă cu Anglia. Dar Anglia, atât de plină de solitudine pentru el în chestiunea Austriei și Cehoslovaciei, se făcea că nu pricepe despre ce este vorba și-l tot trimitea să stea de vorbă direct cu Polonia. Și asta-l supăra. Îl supăra sincer. Anglia își bate joc de el. Dar Anglia își face greșit socotelile. De Hitler și Reich nu-și poate bate joc nimeni. Dacă-și închipuie cineva că pot fi tratați așa Reichul german și șeful său - *„Germaniei nu-i mai rămâne altceva de făcut decât să dispară de pe scena politică!”*

Propozițiile din fraza aceasta, ca mai toate propozițiile din frazeologia lui Hitler,

nu prea aveau legătură între ele. Amândouă căutau să justifice una și aceeași idee: dragostea lui de pace, înșelată. „*Lumea s-a înșelat pe socoteala mea! tună el. Dragostea mea de pace nu trebuie să fie luată drept. Lașitate*”.

Sfântă era revolta acestui semizeu al monopolurilor apusene! Prea s-a abuzat de nemărginita lui dragoste de pace, pe care lumea a luat-o drept lașitate. Așa s-a întâmplat cu Spania, așa s-a întâmplat și cu Austria și cu Cehoslovacia. El lupta pentru pace și omenirea credea că o face din lașitate. Așa se întâmplă și cu Polonia. A acceptat să trateze direct cu Polonia. Dar Polonia, în loc de că spun's, „a decretat mobilizarea generală. S-a constatat o creștere a terorii. M-am decis atunci să

vorbesc Poloniei pe limba ei proprie...”

Ceea ce-l hotărî pe Hitler să vorbească Poloniei pe limbajul Poloniei, era tot iremediabila lui dragoste de pace.

„Vreau să înlătur de la frontiera germană de est orice elemente de discordie și de primejdie continuă. În răsărit trebuie să domnească o pace asemănătoare cu aceea care domnește la celelalte frontiere ale noastre. Vom porni acțiunile indispensabile în așa fel, încât războiul să nu fie de loc îndreptat și să n-atingă de loc femei și copii. Dar dacă adversarul interpretează această atitudine ca și când i s-ar da toată puterea de a acționa după placul său, el va primi un răspuns care îl va face să-i piară pofta d a răsufla.

Astă noapte, soldați polonezi – au tras

împotriva teritoriului nostru. De la ora 5,45, s-a răspuns la aceste focuri. Începând din acest moment, vom răspunde la fiecare bombă printr-o bombă. Dacă se pornește războiul cu gaze, noi vom răspunde prin gaze. Oricine se va îndepărta de la o conduită umană a războiului, nu se poate aștepta la nimic alta din partea noastră. Lupta va fi continuată până ce vor fi asigurate Reichului securitatea și drepturile sale”.

Hitler voia ca la răsărit să domnească o pace analogă cu aceea care domnea la frontiera asigurată, prin anexarea Austriei și Cehoslovaciei. Vai de cei care se vor atinge de pacea aceasta!

Hitler voia, apoi, ca războiul să nu atingă nici femeile, nici copiii. Vai de cei

care se vor atinge de femei și copii!

Hitler voia ca războiul să fie dus „omenește. Vai de cei care nu vor duce războiul „omenește”!

Și Hitler, cu buzunarul plin de horoscoape care-i preziceau un sfârșit glorios al campaniei, înfeheie: „Un național-socialist nu cunoaște cuvântul capitulare. Un al doilea noiembrie 1918 nu va mai putea avea loc”.

Se găsea în rarele lui momente când nu făcea teatru. Era convins că un național-socialist, un Hitler, un Führer nu cunoaște și nici nu va cunoaște cuvântul „capitulare. Nu-i necesar să-l cunoască, deoarece, din experiențele făcute în acești șase ani din urmă, ba de el, ba de Mussolini, a învățat că toate acțiunile dinamice sunt sfințite în cele

din urmă de către bunii săi amici din apus, cu soluția a patra. Abisinia s-a încheiat cu soluția a patra, remilitarizarea Renaniei s-a încheiat cu soluția a patra, Spania, Austria, țara sudeților, Cehoslovacia, Albania, toate s-au încheiat cu soluția a patra. De ce nu s-ar încheia și Polonia cu soluția a patra? Că bunii săi amici din apus se încăpățânează să nu-i spună „da!” de pe acum, îi înțelege. Au față de Polonia angajamente solemne! Să vadă Polonia că știu să le respecte, precum grăiește formula diplomatică engleză: „Pe cât este omeneste posibil!” Dar, la sfârșit, amicii săi monopolști anglo-franco-americiani tot vor trebui să adopte soluția a patra! N-au încotro! Prea sunt legați de el prin marele lor „țel comun”.

*

—

În urma agresiunii naziste ambasadorul Poloniei la Londra făcu un apel stăruitor pe lângă Chamberlain să vină imediat în ajutorul Poloniei, așa cum era obligat prin pactul de asistență polono-britanic. Aceasta se petrecea în dimineața zilei de 1 septembrie 1939.

După o tăcere de douăzeci și patru de ore, la 2 septembrie 1939, lordul Halifax, ministrul de externe al Marii Britanii, luă cuvântul în Camera Lorzilor, spre a arăta că guvernul britanic se va vedea silit să intre în război împotriva Germaniei – dacă Hitler nu-și retrage armata de pe teritoriul polonez.

„Guvernul – a precizat el – examinează împreună cu guvernul francez limita de

timp care ar fi necesară pentru ambele guverne de a ști dacă Reichul este dispus să efectueze o asemenea retragere. Dacă guvernul german acceptă să-și retragă trupele, guvernul Majestății Sale ar fi, atunci, dispus să accepte a privi situația ca fiind asemănătoare cu aceea care exista înainte ca forțele germane să fi trecut frontiera poloneză. Ceea ce înseamnă că drumul rămâne deschis pentru o discuție între guvernele polonez și german asupra problemelor care li se pun, rămânând bine stabilit că acordul la care s-ar ajunge ar respecta interesele vitale ale Poloniei și ar face obiectul unei garanții internaționale”.

În aceeași zi, la aceeași oră, făcea și prim-ministrul britanic, bătrânul Chamberlain, o declarație similară în fața

Camerei Comunelor.

„Guvernul – a zis el – se găsește într-o situație delicată și dificultățile sunt inevitabile între doi aliați care trebuie să comunice între ei, prin telefon, pentru a-și sincroniza acțiunea, pentru a acționa tot atât de repede ca și cum discuția, ar avea loc în aceeași încăpere. Aș fi *însăimântat dacă această Cameră ar crede un singur moment că declarațiile mele trădează cea mai mică șovăială în atitudinea pe care guvernul francez și noi am și luat-o*”.

Erau grăbiți bătrânii Chamberlain și Halifax! Polonia era de două zile invadată de armata nazistă – care-și continua vertiginos înaintarea – și guvernul lui Chamberlain, deși semnatarul unui pact de asistență care prevedea intervenția

imediată și automată a armatei engleze, anunța că va interveni numai dacă Hitler nu-și retrage trupele dincoace de frontiera germană. Exista în pactul anglo-polon o clauză care să permită Angliei rezerva de a intra în acțiune numai dacă agresorul refuză să se retragă?

Nu exista! Chamberlain își lua singur acest drept, pentru că chamberlainii voiau cu orice preț războiul în Polonia. Bandele naziste făceau una cu pământul satele și orașele Poloniei, dar domnii Halifax și Chamberlain se apucau abia „să examineze” cu guvernul francez „limita de timp care ar fi necesară pentru ambele guverne de a ști dacă Reichul este dispus” să-și retragă armata din Polonia. Zeci de mii de polonezi – bărbați, femei și copii – cădeau sfârtecați

de bombele tunurilor și avioanelor naziste, dar domnii Halifax și Chamberlain făceau, calmi, declarații că dacă Hitler acceptă să-și recheme trupele în țară, guvernul Majestății Sale ar fi „dispus”, și el, să privească „situația ca fiind asemănătoare cu aceea care exista înainte ca forțele germane să fi trecut frontiera poloneză”, adică ar fi dispus să înceapă iar a pofti pe Hitler la discuții directe cu Polonia. Mii de polonezi erau arestați și executați de gestapoul lui Himmler pe oriunde trecea armata nazistă, dar Chamberlain atribuia faptul că el nu se grăbește „situației delicate” în care se află, întrucât este silit să comunice cu guvernul francez numai „prin telefon”. Și, pe lângă toate, mai spunea că „ar fi îngrozit dacă această Cameră ar putea crede un singur

moment că declarațiile lui ar trăda cea mai mică șovăială în atitudinea lui și cea a guvernului francez”. Hitler își trâmbița la fiecare ceas victoriile de pe pământul polonez, dar Chamberlain se întindea la sfat asupra posibilităților de a se organiza un alt sfat, în vederea unui al treilea sfat etc etc. Hitler își zvârlea tancurile în dreapta și în stânga pe teritoriul Poloniei – dar Chamberlain vorbea de „împăcare” și aștepta telefoane. Ce telefoane aștepta Chamberlain? în care clauză din pactul anglo-polon, sau franco-polon, seria că Franța și Anglia sunt datorare să intervină în conflicte împotriva agresorilor numai după ce-și vor da, câteva zile la rând, telefoane? Ce telefoane? În legătură cu ce – telefoane? Și în legătură cu cine?

Astfel, în loc să-și fi trimis aviația, încă din dimineața zilei de 1 septembrie, după un ceas de la dezlănțuirea - agresiunii naziste în Polonia, să bombardeze Berlinul, pentru ca Hitler să știe că de astă dată s-a isprăvit cu gluma, vârfurile monopoliste apusene mai stăteau, în ziua de 2 septembrie

— După două zile de la dezlănțuirea agresiunii - la taifas în jurul unor foarte excentrice planuri de discuții directe între Polonia și Hitler și-și așteptau, reciproc, niște foarte ciudate telefoane, al căror conținut era destinat să rămână pe veci, o taină de nepătruns pentru întreaga omenire.

—

La 3 septembrie, deci a treia zi de la invadarea Poloniei, Ribbentrop, ministrul de

externe al Germaniei, primea în audiență pe Henderson, spre a-l informa că respinge cererea Angliei de a-și retrage trupele din Polonia și că *„orice acțiune agresivă din partea Angliei ar duce la o ripostă (din partea Germaniei) cu aceleași arme și în aceeași formă”*.

După Henderson, fu primit în audiență Coulondre, ambasadorul Franței, căruia Ribbentrop, după ce-i făcu aceeași comunicare, îi declară:

„Dacă guvernul francez se crede obligat, prin angajamentele sale față de Polonia, să intre în conflict, nu pot decât să regret acest fapt, deoarece noi nu avem un sentiment de ostilitate față de Franța. Numai dacă Franța ne atacă ne-am bate împotriva ei, și ar fi, din partea ei, un război

de agresiune”.

Ambasadorul francez îi răspunse:

„În acest caz, am penibila misiune de a vă face cunoscut că, începând de astăzi, 3 septembrie, orele 17, guvernul francez se va găsi obligat a-și îndeplini angajamentele pe care Franța le-a contractat față de Polonia și care sunt cunoscute de către guvernul german”.

„Ei bine, zise Ribbentrop, Franța va fi agresoare a”.

Hitler se ferea să fie el agresorul. Orice i-ar fi făcut plăcere să fie, numai agresor nu! Așa că, din acest punct de vedere, Hitler era aranjat în ochii istoriei de o mie de ani pe care o scria de șase ani pe pielea germanilor, a spaniolilor, a austriecilor, a cehilor, a slovacilor și a polonezilor: nu *el*

era agresorul.

Și se afundă cu voluptate, ca omul mulțumit că a făcut o afacere bună, în mormanele de cadavre poloneze, sub ochii sclipind de încântare ai chamberlainilor care, puși în situația de a fi obligați „să-și îndeplinească angajamentele” față de Polonia, și le-au îndeplinit cu vârf și îndesat.

Cum?

Făcând lui Hitler război.

Ce fel de război?

Războiul acela teribil, care a fost înscris, din primele zile, în istorie, sub denumirea picantă pe care i-a dat-o poporul francez: „drole de guerre”.

— Adică „războiul caraghios” - sau mult mai exact: „ce război caraghios”!

Diplomația chamberlainilor locarnieni a

găsit prin acest „război caraghios” – care a început la septembrie 1939 și s-a încheiat în iunie 1940 odată cu dezastrul francez – exact formula de care avea nevoie spre a-și putea împlini, în același timp, atât obligațiile lor față de Polonia, cât și obligațiile lor față de Hitler. Stând, voinicește, cu brațele încrucișate îndărătul liniei Maginot de *dincoace* de Rin, monopolistii englezi și francezi priveau departe, departe, „dincolo de Rin”, înspre răsărit, unde-l și vedeau pe Führerul lor cum, vrând-nevrând, cu sau fără cuvânt de onoare, luptă pentru griul *lor* din Ucraina, pentru cărbunele *lor* din Bazinul Doneț, pentru petrolul *lor* din Caucaz, pentru toate bogățiile *lor* de pe pământul sovietic, care întruchipează toate „țelurile” și toate

„idealurile” lor „comune”. Hitler n-avea motiv să se plângă: își avea, în sfârșit, războiul lui.

Nici naziștii lui n-aveau de ce să se plângă: în șase ani de practici rasiste, Hitler le-a purificat în chip atât de radical sângele, încât toți au căpătat ochi albaștri, păr blond și în special – precum s-a văzut mai târziu – picioare neverosimil de lungi. Dar n-aveau nici Chamberlain, Nici Halifax, nici John Simon, nici Henderson de ce să se plângă: Bliicherul lor era un om de nădejde. Pacifist înrăit, se lăsa prins în plasă ca un copil, de îndată ce acești tutori ai păcii îi plimbau pe la nas cea mai modestă perspectivă de pace. Și ce perspectivă mai strălucită de pace poate fi pentru Führerul lor decât războiul acesta din răsărit! Dar și pentru ei ce

perspectivă ideală! Să-și aibă războiul *lor*, cu armele *lui*, și el să-și închipuie că, după o asemenea campanie, care va fi lungă și istovitoare pentru ambele tabere, ei o să-i încingă iar fruntea cu laurii soluției a patra!

Liber să-și închipuie ce vrea! Dar de îndată ce va fi atins „telul comun”, Führerul acesta, bădăran, prost, îngâmfat și obraznic, poate să piară. Când „telul comun” va fi realizat, vor găsi ei oameni mai potriviți decât acest „semiidiot”, cu care să poată vorbi. Este drept că Henderson și toți cei de o seamă cu el nu exagerează în ceea ce-l privește când scrie, în 1939, după izbucnirea războiului, că „ar fi” o prostie să crezi că un Hitler poate să moară, „fără a fi plâns, fără a fi onorat, fără a fi cântat!” Să facă el numai războiul și vor avea grijă să-l

„plângă”, să-l „onoreze”, să-l „cânte”!...

Redactor de carte: Tue Nicolae

Tehnoredactor: St. Mihai

Dat la cules: 13.X. 1960.

Bun de tipar 5. XII.1960.

Tiraj 8.080 ex. Broșate + 2.040
cartonate.

Hârtie semivelină de 65 gr. M.p.

Coli de tipar 33,5. Coli de editură 24,4.

Fi. 32/84X108.

Comanda editurii 4764.

Ediția Îl.A. 0916.

Pentru bibliotecile mici indicele de
clasificare 8 (R).

Tiparul executat sub comanda nr. 2956

la I.P. „13 Decembrie 1918”, str. Grigore

Alexandrescu 93 - 95, București, R.PR.
